

İçindekiler

- Panorama 1990 - 2020.....3**
- Komünistler Birliği'den
Komünist Enternasyonal'e -IV....63**
- Katledilişinin 100. Yılında
Mustafa Suphi ve TKP.....97**
- Yaşamı On Yıla Sığdıranlar.....134**

Söz ve Eylem Yayınları adına İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü Münir Köymen
Siyasi, Süreli, Yaygın Türkçe Yayın
Adres: Sırapınar mah. Kilim sok. No:2/1
Çekmeköy İstanbul
Baskı tarihi: Ekim 2020

Basım yeri:Özdemir Matbaacılık, Maltepe
Mah. Gümüşsuyu Cad. Odin Topkapı semti
No: 28/245 Zeytinburnu /İstanbul Tlf.
0212 577 54 92

İletişim: bilgi@sozveylem.com

Panorama 1990 – 2020

Giriş

1945'te II. Paylaşım savaşının ardından kapitalist sistemin ABD hegemonyasında yakaladığı hızlı büyüme, -özellikle 1971 dolar krizinin ardından- yerini inişli çıkışlı süregelen bir bunalıma bıraktı. 1987'de ABD'de baş gösteren kriz, kapitalist dünyayı yeniden sarsmaya başlayınca bu kez kapitalizmin imdadına Sovyetler Birliği'nin çöküşü yetişti. Sosyalist sistemin çöküşüyle kapitalizm yeniden 1945'dekine benzer, hızlı bir gelişme yakaladı. Bu gelişmenin sistemdeki iki önemli etkisinden birincisi, kapitalizm yaşadığı müzmin bunalımdan çıkarak hızlı bir ekonomik büyüme yakalaması; ikincisi ise, bu hızlı büyümenin sistemde eşitsiz gelişmeyi hızlandırarak, mevcut güç dengesini geri dönülmez bir biçimde bozması oldu. Kapitalizm 1990 sonrası gelişimini bu iki belirgin olgu temelinde sürdürdü.

Kapitalizm, 1971 kriziyle içine girdiği türbülansı, 1990'da Çin'in kontrollü kapitalistleşme süreci ve Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle atlattı. Sermaye yeniden hızlı büyüme ve gerçekleşme olanaklarına kavuştu. Çözülen öteki sosyalist ülkelerle birlikte dünyanın 1/3'lük bölümü kapitalizme entegre olurken, mevcut meta pazarı bir anda olağanüstü bir genişliğe ulaştı. Bir milyarı aşan ucuz işgücü yeniden sermayenin emrine girdi. Bu gelişmelerle sermayenin gerçekleşmesinin önündeki engeller, geçici de olsa, adeta sihirli bir dokunuşla bir anda aşılmış oldu. Daha da önemlisi, Sovyetler Birliği'nin çökmesinin yarattığı hayal kırıklığının da etkisiyle, zaten uzun bir dönemden beri ideolojik, politik ve örgüt-

sel savrulmayla kapitalizmin eğik düzlemine oturan ve hızla dibe kayan mevcut siyasal işçi hareketinin, burjuva hegemonya alanına hapsolarak etkisizleşmesi, sermayeye sadece hızlı büyüme olanağını değil, sınıf mücadelelerinden etkilenmeden “özgürce” ve güven içinde genişleme imkânını da sağladı.

Ayak bağlarından kurtulmanın verdiği ivmeyle, sermaye hareketleri olağanüstü bir hız kazandı. Üretici güçlerin gelişmesi; özellikle iletişim, bilişim ve ulaşım sektörlerindeki yeni gelişmeler de meta üretiminin otomasyon süreçlerini ilerletti. Sermayenin daha önceki birikimi üzerine oturan bu süreç, kapitalist meta üretimi sürecinde, sermaye hareketlerinde ve uluslararası işbölümünde -aşağıda dile getirilen- önemli değişimlere yol açtı:

Geçen yüzyılın başında farklı üretim ünitelerinin bir araya getirilmesi ve bant sistemiyle birbirlerine bağlanması (Fordizm) üzerinde yükselen büyük entegre fabrika üretim sisteminin yerini, bu ünitelerin parçalanması ve farklı mekanlara taşınması eğilimi aldı. Üretici güçlerdeki gelişmenin meta üretiminde sağladığı yüksek standardizasyon ile birlikte meta üretim sürecinin mekânsal birliği bir kez daha parçalandı. Meta üretim süreci, dışarıdan hammadde tedarikiyle bir mekânda -aynı büyük fabrikada, bir ülkede- başlayıp biten bir süreç olmaktan çıkarak, metaların farklı parçalarının, farklı fabrika ve ülkelerde üretilmesi ve bir araya getirilerek birleştirilmesinden oluşan bir sürece dönüştü. Sermayenin bu şekilde ucuz işgücüne kayması, üretim maliyetlerinde ciddi bir düşüşü de beraberinde getirdi.

Meta üretiminin mekânsal parçalanmasıyla birlikte, artı-değer üretimi de esas olarak ulusal alanda olup biten bir süreç olmaktan çıkarak, uluslararası alanda gerçekleşen bir sürece dönüştü. Bununla birlikte, ortalama kâr oranları da sermayenin uluslararası değer bileşimi tarafından belirlenir oldu. Bu durum değer bileşimine bağlı olan kâr oranlarının düşme eğilimini frenlerken, uluslararası tekellere kârdan daha büyük bir pay alma olanağını sağladı.

İletişim ve ulaşım sektöründeki gelişmeler, meta dolaşım sürecinde de önemli değişimlere yol açtı. Meta pazarı derinlemesine ve genişlemesine büyüdü. Metaların pazara erişimi kolaylaştı. Mekânın zamanla küçülmesi sağlanarak, sermayenin devir hızı yükseldi. Üretim sürecinin mekânsal bölünmesinin yol açabileceği denetim zaafı, yeni teknolojik gelişmelerle en aza indirildi.

Meta üretimi ve meta pazarının büyümesine; ihtiyaçların çeşitlenmesi, yeni ihtiyaçların ve ihtiyaç olmayan ihtiyaçların keşfi, lüks tüketimin büyümesi eşlik etti. Bu süreç, aynı zamanda doğanın kâr amacıyla tahrip edilmesi ve kapitalist yabancılaşmanın büyümesi sürecidir.

Sermaye birikimi, sermayenin merkezileşmesiyle ve yoğunlaşmasıyla daha da büyüdü. Sanayiden sonra tarım ve hizmetler sektörleri de devtekellerin denetimine girdi. Mevcut sanayi dalları çeşitlendi, yeni sanayi dalları ortaya çıktı. Tarımda sermayenin yoğunlaşma ve merkezileşme süreci (büyüdü) hızlandı. Küçük ve orta köylülüğün yoğunlaşan iflasıyla birlikte geleneksel tarım da geriledi. Geleneksel tarımın yerini, toprağın ve tarımsal tohumların genetiklerinin değiştirilmesiyle sanayi tarımı aldı. Emek üretkenliğine dayalı yığınsal meta üretimi, sanayiden sonra tarıma da egemen oldu. Hizmet sektörü ve geleneksel hizmetlerden sonra, devletin üstlendiği hizmetler de (eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, ulaşım, altyapı, belediye hizmetleri...vb.) artı-değer üretimine eklenerek büyüdü. Hizmet sektöründe de tarımdakine benzer bir durum yaşandı; kendi üretim aracını kullanarak yaşamını sürdüren küçük burjuvazinin iflas süreci hızlandı. Sektörde yeni dev hizmet zincirleri oluştu. Bilişim, iletişim ve ulaşım alanındaki gelişmeler, ticarî sermayede de önemli değişimleri koşullandırdı. E-ticaretin, geleneksel ticaret sermayesini yerinden etme süreci hızlandı.

Çeşitlenen kredi sistemiyle denetlenemez bir büyüklüğe ulaşan mali sermayenin, sanayi sermayesi karşısındaki üstünlüğü giderek daha da güçlendi. Gerçek sermaye varlıklarından onlarca kat büyük bir sanal varlığa hükmeden mali sermayenin kontrolünde, sermayenin spekülâtif alanlara kayması hızlandı. Burjuvazi, çeşitlenen hisse senedi ve tahvil piyasalarında kupon keserek sermayesini büyütürken, sermayenin asalak karakteri daha da belirginleşti.

Bu süreçte, kapitalist rekabetin belirleyici biçimi olan spekülâtif rekabetle, birçok sermaye grubu ve ülke, varlıklarına el konularak iflasa ve krize sürüklendi (1994 Meksika, 1997 Güney Asya, 1998 Rusya, 1999 Brezilya, 2000 Arjantin, 2001 Türkiye... vb.). Bu süreç, mali sermaye kontrolündeki kapitalist sistemin güç-bağımlılık ilişkisi bağlamında örgütlenmesini daha da pekiştirmiş oldu.

Sermaye hareketindeki bu gelişmeler, kapitalist sistemdeki eski işbölümünün üzerinde yeni bir işbölümünün oluşumunun da temeli oldu. Bu yeni işbölümünde gelişmiş ülkeler teknoloji üretimi, lüks meta üre-

timi ve parçaların bir araya getirilmesine dayalı bir sanayi üretiminde yoğunlaşırken; geri ülkeler eski işbölümünde üstlendikleri rolün (tarım ve hammadde ikmal) yanında, ucuz yığinsal meta üretimi ve parça üretimiyle bu sanayinin hizmetine girdi. Parça üretimine dayalı meta üretiminin olanaklı hale gelmesi sonucu, geleneksel sanayi dallarının önemli bir kesimiyle birlikte tekeller, üretimlerinin bazı bölümlerini daha ucuz işgücünün olduğu alanlara kaydırma olanağını elde etti. Böylece tekellerin çevresinde, bağımlı irili ufaklı firmaların özelleştirmeler, satın almalar, ortaklıklar ve tedarik anlaşmalarıyla oluşan “taşeron” bir sermaye oluştu. Bunun kaçınılmaz sonuçlarından biri de geri ülkelerdeki ithal ikameci kalkınma modellerinin, ihracata yönelik kalkınma modeliyle birleştirilmesi oldu. Emek yoğun sanayi ile birlikte kitlesel meta üretiminin ucuz işgücüne giderek artan ihtiyacı ve hızlanan kayışı, bu ülkelerin ithalatıyla birlikte ihracatının da büyümesine yol açtı. Ancak artan ihracat bu ülkelerin kendi sanayilerinin bir performansı olmaktan çok, emperyalist tekellerin bu ülkelerdeki faaliyetlerinin bir sonucu olarak gerçekleşti. Kâğıt üzerinde bu ülkelere ait gibi gözükten ihracat, gerçekte ise emperyalist ülkelerin bütün dünyaya yayılmış “kardeş” şirketlerinin kendi aralarındaki ihracatıdır. Bu süreçte doğanın tahribinin ardından sanayi kirliliği sorunu da, esas olarak geri ülkelerin sorunu haline geldi.

Sürecin, işçi sınıfı ve sınıf mücadelesi üzerindeki etkisine gelince; sermayenin birikimi ve sermaye üretim koşullarındaki değişme, zorunlu olarak proletaryanın bileşimi ve üretim koşullarında da bir değişmeye yol açtı.

Proleterleşme, yoksullaşma ve mülksüzleşme yoluyla çeşitli sınıflardan (yoğun olarak yoksul, küçük ve orta köylülük, şehir küçük burjuvazisi, mühendisler, doktorlar, avukatlar... vb.) proletaryaya katılım arttı. Kafa emekçilerinin büyük bir kesimi bu süreçte ayrıcalıklarını kaybederek, üretimin teknik örgütlenmesinde üstlendikleri rollerle proletaryaya katıldı. Buna karşın üretim sürecinin mekânsal parçalanmasına bağlı olarak, birim işyerinde toplulaşan emek gücü miktarı küçüldü. Böylelikle de sermayenin üretim süreci üzerindeki denetimi pekişti. Sanayideki “taşeronlaşmaya”, emek gücünün taşeronlaştırılması eşlik etti. Güvencesiz ve esnek çalışma adı altında, kapitalizmin ilk dönemlerinde yaygın olan yarı işçilik, parça başı ücret ve evde çalışma, geri geldi. Ama bu kez evde çalışanların önemli bir büyüklüğünü kalifiye işgücü oluşturdu. Sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinde vasıfsız kadın, çocuk ve göçmen emeğinin

kullanımı arttı. Proletaryanın saflarında kademelenme, farklılaşma ve bölünmeler çoğaldı. Sonuçta, kapitalist üretim sürecinde emek ve sermayenin konumları değişmeden kalırken, emeğin mücadele koşulları son derece zorlaşmış oldu.

Değişen Güç Dengeleri ve Emperyalist Kapaşma

Kapitalizmin, 20. ve 21. yüzyılın kavşagında yakaladığı bu hızlı büyümenin önemli sonuçlarından bir diğeri de kapitalizmin eşitsiz gelişiminin hızlanması, emperyalist devletler arasındaki güç dengelerinin köklü bir biçimde bozulması ve yeniden oluşmasıdır.

II. Paylaşım savaşı bittiğinde dünya haritasında, siyasetinde ve güç dengelerinde önemli değişiklikler olmuştu. Savaştan ekonomik, politik, diplomatik ve askerî bakımdan güçlenerek çıkan ülkeler, ABD önderliği altında yeniden örgütlenirken; Sovyetler Birliği de bunun karşısında, devrimin zafer kazandığı doğu Avrupa ülkelerini bir araya getirerek yerini aldı.

Savaşla birlikte kapitalist sistemdeki eski güç dengeleri köklü bir biçimde değişti; İngiltere eski konumunu kaybederken sistem ABD hegemonyası altında yeniden örgütlendi. 1945'te Broten Words anlaşmalarıyla kurulan İMF, Dünya Bankası, GATT bu hegemonik örgütlenmenin ekonomik temelini oluştururdu. Bu temel, ikili ve çok taraflı anlaşmalarla güçlendirildi. CIA denetiminde, anti-komünist propaganda orduları oluşturuldu. Sistemin askerî güvenliği NATO vasıtasıyla sağlandı. Hegemonyanın ilk görevi, coğrafi açıdan devrim bölgesinde yer alan bir dizi Avrupa ülkesini (Almanya, İtalya, Fransa, Yunanistan vb.), ekonomik ve askeri olarak desteklemesi oldu. Avrupa ülkeleri ekonomik, siyasal ve askeri olarak ABD şemsiyesi altına alındı.

Bu hegemonik sistemdeki ilk kırılma, 1960'lı yılların ortasında ABD ekonomisinde yaşanan durgunlukla başladı. ABD yaşanan ekonomik durgunluğu hegemonyanın olanaklarını kullanarak (Dünya Bankası, İMF ve GATT üzerindeki belirleyici konumu ve doların dünya çapında tek eşdeğer olması), kriz ihracı yoluyla aşabildi. Ancak bunun bedelini hegemonyada açılan ilk çatlakla ödedi. Fransa, ABD'yi kriz ihraç etmekle suçlayıp, Almanya'yı da yanına alarak Avrupa ortak pazarının kurulması için harekete geçti. Arkasından, NATO'nun askeri kanadından ayrılarak ABD karşısında "Birleşik Avrupa" fikrini filizlendirmeye çalıştı.

Hegemonya koşullarında ikinci kriz 1971'de, Avrupa devletlerinin

ellerinde bulundurdukları dolarları altınla değiştirmek istemeleri sonucu yaşandı. Doların altın karşılığı olmadığı ortaya çıkınca dolar genel eşdeğer olma özelliğini yitirdi. ABD Avrupa'nın baskısıyla doları revalüe etmek zorunda kaldı. Bu kez de krizin etkilerini azaltmak için yine hegemonyanın olanaklarını kullandı; ABD'ye olan ihracatlarını kısıtlama tehdidiyle, Almanya ve Japonya'nın desteğini sağladı. ABD bu krizle tarihinde ilk kez borç veren ülke konumundan, borç alan ülke konumuna geriledi. Dünya mali piyasalarında -etki alanları henüz sınırlı da olsa- Mark ve Yen bölgeleri oluşmaya başladı. Bu, ABD hegemonyasının aldığı ikinci büyük darbeydi. ABD bu darbeye 1974'de petrol krizini örgütleyerek cevap verdi. Bu kez zorda olan, Alman ve Japon ekonomileriydi. Bu gelişmeler sonucunda 1980'li yılların sonunda ABD'nin dünya çapındaki eski üstünlüğü bariz bir biçimde gerilemişti.

1990'da sosyalist sistemin çöküşü, emperyalist devletler arasındaki çelişkileri minimize eden tutkalı çözerek, ABD hegemonyasının üzerinde yükseldiği ikinci ayağın da çökmesini sağladı. ABD'nin diğer emperyalist devletler üzerindeki ekonomik etkisinden sonra politik, diplomatik ve kültürel etkisi de zayıflamaya başladı.

2000'lerin başında kapitalist sistemde değişen güç ilişkileri, yeni güç odaklarının eklenmesiyle yeniden şekillendi. Geleneksel emperyalist güç odaklarına; yani ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, Japonya ve İtalya'ya, yeni güç odakları olarak Çin ve Rusya eklendi. Yenileri de sırada, örneğin Hindistan. Bu geleneksel altı emperyalist odak içinde İtalya ve Japonya'nın kendi başlarına hareket etme kabiliyetlerinin sınırlı olduğu düşünülürse, geriye kalan altı emperyalist odak arasındaki güç dengelerinin değişmesi gibi bu değişimin bir çatışmaya dönüşmesi de kaçınılmazdı. Böyle de oldu. Büyük güçler (ABD, Çin, Rusya, Almanya, Fransa, İngiltere) dünyanın birçok bölgesinde başlangıçta dolaylı, sonrasında ise giderek doğrudan bir şekilde karşı karşıya gelmeye başladılar.

Geçmişte Sovyetler Birliği ve ABD tarafından temsil edilen dünyada, ABD hegemonyası altında pazarların paylaşımı üzerinden süren emperyalist rekabet, bugün pazar paylaşımını aşarak, egemenlik alanları paylaşımına dönüştü. Geçmişte bir ülkenin hangi kampta yer alacağı biçimindeki sorun, bugün bir ülkenin hangi emperyalist gücün denetimi altına gireceği sorunu haline aldı. Bu sorun, emperyalist devletler arasındaki çelişkileri baskı altında tutan hegemonik yapının zayıflamasıyla daha da belirginleşti.

Kapitalist eşitsiz gelişme, rekabet altında bozulan ve yeniden kurulan güç dengelerinde yeni bir paylaşım ne kadar kaçınılmazsa, bu paylaşımın sistemdeki hegemonik güce yönelmesi de o kadar kaçınılmazdır. Bugüne kadar hiçbir hegemonik güç bundan kaçınmamıştır. Daha da önemlisi, hiçbir hegemonik güç kendi zayıflığını kabul etmemiş ve savaştan hegemon konumundan vazgeçmemiştir. Bu durum, köklü bir biçimde değişim sürecine giren bugünkü güç dağılımı göz önüne alındığında çok daha geçerlidir.

Büyük güçler arasında çelişki ve çatışmaların keskinleşmesinin, yeni güç kombinasyonları ve yeni ittifakların oluşmasına yol açması da kaçınılmazdı. ABD-İngiltere ile ÇİN-Rusya ittifakı, henüz ilan edilmemiş savaşın iki karşıt cephesini oluştururken, ittifaklar bu iki cephe etrafında şekillenmeye başladı.

1970’li yıllarda tökezlemeye başlayan ABD hegemonyasında, 2000’li yıllarda önemli gerilemeler ortaya çıktı. Bu gerileme, en başta ekonomik göstergelerde kendini ortaya koyuyor. 70’li yıllarda dünya sanayi üretimi ve ticaretinde başlayan gerileme, 2000’li yıllarda daha da belirginleşti. Teknoloji alanında ise ABD eski üstünlüğünü kaybetmiş durumda. Hegemonya üzerinden dünya çapında kurduğu denetim, eskisi kadar sağlam değil. Dolar hâlâ bir dünya rezerv parası olma özelliğini korusa da Euro’nun yaygınlaşması doların etki alanını daraltıyor. Yeni para birimi oluşturma arayışları ve uluslararası ödemelerin karşılıklı olarak ulusal paralarla yapılması girişimleri sürüyor.

Obama, ekonomik güç ile hegemonya arasındaki ilişkiyi; ‘kapitalizmin artık eski kapitalizm olmadığını, sanayi ötesi toplumla birlikte artık emperyalizmin de tarihe karıştığını, emperyalist sistemde ilişkinin güçle değil, karşılıklı bağımlılıkla belirlendiğini’ ileri süren sosyalizm dönepleri için, ABD’nin mevcut durumunu, emperyalizm üzerine bir ders niteliği taşıyan şu sözlerle ortaya koyuyor: “Gücümüzün temeli, zenginliğimizden gelir. Ordunun masraflarını o öder. Diplomatlarımızı o güvenceye alır. Halkın potansiyelini o açığa çıkarır ve yeni endüstrilere yatırımın önünü o açar. Ve geçtiğimiz yüzyılda olduğu gibi bu yüzyılda da bizi başarılı kılacak odur.”

ABD hegemonyasındaki her gerileme, rakip güçlerin hegemonya üzerindeki baskısını artırıyor. Bu gelişmenin iki önemli sonucundan birincisi, güç dengelerinin değişimine bağlı olarak, yeni bir güç dengesinin oluşumudur. İkincisi ise, hegemonyadaki gerileme, güç kaybı, merkez-

kaç kuvveti harekete geçirerek, ABD'nin denetimi altındaki ülkelerde ekonomik, siyasi ve askeri bağımlılığın gevşemesine, bunun bir sonucu olarak da hegemonyadaki gerilemenin büyümesine yol açıyor. Sonuçta ABD, hegemonyasından taviz vermek zorunda kalıyor. İMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü'nün kuruluş anlaşmalarında ABD aleyhine küçük de olsa bazı değişikliklere gidilmesi bu gelişmelerin bir sonucudur.

Buna karşın ABD, bugün askeri alanda önemli bir üstünlüğü elinde tutuyor: Büyük bir savaş gücüne, özellikle de çok büyük ve etkili deniz gücüne sahip. Dünyada 150'nin üstünde ülkede üstleri ve askerleri var. Gelişmiş teknolojiyle donanmış bu üstünlük sayesinde hegemonyasını sürdürebiliyor. Ancak ekonomideki güç kaybı bunu giderek zorlaştırıyor. Hegemonyasındaki zayıflamanın sonuçlarından biri de, ABD'nin arka bahçesi saydığı Latin Amerika'da önemli bir güç kaybına uğraması oldu. Denetlediği, gerektiğinde darbe yaptığı kıta ülkeleri Bolivya, Brezilya, Şili, Nikaragua, El Salvador, Porto Riko, Guatemala vb. ülkelerde eski konumuna sahip değil. Venezüella'da ise tüm denemeleri, hep başarısızlıkla sonuçlandı.

Afrika'da, Fransa ve Çin'le tuttuğu rekabette önemli bir güç kaybına uğradı. Asya'da da durum pek farklı değil; Rusya'nın, çöküşün ardından kendini toparlamasıyla ABD'nin Asya'daki faaliyetleri de önemli ölçüde sınırlandı. Pakistan ve Hindistan üzerindeki denetimi zayıfladı. Diğer bölgelerden farklı olarak Ortadoğu'da; Mısır, S. Arabistan, Kuveyt, Katar, BAE, Ürdün ve Türkiye üzerindeki etkisini güçlendirdi. Bu devletlerle bölgede İsrail'in etrafında birleşik bir güç yaratmaya çalıştı. Bu ittifakın karşısında duran İran ve Lübnan Hizbullah'ına yönelik ciddi operasyonlar yapmasına rağmen, İran'ın bölgede artan etkinliğini önleyemedi.

ABD ile doğrudan bir rekabet ve çatışma içine giren Çin'de ise süreç tersine işledi. ABD ekonomisi gerilerken Çin ekonomisi göreceli olarak güçlendi. Bugün Çin, uluslararası ticarete dış ticaret fazlasına sahip iki ülkeden biri ve aynı zamanda ABD'nin de en çok borçlu olduğu ülke. Çin ayrıca, ABD'nin ve diğer emperyalist devletlerin aksine ucuz işgücü avantajıyla krizden en az etkilenerek büyümesini sürdürebildi. Ekonomide, özellikle de bilişim sektöründe ABD ve diğer güç odaklarını geride bırakmış durumda. Çin bu konumuyla –ki birçok ekonomist ve stratejistin tespitleri bu yöndedir- ABD hegemonyasına alternatif olma

potansiyeline sahip. Bu durum, iki devlet arasındaki rekabet ve çatışmayı daha da büyütüyor. ABD Çin'e karşı ihracat kısıtlamalarına gidiyor, gümrükleri yükseltiyor; Çin ise ABD'nin bu girişimlerine -bazı tavizler vermiş olsa da- benzer önlemlerle mukabele ediyor. Çatışma özellikle iletişim ve internet ağları alanında (Hawaii-Apple çatışması) keskinleşmiş durumda. Çatışmanın başka bir boyutu da Çin'in Afrika kıtasındaki faaliyetleridir. Çin modern tarihinde ilk kez bu ölçüde yayılcı bir güce kavuşmuş durumda. Afrika kıtasında birçok ülkede (Libya, Çad, Nijerya, Endonezya, Angola, Sudan, Zimbabve, Cibuti... vb.) ciddi yatırımları var.

Rusya, 1991'de Sovyetler Birliği yıkıntıları üzerinde kurulan 15 ayrı devletin en büyüğüydü. Bölünmenin ardından Rusya Federasyonu'nun Bağımsız Devletler Topluluğu'nu (BDT) oluşturarak dağılmayı önleme girişimi kısa süre sonra hüsrarla sonuçlandı. Baltık ülkelerinden (Litvanya, Letonya, Estonya) sonra, en başta Gürcistan, ardından Ukrayna BDT'den ayrıldı. BDT, geri kalan devletlerin (Rusya, Beyaz Rusya, Azerbaycan, Ermenistan, Moldavya, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan) gevşek bir topluluğu olarak devam etti. Bu süreçte Rusya Federasyonu iç savaş sürecinden geçerek kendisini yeniden bir odak olarak var etmeye çalıştı. Zengin yeraltı kaynaklarına (petrol, doğalgaz vb.) sahip olmasına rağmen ekonomisi çökmüştü. Ama Rusya dünya tarihinde bu ekonomik geriliğiyle karşılaştırılmaz bir siyasi etkiye, deneyim ve birikime sahip olmuştur. Çarlık döneminde Avrupa devletleri için hem bir ittifak hem de bir korku kaynağıydı. Ekim Devrimi ile birlikte Sovyet Rusya, varlığını sürdürdüğü sürece dünya kapitalizmi için hep bir kâbus olarak var oldu. Bu geçmiş, Rusya'nın kapitalistleşip gerilerken bile Avrupa ve ABD için bir endişe ve korku kaynağı olmasını açıklıyor.

1900-2000 yılları arasında ABD ve AB, Rusya'yı Avrupa'dan uzak tutmak için bir işbölümü çerçevesinde birlikte hareket etti: Rusya karşılarındaki bu işbirliğinde AB, sorunun ekonomik yanını üstlendi. Doğu Avrupa ve Balkanların eski sosyalist ülkeleriyle ilişkilerini keserek, Rusya'yı Avrupa'dan izole etti. ABD ve İngiltere ise sorunun siyasi, diplomatik ve askeri boyutunu üstlendi. Hedef, Rusya'nın kuşatma altına alınarak kıpırdayamaz hale getirilmesi, hegemonya için bir tehdit olmaktan çıkarılmasıydı.

AB'nin dünya ekonomisi ve siyasetindeki yerine gelince; Avrupa Birliği'nin hikâyesi 1957'de altı Avrupa ülkesinin -Fransa, Almanya, Bel-

çika, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg'un- bir araya gelmesiyle başladı.

AET'yi kuran Roma Anlaşması'nda amaç, benzer bütün emperyalist anlaşmalarda olduğu gibi, "kalkınma, iş birliği, serbest ticaret" gibi sermayenin sihirli terimleriyle açıklansa da, gerçek amaç; ikinci savaş sonrasında kapitalist sistemde oluşan ABD hegemonyası karşısında Avrupa'nın Fransa ve Almanya önderliğinde kendini yeniden örgütlemesiydi.

Elli yıllık kader birliğinin ardından Fransa ile İngiltere'yi karşı karşıya getiren ve 50 yıllık Fransız-Alman düşmanlığına son veren AET ile Almanya, İkinci Paylaşım Savaşı sonrasında içine düştüğü vesayetten kurtulmayı, Fransa ise eski sömürgeleri üzerinde kaybetmeye başladığı denetimi yeniden kurmayı hesaplıyordu.

Başlangıçta anlaşmanın dışında kalarak anlaşmayı etkisizleştirmeyi deneyen İngiltere, bunun sonuç alıcı olmadığını görerek 1964 ve 1967'de iki kez birliğe üye olmak için başvurdu. Bu başvurular birlik içinde dengeleri bozacağı gerekçesiyle Fransa tarafından reddedildi. İngiltere'nin AET'ye girme ısrarı 1973'te sonuç verdi ve AET'nin yedinci üyesi oldu.

1957-1991 yılları arasında AET, gerek ABD'nin kapitalist sistemdeki hegemonik konumu, gerekse İngiltere'nin istikrarsızlaştırıcı etkisi altında zaman zaman tökezleyerek yoluna devam etti. 1991'de Sovyetler Birliği'nin resmi çöküşü, AET için de bir dönüm noktası oldu ve topluluk, Avrupa Birliği'ne dönüştü.

AB'nin oluşması, dünya kapitalizmi için yeni bir dönemin başlangıcı; sınırların, ulusal devletlerin ortadan kalkması, kapitalist dünya devletinin (imparatorluk) kurulması doğrultusunda bir adım olarak ilan edildi. Bir kez daha aynı cümleleri duyar olduk; artık, 'Avrupa Ortak Evi'nde her şey başka olacaktı. Kapitalizm değişecek ve yerini karşılıklı çıkara; baskı, yerini yeniden eşitlik, kardeşlik ve özgürlüğe bırakacak; ulusal sınırlar ortadan kalkacak ve ulus devlet tarihe karışacaktı. Aradan çok kısa bir süre geçtikten sonra bu söylenenlerin tamamen tersi oldu. Perde kalktı ve alttaki gerçek, bütün çıplaklığıyla ortaya çıktı: Ülkeler bölündü, sınırlara teller gerildi, küreselleşme adı altında küçük ve geri ülkeleri, gelişmiş büyük devletlere prangalayan zincirler yağlandı; "adalet, özgürlük, kardeşlik" yerini yeni düşmanlıklara, halkların kıyımına, olağanüstü hallere, örtülü veya açık diktatörlüklere bıraktı.

Pazar ve Nüfuz Alanı Olarak Dünyanın Yeniden Bölüşümü

Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından emperyalist devletler arasında dünya pazarının bölüşümüne dair mücadele, Doğu Avrupa'nın bölüşülmesiyle başladı. 1990'da Demokratik Almanya beklendiği gibi Federal Almanya tarafından yutuldu. Bu gelişmeyle Alman emperyalizmi Versailles anlaşmasını hükümsüz kılarak; gelişmiş ekonomisi, teknolojisi ve birleşme sonucunda sahip olduğu güçlü orduyla yeniden kurtlar sofrasındaki yerini almaya başladı. AB'nin ilk sıradaki hedefi yıkılan sosyalist devletleri ya da yıkılan devletlerin bölünmesiyle oluşan yeni devletleri kendine katarak absorbe etmektir. Önce bölünmesine karar verilen ülkeler, etnik ve dinsel farklılıklar kullanılarak, halklar birbirine kırdırılarak parçalandı. Çekoslovakya, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya olmak üzere iki; Yugoslavya da Slovenya, Hırvatistan, Bosna Hersek, Karadağ, Sırbistan, Makedonya, Kosova olmak üzere yedi devlete bölündü. Bu yeni devletlerin bir kısmı ile Polonya, Macaristan, Romanya ve Bulgaristan 2004-2013 yılları arasında AB'ye bağlandı. Geride kalan Arnavutluk, Bosna Hersek, Kuzey Makedonya, Karadağ ve Sırbistan da sırada bekliyor. Bu yolla Doğu Avrupa ve Balkanlar; Batılı emperyalist devletler yani Almanya, Fransa, İngiltere ve ABD arasında geride bir dizi çözülmemiş sorun bırakılarak paylaşıldı. Paylaşmada aslan payı, birleşmeyle Avrupa'nın devi haline gelen Almanya'ya düştü. Almanya'nın desteğine muhtaç olan Fransa'nın gözü Avrupa'dan çok, Afrika ve Orta-doğu'daki eski sömürgelerindeydi.

AB süreci aynı zamanda AB ile ABD ve AB'nin büyük güçleri Almanya, İngiltere ve Fransa arasındaki çelişki ve çatışmayı da su yüzüne çıkardı. Özellikle 2008 dünya kapitalizminin yapısal krizi sonrasında bu durum daha da belirgin hale geldi. Almanya'nın güçlenmesi karşısında kendini eli kolu bağlı bir konumda bulan İngiltere; üzerinde güçlü denetim sahibi olduğu Polonya ve Portekiz gibi ülkeleri de yanına alarak, AB içinde AB'yi istikrarsızlaştırma işini üstlendi. İngiltere'nin bu faaliyeti, ABD tarafından AB'ye karşı ekonomik ve siyasi önlemlerle desteklendi.

2008 krizi sonrasında AB içinde ortaya çıkan sorunlar (Portekiz, İspanya, Yunanistan, İrlanda ve İtalya krizleri), İngiltere için bu yönde bir hamlenin zeminini oluşturdu. Özellikle, Yunanistan'ın AB den ayrılmayı gündeme getiren krizini İngiltere, AB karşıtı politika için bir fırsat olarak değerlendirdi. Yunanistan'ın birlikten ayrılması için elinden geleni

yaptı. Almanya, İngiltere'nin bu hamlesine "Avrupa Kurtarma Fonu'nu (EFSF) devreye sokarak karşılık verdi. Krizin hafifletilmesi karşılığında bu devletler üzerindeki AB, özellikle de Almanya denetimi güçlendirildi. AB'nin gerek İspanya, Portekiz, İtalya, gerekse Yunanistan krizlerini dağıtmadan atlatması İngiltere'nin bu hamlelerini de boşa çıkardı. Öyle ki; İngiltere, İngiliz politikasının geleneksel etkisi altında olan Yunanistan'ı bile kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kaldı. Kısaca, Avrupa'da Fransa ve Almanya etkisini önlemek için yola çıkan İngiltere, tam tersine, politika oluşturamaz duruma düştü.

İngiliz politikasının Fransız politikasının gölgesinde kaldığını gösteren başka bir olgu da Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki paylaşım oldu. İngiliz yayılcılığının bariz bir biçimde Fransız yayılcılığının gölgesinde kalması, İngiltere'yi AB ile ilişkilerini gözden geçirmeye zorlayan son halka oldu. Brexit, bu sürecin bir sonucu olarak ortaya çıktı. İngiltere'yi yeniden paylaşım sürecinin etkin bir unsuru haline getirmeyi amaçlayan bu girişim, ırkçı-milliyetçi ve şoven bir kampanya ile "İngiliz" halkına onaylatıldı. Böylece İngiltere yeni yayılcı politikasının kitle desteğini de sağlamış oldu.

İngiltere'nin AB'den ayrılması, kapitalist dünyada rekabet ve çelişkilerin keskinlik düzeyinin göstergesi olduğu gibi; emperyalist güçler arasında değişen güç dengelerine bağlı olarak dünyanın yeniden paylaşımının vardığı boyutu ve bunun geri dönülmez bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır.

Brexit kararının ardından Alman şansölyesi Merkel'in yaptığı açıklamalar bu vargıyı doğruluyor. Brexit'i, "Avrupa tarihinde bir kırılma olarak" nitelendiren ve Avrupa'da belli başlı güç odakları arasındaki patlamaya hazır çelişkilerin yeniden savaşa dönüşmeyeceğine dair bir garanti olmadığı uyarısında bulunan Merkel, açıklamasını, "Şimdi hayal etmek zor olsa bile, özellikle bu sıralarda, unutmamalıyız ki Avrupa Birliği fikri, barış fikridir. Yüzyıllarca süren korkunç kan dökülmelerinden sonra, Avrupa Birliği'nin kurucuları, altmış yıl kadar önce, uzlaşma ve barış yönünde Roma anlaşmalarıyla sonuçlanan ortak bir yol buldular." dedikten sonra Almanya'nın bu gelişmeler karşısındaki konumunu, "Alman hükümeti bu süreçte Alman vatandaşlarının ve Alman ekonomisinin çıkarlarını dikkate alacaktır," olarak sürdürdü. Merkel'in bu sözleri hiçbir yoruma açık kapı bırakmayacak biçimde Avrupa'nın İngiltere ile Almanya ve Fransa arasında yeni bir paylaşım mücadelesine sahne ola-

çağını doğrular niteliktedir.

Lenin, bir kez daha haklı çıktı. Bundan 106 yıl önce 1. Paylaşım Savaşının hemen öncesinde reformistler tarafından Avrupa’da olası bir savaş önlemenin yolu olarak ileri sürülen Avrupa Birleşik Devletleri sloganı için söyledikleri gerçekleşti. Lenin, 1915’te kaleme aldığı “Avrupa Birleşik Devletleri Sloganı Üzerine” makalesinde bu girişimi, “Emperyalizmin iktisadi koşulları, yani sermayelerin ihracı ve dünyanın “ileri” ve “uygar” sömürgeci devletler tarafından paylaşımı” olarak nitelendirerek, bunun kapitalizm koşullarında “ya olanaksız ya da gerici bir nitelik taşıdığı” altını çizmişti. Gelişmeler tam da böyle oldu. Dağılmaya yüz tutan gerici bir birlik.

ABD ile AB arasındaki güç kavgası, ekonomik alandan siyasi ve askeri alana doğru yayılarak sürüyor. ABD özellikle dünyada ticaret fazlası veren ikinci ülke olan Alman ekonomisini istikrarsızlaştırmak için bir dizi ekonomik önlemleri devreye soktu. Kota ve gümrük önlemleriyle Alman otomobil ve çelik sanayini hedef aldı. En büyük Alman otomobil firması Volkswagen ve en büyük Alman Bankası Deutsche Bank haksız rekabet gerekçesiyle cezalandırıldı.

Birçok konuda (Belarusya, Baltık ülkeleri, Ukrayna) ciddi anlaşmazlıklar olmasına rağmen AB’nin Rusya’yla olan ilişkilerini belli bir düzeyde sürdürme girişimi, ABD ve İngiltere’nin sert tepkisiyle karşılaştı. ABD, Rus doğalgazını Avrupa’ya taşıyacak Kuzey Akın Doğalgaz hattını engellemek için bir dizi girişimde bulundu, bulunuyor.

ABD ile AB arasında askeri konulardaki görüş ayrılıkları da derinleşiyor. AB, her ne kadar NATO’yu hâlâ bir güvenlik şemsiyesi olarak görse de, NATO’nun eski tarzda ABD çıkarları için kullanılmasına karşı tutum almaya çalışıyor. Bu karşı tutum alış, özellikle Kuzey Afrika’da ABD ile çıkar çatışması içine giren Fransa için geçerlidir. Fransa Cumhurbaşkanı Makron’un “NATO’nun beyin ölümünün gerçekleştiği” söylemi tam da bu durumu anlatıyor. AB’nin Avrupa ordusu kurma girişimi de buna denk düşüyor. AB üyesi 28 ülkeden, İngiltere, İrlanda, Malta, Portekiz hariç, 23’ünün imzaladığı “Avrupa Ortak Savunma Belgesi” PESKO, ortak askeri müdahale için birlik ve ekipmanların, devletler arası organizasyonunu öngörüyor. NATO’ya karşı olmadığı ifade edilse ve daha şimdiden istikrarsızlık içinde dağılma sürecine girmiş olan AB’nin böyle bir gücü oluşturamayacağı açık olsa da, bu girişim AB’nin NATO dışında bir arayışının ifadesidir. Gerçekleştirilemez olmasına rağmen bu

oluşumun asıl önemi, bir iç savaş müdahale gücü olarak örgütleniyor oluşudur. Bu yeni oluşum geçmişte NATO'ya bağlı iç savaş örgütlenmesi olan Gladyo'nun görevini üstlenecektir. Ayrıca bu girişim, Almanya ve Fransa'ya etkili silahlar geliştirme ve diğer üye ülke ordularının içine sızma olanağını da veriyor.

ABD ve İngiltere ile AB arasındaki taktik ayrılıklar sadece Rusya karşıtı tutumla ilgili değil; bu ayrılıklar Kuzey Afrika, Ortadoğu, Kafkaslar, ve Güneydoğu Asya'yı da kapsıyor. Özellikle İran'a karşı takınılacak tavırda ABD ile AB arasındaki farklılık belirgindir. ABD, 2015'te BM Güvenlik Konseyi'nin beş üyesi ve Almanya ile İran arasında imzalanan nükleer anlaşmadan 2018'de çekildiğini açıkladı. AB, ABD'nin tek taraflı olarak aldığı bu kararı kınamakla kalmayarak, İran'la yapılan anlaşmaya bağlı kalacağını açıkladı ve 1996'da ABD'nin Libya'ya karşı uygulamaya koyduğu ambargoyu delmek için çıkardığı "Karşı Önlemler Paketi"ni uygulamaya koyacağını açıkladı. Uygulamada AB'nin bu girişimi etkili olmasa da, ABD ile AB arasındaki çıkar farklılıklarını ortaya koyuyor.

ABD ve İngiltere için asıl tehdit, Rusya ve Çin'dir. Hedeflerinde; Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra yeniden toparlanarak ayağa kalkmaya çalışan Rusya vardır. Batıdan Polonya, Baltık devletleri ve Ukrayna; Güneyden Türkiye ve Gürcistan (buna Türkiye ile olan ilişkisi nedeniyle Azerbaycan da eklenebilir) doğudan Türki Cumhuriyetleri denetim altına alarak kuşatılması, ABD ve İngiltere'nin Rusya politikasının temelini oluşturuyor. Böylece sadece Rusya izole edilmekle kalmayacak, aynı zamanda pasifikte ABD'nin güçlü bir rakibi haline gelmekte olan Çin ile Rusya arasındaki muhtemel bir ittifakın oluşmasını da engellerebilecektir. ABD, Rusya'nın kuşatılmasını NATO'nun yeni konsepti olarak belirledi. 1999-2020 yılları arasında Doğu Avrupa ve Balkanların on dört devleti (Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Slovenya, Romanya, Slovakya, Karadağ, Arnavutluk, Hırvatistan, Kuzey Makedonya) NATO üyesi yapıldı.

Rusya bu tehlikeyi çok önceden görmüş olmalı ki 1996'da Çin, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın katılımıyla Şanghay güvenlik ve işbirliği örgütünü kurdu. 2001'de Özbekistan katılımıyla Şanghay'ın üye sayısı altıya çıktı. ABD denetiminden uzaklaşmaya çalışan Hindistan, İran, Pakistan ve Moğolistan; Şanghay'la gözlemci statüsü vasıtasıyla ilişkilendi. Ancak bu örgüt, kuruluşundan 2008'e kadar olan sürede

önemli bir varlık gösteremedi, daha çok kâğıt üstünde kaldı.

Dünya çapında yeni güç odaklarının oluşumunu, hegemonyasına karşı bir meydan okuma olarak gören ABD, 2001’de “Yeni Dünya Düzeni” sloganıyla bu meydan okumaya karşı harekete geçti. ABD’nin 2001’de gündeme getirdiği “Yeni Dünya Düzeni” 1900’lerin başından itibaren kapitalist dünyada güçler dengesindeki her değişimin (I. ve II. paylaşım savaşlarında olduğu gibi) öncesinde, güçlü emperyalist devletler tarafından dile getirilmiş bir savaş ilanıydı. Şimdi bu savaş ilanı, hegemonyası tehlikede olan ABD tarafından yapılıyordu.

Geride bu savaşın nasıl ve hangi gerekçelerle başlatılacağı kalıyordu. Bu ABD’nin hiç de yabancı olmadığı bir alandı. 11 Eylülde New York’taki ikiz kulelere yapılan saldırı, savaşın bahanesi yapıldı. 11 Eylül, tıpkı Pearl Harbor’da olduğu gibi, bu savaşın ABD halkına dayatılarak onaylatılması, Sovyetler Birliği’nin çözülüşüyle ideolojik temelini kaybeden hegemonyaya, ”teröre karşı ortak müdahale” adı altında yeni bir ideolojik temel kazandırılmasıydı. “Teröre karşı ortak müdahale” konseptiyle başlatılan savaşın ikinci adımı da; İran, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti, Libya (Kaddafi), Irak (Saddam) ve Lübnan Hizbullah’ı teröre destek veren ülkeler olarak açıklandı. Bunlar, ABD’nin ilan ettiği savaşın hedefindeki ülkelerdi. Üçüncü adımda operasyonlar Afganistan’ın işgaliyle başlatıldı. İşgalin resmi gerekçesi 11 Eylülden sorumlu olduğu açıklanan El Kaide’nin yok edilmesi idi. Alttaki gerçek neden ise Rusya’nın güneyden ve doğudan, tampon devletler oluşturularak kuşatılmasıydı. Afganistan’ın işgaliyle NATO ilk kez kendi sınırları dışında bir operasyona girişti. Bu, Sosyalist sistemin çöküşünden sonra ABD’nin NATO için oluşturduğu yeni konseptin ilk uygulamasıydı. NATO şemsiyesi altında yürütülen işgalde Almanya, Hollanda ve Türkiye askeri birlikler göndererek görev aldı.

Afganistan’ın işgaliyle birlikte üzerinde çalışılan Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) 2003’te resmen açıklandı. Irak’ın işgali, BOP’un ikinci adımıydı. İşgalin gerekçesi Saddam’ın korkunç silahlarıydı; gerçekte ise bir zamanlar Sovyetler Birliği’nin etki alanında yer alan devletler Suriye, Libya ve Irak ile 1979’da ABD’yi ülkesinden kovan İran’ın yeniden ABD hegemonyasına bağlanması, İsrail’in bölge güvenliğinin sağlanmasıydı. Ancak ABD Irak’ta beklediği desteği alamadı. 1991’de, 1. Körfez savaşında ABD’nin yanında yer alan birçok devlet (Rusya, Belçika, Almanya ve Fransa) ABD’nin Afganistan’ı işgalini desteklemedi. Bu

işgalde ABD'nin müttefikleri başta İngiltere, Türkiye ve S. Arabistan olmak üzere Arap ülkeleriydi. S. Arabistan'ın sağladığı finansmanla Irak yoğun bir bombardımana tabi tutuldu. En iyimser tahminlere göre 1 milyon insan öldürüldü, bunun birkaç katı yaralandı, sakat kaldı.

2003'te başlatılan Irak işgali çeşitli aşamalardan geçerek 2011'kadar sürdü. Bu süre içinde Irak fiilen; biri dinsel, Şii ve Sünni bölgeleri; diğeri etnik, Kürt otonom bölgesi olmak üzere üç parçaya bölündü. ABD'nin birinci körfez savaşının ardından ilan ettiği uçuşa yasak bölgede (Irak Kürdistanı) yönetim Kürt örgütlerinin eline geçti. Irak'ın işgaliyle Mısır'dan sonra İsrail'e karşı Baas örgütlenmesinin önemli ayaklarından biri daha çökertildi. ABD'nin esas olarak İngiltere ve Fransa'yla yürüttüğü işgal hareketi ve doğurduğu sonuçlar, Türk devleti tarafından da aktif olarak desteklendi.

BOP; Ortadoğu, Kuzey Afrika ve Kafkasya'da 35 ülkeyi hedef alıyordu. Köklü coğrafik ve politik değişmeleri öngören projenin ana hedefleri; dünya enerji kaynaklarının büyük bir kısmına sahip ve ticaret yollarının kesişme noktasındaki bölgenin kontrolünü sağlayarak hegemonyadaki çatlakları gidermek; enerji kaynaklarına sahip olmayan emperyalist devletleri (Almanya, Çin, Japonya) zora sokmak, İsrail'in güvenliğini sağlamak, daha da ilerisi bölgede İsrail etrafında bir ittifak oluşturmak, bu yolla bölgenin güvenliğini ABD adına garanti altına almaktı. Açıklandığında, projenin hedeflediği birçok bölge ülkesi Türkiye, Afganistan, Irak, Yemen, Ürdün, Bahreyn, BAE, S. Arabistan, Kuveyt, Katar ve Cezayir'den destek gördü. Türkiye Başbakanı Erdoğan projenin eşbaşkanlığını üstlendiğini övünerek açıkladı.

Afganistan'ın işgaliyle ABD, BOP'un hedefleri arasında olan Rusya'yı güneyden ve doğudan kuşatma projesini de başlattı. "Teröre karşı mücadele" gerekçesiyle Kırgızistan, Kazakistan, Tacikistan ve Özbekistan'ın hava sahalarını kullanma olanağını elde etti. Ardından bu ülkelerin bir kısmında ABD üstleri kuruldu. Bu, 'sivil toplum örgütleri' adı altında bir dizi (gençlik, ekoloji vb.) örgüt kurularak, her meslekten tanınmış kişiler devşirilerek ve medyada önemli köşe taşları ele geçirilerek sürdürüldü. Hemen her ülkedeki protesto ve isyanların başlatılmasında, örgütlenip eğitilen üniversite öğrencileri özel bir rol üstlendi. Öğrenci örgütlerinin başlattığı gösterileri, diğer sivil toplum örgütleri devam ettirdi. Muhalif hareketlerin finansörlüğünü Soros Vakfı üstlendi. İlk uygulama Gürcistan'da denendi. Rusya ile en uzun sınıra sahip olan Gürcistan aynı

zamanda Rusya'nın Kafkaslara açılan kapısıydı. Buranın düşürülmesi, Rusya'nın izolasyonunda kilit bir öneme sahipti. 2003 seçimlerinin ardından plan işlemeye başladı. Seçimi Shevardnadze kazanınca seçime hile karıştırıldığı ileri sürüldü, sivil toplum örgütleri görev aldı, gösteriler başladı. Bağımsızlıktan sonra uzun süre Gürcistan'ı yöneten Shevardnadze istifa etti. Ocak 2004'te yenilenen seçimleri ABD vatandaşı Saakaşvili kazandı. Yeni iktidar Sovyetler Birliği'nden kalan her şeyi silmek için harekete geçti. Acaristan, Güney Osetya ve Abhazya'nın özerkliklerini ortadan kaldırmaya yöneldi. Rusya'dan Gürcistan'daki üstlerini hemen kapatmasını istedi. Gürcistan'ın hem iç hem de Rusya'yla olan gerginliği yeni bir safhaya girdi.

Benzer süreç, batıda henüz tümüyle ele geçirilmemiş olan Ukrayna'da işletildi. Kasım 2004'te yapılan seçimleri ABD ve AB'nin desteklediği aday kaybetti. Rusya yanlısı Viktor Yanokoviç başkanlığındaki yeni hükümet, AB-Ukrayna ortaklık anlaşmasını imzalamayı reddedince kıyamet kopmaya başladı. Seçimlere hile karıştırıldığı gerekçesiyle bindirilmiş kitalar harekete geçirildi. Sonuçta seçimler iptal edildi. Aralık 2004'te yenilenen seçimi, ABD ve AB adayı Viktor Yuşenko kazandı. Yeni hükümet Ukrayna içinde özerk bir statüye sahip olan Donbass'ın özerkliğini ortadan kaldırdığını açıklayınca, Mart 2014'te halkının çoğunluğunu Rusların oluşturduğu Donneks ve Donbass'ta ayaklanmalar başladı. Rusya ayaklanmayı aktif olarak destekledi. Ayaklanmacılar Novorrissya Federal Devleti'ni kurduklarını açıkladı. Ukrayna ile ayaklanmacılar arasında süren savaş Şubat 2015'te yapılan ateşkesle geçici bir sonuca bağlandı. Benzer bir durum Kırım'da yaşandı. Kırım, Mart 2014'te yapılan referandumda %99,77 oy oranıyla bağımsızlığını ilan etti. Referandumun ardından Rusya'ya katıldığını açıkladı. ABD ve AB bütün bu gelişmelere "kabul edilemez" açıklaması dışında fiili bir müdahalede bulunamadı. Yapabildikleri, Ukrayna'ya silah desteği ve Rusya'ya uygulanan ambargonun kapsamı ve süresini uzatmakla sınırlı kaldı.

Ukrayna'da yaşanılana benzer bir senaryo 2005'te Rusya ve Çin'e sınırı olan ve bu yüzden de ABD için büyük önem taşıyan Kırgızistan'da devreye kondu. Nisandaki gösterilerle, seçimi kazanan Askar Akayev düşürüldü, Temmuzda yapılan seçimde ABD'nin desteklediği Kurmanbek Bakiyev iktidara getirildi. Mayıs 2005'te Özbekistan için devreye sokulan senaryo ise başarısız oldu. Bu gelişmeler sırasında Bişkek'te

toplanan Şanghay İşbirliği Örgütü, ABD'ye askerlerini Orta Asya'dan çekmesi çağrısı yaptı. Çağrının ardından Özbekistan ABD askerlerini ülkesinden çıkardı.

Rusya, ABD ve AB'nin Kafkasya'da yürüttüğü operasyonlara uzun süre sessiz kaldı. 2008'de Gürcistan'ın, bağımsızlığını ilan eden Güney Osetya'ya saldırmasıyla durum değişti. Gürcü birlikleri Güney Osetya'ya girdi. Rusya buna, birliklerini Gürcistan'a göndererek cevap verdi. ABD, NATO, AB, İsrail ve Türkiye'nin Gürcistan'ı desteklediği savaşta Güney Osetya ve Abhazya, Rusya'nın müdahalesiyle bağımsızlıklarını kazanarak Rusya'nın nüfuz alanına dahil oldu. Bu savaşla birlikte Kafkasya ve Orta Asya'daki güç dengeleri de Rusya lehine değişmeye başladı. ABD, bölgedeki pek çok ülkeden askerlerini ve sivil güçlerini geri çekmek zorunda kaldı. Bu Bağlamda Türkiye'nin Fethullah Gülen vasıtasıyla doğrudan CIA'ye bağlı olarak yürüttüğü beşinci kol faaliyetleri de büyük ölçüde önlendi.

Gürcistan savaşı, ABD'nin sürdürdüğü hegemonya savaşının seyrinde önemli bir değişime yol açtı. Artık söz konusu olan, ABD'nin askeri güç üstünlüğüne dayalı tek taraflı dayatmalarla yürüttüğü ve rakiplerin diplomatik girişimlerle dâhil olduğu bir hegemonya savaşı değil, emperyalist güç odaklarını karşı karşıya getiren, bir paylaşım savaşıdır. Savaşın bu yeni aşamasının diğer bir özelliği de kapitalist rekabetin diplomasiyle, uzlaşmayla sürdürülmesi döneminin kapanması, diplomasi ve uzlaşmanın yerini askeri güç kullanımının alması, diplomasi silahın emrine girmesidir.

Gürcistan, Ukrayna ve Orta Asya Ülkelerinde yaşananlara benzer bir durum Venezüella'da yaşandı. Chavez, 1992 başarısız darbe girişiminden sonra 1998'de seçimi kazanarak Venezüella devlet başkanı oldu. ABD karşıtı bir politika izledi. 2002'de iki gün süren bir darbeye iktidardan uzaklaştırıldı, halkın sokağa dökülmesiyle yeniden göreve döndü. ABD'nin terör devleti olarak nitelendirdiği, Küba, Rusya, Kore, Suriye, İran gibi ülkelerle ilişkilerini sürdürdü. 2006'da İran'a yaptığı ziyaretten sonra Venezüella, ABD tarafından teröre destek veren ülkeler kapsamına alındı. 2012'de ölümünün ardından yapılan 2013 seçimlerini, yardımcısı Maduro kazandı. Chavez'in ölümünden sonra ABD'nin karşı faaliyetleri daha da yoğunlaştı. 2018 seçiminden sonra Kafkasya ve Orta Asya'daki senaryo Venezüella'da da uygulamaya kondu; seçim hile karıştırıldığı gerekçesiyle sivil toplum örgütleri harekete geçti,

paralel hükümet kuruldu. ABD, AB ve Amerika Devletler Örgütü seçimi tanımayarak muhalefetten yana tavır aldı. Venezüella ABD'nin ambargo kapsamına alındı. Madura ve destekçileri geri adım atmayınca senaryo boşa çıktı, mücadele devam ediyor.

Kriz ve Paylaşım

Dünya burjuvazisi, kendi teorisyenleri tarafından Sosyalist sistemin çöküşünün ardından, bir daha asla ayak bağlarına takılıp sendelemeyeceklerine inandırılmıştı. Bu inanç ve özgüvenle yoluna devam ederken, 2008'de yeni bir sürprizle karşı karşıya kaldılar. ABD'de ve finans sektöründe başlayan kriz tüm dünyayı ve reel sektörü etkisi altına alarak hızla yayıldı. 1990'ların öz güveni bir anda yerini, yeniden korku ve endişeye bıraktı. Kapitalizmin galebe çaldığı 1990-2008 yılları arasındaki eski söylem artık geride kalmıştı. 1990'da Sovyet sistemi çöktüğü zaman dünya burjuvazisinin sadık savunucuları, her boydan ekonomistler, 'bilim(!) insanları', sanatçılar, işçi simsarları... vb. koro halinde kapitalizmin, insanlığın değişmez kaderi, bolluk ve zenginliğin yegâne aracı olduğunu vaaz edip durdular. Devrim dönemleri bu koroya yüz yıl öncesi hempalarının, Proudhon'ların, Bakunin'lerin, Bernstein'ların, Kautsky'lerin, söylemlerini tekrarlayarak katıldı. Artık kapitalizm eski kapitalizm değildi, işçi sınıfı kaybolmaya yüz tutmuştu, emperyalizm yerini karşılıklı çıkara dayalı bir sisteme, (küreselleşme) bırakıyordu, krizler ve savaşlar artık tarihe mal olmuştu, vb...

Sermayenin, işçi sınıfına ve emekçilere allayıp pullayıp sunduğu bu sahte cennet, 2008'de bizzat sermayenin kendi işleyiş yasalarına çarptı. Burjuvazinin kutsal mabedi piyasalar, tepetaklak oldu. Kapitalizmin umut dağıtan kumarhaneleri olan borsalar, birbiri ardınca dibe vurdu. Mali sermayenin kaleleri olan bankalar, fonlar batmaya; kısacası, sermayenin gerçekleşme koşulları bir bütün olarak çökmeye başladı. Üretim araçlarının -makinelere- bir kısmı atıl kaldı. Düşen reel ücretler, artan işsizlik, metaların sermayeye dönüşmesinin engelleri oldu. İşçi sınıfı ve emekçilerin ürettiği bolluk ve zenginlik, işçi ve emekçilere işsizlik, açlık, yoksulluk ve savaş olarak geri dönmeye başladı.

1990'da kapitalizmin bir daha kriz yaşamayacağını söyleyenler, bu kez krizin, kapitalizmin önceki krizlerinden daha büyük olduğunu söylediler.

Ne oldu da dünya, bir ekonomik buhranın, bir altüst oluşun eşiğine

geldi; insanlığın değişmez kaderi olan ve kusurlarından arınarak insanlığa özgürlük, bolluk ve zenginlik getirecek olan kapitalizmin kutsal mabetleri birer birer çöktü? Ne oldu da, Sovyetler Birliği'nin çöküşünü, sosyalizmin bir ütopya ve işçi sınıfının yönetemezliğinin bir kanıtı olarak sunan burjuvazi, bugün -üstelik işçi ve emekçiler ekonomik, politik ve ideolojik olarak teslim alınmışken- bizzat kendisi yönetemez duruma düşüyor.

Bu soruların onlarcası birbiri ardına sıralanabilir. Ancak yanıt tektir: Kapitalizm bir kez daha kendi ayak bağlarına takılmış, kendi iç çelişkilerinin duvarına çarpmıştır. Üretimin toplumsal karakteri, bir kez daha, ürünler üzerindeki özel kapitalist el koymaya başkaldırmıştır. Üretimin toplumsal karakteri ile mülk edinmenin ve ürünlere el koymanın özel karakteri arasındaki çelişkinin, kapitalist sistem içinde çözümü yoktur.

Krize yol açan, iddia edildiği gibi kapitalistlerin bilgisizliği, devletlerin yönetim zaafı, yolsuzluk vb. değil, bizzat kapitalist meta üretiminin işleyişi yasalarıdır. Sermaye birikiminin büyük hız kazandığı 1990-2008 arasındaki döneme damgasını vuran, üretici güçlerdeki gelişmenin yol açtığı "aşırı" üretim, mali piyasalardaki aşırı şişme ve aşırı spekülasyondur. Sonuç ise Engels'in 1825'deki kapitalizmin ilk genel krizi için betimlediği tablonun, bugün çok daha geniş bir alanda, büyüyen ölçüde ve çok daha sarsıcı bir biçimde yaşanmasıdır.

Finansal sistemde büyük bir sarsıntıya yol açan kriz, aşırı üretimin neden olduğu sermaye değersizleşmesiyle birleşip, yeniden üretim sürecine nüfuz ederek ve derinleşerek sürdü. Daralan pazarlarda kavga büyüdü, metaların sermayeye dönüşmesi tekledi, fabrikalar üretimlerine ara vermek zorunda kaldı, kızışan rekabet iflaslarla, iflaslar sermayenin el değişimiyle, yoğunlaşmasıyla ve merkezileşme düzeyinin yükselmesiyle sonuçlandı; üretici güçler, özellikle işgücünün toplu olarak üretim sürecinin dışına itilerek atıllaştı. Mali çöküntü, sanayideki çöküntüyle birlikte büyüdü ve yeniden üretim krizi genel bir krize, sistemin bütününe etkileyen bir dünya krizine dönüştü.

Kapitalist sistemin krize tepkisi bu kez alışılmışın ötesindeydi. Daha önceki krizlerden edindiği tecrübeyle, krizin ani bir çöküntüye dönüşmesini engellemek için devletler aktif olarak devreye girdi. Önce bankalar kurtarıldı, arkasından kurtarılma sırası tekellere geldi. 1980'de başlayan özelleştirme furyası tersine döndü. Adı resmen devletleştirme olmasa da devletler, banka ve tekellere hisse senetleri karşılığında finansman sağ-

ladı. Para basarak, banka ve şirketlere ucuz faizle (neredeysse faizsiz) kredi pompalayarak krizi denetim altında tutmaya çabaladılar. Krizin başından bu yana sadece ABD merkez bankası FED 'in piyasaya sürdüğü para miktarı dört trilyon dolardan fazla; buna AB, İngiltere, Japonya ve diğer gelişmiş ülkelerin Merkez Bankaları'nın eklendiğinde, 2008'den bu yana piyasaya sürülen para miktarı on trilyon doları aşmış durumda.

Devletlerin bastığı paranın aslan payı burjuvaziye giderken, küçük bir kısmı da sermayenin geri dönüşünü sağlamak için işçi ve emekçilere ihtiyaç kredisi adı altına sunuldu. Aynı amaçla kredi kartı sistemi geliştirildi. Bu yolla işçi ve emekçilerin geleceği ipotek altına alındı. Kapitalizmin gelişme dönemlerinde kredi sisteminin ilk kurbanları köylülerdi. Kapitalizm geliştikçe buna işçiler eklendi. Geçmişte sermayeye ipoteklenen, köylülerin topraklarıydı; bu kez ipoteklenen işçilerin bizzat kendi yaşamları oldu. Özellikle kriz sonrası büyüyen bu ipoteklenme bugün öyle bir noktaya ulaştı ki, ipotekli kitlelerin hane halkı borçlarının toplamı, ülkelerin yıllık gayrisafi milli hasıllarının toplamını geçmiş durumda. Sistemde çarkların -ağır da olsa- dönmesini sağlayan Kredi-İpotek sistemi, (tüketici kredisi, kredi kartı, vb. çeşitli adlarla verilen krediler) kitlelerin, işten atılma korkusuyla kapitalist sisteme karşı tepkisini törpülerken, kapitalizme yönelmesi gereken öfkeyi aile içine, kadın ve çocuklara çeviriyor.

Burjuvazinin krizi hafifletmek için bugün büyük bir umutla sarıldığı bu yöntem (ucuz, bol para ve devlet ihaleleri ile sermayeyi destekleme ve kredi sistemiyle kitleleri ipotekleme), kısa vadede burjuvazinin istediği sonuçları veriyor olsa da krizi ortadan kaldırmaya yetmedi, sadece gerilimi öteleyerek krizi, sürünge bir krize dönüştürdü.

Ucuz ve bol para, üretimde bir büyümeye dönüşmedi; tersine, spekülâtif alanlara kaydı. Piyasadaki para miktarı arttıkça borsalarda, türev piyasalardaki kumar da büyüdü. Kriz sonrası devletlerin büyüme oranlarındaki dramatik düşüşler bunu kanıtlıyor.

Kriz, o ana kadar kurulmuş olan ekonomik dengeleri altüst etmekle kalmadı, aynı zamanda sistemin bütününe sosyo-politik dengelerini de altüst etti. Çünkü sermayenin yeniden üretimi; basitçe bir sermaye birikimi, sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi sorunu değildir. Sermaye ile birlikte onun egemenlik sisteminin ve bu sistemin dayandığı ilişkilerin (mülkiyet ilişkisi, devlet, ideoloji, kültür, hukuk, sınıflar ve sınıf mücadelesi vb.) yeniden üretimidir. Doğal olarak bu yeniden üre-

timde her kesinti –kriz– aynı zamanda sistemin yeniden üretiminin de krizidir. Sermayenin yeniden üretimi ile kapitalizmin yeniden üretimi arasındaki bu nesnel, iç bağlantı ve bunun barındırdığı çelişkiler, krizi salt ekonomik bir sorun olmaktan çıkararak politik bir soruna dönüştürüyor. Bunun kaçınılmaz sonucu, krizden çıkışın da, ekonomik bir sorun (ekonomik önlemlerle aşılacak bir sorun) olmaktan çıkarak, politik bir soruna dönüşmesidir.

Her şeyden önce kriz; sermayenin, burjuvazinin iç çelişkilerini derinleştirip keskinleştirirken, dengeleri de bozarak bir sermayeler çatışmasına yol açmıştır. Sermaye hareketlerinin hızlandığı ekonominin olağan gelişme dönemlerinde, sermayelerin karşılıklı gelişmesi ve uyumuyla oluşan denge, krizle birlikte yerini çatışmaya bıraktı. Büyüme dönemlerinde üretici güçlerin gelişmesini hızlandıran, yeni ihtiyaçlar ve yeni tüketim talepleri yaratarak büyümeyi destekleyen rekabet, krizin yol açtığı daralmayla birlikte keskinleşerek sermaye savaşlarının yegâne biçimi haline geldi. Bölüşülmüş pazarda, “centilmence” rekabet yerini pazarların yeniden bölüşümü biçimindeki rekabete bıraktı. Sermaye engellenmesi, sermaye savaşlarıyla sermayelerin birbirlerini engellemesine dönüştü. Kriz, yeniden üretim sürecinin tümünü etkisi altına alarak derinleştikçe, ulusal ve uluslararası pazarlar, sermaye savaşları arenası haline geldi. Daralmış pazarlarda fiyat indirimleri, çeşitli satış yöntemleri ile kızışan rekabet; devletlerin devreye girmesiyle kotalar, gümrük duvarları, yasaklamalar, cezalandırmalar vb. çeşitli biçimlerde sınırlamalar ve kayırmalarla genelleşti. Sermaye bir yandan krizin etkisiyle değersizleşirken, diğer yanda belirli ellerde yoğunlaşarak merkezileşti. Bozulan denge ekonomide bunalımlardan, siyasette savaşlardan geçerek yeniden kuruluyor.

Kriz, sadece tekeller arasında rekabeti keskinleştirmekle kalmadı, emperyalist güç odakları arasındaki güç dengesini değişime uğratarak, çatışmaları da keskinleştirdi. ABD - Çin ekonomik ilişkilerini daha da gerginleştiren kriz, güç dengelerini de değiştirdi. 2011-2019 yılları arasında ABD ekonomisi ortalama %2 oranında büyürken Çin ortalama %7,3 büyüyerek, ABD'nin ardından dünyanın ikinci büyük ekonomisi haline geldi.

Aynı durum iki ülkenin dünya GSMH içindeki payları için de geçerlidir. 2019 IMF verilerine göre ABD'nin dünya GSMH'sindeki payı %24,5, Çin'in payı ise %16,3 oldu. Çin'i % 5,9'la Japonya, %4,4'le Al-

manya, % 3,3'le Hindistan, %3,1'le İngiltere ve Fransa, %2,3'le İtalya ve %1,9'la Rusya izledi. Büyük bir sıçramayla 2019'da ikinci sıraya yerleşen Çin, 2005'te 2,3 trilyon GSMH ile dünya sıralamasında 9. sıradaydı. 2005'te ABD'nin GSMH'si 13 trilyon dolarla Çin'inin altı katıydı. 2019'da ise ancak 1,5 katı kadardı. 2005-2019 yılları arasında ABD'nin GSMH'si 8,4 trilyon dolar artarken Çin için bu artış 11,8 trilyon dolar oldu. İki ülkenin dünya ticaretindeki payları da benzer bir seyir izledi. 2019 verilerine göre Çin dünya ticaretindeki % 12'lik payıyla, ABD'yi (% 11) geride bıraktı. Aynı yıla ait verilere göre İhracatta Çin, ABD'yi geride bırakırken (%15,5'e karşı % 8,8) ithalatta ise ABD, Çin'i geride bıraktı (%13,5'e karşı % 10,8). Çin, dış ticarete sürekli fazla verirken, ABD tam tersine sürekli olarak açık vermeyi sürdürdü. Bu durum iki ülke arasındaki ticarete de aynı seyri sürdürdü. 2019'da ABD Çin'le olan ticaretinde 275 milyar dolar açık verdi. ABD bu açığı kapatmak için Çin üzerindeki baskısını artırarak sürdürdü. Özellikle Trump döneminde Çin üzerindeki ekonomik baskı daha da artırıldı, Trump, Çin'e yatırım yapan iş insanlarını geri çağırdı. Bazı Çin mallarına kota konuldu, gümrük vergileri artırıldı. Bu baskı sonucunda 2018'de imzalanan ticaret anlaşmasıyla Çin, ABD'ye bazı tavizler vermek zorunda kaldı.

Çin, teknoloji üretiminde de ABD'yi zorlamayı sürdürüyor. Sosyal medya ve iletişim sektörlerinde (Huwei- Apple) iki ülke arasındaki rekabet kıyasıya sürüyor. ABD teknolojik üstünlüğünü kaybettikçe, rekabeti zor yöntemlerine başvurarak kazanmaya çalışıyor.

ABD'yi rahatsız eden başka bir gelişme de Çin'in Asya ve Afrika kıtalarındaki faaliyetleri oldu. Çin ekonomik olarak güçlendiği bu yıllar içinde, Asya ve Afrika'nın birçok ülkesiyle ekonomik ilişkilerini geliştirdi. Çin'in bu ilişkileri geliştirirken, stratejisinin temelini ekonomik büyümesi için en çok ihtiyaç duyduğu hammaddelere ve enerjiye ulaşmak üzerine oturttu. Çin bunu yaparken klasik emperyalizmden farklı bir yol izlemeye özen gösterdi. Devletlerin yönetim tercihlerine, iç sorunlarına, bütünlüklerine saygılı davranması ve alt yapı yatırımlarına destek vermesi, Çin ile ülkeler arasındaki ilişkilerin gelişmesini kolaylaştırdı. Çin, tarihinde bir ilk olmak üzere, Zimbabve'de devlet başkanı Mugabe'nin darbeyle devrilmesinde rol aldı. Mendeb Boğazı nedeniyle petrol ticaretinde güvenli bir güzergâh üzerinde yer alan Cibuti'de askeri bir üs kurdu. Çin'in bu biçimde, özellikle Afrika ülkeleriyle (Libya, Çad, Sudan, Angola, Zimbabve vb.) geliştirdiği her ilişki ABD hegemonyasına

açılan bir gedik olduğundan, ABD-Çin rekabeti daha da sertleşti.

Ekonomik alanda kıyasıya süren bu rekabetin, siyasi ve askerî alana yansımaları kaçınılmazdı. ABD 2001’de Çin’in Afrika’daki nüfuz alanlarına karşı harekete geçti. Önce Çin’in Afrika operasyonlarının merkez üssü konumundaki Libya, Ağustos 2011’de ABD, İngiltere ve Fransa’nın NATO şemsiyesi altındaki müdahalesiyle yerle bir edildi. Böylece Çin’in Afrika’daki gücü önemli ölçüde zayıflatıldı. ABD bununla yetinmedi, yanına İsrail’i alarak Çin ile Sudan arasında yapılan petrol anlaşmasını boşa düşürmek için, iç sorunlarını kullanarak Sudan’ı parçaladı. Bölünme sonrasında zengin petrol yatakları Güney Sudan’da kalınca Çin’in yaptığı petrol anlaşması da boşa düştü.

ABD ekonomik alanda ve dünya güç dengelerindeki değişimin geri dönülmez bir biçimde Çin lehine değişmeye başlamasının ardından, 2012’de eski güvenlik doktrininde önemli değişiklikler yaptı. ABD güvenliğinde, Ortadoğu ikinci plana düşerken Pasifik ilk sıraya yükseldi. Silahlı insansız araçlara ve özel kuvvetlere ağırlık verilmesini öngören bu yeni stratejinin merkezinde Çin yer alıyor. Rakip güç odağı haline gelen Çin’i, elinde tuttuğu olanakları (enerji kaynakları üzerindeki denetimi ve doların dünya ticaretindeki egemen konumu) kullanarak ekonomik olarak zorlamak, bölgesel ve iç sorunlar (Sincan Uygur Özerk Bölgesi, Hong Kong, Hindistan, Tayvan vb.) içine çekerek zayıflatmak, bu yeni güvenlik stratejisinin ana unsurunu oluşturuyor. ABD, bu strateji değişikliği kapsamında deniz ve hava kuvvetlerinin %60’ını Asya pasifik bölgesine yığmış durumda.

Öte yandan ABD, Çin’i denizden kuşatma altına almak için, Japonya’dan, Avusturalya ve Yeni Zelanda’ya kadar olan bölgede ne kadar irili ufaklı devlet varsa bir araya getirerek, onlarla ekonomik ve askeri anlaşmalar imzaladı. ABD, Çin’e karşı Japonya’yı yanına çekebilmek için II. Paylaşım Savaşı sonrasında, Japonya’ya vurduğu prangaların gevşetilmesine göz yummakla kalmadı, silahlanmasının yolunu da açtı. Japon parlamentosu 2014’te “anayasayı yeniden yorumlama ve kolektif özsavunma”ya izin veren yasayı onayladı. Böylece, kara ordusu ve deniz gücü üzerindeki kısıtlılıklarla birlikte yurtdışına asker gönderme yasağı kaldırıldı. 69 yıl sonra Japon militarizmi yeniden geri döndü.

Çin’in dünya çapında ekonomik, siyasi, askeri, teknolojik ve kültürel bir güç haline gelebilmesi, her şeyden önce büyüyen ekonomik gücünü sürdürmesi ve büyütmesiyle olanaklıdır. Ekonomik büyümesini sürdür-

rebilmesi ise artan ölçüde hammadde ve enerjiye ihtiyacının güvenli bir biçimde karşılanmasına bağlıdır. Dünya hammadde ve Enerji kaynaklarının büyük ölçüde ABD denetiminde olduğu düşünüldüğünde, ABD hegemonyasını kırmadan ve onunla karşı karşıya gelmeden bu ihtiyaçların karşılanması olanaksızdır. Libya ve Sudan'da yaşananlar bunu yeterince ortaya koydu. Bu, Çin'in ABD karşısında bugüne kadar izlediği taktiği, yani ABD'nin askeri ve siyasi üstünlüğü karşısında taviz vererek, gerilimi azaltma ve zaman kazanma taktiğini, daha uzun süre sürdürmesinin olanaksızlığını gösteriyor.

Çin'in 2013'te Devlet Başkanı Xi Jinping tarafından açıkladığı "İpek ve Yol Projesi" gerçekleştiğinde, Çin'e bu olanağı sunuyor. Proje, basitçe bir ekonomik ve siyasi güvenlik projesi olmanın ötesinde ABD hegemonyasına alternatif bir hegemonyanın oluşturulmasını öngörüyor. İpek ve Yol projesi, Çin ile Avrupa arasında biri deniz diğeri karadan geçen iki güzergâhı kapsıyor. Deniz güzergâhı Güney Çin Denizi'nden Hint okyanusuna, oradan Kızıldeniz yoluyla Avrupa'ya uzanıyor. İkinci güzergâh ise Doğu Asya'dan Avrupa'ya uzanıyor. Çin'in ABD ile içine girdiği rekabet ve çatışma, deniz güzergâhının gerçekleştirilmesinin hem çok zor olduğunu, hem de pek güvenli olmadığını gösteriyor. Deniz gücü, Çin'le ABD arasındaki güç dengesinde Çin'in en zayıf olduğu alandır. Deniz gücünde mutlak bir üstünlüğe sahip olan ABD, 7 deniz filosuna sahiptir. Bu filolar 4500 asker, 150 uçağın bulunduğu uçak gemileri, destroyerler ve denizaltılarla korunuyor. 7 uçak gemisinden 4'ü Kuzey ve Güney Amerika kıtalarının doğu ve batısında, 5. filo Hint Okyanusu'nda, 6.filo Akdeniz'de ve 7. Filo Çin, Rusya, Hindistan, Pakistan ve Kore Halk Cumhuriyeti'nin bulunduğu coğrafyada görev yapıyor. Buna karşın Fransa ve Rusya'nın birer, Çin'in ise sadece iki uçak gemisi var. İki tanesi de yapım aşamasında. Bu durumda deniz güzergâhının, Çin'in istediği koşulları -enerji güvenliğini- sağlayamayacağı açıktır. Çin'in İpek ve Yol projesinin ikinci güzergâhına yönelmesi bu durumu hesaba kattığını gösteriyor. Ayrıca, Çin'in güçlü bir kara ordusuna ve Asya'da birçok ülkeyle iyi ilişkilere sahip olması bu ikinci güzergâhı, deniz güzergâhına kıyasla daha verimli ve güvenli kılıyor.

İpek ve Yol'un ikinci güzergâhı, Doğu Asya'yı Avrupa'ya bağlıyor. Geçtiği 65 ülkenin demiryolları, otoyollar, hava yolları, gaz boru hatları, enerji dağıtım şebekeleri, iletişim ağları ile birbirlerine bağlanması öngörülmüyor. Güzergâhın geçtiği 65 ülke, dünya nüfusunun % 63'üne sahip ve

dünya GSMH'sinin % 29'unu üretiyor; yani dünya enerji kaynaklarının % 70'ine sahip. Çin'in petrol ihtiyacının %50'sini Ortadoğu'dan karşıladığı düşünülürse bu güzergâh Çin'in beklentilerini fazlasıyla karşılıyor. Bu güzergâh, Çin'in ekonomik büyümesinin sürekliliğini sağlayacak hammadde ve enerji güvenliğinin yanında, Çin mallarının uluslararası pazara daha hızlı ve güvenli ulaşmasını sağlayacak. Çin bu projeyi, ülkelerin egemenlik hakları ile ilgili bağlayıcı unsurlar taşımayan, iç sorunlar ve yönetim biçimlerini dikkate almayan, "herkesin kazanacağı" bir proje olarak açıklasa da, tamamlayıcı kurumlarıyla; dolara karşı yeni bir uluslararası ödeme sistemi, IMF ve Dünya Bankası'nın karşı Asya Alt yapı ve Yatırım Bankası, mevcut kredi derecelendirme kurumlarına karşı Universal Credit Rating Group ve Mastercard'a karşı China Union Play kredi kartı, Çin'in ABD hegemonyasına alternatif, emperyalist bir hegemon güç olmayı öngördüğünü doğruluyor.

Ortadoğu'da Yeni Düzen

2000-2020 arasındaki gelişmeler; Rusya'nın Gürcistan'a müdahalesiyle Orta Asya'da ABD'nin önünü kesmesi, Çin'in Afrika, Asya ve Pasifikte artan etkisi, ABD hegemonyasının büyüyen bir tehditle karşı karşıya olduğunu gösteriyordu. ABD bütün dikkatini bu soruna verebilmek için Ortadoğu'da başlattığı savaşı bir sonuca bağlamalıydı. Silahlar yeniden Ortadoğu'ya döndü.

ABD açısından, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'nın denetimi, hegemonyanın sürdürülmesi bakımından olduğu kadar, bölgede ABD'nin beşinci kolu ve ABD hegemonyasının zayıfladığı oranda, bölgede ciddi sorunlarla karşılaşacak olan İsrail'in güvenliği açısından vazgeçilmezdir. İç içe geçen bu hedefler, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki emperyalist müdahalenin seyrini de belirledi. Dünyayı olması gerektiği hale getirme şansına sahip olduklarını söyleyen eski ABD başkanı Obama, Ortadoğu'nun ABD için taşıdığı önemi şu sözlerle ortaya koydu; "Bu ülkeler bizim sahillerimizden çok uzakta olsalar bile, ekonomiyi ve güvenliği belirleyen kuvvetleri, tarih ve inançları nedeniyle geleceğimizin bu bölgeye bağlı olduğunu biliyoruz."

2010'un sonunda Kuzey Afrika'da baş gösteren ayaklanmalar, bölgeye emperyalist müdahale sürecini daha da hızlandırdı. Aralık 2010'da Tunus'ta işsiz bir gencin kendini yakmasıyla başlayan olaylar kısa sürede ayaklanmaya dönüştü, Ayaklanma 23 yıllık diktatörlüğün yıkılmasıyla

la sonuçlandı. Tunus'ta başlayan ayaklanma, kısa sürede bölgeye, Ocak 2011'de Mısır'a, Şubat'ta Bahreyn, Yemen ve daha az etkili olmak üzere diğer ülkelere yayıldı. Tunus'tan sonra Mısır ve Yemen'de de eski diktatörlükler yıkıldı. Ayaklanmalar; her ne kadar halkların on yıllardır bastırılan ekonomik taleplerine ve uğradıkları ağır baskılara karşı bir öfke patlaması olarak ortaya çıkmış olsa da, süreç, devrimci siyasi etkinin zayıflığı koşullarında, burjuvazi tarafından denetim altına alındı. Tunus ve Mısır'da ordunun kontrolünde, bir burjuva hükümetin yerine bir başkası geçti. Ayaklanma Bahreyn'de ordunun saldırısıyla ezildi. Yemen'de ise ordunun dağılmasının ardından ABD, S. Arabistan ve BAE tarafından desteklenen selefi güçler ile İran tarafından desteklenen Şii Husiler arasında yeni bir iç savaşa dönüştü. Yemen'de ayaklanmaların büründüğü bu yeni biçime müdahaleyi, ABD adına S. Arabistan öncülüğünde Arap devletleri (BAE ve Bahreyn) üstlendi. Yemen halkı, ölüm ve açlığa mahkûm edildi. S. Arabistan'ın göreve talip olmasının önemli bir nedeni de, Arabistan petrolünün denize çıkış yolu olan Bab El-Monbat boğazının denetim altına alınmasıydı.

Diktatörlüklerin yıkılmasından sonra yapılan "seçimler"le Mısır ve Tunus'ta en örgütlü güç olan İhvan (Müslüman Kardeşler) iktidara geldi. Mısır'da İhvan iktidarı, Aralık 2012 anayasa referandumunun ardından halkın sokağa çıkması ve ordunun darbesiyle yıkıldı. Temmuz 2013'te eski diktatörlük yeniden kuruldu. Tunus'ta süreç daha yumuşak biçimde İhvan'ın iktidardan uzaklaştırılmasıyla sonuçlandı. Bütün bu süreçte ABD ve diğerleri, ayaklanmaların denetimden çıktığı noktalarda devreye girmek, dışında aktif bir rol üstlenmediler. Esas rol ilgili ülkelerin denetim altındaki ordularınca üstlenildi.

Libya'da, süreç farklı işledi. Libya ordusu büyük çoğunluğuyla ayaklanmaların karşısında yer alınca devreye emperyalist devletler -ABD, Fransa, İtalya ve İngiltere- girdi. Eski ve yeni sömürgeciler kol kola vererek Libya üzerine bomba yağdırdı. NATO şemsiyesi altında yürütülen bombardımanda 26 bin sorti yapıldı, sivil ve asker 6 bin hedef bombalandı.

Irak müdahalesiyle Baas hareketinin önemli bir kalesi düşürülmüş, Irak paramparça edilerek, İsrail için bir tehdit olmaktan çıkarılmıştı. İkinci adım, Libya'nın işgaliyle atıldı. Libya paramparça edilerek Arap Birliği'nin ikinci kalesi de düşürüldü.

Üçüncüsü; Suriye, Mart 2011'de başlatılan iç savaş yoluyla düşürül-

meye çalışıldı. İç savaşın ilk kıvılcımı Dara'da çakıldı ve hızla tüm ülkeye yayıldı. Libya'daki gibi ordunun göstericilerin karşısında durması, emperyalist müdahalenin de gerekçesi oldu. Ama Suriye'de süreç yine de Libya'dan farklı gelişti. Irak'ın işgaliyle birlikte Irak'ta Şii'lere karşı örgütlenen Sünni güçler (El kaide, sonra IŞİD, El Nusra vb.) harekete geçirildi: Bu güçler, bölgede geniş bir koalisyon, (ABD, İsrail, İngiltere, Fransa, S. Arabistan BSE, Bahreyn, Ürdün, Türkiye vb.) tarafından desteklendi. Rusya, Çin ve İran ise Suriye hükümetini destekledi. Sünni (selefi) gruplara bölgede en etkili desteği, S. Arabistan başta olmak üzere Arap devletleri ve Türkiye verdi. Türkiye'ye, Suriye'ye karşı müdahalede Libya'dakinden daha aktif bir pozisyon verildi. Türkiye cihatçı güçlerin (IŞİD, El Nusra vb.) eğitilip donatılması görevini üstlendi. Cihatçılardan Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) adıyla yeni bir ordu kurdu. ÖSO, S. Arabistan parası ve ABD silahlarıyla donatıldı.

2011-2015 arasında iç savaş ortamında IŞİD, El-Nusra ve benzeri örgütler Suriye'de birçok bölgeyi (Dara, Hama, Humus, Rakka, Deyrizor, İdlib vb.) ele geçirdi. Kuzey ve Doğu Suriye'de Kürtlerin çoğunlukta olduğu Kobani, Haseke, Afrin vb. Kürt kantonları PYD'nin kontrolüne geçti.

2015'te Suriye devletinin savaşı kaybetme noktasına gelmesiyle, o ana kadar Suriye'ye kısmi destek veren Rusya, İran ve Lübnan-Hizbullah'ının doğrudan devreye girmesiyle savaşın seyri de değişmeye başladı. Suriye'de Rusya ve Çin'in devreye girmesi, özellikle Rusya'nın Suriye hükümetine askeri desteği, Türkiye'nin planlarını altüst ettiği gibi, ABD'nin Suriye planında da "küçük" bir değişikliğe yol açtı. Müdahalenin iç ayağı olarak organize edilen örgütler (IŞİD, El Nusra vb.) bu kez müdahalenin gerekçesi haline getirildi. Önce IŞİD'in Suriye ve Irak'taki etkinliği artırıldı ve her şeyi yok eden barbar bir düşman yaratıldı. Sonra da bu düşmanı ortadan kaldırmak için harekete geçildi.

ABD geçmişte nasıl Sovyetler Birliği'ne karşı El-Kaide'yi organize ederek sahneye sürdükten sonra bu örgütü Büyük Ortadoğu Projesini başlatmak için bir araç olarak kullandıysa, bugün de bu projeyi, El-Kaide artıklarını (IŞİD; El-Nusra vb.) yeniden organize ederek ve kullanarak sürdürüyor. Geçmişte El-Kaide ile olan doğrudan bağları nedeniyle bu örgütü kullanırken başı oldukça ağrıyan ABD, bu kez daha temkinli hareket ediyor. IŞİD ve El-Nusra ile ilişkisini gizlemeye özel bir önem veriyor. Bunu, Türkiye, S. Arabistan ve bölgede denetlediği

diğer Arap ülkelerini devreye sokarak sağlıyor. IŞİD'i besleyerek korku salıyor, IŞİD'e karşı mücadele adı altında işgal ettiği ülkeler üzerindeki denetimini güçlendiriyor. ABD bu tarzda IŞİD kartını kullanarak, Irak ve Suriye'de önemli başarılar elde etti. Haziran 2014'te IŞİD, Musul'u işgal etti. Türkiye'nin Musul Konsoloslüğünde 49 görevli IŞİD tarafından rehin alındı. Konsolosluk görevlileri, ABD tarafından yüzlerce IŞİD üyesiyle takas edilerek Türkiye'ye teslim edildi. Bu saldırıyla zora düşürülen Irak hükümetinin, ABD'nin dayatmasıyla, İran'la yakınlaşması belirli ölçüde engellendi. IŞİD'in Suriye'de Kürt kantonlarına saldırısı ise ABD ile Kürtler arasında bir ittifakın oluşmasıyla sonuçlandı.

Rusya'nın Suriye savaşına aktif olarak girmesinden sonra durum hızla değişmeye başladı. Libya'nın ABD ve Fransa tarafından işgal edilmesini neredeyse seyretmekle yetinen Rusya, bu kez Akdeniz'deki tek üssünü koruma kararındaydı. Ekim 2015'te Rus uçaklarının havadan, İran ve Hizbullah birliklerinin karadan saldırısıyla mevcut güç dengesi değişmeye başladı. Suriye ordusu, kısa sürede muhaliflerin elindeki birçok bölgeyi geri aldı. Rusya ve İran'ın sürece aktif müdahalesine ABD Kasım 2015'te PYD'yi destekleyerek karşılık verdi. ABD'nin aktif silah ve bombardıman desteğiyle Kürt güçleri, IŞİD'i bir çok bölgeden çıkardı. Kuzey Suriye'nin neredeyse tamamı ve Şengal kurtarıldı.

Kasım 2015'te Rus uçağının düşürülmesiyle Türkiye, Suriye savaşına doğrudan dâhil olma yolunda provokatif bir adım daha attı. Erdoğan, Rusya'nın sert protestosu karşısında "Türkiye'nin sınırları NATO'nun sınırlarıdır" açıklamasını yaparak NATO'yu göreve çağırdı. NATO ve ABD yetkililerinin itidal çağrısı Türk provokasyonunu boşa çıkartınca, Türkiye çareyi Rusya'dan özür dileyerek, ilişkileri düzetmek üzere Rusya'ya yanaşmakta buldu. Ünlü S-400 hikâyesi böyle başladı.

Rusya ile ilişkilerinin gergin olduğu Ağustos 2016'da Türkiye, ABD hava desteğiyle Suriye topraklarına girdi. IŞİD'le mücadele adı altında Cerablus'u işgal etti. Kürtlerin denetimindeki Membîç'e girmesi, bizzat ABD tarafından engellendi. Böylece Türkiye, ABD'nin savaş piyonu olarak Suriye denklemine kaydı.

İlişkilerin düzelmesinden sonra Ocak 2017'de Rusya, Türkiye ve İran yetkilileri bir araya gelerek Suriye'de ateşkes yapılmasını kararlaştırdı. Doğu Guta, Dara, Humus ve İdlib çatışmasızlık bölgeleri olarak açıklandı. Türkiye'nin, Batı ve kuzey Suriye'nin birçok noktasına karakollar kurmasına izin verildi. Sonrasında cihatçı gruplar Rusya destekli Suriye

ordusu ve Hizbullah birimlerinin saldırılarıyla Doğu Guta, Dara ve Humus'tan sürüldü. Bu bölgeleri terk eden cihatçılar, bir sonraki hedef olan İdlib'de toplandı.

Türkiye Cerablus'un işgalinin ardından Mart 2017'de Afrin'i işgal etti. Bu kez birliklerini Afrin'den çekerek bu işgale onay veren Rusya oldu. Benzer bir süreç Ekim 2019'da Kuzeydoğu Suriye'de yaşandı. ABD, birliklerini geri çekti; Türk ordusu Tel Abyad'ın batısından Resulayn'ın doğusuna kadar olan bölgeyi işgal etti. Rusya'nın araya girmesiyle Türkiye'nin M4 karayoluna kadar ilerlemesi engellendi. Rusya, işgalin ardından Türkiye'yle Soçi mutabakatlarını yeniledi. Ama bu anlaşmalar, Türkiye'nin Suriye'deki faaliyetlerini engellemedi. Türkiye, iddia ettiğinin aksine işgal ettiği bölgelerle ve ABD adına üstlendiği misyonla, Suriye'de savaşın ve kaosun devamının ve Suriye'nin bölünmesinin temel unsuru olmayı sürdürüyor.

PYD, Cerablus'un Türk ordusu tarafından işgalinin ardından, Aralık 2016'da Afrin, Cezire ve Kobani kantonları temelinde "Kuzey Suriye Federasyonu"nu kurduklarını açıkladı. Ancak kantonlar arasında bir kama gibi sokulan Cerablus nedeniyle federasyon fiili bir birliğe dönüşemedi. Federasyon açıklamasının ardından Türkiye, Afrin'i işgal etmekle tehdit etmeye başladı. Bu tehdite karşı Rusya Afrin'e askeri birliklerini sevk etti. 13 Ocak 2017'de ABD, Türkiye-Suriye ve Suriye-Irak sınırında devriye görevi göreceğ ağırlıklı olarak YPG'den oluşan "Suriye Sınır Güvenlik Gücü" kurduğunu açıkladı. Türkiye, bu açıklamayı harekete geçme işareti olarak gördü ve Afrin'e karşı hareket hazırlıklarını hızlandırdı. Rusya, Türkiye'nin işgalini durdurma karşılığında PYD'den Afrin'i Suriye güçlerine teslim etmesini istedi. Görüşmeler olumsuz sonuçlanınca Afrin'den askeri birliklerini çekerek işgalin önünü açtı. Türk ordusu 18 Mart 2017'de Afrin'i işgal etti. Böylece ABD'den sonra Rusya da, Türkiye'nin Suriye denklemine kaydolmasını onayladı. Afrin'de Türk işgaline olanak sağlanmasının önemli bir nedeni de İdlib'di. Rusya, İdlib operasyonuna destek vermesi karşılığında Afrin'i Türk devletine sundu.

Gelinen noktada bugün Suriye, Fırat'ın doğusu ve batısı olarak, ikiye bölünmüş durumdadır. Kuzey ve Doğu Suriye'de belirli bir statü elde eden Kürtler öncülüğündeki Suriye Demokratik Güçleri (SDG), ABD ve Rusya ile belirli bir ilişkiye sahip olsa da esas olarak ABD tarafından hem askeri hem de politik olarak desteklenerek mevcut statülerini

sürdürüyor. ABD, Fırat'ın batısındaki Membic ve Deyri Zor'da kurduğu üslerle Suriye'nin enerji kaynaklarının önemli bir kısmını doğrudan denetlerken; Rusya, Lazkiye'deki üssünü büyüterek Doğu Akdeniz'deki varlığını güçlendirdi.

Özetle 2001 – 2020 yılları arasında bölgede birçok devlet (Mısır, Tunus, Cezayir, Ürdün, BAE, S. Arabistan, Bahreyn) yeniden dizayn edildi. Birçok devletin sınırları değişti, İsrail karşısında Arap milliyetçiliğinin ve birliğinin kaleleri olan Irak, Libya ve Suriye paramparça edildi; Yemen ise dinsel temelde bölündü.

Henüz istikrarın çok uzağında olan bölgede tek kazanan İsrail oldu. Bölgedeki en güçlü düşmanları olan Irak, Libya ve Suriye bombardımanlarla yerle bir edildi. Bir daha toprak bütünlüklerini sağlayamayacakları gibi, oluşacak yeni devletçiklerin orta-uzun vadede İsrail'e karşı bir güç oluşturmaları da mümkün değil. Ayrıca İsrail, bu süre içinde Suriye'deki İran ve Hizbullah güçlerini sürekli bombalayarak ağır kayıplar verdi. Ayrıca güçleri bölünmüş olan Filistin'in bir bölümünü daha işgal etti.

Bütün bunlar, ABD hegemonyasının bölgedeki temsilcisi olan İsrail etrafında yeni bir güç senaryosu oluşturulduğunu gösteriyor. Kuzey Afrika'dan, Doğu Akdeniz'e, oradan Kafkaslara uzanan geniş bir coğrafyayı kapsama alanına alan bu güç odağı İsrail öncülüğünde ekonomik, siyasi ve askeri bir ittifaka dayanıyor. Bu İttifakın içinde Ortadoğu, Kuzey Afrika'nın en gerici ve despot devletleri, Mısır, S. Arabistan, BAE, Bahreyn, Ürdün, Katar, vb. yer alıyor. Parçalanmış Libya, Suriye ve Irak'ta oluşturulmaya hazır devletler de bu ittifakın potansiyel güçlerini oluşturuyor.

İsrail; kuruluşunun 70. yıl dönümü tarihi olan Aralık 2017'de ve 1995'te ABD Senato ve temsilciler meclisinde kabul edilen; Kudüs'ün, İsrail'in başkenti olduğuna dair kararı uygulamaya koydu. Filistinli örgütler, karara karşı yeni bir intifa başlattıysa da etkili olmadı. İran, Esat yönetimi ve Lübnan Hizbullah'ı dışında hiçbir Arap ülkesi bu karara karşı gerçek bir tutum almadı. ABD, Kudüs kararının hemen ardından yeni "Ulusal Güvenlik Stratejisini" açıkladı. Ulusal Güvenlik Stratejisi'nin Ortadoğu'da uygulamasının şimdiki sonuçlarını söyle özetlemek mümkün: İşgal edilen yeni Filistin topraklarıyla birlikte, kâğıt üstündeki devlet vaadi de fiili olarak yok edildi. ABD, Temmuz 2015'te Almanya'nın katılımıyla BM Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin İran'la yaptıkları nükleer anlaşmadan çekildiğini açıkladı ve İran'a karşı yeni ambargoları yürürlüğe koydu. İsrail'in 1967'de işgal ettiği Golan Tepeleri'nin ilha-

kını onayladığını açıkladı. Ocak 2020’de İran Devrim Muhafızları Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymanî, düzenlenen suikastla öldürüldü. ABD’nin, bu tür operasyonlarda izlenen genel çizginin (kimin yaptığı bilinen bu tür suikastlar, yapan devlet tarafından genellikle üstlenilmez) dışına çıkararak suikastı resmen üstlenmesi, İran’ı kışkırtmaya yönelikti. ABD’nin hesabı, uluslararası kamuoyu tepkisinden çekindiği için doğrudan savaş açmadığı İran’ı kışkırtarak kendine savaş açmasını sağlamaktı. Ancak İran hesabı başka yöntemlerle görme yolunu seçerek, bu oyuna gelmedi. Kasım 2020’de İran’ın nükleer araştırmalarını yürüten nükleer fizikçi Muhsin Fahrizade’nin öldürülmesi, ABD ve İsrail’in bu yolda ısrar ettiklerini, suikastlar zincirinin önümüzdeki dönemde de devam edeceğini gösteriyor. Çünkü İran Ortadoğu’da ve Kafkasya’da, ABD hedeflerinin önündeki en büyük engeldir. Bu yüzdendir ki ABD’nin Ortadoğu’daki operasyonlarının baş hedefidir.

ABD, yeni güvenlik stratejisine dayanarak bölgede bazı düzenlemeler de yaptı: Velihaht Prens Muhammed Bin Salman’ı harekete geçirerek S. Arabistan’da temizlik hareketi yürüttü. Yine S. Arabistan yoluyla Müslüman Kardeşler Örgütü’ne (İhvan) sahip çıkan Katar’ı cezalandırdı. Katar, Arap devletlerinin kendisine uyguladığı ambargodan, ABD’ye haraç ödeyerek ve İhvanı desteklemekten vaz geçerek kurtulabildi.

Ortadoğu denkleminde ABD için asıl sorun, İran’dır. ABD ambargosuna ve İsrail’in Suriye sahasında İran ve Hizbullah güçlerine karşı sürdürdüğü hava saldırılarına rağmen 2011’den bugüne İran’ın bölgedeki etkisi zayıflamak bir yana, giderek daha da güçlendi. Öte yandan, İran’ın gücü ve etkisi kırılmadan, ABD’nin Ortadoğu’da kalıcı bir düzen kuramayacağı da açıktır. Hem bölgede ekonomik, politik, askerî ve kültürel olarak köklü bir devlet oluşu, hem de Rusya ve Çin ile bağlantıları dikkate alındığında İran’a karşı müdahalenin diğer ülkelere yapılan müdahaleye göre çok daha riskli olacağı ve daha büyük bir güç gerektirdiği açıktır. ABD ve İsrail’in bugüne kadar denedikleri dolaylı müdahale yöntemiyle bir sonuç elde edememesi bu yargıyı doğruluyor. ABD, İran’a müdahale için bölge devletleri ve AB’yi kapsayan daha geniş bir ittifakin peşindedir. Irak’ta yaşanan istikrarsızlık, Kürt Federe Devleti ile Irak hükümeti arasında Şengal’in işgaline yönelik anlaşma ve Azerbaycan’ın Türkiye vasıtasıyla ABD-İsrail eksenine çekilmeye çalışılması, bir yanıyla, İran’ın kuşatılmasıyla ilgilidir. Bu sürecin önümüzdeki dönemde daha da sıkılaştırılacağı açıktır.

ABD'nin Truva Atı

Türkiye, Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından Balkanlar ve Doğu Avrupa'nın bölüşümünde ABD'nin hedef ve eylemlerini destekledi. 2001'de hegemonyasını korumak için ilan ettiği “Yeni Dünya Düzeni”nde ABD'nin sadık bir taşeronu olarak görev aldı. Afganistan'ın işgaline birliklerini gönderdi. ABD'nin bölgedeki faaliyetlerini kolaylaştırmak için İncirlik üssünün yanında, Şubat 2012'de Malatya - Kürecikte balistik füze saldırılarına karşı erken uyarı sistemi, Radar üssü kurulmasını onayladı. Kürecikte kurulan bu üssün asıl amacı, ABD'nin bölgedeki operasyonları sırasında İsrail'i hedef alabilecek saldırıları engellemektir. Kürecikteki üs Diyarbakır hava üssünde kurulan komuta merkezi tarafından yönetiliyor. Böylece biri doğrudan İran ve Hizbullah'ı, diğeri Kürt ulusal hareketlini hedef alan iki üs birbirine bağlandı. Kürecik üssü sonradan ABD denetiminde NATO komutasına devredildi. Bu durum aynı zamanda NATO'nun giderek daha yoğun olarak ABD denetimine girmekte olduğunu doğrulayan yeni bir gelişmedir.

ABD “Yeni Dünya Düzeni” çerçevesinde Mart 2003'te Irak'ın işgalini başlattı. Türk devleti Irak işgalinde, parlamentoda reddedilmesine rağmen, ABD birliklerinin Türkiye'de konumlanmasına izin verdi. İskenderun limanı, ABD birliklerine açıldı. ABD hava kuvvetleri, İncirlik üssünü yoğun olarak kullandı. Irak; ABD, İngiltere ve Fransa birliklerinin hava ve karadan müdahalesiyle yoğun bir bombardımana tabi tutuldu.

Libya'da başlatılan iç savaştan sonuç alınamayınca ABD, İngiltere, Fransa ve İtalya; Libya'yı yerle bir etmek için adeta birbirleriyle yarıştılar. Türkiye bu kez Irak'ın işgalinde üstlendiği rolden daha aktif bir rol üstlendi.

Libya, iç savaşa maruz kalana kadar, Türkiye ile hemen hiçbir sorun

yaşamayan, bölgedeki tek ülkeydi. 1974'te Türk ordusu Kıbrıs'ın bir kısmını işgal ettiğinde Türkiye'nin yanında yer aldı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilanını destekledi, Türk müteahhitlerine Libya'da önemli devlet ihaleleri verildi. ABD ve NATO işgal kararı alınca bütün bunlar unutuldu. Türkiye; ABD- İngiltere- Fransa ittifakına sadece üsleri ve hava alanlarını açmakla kalmadı, deniz ve hava kuvvetlerini de NATO'nun (ABD'nin) emrine verdi. İşgal sırasında NATO'nun operasyon merkezi İzmir'e taşındı. Bu durum, bölgede işgal hareketinin daha da genişletileceğinin bir işaretiydi. Libya'nın Türkiye'deki mal varlığına el konuldu. El konulan mal varlığının bir kısmı, daha iyi savaşmaları için "muhaliflere hibe" edildi. Libya'nın işgaliyle bir düşman daha elimine edilerek, İsrail'in bölgedeki konumu güçlendirildi.

Sıra Suriye'ye geldiğinde, ABD ve ittifaklarının, gerek taşıdığı riskler, gerekse Suriye hükümetinin direncini hesap etmedeki beceriksizliği nedeniyle (Suriye ordusunun iç savaşta dağılacağını bekliyorlardı.) Suriye'ye Libya benzeri doğrudan bir müdahale yerine, taşeron güçleri öne çıkarmayı uygun gördüler. Görev, Eski ABD başkanı Clinton'un önerisine uygun olarak Türkiye ve S. Arabistan'a verildi. Böylece Türkiye; Suriye müdahalesinin operasyonel merkezi oldu ve cihatçı muhalif grupların eğitimini, silahlandırılmasını, sevk ve idare edilmesini üstlendi. Suriye müdahalesi Türkiye'den yönetildi. "Özgür Suriye Ordusu"nun karargâhı Türkiye'dedir.

Hâlbuki Türkiye Suriye ilişkileri 1999'da Abdullah Öcalan'ın Suriye'den çıkartılmasından sora hızla düzelmişti. Sınırlar açıldı, iki ülke hükümetleri ortak toplantılar düzenledi. Türkiye Suriye sınır hattı mayınlardan temizlendi. Bir dostluk eylemi olarak sunulan bu mayın temizleme işi gerçekte bir iç savaş hazırlığıydı. İç savaşın başlatılmasının ardından mayından temizlenen bu hattın cihatçı grupların Suriye'ye güvenli giriş-çıkışı sağlandı.

ABD ve İngiltere'nin Suriye'ye müdahalede Türkiye'ye biçtikleri merkezi rol, Türk burjuvazisinin emperyal hayallerini de depreştirdi. Kapitalist sistem içindeki konumu ne olursa olsun, bölgesinde kendi denetiminde bir "hinterland (arkabahçe)" oluşturma çabası, bunu başarıp başaramayacağından bağımsız olarak her ülke burjuvazisinin hayalidir. Hele bu ülke Türkiye gibi bir imparatorluk bakiyesi ise, bu hayal çok daha güçlüdür.

Türk burjuvazisinin emperyalist hayallerini depreştiren, Tunus ve Mısır'daki gelişmeler oldu. Tunus'ta başlayıp Mısır'a sıçrayan kitle hareke-

ti, yerli ve emperyalist burjuvazinin ortak müdahalesiyle denetim altına alınsa da, bölgede önemli siyasal değişmelere yol açtı. Kitle hareketlerinin absorbe edilmesi sonucu Tunus ve Mısır'da Müslüman Kardeşler ideolojisinin iktidara gelmesi, bu ideolojiyle yakın bağlar içinde olan hükümet ve dolayısıyla Türk burjuvazisinin emperyalist hayallerini depreştirdi.

Türk burjuvazisi emperyal hayallere ilk kez kapılmıyor. Daha I. Paylaşım Savaşı yenilgisinin ardından İttihat Terakki Partisi ile önce İslam, sonra da Türkçülük adına bu hayallerin ardından koşmuştu. Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından depreşen "Adriyatik'ten Çin'e kadar Türk dünyasını birleştirme" hayalleri, Türkiye'nin kısa sürede ve hüsrana içinde bölgeden atılmasıyla sonuçlandı. Mısır ve Tunus'ta Müslüman Kardeşler ideolojisinin iktidara gelmesi, bu kez aynı hayalleri Sünni İslam üzerinden gerçekleştirme umudunu yeşertti. Suriye'ye karşı emperyalist müdahaleye, emperyal hayallerini gerçekleştirmenin bir aracı olarak, kendine bir rol biçerek sarıldı.

Türk burjuvazisinin Suriye'ye müdahaleye bu kadar hevesli olmasının bir başka nedeni de, denediği bütün yöntemlere karşın gelişimini durduramadığı, tasfiye edemediği Kürt ulusal mücadelesidir. Burjuvazi, Suriye müdahalesiyle hem Suriye'de Müslüman Kardeşler'in iktidara gelmesini sağlayarak, kendi arka bahçesini güçlendirecekti, hem de bu müdahaleyi Kürt halkına boyun eğme, soykırım ikilemiyle, kendi çözümünü dayatmak için bir fırsat olarak kullanacaktı.

AKP iktidarı döneminde Kürt sorunu bir dizi aşamadan geçerek soykırıma dönüştü. 1999'da Öcalan'ın Türkiye'ye tesliminden sonra PKK tek taraflı bir ateşkes ilan etti. 1999-2004 yıllarını kapsayan ateşkes Haziran 2004'te yine tek taraflı olarak sonlandırıldı. Mart 2009'da PKK temsilcileri ile Mit görevlileri arasında Oslo'da görüşmeler başlayınca PKK görüşmelerin ilerlemesi için yeniden ateşkes ilan etti. Erdoğan'ın Milli Birlik ve Kardeşlik projesini gündeme getirmesinin ardından, İçişleri bakanı Beşir Atalay, Temmuz 2009'da "Kürt açılımı"nı açıkladı. Ekim 2009'da Öcalan'ın çağrısıyla 34 PKK üyesi Habur sınır kapısında devlet yetkililerince karşılandı. Çözüm süreci tam gaz ilerlerken, bu sürece ters bir girişim olarak DTP Anayasa Mahkemesi'nce kapatıldı. Ağustos 2010'da PKK bu süreci eylemsizlik kararı olarak destekledi. 2010-2013 yılları arasında devletle gerilla güçleri arasında çatışmalar düşük yoğunluklu olarak sürdü. Bu süreçte Mite bağlı tim Paris'te PKK'nin kurucularından Sakine Cansız ve iki kadın yoldaşını öldürdü.

Aralık 2012’de Erdoğan Öcalan’la görüşüldüğünü açıkladı. Bu açıklamanın ardından HDP heyetleriyle Öcalan ve Kandil arasında görüşmeler başladı. Öcalan’ın heyete verdiği; PKK’nın Kuzey Kürdistan’daki silahlı güçlerini geri çekeceği ve silah bırakacağını içeren mektup 2013 Diyarbakır Newroz’unda okundu. Devlet bu açıklamaya, Temmuz 2013’te “Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun”u resmi gazetede yayımlayarak mukabele etti. Çözüm sürecini halka anlatmak üzere “Akıl heyetler” kuruldu.

Aynı süreç içinde, Temmuz 2012’de Esat yönetimi geri çekilince, oluşan boşluğu Kürtler doldurdu. Kuzey Suriye’nin birçok bölgesinde (Kobani, Afrin, Cizire vb.) PYD’nin önderliğinde Kürt özerk yönetimleri kuruldu. Bu gelişmeden paniğe kapılan Türk devleti, PYD ile ilişkiye geçerek Kürtlerin hamiliğine soyundu. Temmuz 2013’de PYD eş başkanı Salih Müslim Ankara’ya çağrılarak, MİT müsteşarı ve İçişleri bakanıyla görüştü. Ankara Salih Müslim’den özerklik ilanının ileriki bir tarihe bırakılmasını ve sınır-daki PYD bayrağının indirilmesini talep etti. Salih Müslim Ekim 2014’te Davutoğlu’nun davetiyle yine Ankara’ya geldi. Görüşmede Kobani’ye karşı IŞİD tehdidi ve PYD-Esat ilişkisi ele alındı. Müslim’den ÖSO ile birlikte Esat’a kaşı savaşması istendi. Görüşme sonrasında Müslim, Türkiye’nin ileri sürdüğü şartları kabul edilemez bularak reddettiğini açıklasa da, Türkiye PYD görüşmeleri aralıklarla sürmeye devam etti.

Eylül 2014’te IŞİD, PYD yönetimindeki Kürt kantonu Kobani’ye saldırıya geçti, üç yüze yakın köyü ele geçirdi. Türk devleti IŞİD’in bu saldırısını PYD’ye boyun eğdirme, Türk hamiliğini kabul ettirmenin bir fırsatı olarak gördü. Kürt halkı 8-9-10 Ekim’de düzenlediği kitlesel protestolarla Kobani’ye sahip çıktı. Gerek Kürt halkının bu mücadelesi, gerekse ABD’nin baskısı sonucu Türkiye geri adım atarak, ağır silahlarla donanmış Peşmerge güçlerinin, Türkiye üzerinden Kobani’ye geçmesine izin vermek zorunda kaldı. IŞİD; YPG ve Peşmerge’nin kara, ABD ve Fransa’nın hava saldırılarıyla bozguna uğrattıldı. Türkiye, PYD’ye boyun eğdirmek için yakaladığı bir fırsatı daha kaçırdı. Bu operasyonla PYD-ABD ilişkisi bir üst düzeye yükseldi.

Kobani yenilgisinin ardından, IŞİD Türkiye’nin toprağı sayılan Süleyman Şah Türbesi’nin bulunduğu köyü ele geçirdi ve iki gün içinde taşınmadığı takdirde türbeyi yerle bir edeceğini açıkladı. Türkiye tehdide boyun eğdi. Türbe Şubat 2015’te PYD’nin kontrolünde, PYD’nin denetim alanındaki Eşme köyüne taşındı.

2015 yılı, Türkiye'nin, Suriye ve Kürtlere dair bütün hedeflerinin karardığı bir dönüm noktası oldu. Şubat 2015'te çözüm süreci için 10 maddelik mutabakat metni devlet ve HDP heyeti tarafından okundu. Bunu, 2015 Newrozunda Öcalan'ın PKK'ya silah bırakmak üzere kongre toplaması çağrısı izledi. Bir gün sonra 22 Martta Erdoğan, beklenen gerçekleşmeyince çözüm sürecinin bitirdiğini açıkladı. Çatışmalı sürece geri dönüldü.

AKP, çözüm sürecinden beklediğini elde edemediği gibi, 7 Haziran 2015 seçiminde tek başına iktidar olma olanağını da kaybetti. HDP bütün saldırı ve engellemelere rağmen %13,1 oy alarak parlamentoya girdi. AKP seçim kaybını çözüm sürecine ve HDP'nin seçim başarısına bağladı. Burjuvazi, Kürt ulusal hareketine boyun eğdiremeyince geleneksel soykırım politikasına geri döndü. Bugünkü AKP-MHP ittifakının temelleri o günlerde atıldı.

AKP-MHP'nin parlamentoda her türlü uzlaşmayı reddetmesiyle yeni seçim tarihi 1 Kasım olarak belirlendi. Seçim süreci saldırılar, tutuklamalar ve katliamlarla sürdü. 20 Temmuz 2015'te yeniden inşasına katılmak üzere Kobani'ye gitmek için yola çıkan SGDF üyesi gençlere Suruç'ta düzenlenen bombalı saldırıda, 34 devrimci genç öldürüldü, yüzden fazlası yaralandı. Ardından 10 Ekim'de Ankara Barış Mitingine bombalı saldırı yapıldı. Saldırı sonucu 107 kişi öldürüldü, 500'ü aşkın kişi yaralandı.

Çözüm sürecinden Katliam ve soykırım sürecine geçilmesiyle birlikte Türk devletinin Rojava'ya karşı saldırıları da arttı. Kürtlerin Kuzey Suriye'de devlet kurmaları Türkiye'nin kırmızı çizgisi olarak ilan edildi.

Kürt ulusal hareketi, devletin zaaf içine düştüğü belirlemesinden hareket etmiş olacak ki, KCK eş başkanı Bese Hozat, yeni sürecin "devrimci halk savaşı" olduğunu açıkladı. Bu açıklamayı KCK eş başkanı Cemil Bayık'ın açıklaması izledi. Bayık, 20 Temmuz'da yaptığı açıklamada; "meşru savunma temelinde halkın silahlanması" gerektiğini belirterek, halka siper ve tünel kazma çağrısı yaptı.

Bu çağrılardan sonra devletin soykırım saldırıları daha da yıkıcı bir karakter kazandı. Eylül 2015'te Sur, ardından, Cizre, Nusaybin ve Yüksekova kara ve havadan bombalandı. 2016 Eylül'ünde HDP'nin kazandığı bütün belediyelere kayyım atanması süreci başladı, bu süreç 2019 yerel seçimlerinden sonra da devam etti ve bugün HDP'nin tümünden kapatılmasına kadar vardı.

Suriye'deki gelişmelere gelince, başlangıçta Suriye'de işler Türkiye'nin hedeflerine uygun olarak geliyordu. Irak işgali sırasında güçlenen

El Kaide, Suriye’de yeni bir faaliyet alanı bulmuştu. Dünyanın her tarafından cihatçılar Türk devleti aracılığıyla Suriye’ye taşındı.

Türkiye ile IŞİD ve benzeri cihatçı örgütler arasındaki ilişki, ABD-IŞİD ilişkisinden farklı olarak ideolojik bir temele sahiptir. IŞİD ve benzeri örgütler çokça sözü edildiği gibi çete örgütlenmeleri değildir. Kullandıkları yöntemlerden hareketle bu örgütleri çete, barbar vb. sıfatlarla nitelendirmek son derece yüzeysel bir yaklaşımdır. Tersine bu örgütler, Sünni İslam’ın belirli bir yorumuna dayanan bir ideolojik temele ve bunun belirlediği siyasal hedeflere sahiptirler. Neredeyse savaşmadan kazandıkları zaferlerin önemli bir aracı olan, kullandıkları yöntemlerin vahşiliği da bizzat onların sahip oldukları ideolojiye içkindir.

Türkiye-cihatçı örgütler ilişkisi, (IŞİD, El Nusra) AKP ile olan ideolojik yakınlığı tarafından belirleniyor. AKP ve cihatçı örgütler -izledikleri strateji, kullandıkları yöntemler farklı olsa da- İslam’ın öngördüğü rejimin yerleştirilmesi anlamında, benzer amaçlara sahipler. IŞİD - Türkiye ilişkisi ve bu ilişkinin bugün ulaştığı boyut, Suriye’de olup bitenler ve bunun Kürt sorunu ile bağlantısı, AKP ile cihatçı örgütler arasındaki bu ideolojik ve politik ilişkiden bağımsız olarak ele alınamaz.

Türkiye, Suriye’deki cihatçı örgütlerle AKP arasındaki bu ideolojik ve politik yakınlığa dayanarak Suriye’de rejim değişikliğinin kısa sürede gerçekleşeceği hesabıyla harekete geçti. Eğitilip donatılan cihatçı gruplar ağır silahlar eşliğinde Suriye’ye sokuldu, Türkiye-Suriye sınırı açıldı, Suriye vatandaşları Türkiye’ye davet edildi. Erdoğan zaferden o kadar emindi ki Eylül 2012’de Cuma namazını Şam’daki Eyyubi Camii’nde kılacağını ilan etti. İşler planlandığı gibi gitseydi muhtemelen Erdoğan Suriyeli mültecilerin başına geçerek, bir fatih edasıyla Suriye’ye girecekti. Ancak işler Türkiye’nin istediği gibi gitmedi. Önce Şam dirençli çıktı; Suriye Ordusu beklendiği gibi dağılmadı, İran, Rusya ve Çin rejimi desteklediklerini açıkladı. Bu gelişmeler ABD ve Türkiye’nin Suriye müdahalesinde köklü sayılabilecek değişimlere yol açtı.

2011-2015 yılları arasında S. Arabistan’ın finansmanı ve ABD silahları ile Türkiye’nin eğitip donattığı cihatçı gruplar Suriye’nin önemli bir bölümünü ele geçirdi. Suriye devletinin savaşı kaybetme noktasına geldiği 2015’te, Rusya’nın savaşa doğrudan dâhil olmasıyla Suriye’deki durum rejimden yana değişmeye başladı. Rusya’nın hava ve kara desteğiyle Suriye ordusu, kısa sürede muhaliflerin elindeki birçok bölgeyi geri aldı. Kuzey ve Kuzeydoğu Suriye, Ocak 2015’te Kobani’ye yönelik IŞİD saldırı-

rısının püskürtülmesi ve Kasım 2015’de Şengal’in kurtarılmasıyla birlikte, tümüyle Kürtlerin denetimine geçti. ABD’nin aktif silah ve bombardıman desteğiyle Kürt güçleri IŞİD’i birçok bölgeden çıkardı. Türk burjuvazisinin, İhvan’ın bölgedeki ani yükselişle depreşen emperyal hayalleri, önce İhvan’ın ani düşüşüyle ve ardından Suriye’de Rusya’nın doğrudan devreye girmesi ve zafer olasılığının ortadan kalkmasıyla hüsrana dönüştü.

Kasım 2015’de Rus uçağının düşürülmesiyle, Türkiye-Suriye savaşına doğrudan dâhil olma yolunda provokatif bir adım daha attı. Türkiye, Suriye’ye doğrudan müdahaleyi bir oldu bittiye getirmek için daha önce de bir dizi provokasyona (Suriye hava sahasının ihlali, Suriye askeri havaalanına sızması, Cilvegözü ve Reyhanlı bombalamaları, selin gazı kullanımı vb.) başvurmuştu. Bütün bu provokasyonlar, Suriye’ye doğrudan bir müdahaleyi gerçekleştirmeye yetmemişti. Rus uçağının düşürülmesi ile bunu bir kez daha denedi. Rusya’nın sert protestosu karşısında Türk devleti “Türkiye’nin sınırları NATO’nun sınırlarıdır” açıklamasını yaparak NATO’yu göreve çağırdı. NATO ve ABD yetkililerinin itidal çağrısı Türk provokasyonunu başa çıkartınca, Türkiye çareyi Rusya’dan özür dileyerek, ilişkileri düzetmek üzere Rusya’ya yanaşmakta buldu. Ünlü S-400 hikâyesi böyle başladı. Türk devleti rüşvet vererek Suriye’de, Rusya’nın denetimindeki bölgede doğrudan operasyon yapma hakkını elde etti.

Rusya ile ilişkilerinin gergin olduğu sırada, Ağustos 2016’da Türkiye, ABD hava desteğiyle Suriye topraklarına girdi. IŞİD’le mücadele adı altında Cerablus’u işgal etti. Kürtlerin denetimindeki Membic’e girmesi bizzat ABD tarafından engellendi. Böylece Türkiye, ABD’nin savaş piyonu olarak doğrudan Suriye denkleminde kayboldu.

PYD, Cerablus’un Türk ordusu tarafından işgalinin ardından Aralık 2016’da Afrin, Cizre ve Kobani kantonlarını kapsayan “Kuzey Suriye Federasyonu”nu kurduğunu açıkladı. Ancak kantonlar arasında bir kama gibi sokulan Cerablus nedeniyle federasyon fiili bir birliğe dönüşemedi. Federasyon açıklamasının ardından Türkiye, Afrin’i işgal etmekle tehdit etmeye başladı. Tehdite karşı Rusya Afrin’e askeri birliklerini sevk etti. Ocak 2017’de ABD, Türkiye-Suriye ve Suriye-İrak sınırında devriye görevi göreceğ ağırıklı olarak YPG’den oluşan “Suriye Sınır Güvenlik Gücü”nü kurduğunu açıkladı. Bu açıklama adeta Türkiye’nin Afrin’i işgal etmesine davetiye oldu.

2017 başında gergin Türkiye-Rusya ilişkileri, Türkiye’nin özür dilemesiyle yumuşama sürecine girdi. Türkiye, Rusya ve İran’ı kapsayan Astana

ve Soçi mutabakatları süreci başladı. Ocak 2017’de Rusya, Türkiye ve İran yetkilileri bir araya gelerek Suriye’de ateşkes yapılmasını kararlaştırdı. Doğu Guta, Dara, Humus ve İdlib çatışmasızlık bölgeleri olarak açıklandı. Türkiye’nin, Batı ve Kuzey Suriye’nin birçok noktasına karakollar kurmasına izin verildi. Sonrasında cihatçı gruplar Rusya destekli Suriye ordusu ve Hizbullah birimlerinin saldırılarıyla Doğu Guta, Dara ve Humus ’tan sürüldü. Bu bölgeleri terkeden cihatçılar bir sonraki hedef olan İdlib’de toplandı.

Özür dilemenin ardındaki hesap Afrin’in işgaliyle açığa çıktı. Rusya önce Türkiye’nin işgalini durdurma karşılığında PYD’den Afrin’i Suriye güçlerine teslim etmesini istedi. Bu kabul edilmeyince Afrin’den askeri birliklerini çekerek işgalin önünü açtı. Türk ordusu Mart 2017’de Afrin’i işgal etti. Afrin’de Türk işgaline olanak sağlanmasının önemli bir nedeni de İdlib’di. Rusya İdlib operasyonuna destek vermesi karşılığında Afrin’i Türk devletine sundu. Böylece ABD’den sonra Rusya’da Türkiye’nin Suriye’de işgal gücü olmasını onayladı.

Benzer bir süreç Ekim 2019’da Kuzeydoğu Suriye’de yaşandı. Bu kez birliklerini geri çekerek işgale davetiye çıkaran ABD oldu. ABD başkanı Trump, Türkiye ile Kürtler arasında Afrin’in işgali harekâtıyla başlayan savaşı, okul bahçesindeki çocukların dalaşına benzetti. Kısaca ABD her iki güçle ittifakını sürdürmek adına denetimli bir kapışmaya izin vermiş oldu. Böylece ABD hem Türkiye’nin istemlerini karşılayarak üzerindeki denetimi güçlendirdi, hem de Türk ordusunun harekâtını sınırlandırarak Kürtlerle olan ittifakını korumuş oldu. Türk ordusu Tel Abyad’ın batısından Resulayn’ın doğusuna kadar olan bölgeyi (Serekani ve GiriSipi) işgal etti. Rusya’nın araya girmesiyle Türkiye’nin M4 karayoluna kadar ilerlemesi engellendi. Rusya Afrin işgalinden sonra olduğu gibi bu işgalin ardından Türkiye’yle Soçi mutabakatlarını yeniledi. Ama bu anlaşmalar Türkiye’nin Suriye’deki faaliyetlerini engellemedi. Türkiye iddia ettiğinin aksine işgal ettiği bölgelerle ve ABD adına üstlendiği misyonla Suriye’de savaşın ve kaosun devamının ve Suriye’nin bölünmesinin temel unsuru olmayı sürdürdü, sürdürüyor. Astana ve Soçi mutabakatları çerçevesinde Türkiye’nin üstlendiği görevleri yerine getirmemesi, tersine cihatçı grupları silahlandırmaya devam etmesi ve bölgedeki asker sayısını artırmasına Rusya Şubat 2020’de bir Türk birliğini vurarak cevap verdi. Bu olay Suriye sahasında Rusya’nın Türkiye ile ilişkisinin Türkiye’nin cihatçı örgütler üzerindeki etkisini hesaba katan pragmatik bir ilişki olduğunu doğruluyor. Türkiye

İdlib'deki varlığıyla, cihatçı örgütlerin Suriye'de kalmasını sağlıyor. Bu aynı zamanda Suriye'de savaşın sürmesi ve Rusya'nın Suriye'de çakılıp kalması anlamına geliyor.

Gelinen noktada bugün Suriye Fırat'ın doğusu ve batısı olarak, biri Rusya'nın diğeri ABD'nin denetiminde ikiye bölünürken, Türkiye de, ABD ve Rusya'nın denetimindeki her iki bölgede iki işgal alanını elinde tutuyor. Afrin işgal bölgesine dayanarak İdlib'de toplanan cihatçı grupları yönetiyor, bu grupları sevk ve idare ederek Rusya'yı Suriye alanına kenetliyor. Fırat'ın Doğusundaki işgal bölgesindeki varlığıyla da hem Kürtler üzerindeki baskısını süreklileştiriyor hem de Kürtlerin ABD denetiminde kalmasını sağlıyor. Her iki işgal bölgesindeki varlığıyla Türkiye, Suriye'de ve bölgede ABD adına Truva atı misyonunu yerine getiriyor.

Türkiye'nin Ortadoğu'da ABD adına üstlendiği misyon Irak ve Suriye ile sınırlı değil. ABD açısından İran, Ortadoğu'daki hegemonyasının kilit ülkesidir ve Suriye'den sonraki hedeftir. ABD ve İsrail'in operasyonları, Kasım Süleymani ve Muhsin Fahrizade suikastları, ambargolar Suriye sahasında İsrail'in yaptığı bombardımanlar, İran'ın her yönden sıkıştırıldığını gösteriyor. Türkiye her ne kadar Soçi mutabakatı çerçevesinde İran'la işbirliği içinde görünüyorsa da gerçekte bu işbirliği tamamen Kürtleri hedeflemektedir. Onun dışında Irak, Kürt federe devleti ve Türkiye arasında, Suriye'yle İran arasında tek sınır bölgesi olan Şengal'e yönelik müdahale, sadece PKK'yı değil, aynı zamanda İran'ı da hedef alıyor.

Libya ve Doğu Akdeniz'de Paylaşım

Ekim 2011'de emperyalist müdahaleyle, Kaddafi iktidarı devrildi, Libya aşiret savaşları içine itildi. Kaddafi'nin devrilmesiyle birlikte, Libya yönetimiyle Sovyetler birliği döneminden kalma iyi ilişkiler içinde olan Rusya ve Libya'yı Afrika'daki faaliyetleri için bir üs olarak kullanan Çin, önemli bir darbe aldı. Çin ve Rusya'yı Libya'dan çıkarmak için birlikte hareket eden emperyalist devletler, ABD, İngiltere, Fransa ve İtalya, sıra Libya'nın bölüşümüne geldiğinde birbirleriyle kapışmaya başladılar. Libya'daki taşeron örgütler tarafından yürütülen paylaşım savaşı, Libya'nın fiili bölünmesiyle bir iç savaşa dönüştü. ABD ve ittifakları, İngiltere ve Türkiye, Trablusgarp'taki Ulusal Mutabakat Hükümeti'ni (UMH) desteklerken; Fransa, Fransa'nın arkasında duran Almanya ve Libya'da kalmak için bir yol arayan Rusya, Tobruk'taki Ulusal Meclisin desteğini alan General Hafter güçlerini destekliyor. ABD'nin bölgedeki sadık piyonları, S.

Arabistan, Mısır ve BAE bu kez İhvan'ı temsil ettiği için UMH'nin karşısında yer alınca, Libya'da ABD politikalarını uygulama görevi de Türkiye'ye düştü.

Nisan 2020'de UMH ile Hafter güçleri arasında sürmekte olan savaşta ibre Hafter güçleri lehine döndü. ABD kendi müdahale edemeyince Truva atını devreye soktu, Türkiye UMH ile Deniz Münhasır Ekonomik Bölge anlaşması imzalayarak iç savaşta müdahil oldu.

Son dönemde Türk – ABD ve ilişkilerinde var olan “ciddi” anlaşmazlıklar dikkate alındığında Truva atı nitelemesinin abartılı olduğu, iki ülke arasındaki gerilimi dikkate almadığı düşünülebilir. ABD ve AB hükümetlerinde Erdoğan'ın kişisel yönetimi ve söylemlerine dayalı güvensizlik bir yana bırakılırsa, ABD ile Türkiye arasındaki anlaşmazlıklar dikkate alındığında biri hariç diğerleri ciddi anlaşmazlık kategorisinde ele alamaz. Gerilim noktalarından biri, Türkiye'nin İran'a yönelik ABD ambargosunu delmesiydi. Bu nedenle Türkiye'ye karşı davalar açıldı. Aynı konuda İran'da yapılan yargılamalar, ambargonun delinmesi adı altında, İran'ın milyarlarca dolarına el konulduğunu açığa çıkardı. Türkiye'ye yönelik davalarla, Türk devleti üzerindeki ABD denetiminin daha da sıkılaştırılması sağlandı. En “ciddi” sorun, S-400 hikâyesine gelince, S-400 sorunu, Suriye'ye yönelik, Türkiye ve Rusya arasındaki gelgitli işbirliğinin bir sonucudur. Mevcut ABD hegemonyası koşullarında S-400'lerin aktifleştirilmeyeceğini Rusya da, ABD de biliyor. Aktifleştirilmeyeceğinin ilanıyla sorunun tüm sonuçlarıyla ortadan kalkacağı da açıktır. Bu anlaşmazlık bir zamanlama sorunudur.

Bugün ABD ile Türkiye arasında tek ciddi anlaşmazlık sorunu Kürt sorunudur. ABD'nin hedefi, Irak'ı fiili olarak üçe böldüğü gibi Suriye'yi de ikiye bölmektir. Kuzey Irakta bir Kürt statüsü oluşturulması Türkiye'nin kırmızı çizgisiydi. ABD bu kırmızı çizgiyi yeşile döndürdü. Şimdi aynı durum Kuzey Suriye'de yaşanıyor. ABD burada da Türkiye'nin kırmızı çizgisini yeşile döndürüyor. Kuzey Suriye'de bir Kürt statüsü (kısa vadede bir Kürt federe devleti, uzun vadede mümkünse Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi ile birlikte bir Kürt devleti), ABD'nin Suriye'de kalması için ne kadar zorunlu ise Türkiye için de o kadar “bekâ” sorunudur. Çünkü Türkiye Kuzey Suriye'de Kürt statüsünü hem bugün hem de gelecekte kendine yönelik doğrudan bir tehdit olarak görüyor. ABD Türkiye'yi kendi denetimindeki bir Kürt statüsünün, Irak'daki gibi Türkiye için bir tehdit olmadığına (bazen taviz bazen baskı ile) ikna etmeye çalışıyor, öte yandan

Kürtler üzerindeki denetimini güçlendirmek için Türk kartını kullanıyor. ABD, Kürtler olmadan Suriye'deki varlığını sürdüremez. Ama öte yandan Türkiye'yi kaybetmek NATO'nun güney kanadının çökmesi anlamına gelir ki, ABD bunu göze alamaz. ABD bu denklemi bazen Kürtleri, bazen Türkiye'yi cezalandırarak, ama her iki gücü denetim altında tutarak sürdürmeye çalışıyor.

Yeniden Libya sorununa dönersek; Türkiye-UMH arasında imzalanan anlaşmalar (deniz münhasır bölge ve askeri yardım anlaşmaları) Tobruk'taki Libya Ulusal Meclisi tarafından "ulusal ihanet anlaşması" olarak nitelendirildi. Bu gelişmelerle Libya'daki güç savaşı yeni bir aşamaya girdi. Aynı dönemde Doğu Akdeniz'de, Türkiye ve Yunanistan arasında münhasır ekonomik bölge anlaşmalarıyla başlayan güç savaşı Fransa'nın müdahil olmasıyla bir Fransa-Türkiye güç savaşına dönüştü.

Doğu Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerin aralarında yapılan 'Münhasır Ekonomik Bölge' anlaşmaları, 2000'li yılların başına kadar dayanır. 2000'li yılların başında Doğu Akdeniz'de gaz rezervlerinin bulunduğu dair araştırmaların ardından sondaj faaliyetleri de arttı. İsrail 2009 ve 2010'da Doğu Akdeniz'de iki doğal gaz rezervi bulunduğunu açıkladı. Bunu 2015'te Mısır'ın yeni bir gaz rezervi bulunduğunu açıklamaması izledi. 2018'de ise Kıbrıs Cumhuriyeti Amerikan Exxon Mobil ve İtalyan ENI şirketleriyle anlaşarak sondaj faaliyetlerine başladı ve Kıbrıs açıklarında üçüncü büyük gaz rezervini buldu. Sondaj faaliyetleriyle birlikte ülkeler arasında deniz münhasır bölge anlaşmaları da imzalanmaya başlandı. Kıbrıs cumhuriyeti ilk anlaşmayı 2003 yılında Mısır'la imzaladı. Bunu 2007'de Lübnan, 2010'da İsrail anlaşmaları, 2013'de ise Mısır, Yunanistan ve Kıbrıs arasındaki anlaşma izledi. 2020'de Doğu Akdeniz'e kıyısı olan ülkeler; Mısır, İsrail, Kıbrıs, Yunanistan, İtalya ve Ürdün (Ürdün, doğu Akdeniz'de kıyısı olmadığı halde Mısır'la yaptığı anlaşma sonucu sürece dâhil oldu.) arasında Doğu Akdeniz Doğalgaz Forumu kuruldu. Bu anlaşmayla Doğu Akdeniz'de çıkartılacak gaz, deniz yoluyla Avrupa'ya taşınacaktır.

Türkiye, Doğu Akdeniz'de işleyen sürecin dışında kaldığını, Libya'nın emperyalist bölüşümü gündeme geldiğinde fark etti. Apar topar Libya UMH ile Münhasır ekonomik bölge anlaşması imzaladı. Böylece hem UMH'yi desteklemek için Libya'daki iç savaşa müdahale edecek, hem de dışlandığı Doğu Akdeniz Forumu'nun önünü kesecekti.

Türkiye, UMH ile imzaladığı askeri anlaşmayla bir yandan Libya'ya asker ve savaş malzemesi gönderirken öte yandan da Doğu Akdeniz'de-

ki eylemlerini artırdı. Sondaj gemilerinin, savaş gemileri eşliğinde, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin sondaj bölgesi olarak açıkladığı sahalara gönderilmesiyle, Kıbrıs, dolayısıyla Yunanistan'la yeni bir dalış dönemi başladı. Bu, ekonomik ve politik olarak zor günler yaşayan hükümetin de işine geldi. UMH ile yapılan anlaşmada olduğu gibi Yunanistan'la yaşanan ve adım adım büyütülen dalış hemen her "beka sorunu"nda olduğu gibi, HDP hariç muhalefetin tümü tarafından desteklendi.

Libya'daki durum, Türkiye'nin eğitim donattığı cihatçı grupları Trablus'a göndermesiyle UMH lehine değişmeye başladı. Türkiye'nin Libya'ya yönelik bu faaliyetlerine en büyük tepkiyi, Libya'nın paylaşılmasında en büyük payı almak isteyen Fransa gösterdi. Böylece Doğu Akdeniz'de Fransa-Türkiye rekabet ve çatışması da başlamış oldu.

Türkiye'nin devreye girmesiyle Libya'da yaşanan gelişmeler, Fransa'nın Türk gemilerini durdurma girişimi ve Mısır'ın Libya'ya doğrudan askeri müdahalede bulunma kararıyla yeni bir safhaya girince, ateşkesi sağlamak için arabuluculuk çabaları da artmaya başladı. Önce Rusya devreye girdi. Rusya'nın çabaları sonuçsuz kalınca, görevi Almanya üstlendi.

Böylece Almanya, denetim altına alındığı 1945'ten sonra ilk kez uluslararası bir konuda doğrudan inisiyatif aldı. Almanya'nın çağrısıyla, Berlin'de Libya konferansı toplandı. Almanya Libya'da ateşkesin sağlanması ve Libya'ya silah sevkiyatının engellenmesi görevini üstlendi. Böylece Alman emperyalizmi 75 yıl sonra yeniden geri döndü.

Libya'ya silah sevkiyatının engellenmesi, doğrudan Türkiye'ye karşı alınmış bir önlem olarak görünse de Türkiye, silah sevk etmeye devam etti. İşin ilginç yanı, Türkiye'nin Libya'ya gönderdiği silahlar ve bu silahları kullanılabilir hale getiren ana parçalar, başta ABD, Kanada ve İsrail olmak üzere Emperyalist devletlerden temin ediliyor. Türkiye'nin, ilgili ülkelerin onayı olmadan Libya'ya silah sevk etmesi mümkün değildir. Emperyalist devletlerin bir yandan Türkiye'ye silah satmaya devam edip, diğer yandan silah sevkini yasaklamaları hiç de inandırıcı değildir. Nitekim bu durum Kasım 2020'de Libya açıklarında durdurulan Türk gemisinde yapılan aramayla açığa çıktı. Almanya'nın durdurarak arama yaptığı Türk gemisinde silaha rastlanmaması, arayanların niyetinin ne olduğundan bağımsız olarak, bir denetim değil, bir aklama eylemidir. Türkiye'nin geminin aranmasına uzun bir süre ses çıkarmamış olması da bu vargıyı doğruluyor.

Yunanistan'ın Türkiye ile yaşadığı çatışmayı AB gündemine taşıması ile birlikte Fransa da Türkiye ile çatışmasını Doğu Akdeniz'e taşıdı. Makron

“AB geri çekildikçe, Doğu Akdeniz’de Türkiye ve Rusya’nın öne çıkmaya başladığını” söyleyerek, Türkiye’nin cezalandırılması gerektiğini belirtti. Bölge ülkelerine yönelik diplomatik faaliyetleri artırdı. Sırasıyla Mısır, İsrail, Lübnan, Kıbrıs ve Yunan yetkilileriyle görüştü, hatta durumdan yararlanarak Yunanistan’la 12 milyar dolarlık askeri anlaşmalar imzaladı.

Türkiye’nin ne ekonomik ne teknolojik ne de askeri olarak Fransa ile rekabet etme şansı olmadığına göre, Libya’da Fransa’nın çıkarlarına karşı durması, Fransa’nın Türkiye’yi Doğu Akdeniz’de kendine rakip görmesi, Türkiye’nin gücünden değil, onun arkasında duran ABD’nin gücünden kaynaklanıyor. Yani Türkiye ile Fransa arasında Kuzey Afrika ve Ortadoğu’da yaşanan rekabet ABD - Fransa rekabetinin bir yansımasından ibarettir.

Bu rekabette arabuluculuk rolünü üstlenen Almanya, Türkiye’ye karşı yaptırım uygulanması konusunda bir yandan Fransa’nın yanında yer alırken öte yandan da Türkiye’yi teskin etme görevini üstlendi. ABD ve NATO yetkilileri Türkiye ile Kıbrıs ve Yunanistan arasında mekik dokudu. Türkiye’nin savaş ve sondaj gemilerini geri çekmesiyle sular durulmaya başladı. AKP hükümeti bütün bu gerilimden geri adım atarak sıyrılmaya çalışırken, iç politikada milliyetçiliği köpürterek bunu siyasi hegemonyasını güçlendirmenin aracı olarak kullandı.

Kafkasya, Ukrayna

Sovyetler Birliği’nin yıkılışından sonra, ABD ve İngiltere Rusya’yı çok yönlü kuşatma altına almak için harekete geçti. Ukrayna hariç, Rusya’nın batıdan kuşatılması, batıdaki devletlerin AB ve NATO’ya dâhil edilmesiyle tamamlandı. Güney Kafkasya cumhuriyetleri, Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan gerek sahip oldukları enerji kaynakları (Azerbaycan) ve enerji ulaşım yolları üzerindeki yerleri, gerekse İran ve Rusya’nın kuşatma altına alınmasındaki stratejik konumları nedeniyle ABD’nin hegemonyayı sürdürme stratejisinde önemli bir yere sahiptir. ABD, Sovyetler Birliği’nin yıkılmasından sonraki süreçte bu stratejiye uygun olarak Güney Kafkasya’da güçlü bir direnç noktası oluşturmak için hareket etti. Bu ülkelerin bağımsızlıklarını tanıyarak onları hegemonya sistemi içine çekti. Doğrudan Nato Üyesi yapılamayınca, bu üç devlet (Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan) 1994’te NATO’nun “Barış için Ortaklık Projesine” dâhil edildi. Rusya karşıtı bir tutum almaları için ekonomik, politik ve askeri olarak teşvik edildiler.

ABD açısından önemli olan bir başka stratejik hedefse; Karadeniz'in bir ucuyula (Gürcistan) öteki ucu (Ukrayna) arasındaki ilişkinin kurulmasıdır. Stratejik bir öneme sahip olan bu ilişki, Rusya'ya yönelik deniz ablukasının gerçekleştirilmesi ve Karadeniz'deki Rus üstünlüğünün sınırlandırılması için vazgeçilmezdir. Bunun ilk adımı 1997'de Gürcistan, Azerbaycan, Ukrayna ve Moldova arasında Siyasi Stratejik Anlaşma (GUAM) imzalanmasıyla atıldı.

Rusya, ABD'nin bu planına önce Gürcistan'ı küçülterek, ardından Donbass'ta Rus azınlığı harekete geçirerek ve Kırım'ı Ukrayna'dan kopartarak cevap verdi. Bütün bu gelişmeler sırasında Türkiye Rusya karşıtı cephede aktif olarak yer aldı. Rusya'nın kuşatılması planına önce Gürcistan'ın tahkim edilmesi süreciyle dâhil oldu. Gürcistan ordusunun modernize edilmesi, eğitilmesi, silah ikmali, savaş altyapısının oluşturulması faaliyetleri Türkiye üzerinden sürdürüldü. Benzer bir faaliyet, 2014'te Rus yanlısı iktidarın değiştirilmesinden sonra Ukrayna'da da sürdürüldü. Donbass'ın bağımsızlığını ilan etmesi ve Kırım'ın Rusya Federasyonu'na katılması sırasında ön saflardaki yerini korudu. Ukrayna hükümetiyle ekonomik, siyasi ve askeri anlaşmalar imzaladı, her iki ülkeye silah ("yerli ve milli" SHA'lar vb.) sevkiyatında aracılık etti.

Ekim devrimi sonrasında Kafkasya'da Sovyet sisteminin ilk kurulduğu, en güçlü cumhuriyet Azerbaycan'dı. Sovyetler birliğinin yıkılmasının ardından, 1991'de bağımsızlığını ilan etti. Bu tarihten itibaren "Tek Millet İki Devlet" şiarıyla Türkiye'nin operasyonlarına muhatap oldu. Bağımsızlık ilânından sonra Eylül 1991'de yapılan seçimlerde, Azerbaycan Komünist Partisi 1. Sekreteri Ayaz Mütalibov devlet başkanı seçildi. Dağlık Karabağ savaşı sırasında Ayaz Mütalibov, ordu darbesiyle görevden alındı ve Rusya'ya iltica etti. Haziran 1992'de düzenlenen seçimde Halk Cephesi başkanı milliyetçi, antikomünist Ebufeyz Elçibey başkanlık koltuğuna oturdu. Elçibey Karabağ savaşındaki beceriksizliği nedeniyle ordu darbesiyle görevden uzaklaştırıldı. Yerine eski SBKP politbüro üyesi Haydar Aliyev getirildi. Türkiye bütün bu operasyonlarda önemli roller üstlendi. Ermenistan'a gelince, Azerbaycan gibi 1991'de bağımsızlığını ilan etti. Bağımsızlık ilanından sonra, Ermenistan'da kapitalist dönüşüm Azerbaycan'a kıyasla daha istikrarlı yol aldı. Bunda Azerbaycan'la yürütülen Dağlık Karabağ savaşının kazanılması önemli bir rol oynadı.

Dağlık Karabağ özerk bölgesi Temmuz 1923'de, nüfusun çoğunluğu Ermeni olduğu halde Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti'ne bağlandı. Dağlık

Karabağ sorunu Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından önce başladı. Bağımsızlık ilanından sonra Azerbaycan özerkliği kaldırdığını açıklayınca, Dağlık Karabağ buna bağımsızlık ilanı ile karşılık verdi. Azerbaycan'la Ermenistan arasında üç yıldan fazla süren savaşta Azerbaycan'a ait yedi bölge Ermenistan tarafından işgal edilerek, Ermenistan Dağlık Karabağ bağlantısı kuruldu. Savaş, Kasım 1994'te Rusya, Fransa, ABD (Minsk Grubu) arabuluculuğunda ateşkesle sonuçlandı. Ateşkes sonrasında Azerbaycan'ın Ermenistan'a ambargo uygulamasına Türkiye tam destek verdi, Ermenistan'la her türlü ticaret yasaklandı, sınır kapıları kapatıldı. Türkiye'nin Ermenistan'a karşı uyguladığı bu ambargo 2009 yılında ABD'nin baskısıyla ortadan kalkar gibi oldu. Ekim 2009'da Türkiye ile Ermenistan arasında diplomatik ilişkinin yeniden kurulması ve sınırların açılması "protokolleri" imzalandı. Futbol karşılaşmasıyla kutlanan protokoller iki ülke parlamenterlerinde onaylanmayınca yeniden eski statüye dönüldü.

1994-2020 arasında devam eden ateşkes Eylül 2020'de Azerbaycan'ın kaybettiği toprakları geri alma girişimiyle yeniden başladı. Türkiye ile birlikte İsrail bu süre içinde Azerbaycan ordusunun eğitimi, modernizasyonu ve silahlanmasını üstlendi. Savaş başladıktan sonra Türkiye İHA ve SİHA'larla bizzat savaşta yer aldı. Daha önce Libya'ya ihraç edildiği gibi, eğitip, örgütleyip donattığı cihatçı grupları Azerbaycan'a gönderdi. Türkiye'nin bu girişimleri, Azerbaycan ve Türkiye yetkilileri reddetse de, Rusya tarafından doğrulandı, ayrıntılarıyla uluslararası basında yer aldı. NATO üyesi bir devletin, NATO müdahale alanı dışında bir savaşa bu tarzda doğrudan müdahil olmasına NATO yetkilileri hiçbir tepki göstermedi. Bu durum NATO'nun, ABD'nin NATO'su olduğuna dair Makron'un tespitini bir kez daha doğruladı. Yanı sıra, Türkiye'nin Kafkaslarda da ABD'nin "Truva atı" olduğunu teyit etti.

Sonuçta savaş, Rusya'nın arabuluculuğunda, ne zamana kadar süreceği belli olmayan, yeni bir ateşkesle sonuçlandı. Azerbaycan 1994'te kaybettiği toprakların büyük bir bölümünü geri aldı. Rusya hem Azerbaycan hem de Ermenistan üzerindeki denetimini perçinledi, Bu savaşla Türkiye, Kafkasya'ya askeri olarak yerleşmenin ilk adımlarını atarak, bölgede yeni provokasyonlar düzenleme olanağını elde etti.

Doğu Akdeniz, Kuzey Afrika ve Kafkaslarda devam eden süreç, ABD'nin bu bölgede hegemonyasını korumak için kendi eylemiyle (ekonomik, siyasi ve askeri eylemler) yetinmediğini, kalıcı bir ittifak sistemi kurduğunu gösteriyor. Bu ittifak sistemi üç ayağa dayanıyor. Birinci ayak,

S. Arabistan önderliğinde körfez ülkelerini kapsıyor. Bu ittifakın ana zeminini İran ve Hizbullah karşıtlığı oluşturuyor. İsrail önderliğindeki ikinci ayak, Mısırdan, Kuzey Afrika'nın kimi devletlerini içine alarak Kıbrıs Cumhuriyeti'ne kadar uzanıyor. Türkiye önderliğindeki üçüncü ayak ise Müslüman Kardeşler örgütünü desteklediği için Arap liginden dışlanan Katar ve Azerbaycan'ı içeriyor. Bu ittifak sistemi, aralarında sorunlar olan, bu yüzden yan yana gelmeleri zor olan devletleri, (örneğin, Mısır-Türkiye, İsrail-Türkiye vb.) ayrı ittifak zinciriyle ABD'ye bağlanıyor. Bu ittifak zincirinin ana taşıyıcısı ise İsrail'dir. BAE, Bahreyn ve Umman'ının İsrail'le ekonomik, askeri ve diplomatik ilişki kurmaları ve başka Arap ülkelerinin aynı türden ilişkiler için sıraya girmelerini bu kapsamda ele almak gerekiyor.

Bu noktada Türkiye-İsrail ilişkilerine kısa da olsa değinmek gerekiyor. Türkiye, İsrail'i ilk tanıyan ülkelerden biriydi. 1949-1976 yılları arasında İsrail'in Filistin'e yönelttiği saldırılara rağmen Türkiye-İsrail ilişkileri sürekli olarak gelişti. 1976'de İsrail, Suriye'nin Golan tepelerini işgal ettiğinde Türkiye İsrail'i kınamakla birlikte, saldırgan taraf olduğunu reddetti. 1976 sonrasında Türkiye-İsrail ilişkileri görüntüdeki kimi zikzaklara rağmen gelişmesini sürdürdü. 2009'da "One Minute" olayından sonra gerilen ilişkiler, 2010 Mavi Marmara baskınıyla kötüleşmeye başladı. 2013'te ABD'nin arabuluculuğunda ilişkiler normalleşmeye başladı. Bütün bu süreç içinde zaman zaman kötüleşen ilişkilere rağmen Türkiye-İsrail ilişkileri, ekonomik ve askeri olarak güçlenerek sürekliliğini korudu. İsrail-Türkiye ittifakı, resmi bir görünüm alamamış olsa da, ABD denetiminde gayri resmi olarak hep var oldu. Bugün bu gayri resmi ilişki, ABD'nin bölge politikalarına bağlı olarak güçlenerek sürüyor.

Ayrıca, Hindistan ile Pakistan arasındaki Keşmir sorununda Türkiye'nin açıkça Pakistan'ın yanında yer aldığını açıklaması, Türkiye üzerinden Asya'ya yönelik operasyonların Pakistan'ı da içine alacak biçimde genişlediğini gösteriyor.

Madalyonun Öteki Yüzü

Tarihsel deneyim, kapitalizmin genel bunalımı ve emperyalist paylaşım savaşına, işçi ve emekçilerin kendiliğinden eylemlerinde bir yükselmenin eşlik ettiğini doğruluyor. Bugün de durum bundan farklı değildir. 1990 sonrasında, kapitalizmin ülke krizlerine bağlı olarak, krizdeki ülkelerde (Rusya, Meksika, Arjantin vb.) işçi ve emekçi eylemlerinde bir canlanma oldu. Bunun temelinde sermayenin artan saldırıları ve bu saldırılara karşı işçi ve emekçilerin mevcut haklarını koruma ve geliştirme zorunlulukları vardır.

2007 yılında kapitalizmin genel kriziyle birlikte, bütün ülkeleri kapsayan sermaye saldırılarına karşı dünya işçi hareketinde bir ivmelenme başladı.

Kapitalizmin dünya krizinden sonra ilk grev ve gösteri dalgası, Avrupa'da Yunanistan'da başladı. 2009'da Yunanistan'da öğrenci protestoları sırasında polisin bir öğrenciyi öldürmesiyle gösteriler isyana dönüştü, işçiler isyana greve çıkarak destek verdiler. Mayıs 2010'da Yunanistan iflasını önlemek için troyka ile (AB, İMF, Avrupa Merkez Bankası (ECB)) finansal yardım anlaşması imzaladı. Mayıs 2010 - Şubat 2012 yılları arasında kapsayan anlaşma, bütün işçi haklarının budanması, emeklilik yaşının artırılması, ücretlerin dondurulması ve kamu işletmelerinin özelleştirmesini öngörüyordu. Bu programı protesto için işçiler, öğrenciler 2010-2012 yılları arasında onlarca kez sokaklara döküldü ve genel greve çıktı. Bu grevlerin en önemlilerinden birisi olan Çelik ve metal işçileri grevi 264 gün sürdü. 2011 yılında grev ve gösteriler genişleyerek şiddetlendi. 2011 yılı sonuna kadar 15 genel grev gerçekleşti. Grevlere işçilerin yanı sıra doktorlar, avukatlar, öğretmenler, öğrenciler ve çiftçiler katıldı, fabrika ve meydanlar

işgal edildi, göstericiler birçok kez polisle çatıştı. 2011’de Yunanistan’da başlayan grev ve gösteri dalgası adım adım Avrupa’nın tümüne yayıldı. Fransa, Portekiz, İspanya, İtalya, Letonya, Estonya, Bosna Hersek, Polonya, İngiltere (Londra), İsrail (Tel Aviv), ABD-(Wall Street),Japonya, İrlanda, İsveç, Belçika, Hırvatistan, Slovenya, Şili, Türkiye (Tekel eylemi) vb. grev ve gösteri dalgasının etki alanı içine çekildi. Dünya çapında; 82 ülke, 961 kentte 1500’den fazla eylem gerçekleşti.

Avrupa’daki grev dalgası Aralık 2010’da Kuzey Afrika’ya sıçradı. Tunus’ta seyyar satıcılık yapan üniversite mezunu bir gencin öldürülmesiyle başlayan ayaklanma kısa sürede Cezayir, Mısır, Yemen, Ürdün ve Bahreyn’de yankı buldu. Ayaklanmalar Tunus, Mısır ve Yemen’de iktidar değişiklikleriyle sonuçlandı. Yemen’de iktidar değişimi iç savaşa dönüşürken Mısır ve Tunus’ta Müslüman Kardeşler iktidara geldi. Mart 2011’de Suriye’nin Dara kentinde başlayan ayaklanmalar kısa sürede tüm ülkeye yayıldı. Mısırdaki Muhammed Mursi iktidarı, Temmuz 2013’te başlayan gösteriler ve ordu darbesiyle devrildi, eski diktatörlük yeniden kuruldu.

Gösteri, grev ve ayaklanmalar 2011-2013 yılları arasında yoğunlaşarak sürdü. Haziran 2013’te Türkiye –Taksim’de başlayan ayaklanma kısa sürede ülkenin tümüne yayıldı, 8 milyonu aşkın insan “hükümet istifa” şiarıyla alanları zapt etti. Polisin müdahalesi sonucu onlarca kişi öldürüldü, yüzlercesi yaralandı. Türkiye’deki ayaklanma Rusya ve Latin Amerika’da karşılık buldu.

2014’le birlikte geri çekilen grev, gösteri ve ayaklanma dalgası 2015’in ilk yarısından sonra yeniden başladı. Eylül 2015’te Nikaragua, Kasım’da Güney Kore’de, Aralıkta Mısır ve Kamboçya’da işçiler greve çıktı. Güney Afrika’da öğrenciler 17 üniversitede boykot ilan ederek, ırkçılığı protesto etti. Türkiye’de Mayıs 2015’de Metal grevi patlak verdi. İşçiler Türk-Metal’in imzaladığı üç yıllık sözleşmenin reddi ve ücret artışı talebiyle grev başlattı. Sendikaya rağmen başlatılan grev, kısa sürede diğer fabrikalara da sıçradı, Grevden, parça üretimindeki aksama nedeniyle uluslararası tekeli firmalar da etkilendi.

Grev ve gösteriler 2016 yılında yaygınlaşarak sürdü; Ocak 2016’da, Tunus’ta 800 bin işçi, işsizliği protesto için sokaklara çıktı. 2016 yılı sonuna kadar; Güney Kore, Şili, Kolombiya, Fransa, Yunanistan, Belçika, İtalya ve Polonya grev ve gösterilerle yeni iş yasaları ve işsizliği protesto ettiler. 2016 Yılıının en görkemli grevi Hindistan’da gerçekleşti, greve 150 milyon işçi katıldı. Aynı yıl S. Arabistan’da, belki de ilk grev yaşandı. Bin

Laden işçileri iş bıraktı, işçiler şirket otobüslerini ateşe verdi. Polonya’da kadınlar yeni kürtaj yasasını 60 kentte protesto etti. Grev ve gösteriler 2017 ve 2018’de de sürdü. Fransa, Belçika, İrlanda, Arjantin, Tunus, Nikaragua, Ermenistan, İran, Meksika, İtalya, grev ve gösterilere sahne oldu.

Ekim 2017’de Katalanlar bağımsızlık referandumunu kazandı. Referandumun ardından Katalanya, İspanya ordusu tarafından işgal edildi. Ordu ve polislin saldırılarında ölen ve yaralananlar oldu. Katalan Hükümet görevlileri de içinde olmak üzere yüzlerce kişi tutuklandı.

Mart ve Aralık 2017’de Yunanistan’da işçiler, Syriza’nın kemer sıkma politikalarına karşı genel greve çıktı. Hâlbuki Syriza 2010-2015 yılları arasında işçi ve öğrencilerin grev ve gösteri dalgası üzerine oturarak iktidara gelmişti. Syriza verdiği bütün sözleri unutup troykayla anlaşarak kemer sıkma politikasına devam etti. Grevci işçilerin üzerine polisi sürmekte tereddüt etmedi. İşçiler bir kez daha burjuvazinin saldırganıyla liberali arasında fark olmadığını kendi deneyimleriyle öğrendiler.

Kasım 2018’de Fransa’nın en uzun süren eylemi başladı. Sarı yelekliler yükselen akaryakıt fiyatları, zamlar, işsizlik ve artan vergileri protesto için Paris sokaklarına indi. Başlangıçta sendikalı işçilerden sağcı oldukları gerekçesiyle destek görmeyen işçilerin eylemi, diğer işçilerin katılımı ve Fransız halkının desteğiyle büyüdü, işçiler eylemleriyle Makron hükümetine zor günler yaşattı. Eylemler sırasında polislin saldırısı sonucu ona yakın eylemci öldürüldü, yüzlercesi tutuklandı. Bir süre ara verdikten sonra Sarı Yelekliler’in eylemleri Eylül 2020’de yeniden başladı.

2019’da İran, Fransa, Ekvator, Haiti, Mısır, Lübnan, Endonezya, Cezayir’de grev ve gösteriler devam etti. Aralık 2019’da Sudan’da başlayan ayaklanmalar sonucunda El Beşir diktatörlüğü devrildi. Radikalleşerek süren devrim ordunun devreye girmesiyle uzlaşmayla sonuçlandı. 2020 yılında işçi eylemlerinde bir yandan pandeminin etkisi, öte yandan artan baskı ve yasaklamalarla bir geri çekilme yaşandı. Ekim’de bağımsızlık yanlılarına verilen cezalar nedeniyle Katalanlar yeniden alanlara çıktı, polisle çatıştı.

2010- 2020 arasında, neredeyse tüm dünyayı kapsayan bu eylem dalgasının (ayaklanmalar, grevler, gösteriler vb.) ortak özellikleri şöyle özetlenebilir; Birincisi, eylemler kapitalizmin yarattığı, krizin derinleştiği sorunlar temelinde ortaya çıktılar. Bu sorunları, artan baskı ve yoksulluk (işsizlik, güvencesizlik, hak gaspları, ücretlerde reel düşüş, fiyat artışları) olarak özetleyebiliriz. İkincisi; eylemler farklı nedenlere dayalı olarak pat-

lak verse de kendiliğinden bir karaktere sahiptir. Özellikle kriz dönemlerinde bu tarz kendiliğinden eylemler kapitalizmin ayrılmaz bir özelliğidir. Bu kendiliğinden eylemlerin ayrılmaz bir özelliği, beklenmedik bir anda, patlamayla ortaya çıkmaları ve ileriye taşınmadıkları durumda, aynı hızla geri çekilmeleridir. Sınıf mücadelesinin tarihsel deneyimi kendiliğinden eylemler ne kadar radikal olurlarsa olsun, devrimci bilinç ve örgütle buluşamadıklarında kapitalizmin sınırlarını aşma şanslarının olmadığını gösteriyor. Kimi eylemlerde antikapitalist istemler ileri sürülmüş olması bu durumu değiştirmiyor. 2010-2020 arasındaki eylemler bu yargıyı bir kez daha doğruluyor. Üçüncüsü: Bu süreçte ortaya çıkan irili ufaklı eylemler, sorunun işçi ve emekçilerde olmadığını, kitlelerin yaşadıkları sorunlar temelinde öfkelerini ortaya koyduklarını gösteriyor. Daha güzel bir yaşam umutları kırılmış, örgütleri ele geçirilmiş, baskı, gözetim ve denetim altındaki kitlelerden daha fazlasını beklemek bilinç ve örgütlülüğün değiştirici ve devrimci rolünü yadsımadır. İşçi sınıfı ve emekçilerin büyük rüyaların peşinden koşması için önce bu büyük rüyaların formüle edilmesi ve bunun için de devrimci teoriyle donanmış, devrimci eylemi yürütme kabiliyetine sahip devrimci örgütü zorunlu kılıyor.

Kapitalizm dün olduğu gibi bugün ve gelecekte de, kendi işleyişi gereği toplumsal ilişkileri devcileştireceğine ve kitlelerin kendiliğinden eylemlerine zemin hazırlayacağına kuşku yoktur. Kuşku duyulmaması gereken bir diğer olgu da, kapitalizmin krizi ne ölçüde derinleşirse derinleşsin, kendiliğinden hareketler ne denli yaygın ve radikal olursa olsun; işçi sınıfının aktif çoğunluğunu etkileyen devrimci bir siyaset, devrimci bir örgüt ve eylem olmadığı sürece kapitalist sistemin yıkılmasının mümkün olmadığıdır. Risklerin ve olanakların kesiştiği, tarihin bu belirleyici kesitinde, sorunun cevabı devrimci örgüt ve devrimci hazırlıkta düğümleniyor.

Sonuç olarak

Kapitalizmin tarihi, aynı zamanda, sermaye birikiminin kesintiye uğradığı, mevcut güç dengelerinin değiştiği, egemen sınıflar arasında kaos ve çatışmaların keskinleştiği, dünyanın emperyalist tekeller ve devletler arasında paylaşımının yeniden gündeme geldiği, işçi sınıfı ve emekçilerin düzenle kurulu bağlarının çözülmeye yüz tutarak başkaldırılara dönüştüğü, sistemde genel bir altüst oluşun koşullarının olgunlaştığı, kapitalizmin genel bunalımının da tarihidir. Bu tarihin en belirgin özelliği, kesintiye uğrayan sermaye birikimiyle emperyalist savaş ve iç savaşın aynı tarihsel kesitte yan yana düşmeleridir. Krize bir devrim durumu özelliği kazandıran bu üç olgunun (sermaye gerçekleşmesinin kesintiye uğraması, emperyalist savaş ve iç savaş) her seferinde yeniden aynı tarihsel kesitin içinde birleşmeleri, bir tarihsel tesadüfler zincirinin sonuçları değil, tersine, sermaye hareketinin, insan istenç ve eylemlerinden bağımsız olarak işleyen nesnel karakteristiğidir. Emperyalist savaş ve iç savaş bu sürece dışarıdan dayatılan biçimler değil, sermaye hareketine bağlı olarak ortaya çıkan sürecin iç dinamiğinin, en üst düzeydeki siyasal biçimleridir.

Kapitalizmin 2008 yılıyla birlikte içine girdiği bu süreç, 12 yıllık süreçte bazen yumuşayıp bazen sertleşerek sürüyor. Bazı ülkelerdeki kısmî bir düzelmeyi, diğerlerinde ağırlaşma izliyor. 2021'e girerken belirtiler, mevcut kriz ve savaş durumunun daha da ağırlaşacağına işaret ediyor.

En başta emperyalist güçler arasındaki çelişki ve çatışmalar keskinleşiyor. Buna bağlı olarak güçlerin karşılıklı kutuplaşması ve paylaşım hazırlığı olanca hızıyla sürüyor. Çin- Rusya, ABD- İngiltere eksenindeki ilişkiler (iletişim alanındaki rekabet, gümrük duvarları, ticari kotalar ve

engellemeler, ambargolar) daha da geriliyor. ABD Ulusal Güvenlik Strateji belgesi bu durumu net bir biçimde resmediyor. ABD hegemonyasının korunması ve güçlendirilmesini öngören belgenin temel unsurları şunlar; ABD yaşam tarzının korunması, bilimsel teknik üstünlüğe dayalı rekabet gücünün artırılması, gümrük duvarları, kotalar, mali cezalar, siyasi baskılar yoluyla rakiplerin ekonomilerinin baltalanması, bütün bunların caydırıcı bir askeri güçle desteklenmesi ve hegemonyayı tehdit eden devletlerin düşman güçler kategorisine sokularak, ağır ekonomik ve siyasi ambargolara tabi tutulmasıdır. Stratejinin bu temel unsurları ABD’de hangi partinin iktidarda olduğundan bağımsızdır. En son 2017’de yenilenen Ulusal Strateji belgesinde ABD düşmanları; Rusya, Çin, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti, İran ve Küba olarak sıralanmaktadır.

Biden yönetiminin de 1990 sonrasında, ABD stratejisinin bu temel unsurlarına bağlı kalacağından kuşku duyulamaz. Biden’ın seçimde ana sloganı olan “Amerika geri dönüyor” tam da bunu anlatıyor. Biden’ın işbaşı yaptıktan sonra imzaladığı kararnameler (İklim Anlaşması’na ve Dünya Sağlık Örgütü’ne geri dönüş vb.) uluslararası ilişkilerde bir yumuşama sağlamaktan ziyade Rusya ve Çin karşıtı cephenin tahkim edilmesine yöneliktir.

ABD’nin Temmuz 2020’de Güney Çin Denizi’nde yaptığı tatbikat ve Kasım 2020’de yapılan NATO zirvesinde alınan kararlar, 2021’de ABD-Rusya ve Çin ilişkilerinin daha da gerileceğinin ilk sinyallerini veriyor. Temmuz’da Güney Çin Denizi’nde yapılan tatbikata, başta Japonya ve Güney Kore olmak üzere birçok bölge devleti katıldı. ABD, iki filosunu bölgeye gönderdi. Çin yetkililerinin tatbikatla ilgili olarak yaptıkları açıklama, önümüzdeki dönemde savaş alanının -ABD’nin bariz üstünlüğünün olduğu- denizler ve okyanuslara kayacağını gösteriyor. Stratejik nedenlerle (ABD’nin askeri üstünlüğü, mevcut koşullarda ABD hegemonyasında yaşanan aşınma, vb.) mevcut statükoyu korumaya çalışan Çin’in tatbikat sırasında yaptığı “gerektiğinde askeri güce başvurabileceği” açıklaması genel emperyalist bir savaş tehlikesinin sanıldığı kadar uzak olmadığını gösteriyor.

Kasım 2020’de NATO’ya geri dönme sloganı altında düzenlenen zirvede, NATO’nun özellikle Gürcistan, Ukrayna, Kırım ve Çin’in Sincan Uygur Özerk bölgesinde içine düştüğü zafiyetin giderilmesi, Rusya ve Çin’e karşı kararlılık kararları alındı. Bu kararlar emperyalist devletler arasındaki çelişki ve çatışmaların daha da keskinleşeceğini genel bir em-

peryalist savaş tehdidinin daha da yakınlaştığının işaretleridir.

Öte yandan, emperyalist güçler arasındaki mevcut güç dengesini bozarak uluslararası alanda savaşın nesnel temelini döşeyen kriz, sınıflar arası ilişkileri de değişime zorluyor. Sınıfların karşılıklı konumlanışını, güç ilişkilerini, örgütlenme ve bilinç düzeylerini yansıtan eski denge bozuluyor. Bozulan denge, küllenen çatışmayı yeniden alevlendiriyor. II. Paylaşım Savaşı sonrası kendini statükoya mahkûm ederek sürekli olarak devrimci konumlardan uzaklaştırılan işçi sınıfı ve siyasal işçi hareketi 1990'da tarihinin en ciddi darbesini yedi. Sovyet sisteminin çözülüşüyle bütün silahları elinden alınan işçi hareketi, silahsızlandırılmakla kalmadı, kendi silahlarıyla bir kez daha vuruldu. Yaşanan sadece bir mevzi kaybı, ideolojik, politik, örgütsel dağılma değil, aynı zamanda bir umut ve hafıza kaybı idi. Bu süreçte işçi sınıfı sermayenin, üretim araçları gibi, uysal, nesnel bir bileşeni düzeyine indirgendi.

Bu tablo, bugün sınıf mücadelesinin önündeki zorlukları görmek ve mücadelenin önünde aşılmaz bir duvar gibi dikilen bu zorluklara boyun eğmek, teslim olmak için kâfi derecede ikna edicidir. Önümüzdeki dönemde burjuvazinin işçi hareketini etkisizleştirmede en büyük dayanağını oluşturan zorlukların bu "ikna" edici gücü, aynı zamanda işçi hareketinin aşmak zorunda olduğu ve aşarken en çok zorlanacağı engellerden birini oluşturmaktadır. Ancak bu tablo, sadece gerçeğin bir yüzü, bugün mevcut olanıdır. Tablonun öteki yüzünde gelmekte olan ve gelmekte olanın bu tabloyu altüst edici gizil gücü vardır. Bize büyük rüyalar gördüren, harekete geçirildiğinde dünyayı altüst etme yeteneğine sahip bu gizil güçtür.

Kapitalizm kendi tarihi içinde hiç bir dönem, hiç bu kadar güçlü, aynı zamanda bu kadar güçsüz olmamıştır. Güçlüdür, çünkü Sovyetler Birliği'nin çöküşü sonrasında sınıf mücadelesi baskısını ensesinde hissetmeden, yirmi yıl, güven içinde büyümesini sürdürmüş, sistemini her bakımdan güçlendirerek yetkinleştirmiştir. Güçsüzdür, çünkü bu hızlı büyüme süreci içinde üretimdeki toplumsallaşma ve büyüme artık kapitalist özel mülkiyet yoluyla yönetilemez bir büyüklüğe ulaşmıştır. Üretici güçlerdeki olağanüstü gelişme, daha bugünden " herkese ihtiyacı kadar " komünist ilkeyi hayata geçirebilecek bir üretimi olanaklı hale getirmiştir. Eğer bugün bu ilke hayata geçirilemiyorsa, üretimdeki bolluk ve zenginliğe karşın, hâlâ dünya nüfusunun büyük bir çoğunluğu açlık, yoksulluk ve işsizlik içinde kıvranıyorsa, bunun nedeni, üretici güçlerin yetersizliği

değil, bu güçler üzerindeki kapitalist mülkiyettir. Güçsüzdür, çünkü kapitalizmin gücünün kaynağı, işgücünü üretim sürecinin dışına itmeden, sermayeyi ve üretici güçleri tahrip etmeden, bu tahriple birlikte karşı gücü – işçi sınıfını – harekete geçirmeden, ayağa kaldırmadan, birleştirip mücadeleye sevk etmeden varlığını sürdürebilecek durumda değildir. Güçsüzdür, çünkü dünyayı kana bulamadan ve bu kandan beslenmeden yaşayamaz.

Kapitalizmi, sahip olduğu bütün ideolojik ve zor olanaklarına, (sermayeye, baskı örgütlerine, tanka topa, camiye, okula vb.), örgütlülüğüne ve gücüne rağmen tarihsel olarak ölüme mahkûm eden bu nesnelliktir. Bu nesnellik tersinden bakıldığında bütün dağınıklığına, güçsüzlüğüne, örgütsüzlüğüne ve umutsuzluğuna rağmen, insanlığın kurtuluşunun da habercisidir. Buradan hareketle şu yargıyı dillendirmek hiç de abartı sayılamaz: Bugün dünya, yaklaşmakta olan bir emperyalist paylaşım savaşıyla birlikte bir altüst oluşun, bir devrimci mayalanmanın eşiginindedir. Bu mayalanma öznel güçleri (işçi sınıfının öznel konumu, bilinçsizliği, örgütsüzlüğü ve bunların yol açtığı kendi gücüne yabancılaşma ve uyuşukluk) açısından ne kadar uzakta görünüyorsa, nesnel koşulları bakımından da o kadar yakındır. Çünkü yaşanan buhran, kapitalizmin altındaki patlayıcı yığını hızla biriktirmekte ve aynı hızla bir patlamaya doğru itmektedir. Biriken bu patlayıcı yığınının, nerede, nasıl bir patlamaya yol açacağı ve hangi hızla dünyaya yayılacağını henüz bilemiyoruz. Ancak bildiğimiz ve emin olduğumuz, kapitalizmin kendi işleyiş yasallığıyla bu patlayıcı yığını hızla biriktireceği ve patlamaya hazır bir yoğunluğa ulaştıracağıdır.

Kapitalizm kendi tarihinin sınırlarına yaklaştıkça, dünya burjuvazisi gelmekte olan devrimci dalgayı ekonomik teröre eşlik eden siyasal terörle karşılıyor. Dünyanın her yerinde işçi sınıfına karşı teyakkuz konumu alıyor. Varlığını korkuyu toplumsal yaşamın her alanına yayıp büyüterek, insanın düşünme ve tepki verme yeteneklerini körelterek, dünyayı bir hapisaneye çevirerek sürdürüyor. Kapitalizmin bütün kurumları, baskı aygıtı, yargı, parlamento, eğitim ve sağlık sistemi v.b. bu işleyle donatılıyor, medya bu donanımı toplumun bilincine kazıyor. Yeni teknolojilerin sağladığı olanaklarla işçi sınıfı ve emekçiler, üretim sürecimin içinde ve dışında sadece gözetlenmiyor, aynı zamanda yönlendirilip denetleniyor. İç savaş yasaları ve örgütleri devreye sokuluyor.

Dünya kapitalizmi, bunalım içinde 1914 ve 1929'da olduğu gibi hız-

la bir yol ayrımına doğru koşuyor. Kapitalizm, ya dünya işçi sınıfının, ezilenlerin bilinçsizliği, örgütsüzlüğü ve eylemsizliğinden aldığı güçle gelişimini yeni dengeler altında sürdürecektir, ya da işçi sınıfı, kendisini burjuvaziye bağlayan bütün bağları kopararak ileriye doğru bir atılımla, tarihsel olarak miladını çoktan doldurmuş kapitalizmi “layık olduğu yere, asar-ı atika müzesine, çarık ve tunç baltanın yanına fırlatıp atacaktır.”

Hayalci olmak başka bir şeydir, büyük hayaller görmek başka bir şey. Bizi hayalcilerden ayıran, büyük hayaller görmemizi sağlayan ve onların peşinden koşturarak yaşadığımız bu nesnel süreç, bu sürecin içinde taşıdığı büyük enerji, işçi sınıfının sahip olduğu – bugün uykudan uyanmakta olan – gizil güç ve bu gücün sunduğu olanaklardır. Ancak nesnel olanakların, gerçeğin kendisi olmadığını, buradan gerçeğe uzanan zorlu bir yolun da olduğunu biliyoruz. ”Zorluk, olanaksızlık değildir”, yeter ki nasıl aşılacağı bilinebilsin ve bunun gerektirdiği cesaret, bilinç ve özveri gösterilebilsin.

Bu toplumsal ve sınıfsal durum, bugün, bir değişimin öngünündedir. Değişim, derinleşen krizin çok yönlü etkisi altında sürüyor. Ancak kuşatma altındaki sınıf hareketi, bu kuşatmadan olağan yöntemlerle kurtulamaz. Köklü bir değişim, ancak mevcut siyasi koşulları alt-üst edecek köklü bir müdahale ile gelebilir. Bu köklü müdahale her şeyden önce, işçi sınıfının en duyarlı, en devrimci kesimlerini kendi öncüsü olarak örgütleyen, kendisini geniş bir işçi ve emekçi kitlesiyle çevreleyen, toplumun ezilen katmanlarını, özellikle gençliği, sınıf hareketi çevresinde birleştiren, sınıfın merkezi eylemini yürütme yeteneğinde, devrimci sınıf partisinin yaratılmasıyla mümkündür.

Bugün işçi sınıfı, dünyanın hemen her köşesinde aynı sorunla, “devrimci bir sınıf partisinin yaratılması” sorunuyla karşı karşıyadır. Birçok cepheye birden hazırlıkların yürütülmesi, mücadelenin örülmesi ile yerine getirilebilecek bu görev, dünyanın yeni bir devrim dalgası eşliğinde durduğu bugün, daha da yakıcıdır. Bu aynı zamanda her ülke işçi sınıfının, proletarya enternasyonalizmi adına, üstleneceği en devrimci görevdir de.

İşçi sınıfı bu zor ve zorunlu görevi yerine getirecek, mücadele süzgecinden süzülerek gelen, sağlam Marksist-Leninist teorik temellere, mücadele deneyimine, bilgi ve birikime sahiptir. Sınıf mücadelesinin bugünkü momentleri ve açığa çıkan güç birikimi bu görevi üstlenmek için

yeterlidir. Ancak bu güç ve birikim esas olarak sınıfın dışında, grup ve grupçuklar biçiminde, dergi çevrelerinde konumlanmış durumda ve dağınıktır. Bu dağınıklığa dayalı güçsüzlük, aynı zamanda sınıf içinde ve sosyalist harekette birlik eğilimini de öne çıkarmaktadır. Ancak dağınıklıktan birliğe giden yol, sanıldığı gibi, “asgari müştereklerde” bir yan yana gelme, “bir kıl oradan, bir kıl buradan kopartılarak” bir uzlaşmaya varma sorunu değildir. Bugün karşı karşıya bulunduğumuz bu dağınıklık, her ne kadar yenilginin bir sonucu olsa da, teorik ve politik kökleri sınıf mücadelesinin bugünkü koşullarındadır. Bu atlanarak var olan grupları bir araya getirmeye yönelik her “birlik” girişimi, politik başarısızlığa ve örgütsel likiditasyona mahkûmdur. Son otuz yılın bitmez tükenmez “birlik” girişimleriyle bu gerçek -inkâr edilemez bir biçimde- kanıtlanmıştır.

Sorun bir sınıfsal konumlanış, ideolojik ve politik mücadele sorunu- dur. Mevcut sınıf dışı konumlar terk edilmeden, burjuvazinin iç çatışma zemininde güç arama girişimlerinden vazgeçmeden, mücadeleyi hem teorik ve hem de, pratikte emek-sermaye çelişkisi eksenine oturtmadan, birlik girişimleri, boş bir gevezeliğin ötesine geçemez. Bu doğrultuda atılacak ilk adım, ideolojik çalışmanın derinleştirilmesi, Marksizm’in, ona bulaşmış ve hatta bir dönem için egemen olmuş, ayırık otlarından temizlenmesi, bu ideolojik çabanın, politik ve örgütsel alana taşınarak yeniden üretilmesidir. İşçi sınıfının bağımsız örgütlenmesinin güvence altına alınması bu çabanın ne ölçüde başarıyla yerine getirildiğine ve sürekliliğine bağlı olacaktır. Reformizm ve her türlü sapmadan tam ve kesin bir kopuş sağlanmadan, bugün her biri kendi yolundan yürüyen, dergi çevrelerinde sıkışıp kalan devrimci odakların, işçi sınıfının devrimci partisinde kenetlenmesinin mümkün olmayacağı ortadadır. Bu kopuş, politik bir hat haline getirilerek hayata taşınmadan ve bizzat eylem içinde yeniden üretilmeden, işçi sınıfı ile devrimci hareketin tek bir kanalda birleşmesi de sağlanamaz.

Ama asıl zorluk burada değildir. Asıl zorluk, doğmakta olana, eski politik kalıpların, yaşanan olumsuzlukların yarattığı ön yargılı yaklaşımda ifadesini bulan, devrimci kadrolarda ve işçi sınıfının öncü kesimlerindeki güvensizliğin aşılmasındadır. İşçi sınıfının öncü kesimleriyle, devrimci örgütlenmeler arasında bir duvar gibi yükselen bu güvensizlik, işçi sınıfı içinde, sözün eylemle birliğini kuran, sabırlı, inatçı bir siyasal çalışmayla, yeni devrimci bir kültürün egemen kılınmasıyla aşılabılır.

Sağlam bir devrimci önderliğin yaratılamamış olması, öncü işçilerin

devrimci hareketlere karşı olan güvensizliğini beslerken, aynı şekilde krize karşı tepkilerin zayıflığı da sosyalist kadrolarda sınıfa karşı inançsızlığı beslemektedir. Sosyalist hareketin ve sınıfın mevcut durumu komünistler için sadece bir veridir. Bu veri, bazıları buna kaçışın bir gerekçesi olarak sarılsa da, komünistlerin önündeki görevlerin ağırlığını gösterir. Günün öne çıkan “acil demokratik görevleri” adına temel devrimci hedeflerden vazgeçişin, sonal hedefi gözetmeden kısmi talepler etrafında birbirinden kopuk olarak yürütülen mücadelelerin, geleceğin, bugünkü kısmî taleplere feda edilmesinin, kendiliğindenliğin devrimci siyaset mertebesine yükseltilmesinin, sınıf mücadelesinin bugünkü geriliği içinde kendine yol arayanların kendi tutumlarını haklı göstermek için gerekçeler bulmaları mümkündür. Ancak bu iyi niyetli bir yaklaşım da olsa kendiliğinden hareketin kuyruğuna takılmaktır, Engels’in dediği gibi “oportünizmin en tehlikelidir” İşçi sınıfının uzun yıllardır içinde bulunduğu uzlaşma ve eylemsizlik dikkate alındığında krizle birlikte özellikle Avrupa’da yaşanan hareketlilik muazzam bir enerjiye işaret ediyor. On binlerce insanın sokaklara çıkması, kendi çıkarlarının burjuvazinin çıkarlarıyla uyuşmadığını haykırması önemli bir gelişmedir. Ama sayılar ancak, bilinç ve örgütlerle birleştiğinde gerçek devrimci bir güce dönüşürler. Bugün eksik olan kitlelerin devrimci enerjisi değil bu enerjiyi, önüne kattığı her şeyi yıkıp yakan, coşkun bir sele dönüştürecek olan devrimci müdahaledir. Devrimin partisinin yaratılmasındadır.

Sadece eski biçimlerin değil, eski kadro niteliğinin de yetmediği bir andayız. Eskiden farklı olarak, düşünce tembelliğinden sıyrılarak, var olan sorunlar ve onların çözüm yolları üzerinde kafa yormak, sınıfa ulaşmanın yeni yol ve yöntemlerini bulmak, sınıfa öğretirken, en çok da ondan öğrenmeye çalışarak vb; kısacası devrimin kaderiyle bağlanmak, bugün devrimciliğin öne çıkan yeni kriterleridir.

Sınıf mücadelesi, eskisinden farklı koşullar altında, yeni bir döneme giriyor. Keskin bir hesaplaşmaya doğru yol alıyor. İşçi sınıfı bu hesaplaşmaya hazır mıdır, ya da sınıfta bu hesaplaşmayı karşılayacak güç var mıdır? Soruyu bu şekilde sormak, işe tersinden yaklaşmaktır. Evet; bugün bu güce sahip değiliz; ancak, bu güç, vardır ve sınıflar mücadelesi tarihi, bu gücün varlığının tanığıdır. Mücadele sürecinin bu somut anında, henüz açığa çıkmamış, toparlanıp örgütlenememiştir. Doğru soru, bugün henüz açığa çıkmamış olan bu gizil gücün, toparlanması, örgütlü ve bilinçli bir güç haline getirilmesi için ne yapılması gerektiği sorusu-

dur. Sorunun böyle konulması, “nereden başlamalı” sorusunun cevabı, güçsüzlüğü aşmanın da anahtarıdır. Bunun için gerekli bilinç, birikim ve deneyim vardır. Geride kalan ise, işe girişmek; sözü, örgüt ve eyleme dönüştürmektir.

Kapitalizmin kendi buhranı ile bir yol ayrımına doğru sürüklendiği bugün işçi sınıfı siyasetinin önündeki temel görev, yakalanması gereken temel halka, işçi sınıfının ulusal ve uluslararası devrimci birliğini sağlayacak devrimci örgütlenmesidir.

Komünistler Birliği'nden Komünist Enternasyonal'e - IV -

Mustafa Sağlam

Komünist Enternasyonal'in Kuruluşu

1919 yılına Sovyet Rusya, emperyalist kuşatma ve bütün Rusya'yı kapsayan iç savaş koşullarında girdi. Emperyalist paylaşım savaşı 1918 Eylülünde imzalanan ateşkesle sonuçlanmıştı, ancak, yarattığı sarsıntı sürüyordu. Galip devletlerin orduları da dahil, emperyalist devletlerin ordularında kargaşa giderek büyüyordu. 1919 yılı başında Karadeniz limanlarında bulunan Fransız donanmasında, Şubat'ta İngiltere Fransa ve Amerikan birliklerinde cepheye gitme emirlerine karşı isyanlar başladı. Avrupa işçi hareketinde ise durum; 1918'de Finlandiya devrimi, Ocak 1919 Alman devrimi yenilgiye uğramıştı ama Avrupa'nın birçok ülkesinde Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya'da işçi grevleri ve eylemleri sürüyordu. İngiltere işçi hareketinde ciddi bir canlanma vardı. 1919 Ocağında İngiltere işçi sınıfının girişimi ile "Sovyet Rusya'dan Elinizi Çekin" kampanyası, Ocak sonunda Glaskow maden bölgesinde işçiler, tarihe "Kızıl Cuma" olarak geçen dayanışma günleri örgütlediler. Bu dayanışma eylemleri bütün Avrupa devletlerine yayıldı. İspanya ve İngiltere'de işçiler, hükümetlerin Rusya'daki karşı devrimcilere gönderdiği silah ve cephanenin gemilere yüklenmesini reddettiler.

Avrupa'nın birçok ülkesinde devrimci ayaklanmalar yenilmiş, grevler bastırılmış olsa da işçi hareketindeki devrim, devrimci durumun sürdüğünün göstergesiydi. Bu koşullarda dünya devriminin gelişimine yön verecek komünist bir enternasyonalin kuruluşu zorunlu ve cüretkar bir çıkıştı. Zorunluydu; çünkü Ekim devriminin ateşlediği Avrupa

devrimi, Avrupa’da sosyal-demokrat partilerin ihanetine uğramıştı. Bu partilerin yönetim kadroları burjuvazi ile uzlaşma halindeydi. Sınıf hareketinin karşı karşıya bulunduğu sorun, kitlelerin devrimci enerjisi ve cesareti ile bu enerjiyi ve cesaretin önünde barikat kuran sosyal demokrat partiler arasındaydı. Kitleler her yerde partilerden öndeydi. Karşı devrimin işçi hareketi üzerindeki bir denetim aracı haline gelen bu sosyal demokrat bariyer aşılmadan devrimin ileri doğru gelişimi sağlanamazdı. Sınıf hareketini ileri taşıyacak, iktidar hedefine kenetlenmiş devrimci partilerin kurulması dünya devriminin zaferinin temel koşuluuydu. Lenin devrimci parti eksikliğini “Avrupa’nın en büyük talihsizliği” olarak niteleyerek şunları yazdı; “Kuşkusuz güçlü bir devrimci halk hareketi bu sakıncayı ortadan kaldırabilir ama bu, gene de, ciddi bir talihsizlik ve elim bir tehlikedir.”

Cüretkâr bir girişimdi; çünkü ihanetlerine rağmen işçi sınıfının büyük kitleleri hala bu sosyal demokrat partileri izliyorlardı. Sosyal demokrasinin ihanetiyle birlikte bu partiler içinde ortaya çıkan sol kanatlar, ne ideolojik, politik ve örgütsel bir bütünlüğe ne de işçi kitleleri üzerinde ciddi bir etkiye sahipti. İçinden çıktıkları partilerin stratejik ve taktik izlerini taşıyorlardı. İhanete duyulan haklı öfke çoğu durumda bu gruplarda “sol” hatalara yol açmaktaydı.

Yeni bir enternasyonalin kurucu nüveleri bu süreçte oluşmaya başladı. Mayıs 1917’de İsveç Sosyal Demokrat Partisi’nden ayrılan sol grup, İsveç Sol Sosyal Demokrat Partisi’ni kurdu (bu parti daha sonra İsveç Komünist Partisi adını aldı). Ocak 1918’de, 1920’de Arjantin Komünist Partisi olarak ismini değiştiren, Arjantin Partido Internacional Socialista kuruldu. Mart 1918’de RSDİP ismini komünist partisi olarak değiştirme kararından sonra kurulan partilerin büyük bir kısmı doğrudan komünist parti olarak kurulmaya başlandı. Lenin bu isim değişikliğinin gerekçesini Nisan 1917’de düzenlenen parti konferansına sunduğu “...Partimizin Adı Ne Olmalıdır” yazısında, sosyal demokrat olarak isimlendirmenin yanlışlığını, birincisi, bilimsel olarak doğru olmadığını, ikincisi sınıf mücadelesinin sonal amacı olan komünizmin kurulması amacıyla uyuşmadığı olarak açıkladı.

Ağustos 1918’de Finlandiya, Kasım 1918’de Hollanda, Avusturya-Macaristan komünist partileri ve Yunanistan Sosyalist İşçi Partisi (1923’te ismini Yunanistan Komünist Partisi olarak değiştirdi) kuruldu. Aralık 1918’de Polonya-Litvanya Krallığı Sosyal Demokrat Partisi

ile Polonya Sosyalist Partisinin birleşmesiyle Polonya Komünist İşçi Partisi (1925’de ismini Polonya Komünist Partisi olarak değiştirdi) ve Almanya Komünist Partisi kuruldu.

Yeni kurulan bu partilerin gelmekte olan dünya devrimine önderlik edebilmeleri her şeyden önce ideolojik, politik ve örgütsel bakımdan yetkinleşmelerine bağlıydı. Bu zorunluluk komünist enternasyonalin kurulmasını ertelenemez acil bir görev haline getirdi.

Acılıyetin başka bir nedeni de Avrupa sosyal demokrasisinin, iflas eden II. Enternasyonalini yeniden diriltme çabalarıydı. II. Enternasyonalin ihanetçi liderleri çöken enternasyonalini yeniden diriltmek için sosyal demokrat partilere Şubat 1919’da Bern’de yapılacak bir konferansa katılma çağrısı yaptı. Konferansa, Almanya, İngiltere, Polonya ve Fransa’dan sosyal şoven delegeler ile Almanya, İspanya, Hollanda, Norveç ve Fransız “merkez” gruplarını temsil eden delegeler katıldı. Anti Bolşevik bir temelde düzenlenen bu konferansın amacı, enternasyonal eğilimi temsil eden gruplar içinde yalpalamayı büyüterek, Bolşevizm’in etkisini kırmak, komünist bir enternasyonalin kurulmasını engellemek, bu mümkün değilse geciktirmektir. Konferansta sömürgelerin emperyalist devletlerce sömürülmesini haklı gösteren ve çalışma yasalarıyla ilgili olarak Antant ülkeleri hükümetlerinin düzenleyeceği konferansa katılma kararı alınması sosyal demokrasinin Şoven ve Merkez akımlarıyla burjuvazi arasındaki bağın resmi ifadesiydi.

Komünist enternasyonalin kuruluşu için ilk çağrı Moskova Radyosunun Aralık 1918 yayınıyla yapıldı. Bu çağrının ardından 24 Ocak 1919’da Moskova’da uluslararası bir toplantı düzenlendi. Toplantı sonunda II. Enternasyonalin Şoven ve Merkezci akımlarından kopan, şu ya da bu biçimde Bolşevik strateji ve taktiği benimseyen ve proletarya diktatörlüğünü savunan dünya çapında 39 komünist, sosyalist parti ve gruba komünist enternasyonalin kuruluş toplantısına katılmak üzere bir çağrı metni yayınlandı. II. Enternasyonalin iflas ettiği, yeni bir enternasyonalin toplanmasının acil bir gereklilik olduğunun altının çizildiği Çağrı metninin “Amaç ve Taktikler” bölümünde; şimdiki dönemin “tüm dünya kapitalist sisteminin çözülme ve çöküş dönemi” olduğu belirtildikten sonra, proletaryanın bugünkü durumdaki temel görevinin, “devlet iktidarını ele geçirmekten ibaret” olduğu, devlet iktidarının ele geçirilmesinin, “burjuvazinin devlet aygıtının imha edilip, proletarya iktidarının yeni aygıtının örgütlenmesi anlamına” geldiği, bu yeni ikti-

dar aygıtının “işçi sınıfının, bazı yerlerde de işçi sınıfıyla birlikte küçük köylülerle tarım işçilerinin de diktatörlüğünü temsil” etmesi gerektiği, burjuva demokrasisi, burjuva parlamentarizmi ve kapitalist bürokrasiden farklı yeni bir devlet tipini temsil eden bu devletin “işçi konseylerinin ve işçi örgütlenmelerinin” üzerinde yükselmesi gerektiği vurgulandı. Dünyanın şimdi durumunun “devrimci proletaryanın farklı partileri arasında en sıkı teması ve sosyalist devrimin zafere ulaştığı ülkeler arasında tam bir işbirliğini” gerektirdiği belirtilerek, mücadelenin temel yöntemi, sermayenin devlet iktidarına karşı elde silah açık mücadeleyi de içeren kitlesel eylemler” olarak belirlendi.

Düzenlenecek kongrenin “Komünist Enternasyonalin Birinci Kongresi” adını alması ve katılacak partilerin enternasyonalin seksiyonları olması gerektiğini belirleyen çağrı metni, Polonya, Macaristan, Alman Avusturya’sı, Komünist İşçi Partileri Yurtdışı Büroları, Letonya, Finlandiya Komünist Partisi MK, Balkan devrimci Sosyal Demokrat Federasyonu Yürütme Komitesi, Amerikan Sosyalist İşçi Partisi temsilcisi ve Rusya Komünist Partisi MK adına Lenin ve Troçki imzasıyla yayınlandı.

Başlangıçta Komünist Enternasyonal’in I. Kongresinin Almanya ya da Hollanda’da toplanması öngörülmüştü. Ancak Alman devriminin yenilgisi ve bu ülkelerdeki olağan üstü koşullar nedeniyle, kongrenin Moskova’da toplanmasına karar verildi. Lenin’in ısrarı kongrenin şubat başında toplanmasıydı. Ama kongre ancak 2 Mart’ta toplanabildi. 1 Marta Lenin, Moskova’ya ulaşan delegelerin katılımıyla bir ön toplantı yaptı. Toplantıda Komünist Enternasyonalin kuruluşunun ilanı sorunu ele alındı. Alman Komünist partisini temsil eden Eberlein’in buna karşı olduğunu açıklaması ilk görüş ayrılıklarını da su yüzüne çıkardı. 2 Mart’ta resmi görüşmelere geçildi.

Kongreye katılacak delegelerin bir kısmı (İtalyan, Fransa, Amerika ve İngiltere sol gruplarını temsil eden delegeler) hükümetlerin engelleme çabalarını aşamadıkları için kongreye katılmadı. Kongreye katılan partiler içinde ikinci büyük parti olan Alman Komünist Partisi’nin (KPD) ancak bir delegesi bu bariyerleri aşabildi. Kongre 19 ülkeden (bazı kaynaklarda 21 ülke) 51 delegenin (bazı kaynaklarda 52, bazılarında 54 delege) katılımıyla çalışmaya başladı. Kongrede oy kullanma yetkisine sahip 35 delege, 17 (bazı kaynaklarda 19) parti ve örgütü temsil ediyordu. 16 parti ve örgütleri temsil eden 19 delege ise kongreye

istişari oy hakkıyla katıldı. Kongreye katılan parti ve grupların sahip oldukları oy hakları büyüklüklerine göre düzenlenmişti. Kongrede RKP(B)'i Lenin'in başkanlığında 5, (Lenin, Troçki, Zinoyev, Buharin ve Çiçerin), Eberlein'in temsil ettiği Alman Komünist Partisi 5, Gruber'in temsil ettiği Avusturya partisi 3, Grimlund'un temsil ettiği İsveç Sol Sosyal Demokrat Partisi 3 delege ile temsil edildi. Kongrede oy hakkına sahip diğer delegeler Bulgaristan, Çekoslovakya, Finlandiya, Fransa, İngiltere, Macaristan, Hollanda, Norveç, Polonya, Romanya, Sırp-Hırvat-Slovenya Krallığı, İsviçre parti ve gruplarını temsil ediyordu. Rusya'nın doğulu halkları birleşik grubu bir asıl delegeyle temsil ediliyordu. Ayrıca, İngiltere, Ukrayna, Litvanya, Letonya, Belarusya, Estonya, Ermenistan, Volga bölgesi Almanları, Türkistan, Gürcistan, Azerbaycan komünist örgütleriyle, İran, Çin, Kore ve Türkiye temsilcileri kongrede istişari oyla temsil edildi. Mustafa Suphi, kongreye Türkiye Komünist Teşkilatı adına katıldı ve bir konuşma yaptı (Ek-1)

Kongrede parti ve örgütler adına katılan oy hakkına sahip delegelerin büyük çoğunluğunu Moskova'da ikamet eden komünistler oluşturuyordu. Tony Clif'e göre Kongreye katılmak için Avrupa'dan Moskova'ya gelen delegelerin sayısı (Almanya, Avusturya, Norveç ve İsveç delegeleri) sadece dörttü.

Kongre başkanlık divanı daimi üyeliklerine Lenin, Eberlein (Almanya) ve Platten (İsviçre) seçildi. Kongre, baştan sona bütün oturumlara katılan Lenin'in konuşmasıyla açıldı. Lenin kongrenin dünya tarihinde çok büyük bir önem taşıdığını belirterek başladığı konuşmasını şöyle sürdürdü; *"... artık iç savaş sadece Rusya'da değil en gelişmiş kapitalist ülkelerde bile, örneğin Almanya'da somut bir biçim almıştır.*

Burjuvazi büyüyen devrimci proleter hareketinin karşısında pa-niğe kapılmış durumda. Bu anlaşılır bir olgudur, çünkü emperyalist savaşın sonundan beri, olayların gelişimi, devrimci proletarya hareketini güçlendirmektedir ve bütün ülkelerde dünya ihtilafı başlamakta ve büyümektedir.

Halk bu mücadelenin büyüklüğünü ve önemini kavramaktadır. Proletaryanın, egemenliğini kurabilmesi için, somut bir çözüm yolu bulmak gerekli idi. Bu yol, proletarya diktatörlüğü ile Sovyetler rejimidir. ... Burjuvazi şiddetini artırabilir; binlerce işçiyi daha öldürebilir, ama zafer bizimdir, dünya komünist ihtilalinin zaferi artık kaçınılmazdır." (Lenin Döneminde Komünist Enternasyonal, Maya kitapları,

sf. 49)

Kongre 3 Martta Uluslararası komünist hareketin platform taslağının görüşülmesiyle sürdü. Paylaşım savaşı ve dünya devrimi arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Program Taslağı, Lenin'in emperyalizm üzerine yaptığı tahlilleri temel alıyordu. Taslakta emperyalizmle birlikte yeni bir çağın, *“kapitalizmin çözülüş ve içten içe çöküş çağı, proletaryanın komünist devrim çağı”*nın başladığı, proletarya diktatörlüğünün kurulmasının acil görev haline geldiği, bunun proletarya ve emekçilerin doğrudan mücadelesi aracılığıyla burjuva devlet mekanizmasının parçalanarak kurulabileceği, ve proletarya diktatörlüğünün ilk planda alması gereken önlemler sıralandıktan sonra, bu mücadelenin başarısı için vazgeçilmez koşullarından biri olarak; *“Yalnız sermayenin dolaysız uşaklarıyla ve komünist devrimin cellatlarıyla - bugün bu rolü sağ sosyal demokratlar üstlenmektedir - değil, en kritik anda proletaryayı terk edip onun açık düşmanlarıyla bağ kuran “merkez”den (Kautsky grubu) de kopmak”* ve *öte yandan daha önce sosyalist partiye bağlı olmadıkları halde, şimdi tamamen proletarya diktatörlüğü ve onun sovyetik biçiminin zemininde yer alan işçi hareketinin devrimci unsurlarıyla, yani sendikalizmin bu tanıma uygun unsurlarıyla bir blok gerçekleştirmek gerek”*tiği vurgulandı. (Age -87)

Kongrede tartışılan Program Taslağı Norveç İşçi Partisinin çekimser oyuyla kabul edildi.

Kongre 4 Mart'ta Lenin'in sunduğu “Burjuva Demokrasisi ve Proletarya Diktatörlüğü Üzerine Tezler”i tartıştı. Tezler Lenin'in “Devlet ve Devrim” ve “Proletarya Diktatörlüğü ve Dönem Kautsky” yapıtlarının bir özeti idi. Lenin tezler üzerine yaptığı konuşmada altını çizdiği noktalar kongreye karar metni olarak sunuldu ve kabul edildi. Karar metninde *“... henüz Sovyet iktidarının mevcut olmadığı ülkelerdeki komünist partilerinin başlıca görevleri”* *“1- Burjuva demokrasisinin ve parlamentarizmin yerine geçirilmesi gereken yeni demokrasinin, proleter demokrasisinin siyasal ve tarihsel bakımdan zorunlu oluşunu saptamanın taşıdığı büyük önemi, işçi sınıfının geniş yığınlarına açıklamak*

2-Sanayinin tüm dallarındaki işçiler arasında, asker ve denizciler arasında olduğu gibi, ücretli tarım işçileri ve yoksul köylüler arasında da Sovyetleri yakınlaştıırıp, örgütlemek.

3- Sovyetler içinde sağlam bir komünist çoğunluk yaratmak.” olarak yer aldı. (age-68)

Kongrede Komünist Enternasyonalin kurulması sorunu Avusturya, Macaristan ve İsveç delegelerinin önergesiyle yeniden ele alındı. Önergeye diğer delegeler destek verirken, karşı tavır Alman Komünist Partisi'nden geldi. Parti temsilcisi Eberlein, Komünist Enternasyonal'in hemen kurulmasına "*Gerçek komünist partileri sadece birkaç ülkede var; çoğunda, daha birkaç hafta önce kuruldu; bugün komünistlerin olduğu birçok ülkede henüz bir örgüt yok. ... Batı Avrupa'nın tamamı yok. Belçika, İtalya temsil edilmiyor; İsviçre temsilcisi partisi adına konuşamaz; Fransa, İngiltere, İspanya, Portekiz yok; Amerika da bizi hangi partilerin destekleyeceğini söyleyebilecek durumda değil.*" gerekçelerini öne sürerek karşı çıktı. (H. Carr, Bolşevik Devrimi III-121)

Birçok delege Eberlein'in gerekçelerine karşı çıkarak enternasyonalin kuruluşunun ilan edilmesi gerektiğini savundu. Eberlein boş oy kullanmaya ikna edildikten sonra yapılan oylamada Komünist enternasyonalin kuruluşu onaylandı.

Komünist Enternasyonalin kurulması kararının alınmasından sonra toplantı, Komünist Enternasyonalin I. Kongresi adı altında devam etti. Kongrede bir dizi karar alındı. Zimmerwald'in tarihsel işlevini tamamladığı belirtilerek tasfiye edildi. "Bern Konferansına ve Sosyalist Partilere Karşı Tutum" başlığı altında yapılan görüşmeler sonunda Bern Konferansı'nın diriltmeye çabaladığı "Enternasyonal, burjuvazinin bir aleti durumunda olan ve öyle kalacak olan bir grev kırıcıların sarı enternasyonalisi olarak nitelendirildi. Kongre, bütün ülkelerin işçilerini sarı enternasyonale karşı yılmaz bir mücadele başlatmaya ve halkın en geniş yığınlarını bu yalan ve ihanet enternasyonalinden uzak durmaya çağırdı.

"Sosyalizm İçin Mücadelede Kadınların İşbirliğinin Zorunluluğu"-na dair rapor görüşüldü;

".....kadın işçilerin kazanılması, onların yeni toplumun yaratılması doğrultusunda; aile ve toplumsal yaşam hakkındaki komünist etik konusunda her türlü imkanı kullanarak eğitilmesi, Komünist Enternasyonal ile bağlanan her partinin başta gelen bir ödevi olarak kabul edilmelidir. ... Proletarya diktatörlüğünün, ancak kadın işçilerin aktif ve enerjik katılımıyla gerçekleştirilebilir ve korunabilir." olduğu vurgulandı. (Lenin Döneminde Komünist Enternasyonal, Maya kitapları, sf.117)

Uluslararası Durum ve Antant Ülkelerinin Politikası ve Beyaz Terör Üzerine raporlar tartışıldı. Kongre, ayrıca Komünist Enternasyonal'in

Manifestosunu ve bütün ülkelerin işçi ve askerlerine çağrısını onayladı. Troçki'nin sunduğu Manifesto, dünya işçi hareketinin tarihsel gelişimini ele alarak, bütün ülkelerin işçileri “İktidarı almak için, proletarya diktatörlüğü için mücadelede, işçi Sovyetleri bayrağı altında, üçüncü Enternasyonalin bayrağı altında” birleşmeye çağrıldı.

Kongre’de Sovyet Rusya, Almanya, Avusturya, Macaristan, İsviçre, İskandinavya komünist partileri ve Balkan sosyal Demokrat Federasyonu temsilcilerinden oluşan bir yürütme komitesi (KEYK) seçildi. Komitenin başkanlığına Zinovyev, sekreterliklere Balabanova ve Berzin getirildi. Tüzüğün oluşturulması ise bir sonraki kongreye bırakıldı.

Lenin Komünist Enternasyonalin kuruluşundan kısa bir süre sonra kaleme aldığı “III. Enternasyonal ve Tarihteki Yeri” yazısında, I. II. ve III. Enternasyonal’le ilgili şunları yazdı; **“Birinci Enternasyonal (1864-1872), sermayeye karşı devrimci saldırısını hazırlamak için işçilerin uluslararası örgütünün temelini attı. İkinci Enternasyonal (1889- 1914), enlemesine gelişen proleter hareketin uluslararası örgütüydü, bu gelişme, devrimci seviyenin geçici olarak düşmesiyle, sonuçta bu enternasyonalin rezilce çöküşüne yol açan oportünizmin geçici olarak güçlenmesiyle gerçekleşti.**

Üçüncü Enternasyonal... II. Enternasyonal’in çalışmalarının meyvelerini devraldı, sosyal şoven, burjuva ve küçük burjuva pisliklerini silkeleyip attı ve proletarya diktatörlüğünü hayata geçirmeye başladı. ...III. Enternasyonal’in dünya tarihindeki önemi, Marks’ın yüce şiarını, sosyalizmle işçi hareketinin yüzyıllık gelişiminden sonuç çıkaran şiarı, proletarya diktatörlüğü kavramında ifadesini bulan şiarı hayata geçirmeye başlamış olmasında yatar.” (Lenin, Seçme Eserler Cilt-X- İnter yay.-47)

Engels, I. Enternasyonalin feshi ile ilgili olarak Sorge’ye yazdığı 12 -17 Eylül 1874 tarihli mektubunda yeni bir enternasyonalin kurulacağına inancını şu sözlerle betimledi; **“İnanıyorum ki gelecek Enternasyonal –Marks’ın yazıları bir süre etkisini gösterdikten sonra- doğrudan komünist olacak ve bizim ilkelerimizi özdenlikle ilan edecektir.”** Engels’in bu inancı 45 yıl sonra, 4 Mart 1919’da Lenin ve Bolşevik Parti’nin teorik, ideolojik, politik ve örgütsel çabalarıyla gerçekleşti.

Komünist Enternasyonal, kuruluştaki bütün zaaf ve eksikliklerine rağmen burjuvazi için bir korku, işçi ve emekçiler için umut olan, göndere çekilmiş bir bayraktı.

Birinci Kongre Sonrası Avrupa İşçi Hareketi

1919 yılı hem dünya burjuvazisi hem de proleter hareket açısından en kritik yıldır. Büyüyen öfke ve devrimci dalga karşısında Avrupa burjuvazisi ne yapacağını bilemez haldeydi. Parlamentolar, basın ve diğer kurumlar zayıflamış, gözden düşmüştü, devletler hareket edemez durumdaydı. İngiltere başbakanı Lloyd George, Fransız Başbakanı Clemenceau'ya gönderdiği mektupta durumun vahameti hakkında şunları yazmıştı; *“Devrimci ruh bütün Avrupa'yı sarmış durumda. İşçiler yalnızca savaş sonrası koşullara yönelik bir hoşnutsuzluk içinde değiller, aynı zamanda bir öfke ve isyan duygusu içindedir. Mevcut düzen Avrupa'nın bir ucundan diğerine, halk kitleleri tarafından siyasal, toplumsal ve ekonomik yanlarıyla bir bütün olarak sorgulanıyor.”* (Bolşevikler ve Dünya Devrimi – Tony Cliff , cilt 4, sayfa 23)

1919 yılı, Sovyet Rusya'nın, Ekim Devrimi'nin zaferinden bu yana en çok zorlandığı yıl oldu.

Dışarıda, emperyalist kuşatma sıkılaştırılmış, içeride ise, iç savaş bütün cephelerde şiddetlenmişti. Avrupa'dan adeta izole edilmiş durumda olan Sovyet Rusya, iç savaştan zaferle çıkmak için, her şeyini savaşa hasretmek zorunda kalmıştı. Bu durum Sovyet Rusya'nın Avrupa devrimine maddi ve manevi yardımlarının azalmasına yol açtı. Bu dönemde Lenin'in yakındığı sorunlardan biri de Avrupa'da olup bitenler hakkında sağlıklı bilgi edinilememesiydi.

Avrupa işçi hareketinin durumu ise şöyleydi: Alman devrimi yenilmişti, ancak işçi hareketi tam anlamıyla geri çekilmiş değildi. Fransa, İngiltere, Avusturya, Macaristan, İtalya, Belçika ve Almanya'nın birçok kentinde işçi grevleri, ayaklanmalar devam ediyordu. Mart ortasında Berlin, bir kez daha kanlı çatışmalara sahne oldu; çatışmalarda yaklaşık 1.200 kişi yaşamını yitirdi. 1 Mayıs günü Paris'te on binlerce gösterici Sosyalist Parti'nin çağrısına uyarak sokağa çıktı; göstericiler ile askerler arasında şiddetli çatışmalar yaşandı. İngiltere'de ayaklanmanın merkezi olan Glasgow'da işçiler belediye binasına kızıl bayrak çektiler; ayaklanma, ordunun müdahalesiyle kontrol altına alınabildi. Japonya'da on milyondan fazla işçi ve emekçinin katıldığı, 8 saatlik işgünü, sendikal haklar ve örgütlenme özgürlüğü talepleriyle “Pirinç” ayaklanmaları patlak verdi. Ayaklanmalar birçok yerde başarıyla sonuçlandı.

1919'da işçi hareketinin en büyük kazanımlarından biri Komünist Enternasyonal'in I. Kongresinin dağılmasından 15 gün sonra, 21

Mart'ta Macar Sovyet Cumhuriyetinin kurulmasıydı. Bunu 7 Nisan'da Bavyera Sovyet Cumhuriyetinin ilanı izledi. Bu iki devrim Komünist Enternasyonal'de dünya devrimine yönelik umutları büyüttü. Bavyera Sovyet'i ilanından 23 gün sonra 1 Mayıs 1919'da, SDP, USDP'nin ihaneti ve SDP'nin kurduğu özel birliklerin (Freikop) müdahalesiyle ezildi.(bu konuda ayrıntılı bilgi için Söz ve Eylem'in 12. sayısına bakılabilir.) 133 gün dayandıktan sonra 1 Ağustosta düşen Macar devrimi, kuruluşu ve çöküşüyle Komünist Enternasyonal için önemli derslerle dolu bir deneyim oldu.

31 Ekim 1918'de Avusturya - Macaristan İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla Macaristan bağımsızlığını ilan etti. Macaristan'da burjuva-sosyal demokrat hükümeti kuruldu. İşçi ve emekçilerin durumunda hiçbir değişme olmaması ve durumun daha da kötüleşmesine işçiler grev ve gösterilerle karşılık verdi. İngiliz ve Fransızların desteklediği Romen ve Çekoslovak birliklerinin Macar topraklarının önemli bir bölümünü işgal etmesi ve 21 Kasım 1919'da Macar Komünist Partisi'nin kurulmasıyla birlikte işçi eylemleri daha da büyüdü. Komünist partinin işçi sınıfı ve askerler içinde desteğinin artması karşısında burjuva- sosyal demokrat hükümet harekete geçerek, komünist parti yayın organını yasakladı, yöneticilerini tutukladı. Ama bu önlemler işçi ve köylülerin eylemlerini yatıştırmadı; tersine, işçiler ve köylüler, fabrika ve toprakları işgale başladı. Gerek Macar toprakların üçte ikisinin işgal edilmiş olması, gerekse büyüyen işçi ve köylü eylemleri karşısında çaresiz kalan burjuva hükümet istifa etmek zorunda kaldı.

Hükümetin istifasının ardından sosyal demokratlar Komünist Parti'ye ortak bir hükümet kurma çağrısı yaptılar. Hükümet kurma görüşmeleri Komünist Partisi'nin liderlerinin tutuklu bulunduğu Budapeşte hapishanesinde yapıldı. Varılan anlaşmaya göre; üretim ve değişim araçları üzerindeki özel mülkiyet kaldırarak, işletmelerde işçi konseyleri ve devrimin savunulması için kızıl ordu kurularak Macaristan Sovyet Cumhuriyeti ilan edilecekti. Anlaşma gereği iki parti Macaristan Sosyalist Partisi adı altında birleşti. 21 Mart 1919'da Macar Sosyalist Federatif Sovyet Cumhuriyeti ilan edildi. Macar Komünist Partisi sekreteri Bela Kun Halk Komiserleri Konseyi'nde dışişleri bakanı oldu. Devrimden sonra bütün büyük, hatta küçük sanayi devletleştirildi; 57 hektardan büyük topraklara el konularak kooperatif çiftlikler kurulmaya başlandı; işyerlerinde konseyler ve devrimi savunmak için devrimci

kızıl ordu kuruldu.

Bunlar ve benzeri önlemler karşı-devrimci grupları harekete geçirdi. 24 Haziran'da Macaristan'ın başkenti Budapeşte'de başını subay okulu öğrencilerinin çektiği karşı-devrimci bir ayaklanma patlak verdi. Ayaklanma kanlı çatışmalardan sonra ezildi. Sovyet iktidarına karşı ikinci saldırı, Fransa ve İngiltere güdümündeki Romen ve Çekoslovak birliklerinin harekete geçmesiyle başladı. Kızıl Ordu bu saldırı karşısında geri çekilmek zorunda kaldı. Devrimin bu zor anında işçiler devreye girdi. İşçilerin katılımından sonra harekete geçen Kızıl Ordu Çekoslovakya ordusunu gerileterek, Slovakya topraklarının önemli bir bölümünü ele geçirdi. İşgal ettiği bölgede Sovyet Cumhuriyeti'ni kurdu. Çekoslovak ordusunun yenilgisi Fransa'yı harekete geçirdi. Fransız cumhurbaşkanı Clemenceau, Romen birliklerinin Macaristan'dan çekilmesi karşılığında Macaristan Sovyet Cumhuriyeti'nden savaş hareketini durdurması ve Slovenya'nın boşaltılmasını istedi. Macar Sovyet hükümeti bu söze güvenerek Kızıl Ordu'yu Slovak topraklarından geri çekti. Ancak Romen birlikleri geri çekilmeyince Kızıl Ordu 20 Temmuz'da Romen birliklerine karşı yeniden saldırıya geçti. Bu saldırı Kızıl Ordu'nun ağır yenilgisiyle sonuçlandı. Baştan beri Antant devletleriyle ilişki içinde olan sosyal demokratlar, Fransa ile Macaristan'ın geleceğini belirlemek üzere masaya oturdu. Kızıl Ordu'nun yenilgisi, sosyal demokrat ihanet ve küçük burjuvazinin artan tepkileri birleşince Sovyet hükümeti 1 Ağustos'ta istifa etmek zorunda kaldı, yerine sosyal demokrat sendikacıardan oluşan bir hükümet kuruldu; bu hükümet aracılığıyla işçi sınıfının bütün kazanımları yok edilerek, iktidar burjuvaziye teslim edildi.

Macar devriminin yenilgisi sadece sosyal demokratların ihaneti, Antant devletlerinin devrimi boğma çabaları, Romen ve Çekoslovak ordularının saldırısı, Macar Kızıl Ordu'sunun yeterli donanımına sahip olmaması vb. nedenlerle açıklanamaz. Yenilgide Macar Komünist Partisi'nin peş peşe işlediği vahim hataların da önemli bir rolü vardır. En başta, Macar Komünist Partisi, apar topar (bir günde) Macar Sosyalist Partisi ile birleşme kararı alarak Marksizm-Leninizm'in temel ilkelerinden biri olan partinin ideolojik, politik ve örgütsel bağımsızlığı ilkesini ihlal etti. İkincisi; emperyalist savaşın başlamasıyla birlikte, özellikle de Alman devriminde sosyal demokrasinin ihanetçi çizgisi tescil edildiği ve bu partilerin proletarya diktatörlüğünden yana oldukları beyanlarına güvenilmeyeceğine dair Lenin'in açık uyarılarına rağ-

men, Macar Komünist Partisi sosyal demokratların sözlerine güvenerek ihanete zemin yarattı. Üçüncüsü, parti Fransız burjuvazisinin taahhüdüne güvenip, Kızıl Ordu'yu Slovaka'dan geri çekerek karşı-devrimin saldırısını kolaylaştırdı. Dördüncüsü, devrimin yenilgisinde etkili olan bu sağa savrulmayı sol bir hata izledi. Feodal ilişkilerin ağır bastığı ülkede köylünün toprak taleplerinin dikkate alınmayan toprak mülkiyetinin tümüyle devletleştirilmesi kararı, proletarya iktidarıyla yoksul ve küçük köylülük arasındaki bağı zayıflatarak, karşı-devrimin etki alanını büyüttü.

Yenilginin ardından Komünist Partisi yöneticileri Viyana'da Komünist Enternasyonal faaliyetlerine katıldıktan bir süre sonra Moskova'ya geçtiler. Komünist Partisi'nin sağa dayanan ve sola savrulan politikalarının kurucusu olan Bela Kun Moskova'da Komünist Enternasyonal'de önemli görevler üstlendi ve bu politikasını Komünist Enternasyonal'de de devam ettirdi. Bela Kun partinin izlediği sosyalistlerle birleşme sağ politikasını yenilgiden sonra da, güçsüzlükle açıklayarak savunmaya devam etti. *“Devrimin başında devrimci olmayan sosyal demokratlarla neden birleştik? O günlerde partimizin küçük bir parti olduğunu, görece az üyeye sahip bulunduğu ve işin üstesinden asla tek başına gelemeyeceği akıldan çıkartılmamalı.”* (Tony Cliff cilt 4 sayfa 30)

Lenin, Macar devriminin zaferini 12 - 23 Mart 1919 tarihleri arasında toplanan 8. Parti Kongresi sırasında öğrendi. Kongrede yaptığı kapanış konuşmasında *“Macar devriminin zorluklarının büyük olduğunu”* ve konsey iktidarının bu zaferinin aynı zamanda büyük bir moral kaynağı olduğunu belirtti.

Lenin, Macar işçilerine yazdığı mektupta, Macar işçilerini kutladıktan sonra, devrimi bekleyen tehlikelere dikkat çekerek şunları yazdı; *“Sizi bekleyen çok güç, ama çok verimli görev, İtilaf Devletleri karşı-sındaki acımasız savaşta dayanmaktır. Metin olun. Sizler, yani proletarya diktatörlüğüne katılan sosyalistler arasında ya da küçük burjuvazi arasında kararsızlıklar baş gösterirse bu kararsızlıkları acımasızca bastırın. Savaşta bir korkağın kurşuna dizilmesi, yalnızca dürüstlük demektir. ... Tüm dünya işçi sınıfının bütün dürüst ögeleri sizden yana. Her ay, proleter dünya devrimini biraz daha yakınlaştırıyor. Metin olun! Zafer sizindir! “* (Lenin, Ekim Devrimi Dosyası – Sol Yay.- 325)

Lenin daha sonra Sol Komünizm kitabında ve Komünist Enternasyonalin II. Kongresindeki konuşmalarında Macar devriminde olup

biteni kaçınılması gereken vahim hatalar olarak nitelendirdi. “Hiçbir komünist, Macar Sovyet Cumhuriyeti’nin derslerini unutmamalıdır. Macar komünistlerinin reformistlerle birleşmesi Macar proletaryasına pahalıya mal olmuştur.” (Seçme Eserler Cilt- X -222) “Saflarda reformistler, Menşevikler varsa proleter devrimde zafer kazanılmaz, devrim savunulamaz. Bu ilke olarak aşıktır.” (age. -283)

Bavyera Sovyet’i, Macar devrimi ve Haziranda Avusturya işçi ayaklanmasının yenilgisi Avrupa’da devrimci dalganın yayılma hızını düşürürken, Enternasyonalin faaliyetleri sürekli olarak genişledi. Mayıs 1919’da Komünist Enternasyonal dergisi yayınlanmaya başladı. Başlangıçta Rusça, Almanca, İngilizce, Fransızca, olarak beş dilde yayınlandı; sonradan bunlara İspanyolca ve Çince eklendi. Dergi enternasyonalin ideolojik ve örgütsel aracı işlevini üstlendi. Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu (KEYK) Macar ve Sovyet devrimini savunmak üzere dünya proletaryasına grev çağrısı yaptı. Çağrı, Avusturya, İtalya, Norveç ve Almanya’da yankı buldu. İşçiler Temmuz 1919’da greve çıktı. Fransa ve İngiltere’de işçilerin grev girişimi sosyal demokratlarca engellendi. KEYK’nın çağrısıyla Mayıs 1919’da, Berlin’de illegal olarak Komünist Gençlik Enternasyonalı I. Kongresi toplandı. Kongreye 13 ülkeden 20 delege katıldı. Moskova’da, 16 ülkeden 21 delegenin katıldığı Uluslararası Kadın İşçiler Konferansı düzenlendi. Yine KEYK’nın inisiyatifiyle Sovyet Rusya, Bulgaristan, Yugoslavya İtalya, Fransa ve İspanya devrimci sendikalarının katıldığı Uluslararası İşçi Sendikaları Konseyi oluşturuldu.

Komünist Enternasyonal’in Rusya dışındaki ilk bürosu, Ekim 1919’da Hollanda-Amsterdam’da, ikinci Büro, Batı Avrupa Sekreteryası adıyla Berlin’de açıldı. Başında Rutgers’in bulunduğu Amsterdam bürosu üç dilde yayınlanan bir bülten çıkararak faaliyetlerine başladı. İngiltere, Fransa, İtalya, Belçika, İskandinavya, ABD ve Alman delegelerinin katıldığı uluslararası bir konferans düzenledi, konferans ikinci gününde polis tarafından basılarak dağıtıldı. Nisan 1920’de Amsterdam bürosu “sol” sekte olduğu gerekçesiyle KDP’nin başvurusu üzerine KEYK tarafından kapatıldı. Görevleri Berlin’deki Batı Avrupa Sekreteryasına aktarıldı.

Enternasyonal’in I. Kongresiyle, II. Kongresi arasındaki dönemde birçok ülkede (Yugoslavya, ABD, Danimarka, Endonezya, Meksika, İspanya, İran, İngiltere, Avusturya, Uruguay, Türkiye) komünist partiler

kuruldu. Bulgar Sosyal Demokrat İşçi Partisi (Darlar) 12. kongresinde ismini Komünist Partisi olarak değiştirdi.

II. Enternasyonal'in Merkez kanadındaki partiler; Alman Bağımsız Sosyal Demokrat Partisi, Fransız Sosyalist Partisi, Amerikan Sosyalist Partisi, İngiliz Bağımsız İşçi Partisi, vb, II. Enternasyonal'le ilişkilerini kestiklerini açıklamaları 1919 Şubatında Bern'de toplanan II. Enternasyonal'i diriltme çabalarını da dumura uğrattı. Bu partiler içinde en etkin olanı Alman Bağımsız Sosyal Demokrat Partisi USDP'ydı. 1917'de savaş karşıtlığı tutumuyla SDP'den ayrılan Merkezçilerin kurduğu USDP, sağlam, tutarlı bir çizgi izlemediği, devrim sırasında SDP ile hareket ederek devrimin boğulmasına destek verdiği halde 1919 yılı boyunca üye sayısını bir milyona çıkartarak işçi sınıfı içinde en etkin parti haline gelmişti. 1919 Aralığına kadar sürekli olarak II. ile III: Enternasyonal arasında yalpalayıp durdu. Aralık 1919'da Leipzig Kongresinde oybirliğiyle II. Enternasyonal'den çıkma ve oy çoğunluğuyla III. Enternasyonal'e katılmama kararı aldı. KEYK, bu karara istinaden Şubat 1920'de "bütün Alman işçilerine, KPD Merkez Komitesi ve USPD Merkez Komitesi'ne hitaben" "geçmişte yapılan hatalara" dikkat çeken ve II. Enternasyonal'le ilişkiyi kesme koşuluyla görüşme yapmak için Moskova'ya davet eden bir çağrı yayınladı. Benzer bir davet, Aralık 1919'da KPD'den ayrılan Komünist İşçi Partisi (KAPD) Merkez Komitesine de yapıldı.

Fransız Sosyalist partisinde de benzer bir gelişme yaşandı. Şubat 1920'de yapılan Strasburg kongresinde II. Enternasyonal'den ayrılma oy çoğunluğuyla kabul edildi. Sol grubun III. Enternasyonal'e katılma önerisi ise Sağ ve Merkezci grupların oylarıyla reddedildi ve görüşmelerde bulunmak üzere bir delegasyonun Moskova'ya gönderilmesine karar verildi.

İngiltere İşçi Partisi (ILP) de Fransa ve Alman bağımsızlarının yolunu izledi. II. Enternasyonalden çıkma kararı alınırken, III. Enternasyonale katılma, reddedildi. İLP ve İsviçre Sosyalist Partisi bütün partilerin katılacağı bir enternasyonalin kurulması savundular. İngiltere'de faaliyetteki yedi parti içinden ancak biri, İngiltere Sosyalist Partisi Komintern'e bağlılığını ilan etti. Amerika'da 1919 öncesi faaliyette bulunan üç partiden (Dünya Sanayi İşçileri (IWW), Sosyalist Parti, Sosyalist İşçi Partisi) IWW, Komintern'in I. Kongresinde temsil edilmişti. Eylül 1919'da Chicago'da düzenlenen kongreden iki ayrı parti (Amerikan

Komünist Partisi ve Amerikan Komünist İşçi Partisi) çıktı. Komünist İşçi Partisi Komintern'e bağlılığını ilan etti.

İtalya Sosyalist Partisi Burjuvazinin bariyerlerini aşamadığı için Komintern'in 1. Kongresinde temsil edilemedi. Ekim 1919 Bologna Kongresinde partideki bölünme, Turati liderliğinde "Şoven", Lazzari liderliğinde "Merkez", Bordiga Liderliğinde "Sol" olarak belirginleşti. Gramsci, Taska ve Togliatti (Torino grubu) fabrika konseylerini savunuyordu. Bu gruplaşmaya rağmen parti kongreden, proletarya diktatörlüğünü programına geçirerek ve Komintern'e bağlılığını teyit ederek çıktı.

Yenilgi Sonrası Almanya

Paylaşım savaşı bittiğinde kapitalist ekonominin durumu kısaca şöyleydi: 1920'de dünya imalat sanayi, 1913'deki düzeyinin % 7 gerisindeydi. Savaşın sanayide sekiz yıllık bir gecikmeye yol açtığı hesaplanıyordu. Tarım alanında durum, sanayi alanından daha da kötüydü. Tarımsal üretim, savaş öncesi üretimin ancak 1/3'i düzeyindeydi. Ama savaş aynı zamanda, özellikle cephe hattının dışında kalan ülkeler, (ABD, Kanada, Avustralya vb.) için büyük kârlar ve teknolojik ilerlemeler ifade ediyordu. Özellikle savaşla ilgili sanayi dalları (motorlu araç üretimi, rafine petrol ürünleri, kimyasal ürünler, elektronik, boya, ilaç ve çelik alaşımları, havacılık ve denizcilik sektörü) hızlı bir gelişme içindeydi. Sanayi malları ve tarımsal ürünler üretimi ve dış satımı olağan üstü bir hız kazanmıştı. ABD savaştan ekonomik ve askeri olarak büyüyerek çıkarken Avrupa küçülmüş, emperyalist güçler arasındaki denge ABD lehine değişmişti.

Savaş sonrası Avrupa eski Avrupa değildi. Çarlık Rusya'sı ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun yıkılmasıyla birlikte yeni ulusal devletler; Polonya, Çekoslovakya, Avusturya, Macaristan, Yugoslavya, Finlandiya, Estonya, Litvanya, Letonya, Avrupa sahnesinde yerlerini alıyordu. Bu ise emperyalist devletler için yeni yeni sömürge alanları demekti ve gelecekte emperyalist çatışmanın daha da keskinleşeceğinin bir göstergesiydi.

Savaşın mağlup ülkesi Almanya, süreçten çok az bir toprak kaybıyla, -Alsace Lorraine'nin Fransa'ya geri verilmesi, Belçika ve Danimarka'yla yapılan sınır düzenlemeleri- ama bütün sömürgelerini kaybederek çıktı. Sömürgelerinin büyük bir kısmını İngiltere'ye, geri kalanını

da Fransa'ya kaptırdı. Versailles anlaşmasıyla Almanya'nın, Fransa ve İngiltere tarafından vesayet altına alınması, toprak ve sömürge kayıplarından çok daha önemliydi. Bu anlaşmayla Almanya'nın kömür yataklarının dörtte birine, Fransa, Belçika ve İtalya savaş tazminatı olarak el koydu. Alman genelkurmayı dağıtıldı, ordusunun sayısı kademeli olarak düşürülerek yüz binle sınırlandırıldı. Her canlanma belirtisinde devreye girebilecek yaptırımlar Almanya'nın başının üstünde tutulan keskin bir kılıçtı. Fransa ve İngiltere açısından Almanya'nın defteri dü-rülmüş gibiydi.

1919'daki görüntüsüyle Almanya, Versailles Anlaşmasıyla eli kolu bağlanmış, onuru kırılmış durumda Avrupa'nın en zayıf ülkesiydi. Ancak, bütün bunlara rağmen Almanya, potansiyel olarak (insan gücü ve ekonomik kaynakları bakımından), Avrupa'da gizil bir güç merkeziydi.

Alman burjuvazisi, Aralık 1919- Nisan 1920 arasındaki ölümcül devrimci dalgayı, sosyal demokrasinin yardımıyla atlatmıştı. İşçi konseyleri tasfiye edilmiş, Almanya'nın tümüne yayılan işçi ve asker ayaklanmaları, birçok bölgede kurulan konsey iktidarları, SDP'nin kurduğu Freikops birlikleri tarafından ezilmişti. 1920'nin ikinci yarısında Almanya'da siyasi istikrar kısmen sağlanmış gibiydi, ancak yıkıma uğrayan ekonomiyle birlikte ekonomik istikrarsızlık büyüyordu. Sanayi üretimi savaş öncesi dönemin yarısına kadardı. Tarımsal üretimde durum daha da kötüydü. İşçi ve emekçilerin yaşam koşulları ağırlaşmış, ücretler asgari geçim koşullarının altına düşmüştü. Baş gösteren açlık tehlikesine karşın, kendisi de açlık tehlikesi yaşayan Sovyet Rusya'nın iki tren dolusu tahıl gönderme önerisini sosyal demokrat hükümet, bunun Bolşevizm'e yönelik sempatiyi artıracığını düşünerek reddetti. İşçiler, yaşam koşullarının ağırlaşmasına tepkilerini, ücret ve hak taleplerini içeren ekonomik grevlerle ortaya koydular.

1919 Ağustos – Kasım arasında 150 bin Berlin metal işçisi grevdeydi. Siyasallaşma eğilimi taşıyan grevlere, Ocak 1919 devrimi sırasında katliamlarıyla işçilerin nefretini kazanan Freikops birliklerini kullanmaktan çekinen sosyal demokrat hükümet bu kez grevlere müdahale için “Teknik Yardım Kuvveti” adıyla yeni bir askeri güç kurdu. 1920 Ocağında Berlin'de Parlamento önünde yapılan kitlesel gösteriye askerlerin müdahalesiyle 45 gösterici öldürüldü, yüzün üstünde gösterici yaralandı. İşçilerin grev yapması yasaklandı.

Devrim sürecinde karşı-devrimin merkez karargâhı rolünü üstlenen

SDP'nin, şoven, milliyetçi küçük burjuva kitleler üzerindeki etkisi artarken, işçi sınıfı içindeki etkisi ise, önemli ölçüde azaldı. Ocak 1919 seçimlerindeki 11,5 milyona ulaşan oyu, 1920 Haziran seçiminde 5,5 milyona düştü. Buna karşın devrim sırasında SDP'nin sadık destekçisi olan, ancak gerçek yüzünü işçilerden saklayabilen USDP'nin oyu 2,3 milyondan, 4,5 milyona yükseldi. 1919 Ocak seçimlerini boykot eden KPD'nin Haziranda aldığı oy ise 441 bindi.

KDP, Aralık 1918'de kurulduğunda işçi sınıfı içerisinde ciddi bir etkiye sahip değildi. En güçlü olduğu kent Chemnitz'di, Berlin, Hannover, Hamburg, Dresden gibi önemli kentlerde üye sayısı çok azdı. Aralık 1918'de toplanan "Tüm Almanya İşçi ve Asker Temsilcileri Kongresi"ne katılan 488 delegenin sadece onu KPD taraftarıydı. Rosa ve Liebknecht delege bile seçilememişti. Kuruluş kongresinde ideolojik, politik ve örgütsel bir bütünlüğe sahip değildi. Parti içinde bir grup parlamenter mücadeleyi reddediyor, geleneksel sendikalardan çekilmeyi savunuyordu. Devrim sırasında ulusal çapta tanınan liderleri (Rosa, Liebknecht ve Jogiches), burjuvazi ve sosyal demokratların işbirliğiyle öldürüldüler. Parti militanlarının kahramanca mücadelesine rağmen parti devrimde ciddi bir varlık gösteremedi. Devrimin yenilgisinden sonra faaliyetini illegal koşullarda yürütmek zorunda kaldı. Parti yayın organı Rote Fahne illegal olarak çıkartılarak dağıtıldı. Bu durum partinin geniş kitlelere ulaşmasını sınırlandıran başka bir etken oldu. İçinde bulunduğu bu zor koşullarda parti içi ayrılıklar daha da büyüdü. Ağustos 1919'da yapılan Parti Konferansı'nda "sol" grubun temsilcileri Lafenberg ve Wolffheim bütün sendikalardan çıkılması ve yeni bir komünist sendika kurulmasını savundular. 1919 Ekiminde Heideberg'de illegal olarak yapılan kongre, partiyi bir yol ayrımına taşıdı. Parti lideri Levi'nin hapishaneden kongreye gönderdiği tezler partide bölünmenin kaçınılmaz olduğunu gösteriyordu. Levi, tezlerinde "sol"un partiden ihracını istiyordu. Bolşevik Partiyi temsilen kongreye katılan Radek'in, bunu önlemek için gösterdiği çaba sonuç vermedi. Kongre 18'e karşı 31 oyla "sol"ların ihracına karar verdi. Bu konuda Leni, Radek'le aynı görüşteydi. Konuyla ilgili KDP MK'sına yazdığı mektupta "*Temel mesele üzerinde (burjuva parlamentarizmine karşı Sovyet iktidarı lehinde) anlaşma varsa*" "bölünmeden her ne olursa olsun kaçınılmasını istedi"; "*Enternasyonal bakış açısından Alman Komünist Partisi'nin birliğinin yeniden oluşturulması hem mümkün hem de şarttır.*" (H. Carr, Bolşevik

Devrimi- III-135)

KPD'den ihraç edilenler, partinin 110 bine ulaşan üye sayısının yarısını arkalarına alarak, kısa sürede sonra Alman Komünist İşçi Partisi (KAPD) kurdu. Bu durum, Moskova'nın diğer partiler üzerinde iddia edildiği tarzda bir etkisinin olmadığını da gösteriyordu.

Partinin Şubat 1920'de Karlsruhe'de toplanan III. kongresinde Chemnitz parti sorumlusu Brandler'in; *"Genelde henüz bir partiye sahip değiliz. Bunu hiçbir komünist hareketin olmadığı Ruhr ziyaretinden sonra söylüyorum. Yakın gelecekte de oluşturmamız mümkün değil. ... Olanlar partimizin itibarını düşürdü... Madencilerin ve demiryolu işçilerinin grevi patlak verdiğinde işçiler üzerinde hiçbir etkimiz olmadı."* sözleri, KPD'nin gerçek durumunu ortaya koyuyordu. (Chris Harman, Kaybedilmiş Devrim- Pencere Yay. 238)

Mart 1920 KAPP Darbesi

1920 başında SDP burjuvazinin ondan beklediği rolü (Ayaklanmaların ezilmesi, konseylerin dağıtılması, grevlerin yasaklanması) yerine getirmişti. Artık düzenin gerçek sahiplerinin ortaya çıkma zamanıydı. Beklenen 13 Mart sabahı gerçekleşti, askeri birlikler, hiç bir engelle karşılaşmadan Berlin'e girdi, bakanlıkları ele geçirdiler. General Kapp başkanlığında yeni hükümetin kurulduğu ilan edildi. Generallerin bir kısmı darbeye katılırken, bir kısmı "tarafsız" göründü. Savunma Bakanı SDP yöneticisi Noske polisten ve ordudan yardım istedi. Ordu komutanı Von Selet *"Reichswehr (Alman ordusu-y) "Reichswehr'e karşı ateş edemez"* diyerek bu isteği reddetti. Başbakan Ebert ve Noske Berlin'i terk ederek Stuttgart'a kaçtı.

Askeri darbeye karşı tepki işçilerden geldi. Berlin'de SDP, USDP liderleri ile sendikacılar arasında yapılan toplantıdan genel grev çağrısı çıktı. Aynı gün Berlin'de hayatı felç eden genel grev başladı. Elektrik, gaz şebekeleri çalışmadı, ulaşım durdu, demiryolu, posta ve adliye görevlilerinin katıldığı grev, tüm sanayi bölgelerini kapsayarak kırsal alanlara kadar yayıldı. Her kentte bileşimleri farklı olsa da grev komiteleri genellikle SDP, USDP, KP temsilcileri ve partisiz işçilerden oluşuyordu. SDP temsilcileri grevin radikal biçimler almasına karşıydı. Ve çoğu durumda burjuva partilerle birlikte kendi grev komitelerini kurdu. Birçok kentte KP ile birlikte hareket etse de, USDP'nin genel tavrı, cumhuriyetin korunması ve işçi haklarıyla sınırlıydı. Başlangıçta greve

karşı çıkan KP ise sonradan yaptığı bütün çağrılarda işçileri proletarya diktatörlüğünü kurmaya çağırıyordu.

General Kapp'ın grevci işçilere karşı silah kullanılacağına dair bir genelge yayınlaması grevi silahlı ayaklanmaya dönüştürdü. İşçiler her yerde polis karakollarını basıp silahlara el koydu. SDP işçilerin silahlanmasına karşı çıktı. USPD silahlanmaya açıktan karşı çıkmasa da her zaman yaptıkları gibi, işi ağırdan aldılar.

Askeri darbeye karşı en ciddi mücadele sanayi bölgesi olan Ruhr'da (Essen, Dortmund, Hagen, vb.) verildi. İşçiler 15 Şubat'ta hayatı durdurdular ve askerlerle silahlı çatışmaya girerek birçok kent merkezini ele geçirdiler. Savaş iki sınıfın ordularının karşı karşıya geldiği bir savaş görünümündeydi. Kızıl Ordu (merkezi bir komutanlığa bağlı olmasa da, işçiler silahlı birliklerine Kızıl Ordu adını vermişlerdi) ile Reichswehr'in karşı karşıya geldiği bu savaşın ilk çatışmalarının galibi Kızıl Orduydü. Kızıl birlikler birçok kent merkezini işgal ettiler. 19 Mart'ta Essen'in işçilerin eline geçmesi ile savaşın kaderi belli oldu. Askeri birlikler kent merkezlerini boşaltarak geri çekildi. İşçiler işgal ettikleri kentlerde Kızıl Ordu Hareket Komiteleri kurdu. Komiteler genellikle parti temsilcilerinden ve bazı yerlerde de seçilmiş fabrika temsilcilerinden oluşuyordu.

Almanya'nın diğer kentlerinde de (Turingia, Gotha, Weimer, Erfurt, Halle, Chemnitz, Leipzig, Dresden, Wismar, Nürnberg, Hamburg, Stuttgart vb:) benzer bir durum yaşanıyordu. Birçok kentte konsey hükümetleri kuruldu.

Darbenin başarısız olduğunun anlaşılmasıyla (darbenin liderleri Kapp ve Luttwitz kaçtılar) bazı ordu birlikleri hükümetten yana olduklarını açıkladılar. Burjuvazinin amacı bu kritik anda sosyal demokrat hükümeti yeniden dirilerek, ayaklanmayı kontrol altına almak ve ezmekti. Yeniden göreve dönen sosyal demokrat hükümetin ilk işi, darbeye karşı kılını kıpırdatmayan Von Seekt komutasında orduyu yeniden düzenlemek oldu. Von Seekt'in ilk işi ise uçaklardan “ *Bolşevizm'e karşı greve birlikte son verelim* ” bildirimleri atmak oldu. Benzer bir çağrıyı SDP yayınladı.

Darbenin çöküşü ve grevlere son verme çağrılarına rağmen özellikle Ruhr bölgesinde grev ve ayaklanmalar sürdü. SDP hükümeti işçilerin kafalarını karıştırıp grev ve ayaklanmaları sonlandırmak için yeni bir taktiğe başvurdu. Sosyal demokrat sendika şefi Legien hem ayaklanma

ve grevleri sonlandırarak durumu kontrol altına almak, hem de USP ve KPD'nin muhalefetini etkisizleştirmek için bütün sol partilerin katılacağı bir sol hükümet kurulması formülünü ileri sürdü. KPD böyle bir hükümete katılmayacağını ama iki sosyal demokrat parti (SDP ve USDP) ve sendikalar böyle bir hükümet kurarsa onu destekleyeceğini açıkladı.

Bu hükümet karşısındaki konumunu ise hükümete karşı darbe hazırlanamamak anlamında "*sadık bir muhalefet partisi*" olarak açıkladı. (Chris Harman, Kaybedilmiş Devrim-225)

USDP'de bu öneriye, biri işçi hükümetinden yana, diğeri karşı olmak üzere iki görüş öne çıktı, sonuçta katılma kabul edildi. Bu oyalama, zaman kazanma ve tuzak, beklenen sonuçları vermeye başladı. Tartışmalar devam ettikçe grevci işçiler içinde kararsızlık büyüdü, işçilerin bir kısmı işbaşı yapmaya başladı. Tartışmalar sonunda içinde burjuva partilerin de olduğu bir hükümet kuruldu. 19 Mart'ta ordu komutanı Von Seek't'e olağanüstü savaş mahkemeleri kurma ve savaş hali ilanı için tam yetki veren bir kararname çıkartıldı.

Ayaklanmanın hala sürdüğü Ruhr bölgesinde Kızıl Ordu silah bırakmayı reddetti. Ruhr işçi konseyleri ile hükümet arasında yapılan görüşmelerde Kızıl Ordunun bir kısmının silahlarını teslim ederek, bir kısmının ise, silahlarıyla birlikte polis gücüne katılmasını sağlayan bir anlaşma imzalandı. Görüşmelerde temsil edilmeyen işçi konseyleri, varılan anlaşmayı ihanet olarak nitelendirdi, silah bırakmayı reddetti, ama çatışmasızlığı kabul ettiler. Kızıl Ordu ile hükümet ve burjuvazi arasındaki bu taktik savaş, devrimci bir liderliğe, merkezi bir karargâha sahip olmayan, güçleri bölünmüş Kızıl Ordunun yenilgisiyle sonuçlandı. Burjuvazi silah bırakmayı reddeden işçilerin anlaşmayı bozduğunu ileri sürerek saldırıya geçti. Ordu ve Freikops birlikleri yeniden Almanya'yı baştanbaşa kana boyadı. İşçiler tutuklandı, kurşuna dizildi, öldürülenler toplu mezarlara gömüldü. Darbeyi yapanlar ise bu işten hiçbir zarar görmeden kurtuldu. Darbeci 540 subay göstermelik yargılamalardan sonra serbest bırakıldı. Darbenin liderleri Kapp ve Lutwitz emekli edildi.

Darbe Karşısında KPD

Kapp darbesine karşı KPD Merkez Komitesi yayınladığı bildiriye, darbeyi gericiler ile SDP arasında bir hesaplaşma olarak değerlendire-

rek genel greve karşı çıktı. “Eber- Bauer- Noske mezarlarında ölü ve çaresiz yatıyorlar.... Tam da bu iflas edenlerin toplumu batarken işçi sınıfına ‘Cumhuriyeti korumak’ için genel grev çağrısı yapıyorlar... Devrimci proletarya Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht’i katleden bu hükümet için parmağını bile oynatmayacaktır. Yalnızca burjuva diktatörlüğünün maskesi olan demokratik cumhuriyet için tek bir parmak bile kalmayacaktır.” Parti yayın organı Rote Fahne’de çıkan bir yazıda; işçi sınıfının, “silahsız ve güçsüz olduğu” “mücadeleye henüz hazır olmadığı” belirtilerek, “işçi sınıfı hareketi askeri diktatörlüğe karşı zamanı gelince ve kendisine doğru görünen araçlarla mücadeleye girecektir.” denildi. (Chris Harman, Kaybedilmiş Devrim-239)

KPD, genel grevin başarılı olduğunun görüldüğü andan itibaren yüz seksen derece ters dönüş yaparak, genel grevi desteklediğini açıkladı. Fabrikalarda işçi konseyleri için seçim çağrısı yaptı, işçileri proletarya diktatörlüğü için mücadeleye çağırdı. Bu çağrıda, işçilerden sokaklara dökülmemeleri ve provokasyonlara gelmemelerini eklemeyi de ihmal etmedi. Parti MK Sekreteri Levi hapisneden MK’ya gönderdiği mektupta Parti’nin bu tavrını sert bir biçimde eleştirdi. “*Şu anda bildirileri okumuş bulunuyorum. Vardığım sonuç şudur; KPD ahlaki ve siyasi iflasın tehdiidi altındadır; insanın, ‘işçi sınıfı şu anda harekete geçmeye hazır değil’ gibi cümleler yazabilmesi akıl almaz bir şey. Birinci gün ‘işçiler harekete hazır değil’ dedikten sonra, ertesi gün bildirilerinizde ‘artık Alman işçi sınıfı proletarya diktatörlüğü ve konsey Cumhuriyeti için mücadeleye girişmelidir’ diye yazıyorsunuz. ... Daima şu konuda net ve anlaşmış olduğumuzu düşünürdüm; bir hareket başladığında -saçma amaçlara da sahip olsa- harekete katılırız, böylece sloganlarımız onu saçma hedeflerin ötesine taşıyabilir. ... Kitlelere ilk elden ne yapılması gerektiğini anlatmak için somut sloganlarımız olmalıdır.... Konsey Cumhuriyeti en son gelir; en başta değil. Bana öyle geliyor ki hiç kimse şu anda fabrika konseyleri seçimini düşünmüyor. Şu anki tek slogan proletaryanın silahlanması olmalıdır.*” (age-240)

Darbenin başarısız olmasından sonra sosyal demokratların gündeme getirdiği işçi hükümeti sorununda da KPD benzer bir tavır ortaya koydu. SDP, USDP ve burjuvalardan oluşacak bir “işçi hükümetine katılmayacağını, ama “sadık bir muhalefet partisi” görevini üstleneceğini açıkladı. Daha da ileri giderek bu tutumunu şöyle gerekçelendirdi; “*Bulduğumuz aşamada proletarya diktatörlüğü için sağlam bir te-*

mel yoktur. Proletarya yeterli askeri gücü toplamış değildir. Çoğunluk sosyal demokratlar, kamu işçileri, beyaz yakalı işçiler ve diğer bazı iş kollarındaki işçiler üzerinde hala büyük bir etkiye sahiptir. Bağımsızlar (USDP kastediliyor-y) şehirlerdeki işçilerin çoğunluğunu hala etkilemektedir. Büyük işçi kitlelerinin komünist öğretiyi benimsemeleri için, tam bir siyasi ve özgürlük ortamı yaratmak ve burjuvazinin kendi kapitalist diktatörlüğünü işletmesini önlemek zorunludur.

KDP, içinde en az sayıda burjuva unsurun bulunduğu bir sosyalist hükümet kurulmasının proleter yığınların enerjik hareketi için olağanüstü elverişli koşullar yaratacağını, kendi siyasi ve sosyal diktatörlüklerini kurmalarında ihtiyaçları olan olgunluğa erişmelerine olanak sağlayacağını öngörmektedir.” (age-225)

Partiden ihraç edilenlerin darbe karşısındaki tavrı da KPD'nin tavrından farklı değildi. Laufenberg ve Wolfheim yaptıkları açıklamada “genel grevi, genel saçmalık” olarak nitelendirdi. Partiden ayrılan ve partide kalanlar içinde tek devrimci tutum takınan Ruhr bölgesi ve Chemnitz'deki militanlardı. Chemnitz'de KPD önderliğinde, USDP ve SDP'li işçilerin birleşik eylemiyle Konsey hükümeti kuruldu. Konsey hükümeti darbeciler ayrılıp, eski SDP hükümeti Berlin'e yerleşene kadar sürdü. Hükümetin tekrar işbaşına geçmesiyle sosyal demokratlar konseyden ayrıldı ve Konsey hükümeti çöktü. Komünistler ve sosyal demokratlar arasındaki bu işbirliği sonradan, Komintern'de benimsenen “Birleşik Cephe Taktiği'nin esinlendiricisi oldu.

Darbenin yenilgisinden sonra Levi hapishaneden çıktı; parti yeniden legal çalışma olanaklarına sahip oldu. Nisan 1920'de yapılan IV. Kongrede Parti MK'sinin darbe sırasındaki tavrı eleştirildi. Olaylar çok hızlı gelişmişti. Komintern durum hakkında net bilgi edinemediği gibi, herhangi bir müdahalede de bulunamadı. Olaylar olup bittikten sonra Komintern, KPD'nin darbe sırasındaki tutumunu eleştirdi.

Lenin, Kapp darbesini Alman Kornilovu olarak nitelendirdi. Gerçekten de Ağustos 1917'deki Kornilov darbesi ile Kapp darbesi arasında önemli benzerlikler var. Her iki darbe sırasında, Rusya'da burjuva, Menşevik ve Sosyal-devrimciler'den, Almanya'da da sosyal demokratlardan (SDP) oluşan, hükümetler işbaşındaydı. Ancak darbeler mevcut hükümetleri devirmeye yönelik olsa da gerçekte, işçi sınıfını ve devrimci kazanımları hedef almaktaydı.

Bolşevik Partinin Kornilov darbesi ve sonrasında izlediği taktiği

şöyle özetlenebilir: Rusya’da Bolşevik Parti Kornilov darbesine karşı mücadelenin önderliğini ele alarak işçi, köylü ve askerleri silaha sarılmaya çağırdı. Bu çağrıya Sovyetler içindeki Menşevik işçi ve köylüler de katıldı ve darbe engellendi. Lenin darbeye karşı mücadelenin mevcut hükümetin desteklediği anlamına gelmediğini ısrarla vurguladı; *“Kerenski Hükümeti’ni şimdi bile desteklememeliyiz. Bu ilkesizlik olur. Şu sorulacak: Kornilov’a karşı mücadele etmemeli mi? Elbette etmeli! Fakat bu bir ve aynı şey değil, burada bir sınır var. Bu sınır, “uzlaşmacılığa” düşen, kendini olayların akışına kaptıran bazı Bolşevikler tarafından aşılmaktadır.”* (Lenin, Seçme Eserler Cilt VI -İnter yay. 214)

Darbenin engellenmesinden sonra işçilerin Rusya’da Bolşevik, Menşevik ve Sosyal Devrimciler’in katılacağı bir hükümet kurulması çağrısına, Bolşevikler, böyle bir hükümete katılmayacakları, kurulacak böyle bir hükümeti ancak, “Sovyetlere karşı sorumlu olma ve Bolşevikler için tam görüş özgürlüğü” şartıyla destekleyebileceklerini açıkladılar.

KPD’nin Kapp darbesine karşı izlediği taktiğe gelince; KDP darbeyi ‘iki karşı devrimci güç arasında bir hesaplaşma’ olarak nitelendirerek, işçilere ‘parmağını bile oynatmama’ çağrısı yaptı. Bu tavrını ancak genel grev ayaklanmaya dönüştüğünde değiştirdi. Darbe sonrasında sosyal demokrat sendikacıların, sosyal demokratlar ve komünistlerden oluşacak bir hükümet kurulması önerisine KPD böyle bir hükümete katılmayacakları, ancak ‘sadık bir muhalefet’ rolü üstlenerek hükümeti desteleyeceklerini açıkladı, hükümete karşı herhangi bir ayaklanmada bulunmayacakları sözünü verdi. Daha da ileri giderek burjuva partiler ve sosyal demokratların oluşturacağı böyle bir hükümetin, işçi sınıfının kendi diktatörlüğünü kurması için ‘elverişli koşullar yaratacağını’ ileri sürdü.

Birbirine taban tabana ters bu iki taktik özünde iki ayrı sınıfın, biri devrimci proletaryanın, diğeri II. Enternasyonal’e egemen olan küçük burjuva sosyalizminin taktiğidir.

Darbe sırası ve sonrasında izlediği yol, KPD’nin dünya işçi hareketi, Bolşevik Parti ve kendi tarihinden dersler çıkartmadığını gösteriyor. KPD’nin içinde bulunduğu bu durum birçok gerekçeyle (partinin henüz yeni kurulduğu, sağlam bir strateji ve taktik izlemekte zorlandığı, işçi sınıfı içinde köklerinin zayıf olduğu, illegal koşullarda savaşmak zorunda kaldığı, ulusal çaptaki liderlerini kaybettiği, geleneksel sendi-

kalardan çıkma gibi sol hatalar işlediği vb.) açıklanabilir. Ancak bu durumun gerçek nedeni. Lenin'in de belirttiği gibi “ *Avrupa'nın en büyük talihsizliği ve tehlikesi hiçbir devrimci partinin olmamasıdır... Kuşkusuz güçlü bir devrimci halk hareketi bu sakıncayı ortadan kaldıracaktır ama bu, gene de ciddi bir talihsizlik ve elim bir tehlikedir.* ” (Üçüncü Enternasyonal'in Kısa Tarihi – Aleksander Sobolev, Bilim Yay. – 57)

II. Kongresi Öncesi Sovyet Rusya ve Komünist Enternasyonal

1919 sonu, 1920 başında Sovyet Rusya'da iç savaşın en kritik dönemi geride kalmıştı. 1919 Aralığından başlayarak işgalci devletler, Sovyet Rusya'dan birliklerini geri çekmek zorunda kaldı. 1919 sonunda İngiliz ve Amerikan birlikleri, Arhangelsky'yi boşalttı. Nisan 1920'de Fransa, Sivastopol'deki donanmasını ve kara birliklerini geri çekti. Bir tek Uzakdoğu'da, Vladivostok, hala Japon işgali altındaydı. 1920 başında Kolçak, Yudenic ve Denikin kuvvetlerinin yenilgisiyle iç savaş esas olarak sona erdirilmişti. Kızıl Ordunun beyaz orduları yenilgiye uğrattığı her yerde Sovyet iktidarları kuruldu. Emperyalist kuşatmanın çökmesi ve iç savaşın zaferle sonuçlandırılması, karşısında emperyalist devletler, Sovyet Rusya'yı, çevresinde oluşturulan bağımlı küçük devletlerle tarafından kuşatma altına alma politikasını devreye soktu. Nisan 1920'de İngiltere ve Fransa'nın desteğiyle Polonya ordusu Ukrayna'ya girdi. Ukrayna'nın Mayıs 1920'de Kızıl Ordu tarafından kurtarılması ile bu emperyalist plan da çöktü. Birbiri ardı sıra Estonya, Letonya, Finlandiya, Litvanya Sovyet Rusya ile barış anlaşmaları imzaladı. Bu zafer Sovyet iktidarına öncekilerden daha uzun süreceği açık olan yeni bir nefes molası sağladı. Lenin, kazanılan bu zaferin temel dayanaklarını şöyle özetledi; “*Zayıf, yorgun ve geri bir ülkenin dünyanın en güçlü ülkelerini yenmesi gibi tarihsel mucizenin en köklü nedenlerinin son tahlilde ne olduğunu düşününce, bunun nedenlerini merkezileşme, disiplin ve eşi görülmedik özveride görüyoruz*” (Lenin, Seçme Eserler Cilt VIII-94)

Ayrıca Lenin “Antant Bolşeviklerle ne barış ne de savaş halindedir, bizi ne tanıdılar, ne de tanımadılar” olarak nitelendirdiği bu durumum uzun süremeyeceğini vurguladı ve Kızıl Ordu'nun güçlendirilmesi gereğine işaret etti. “*Sadece bir devlette değil, bir devletler sisteminde yaşıyoruz ve uzun vadede emperyalist devletlerin yanı sıra Sovyet Cum-*

huriyeti'nin varlığı düşünülmecek bir şeydir. Sonuçta ya biri ya diğeri zafer kazanacaktır. Ve işler bu sonuca varıncaya dek, Sovyet Cumhuriyet'i ile burjuva devletler arasında bir dizi en korkunç çatışmalar kaçınılmazdır. Bu demektir ki, egemen sınıf, proletarya, egemen olmak istiyorsa ve egemen olacaksa, bunu askeri örgütüyle de kanıtlamak zordur.” (Age-49)

Kazanılan bu nefes molası, Sovyet iktidarı için, bütün güçlerini, açık bir tehdit haline gelen açlık sorununu, köylülükle bozulan ilişkileri ve sosyalizmin inşasına hasredebilme olanağı demektir. Lenin bunu “kanlı cephe” den (iç savaş kastediliyor-y) sonra kansız cephede savaşın kazanılması olarak formüle etti ve bu savaşın üç temel şiarının “Beslenmenin merkezileşmesi, proletaryanın birleşmesi, köy yoksullarının örgütlenmesi” olduğunu vurguladı.(Age.-135)

Sovyet Rusya'nın emperyalist abluka ve iç savaştan zaferle çıktığı bu dönemde Avrupa işçi hareketinin durumu pek parlak sayılmazdı; Macar ve Bavyera devrimleri yenilmiş, Avrupa'nın hemen her ülkesine yayılan grevler ezilmişti. Mart 1920'de Almanya'daki Kapp darbesi, işçilerin grev ve ayaklanmalarıyla savuşturulmuş olsa da, işçi sınıfının yenilgisiyle sonuçlandı. Bu deneyim bir kez daha gösterdi ki, sorun kitlelerin mücadele azminde, coşkusunda ve kararlılığında değildi. Sorun, her seferinde ileri atılan kitlelerin mücadelesine önderlik edecek devrimci liderliğin olmamasındaydı. Kitle hareketindeki her ilerleme, her başarı, kitlelerde bilinç, örgütlülük ve kararlılığı büyütürken, yenilgi ise tersine; umutsuzluğu büyütürken sınıf içinde geriliğe, bireysel kurtuluş refleksinin gelişmesine yol açar. Avrupa işçi hareketinin 1920 yılı ortalarındaki durumu buydu, işçi hareketi birbirini izleyen yenilgilerden sonra bir geri çekilme dönemine girmişti.

Buna karşın III. Enternasyonal dünya çapında ideolojik ve örgütsel güçlenmesini sürdürüyordu. Dünya işçi sınıfının daha geniş kitlelerini etkisi altına almıştı. Bu etkinin baskısıyla Avrupa'nın büyük partileri, Fransa Sosyalist Partisi, İngiltere İşçi Partisi ve Alman Bağımsız Sosyal Demokrat Partisi, II. Enternasyonal'den koptular ve III. Enternasyonal'le ilişkiye girdiler. Dünyanın pek çok ülkesinde Enternasyonal'in örgütsel nüveleri oluştu. Bu hızlı gelişme, ideolojik ve politik tehlikeleri de kendi içinde barındırıyordu. Enternasyonal biri sağdan, diğeri soldan gelen iki tehdit altındaydı.

Lenin, “III. Enternasyonal'in II. Kongresi'nin Ana Görevleri Üzeri-

ne Tezler’de Komünist Enternasyonal’in karşı karşıya bulunduğu bu iki tehlikeyle ilgili olarak şunları yazdı; “Öte yandan alışılmadık bir hızla büyüyen Uluslararası Komünist hareketin iki hatası ya da zaafı su yüzüne çıkmıştır. Kısmen yarı bilinçsiz bir biçimde kitlelerin isteklerine ve baskısına boyun eğen, kısmen de işçi hareketi içinde burjuvazinin ajanları ve hizmetkarları olarak eski rollerini koruyabilmek için onları bilinçli bir biçimde aldatan II. Enternasyonal’in eski liderlerinin ve eski partilerinin bir kısmının, belirli koşullarla ya da hatta kayıtsız şartsız Komünist Enternasyonal’e katılmaktan yana olduklarını açıklamaları, gerçekte ise tüm parti çalışması ve siyasi faaliyet pratiğinde II. Enternasyonal seviyesinde kalmaları proletaryanın kurtuluş hareketinin başarısı için korkunç ve doğrudan bir tehlike oluşturan çok ciddi bir hatadır. Böyle bir duruma asla izin verilemez, çünkü kitlelerin içine doğrudan fesat sokar, III. Enternasyonal’e saygıyı sarsar ve alelacele komünist adını alan Macar sosyal-demokratları gibi hainliklerin yeniden tekrarlanması tehlikesini beraberinde getirir. Daha çok hareketin bir büyüme hastalığı olan çok daha az önemli bir başka hata ise, partinin sınıfa ve kitlelere karşı rolünün ve görevlerinin yanlış değerlendirilmesine, ayrıca devrimci komünistlerin burjuva parlamentolarında ve gerici sendikalarda çalışma görevini yanlış değerlendirmeye neden olan “radikalizm” çabasıdır.

Hareketlerinin zaaflarını geçiştirmemek, tersine bunlardan hızlı ve esaslı bir biçimde kurtulmak için onları açıkça eleştirmek komünistlerin görevi ve boyun borcudur. Bunun için; birincisi, “proletarya diktatörlüğü” ve “Sovyet iktidarı” kavramlarının içeriğini, özellikle de halihazırda edinilmiş pratik deneyimler temelinde daha somut olarak belirlemek; ikincisi, bütün ülkelerde bu şiarları gerçekleştirmek için acil ve sistematik hazırlık çalışmasının neden ibadet olabileceği ve olması gerektiğine dikkat çekmek; üçüncüsü, hareketimizin zaaflarını gidermenin yol ve yöntemlerini göstermek gereklidir” (Lenin, Seçme Eserler Cilt -X-180)

“Sol Radikalizm”: Komünizmin Çocukluk Hastalığı

II. Kongre öncesinde birinci tehlike (sağ tehlike) büyük ölçüde Komünist Enternasyonal’i dışarıdan tehdit eden bir tehlikeydi. İkinci tehlike (“Sol Radikalizm”) ise, bizzat Komünist Enternasyonal’i kuran partilerde ortaya çıkmıştı ve büyüme eğilimindeydi. Lenin, bu durumu dikkate alarak kongre öncesinde “Sol Radikalizm: Komünizmin Çocukluk Hastalığı” kitabını yazdı. Devrimci strateji ve taktiğin temel eserlerinden biri olan bu kitapta Lenin, dünya işçi hareketi ve Bolşevik Parti deneyiminden hareketle komünist hareketin genel stratejik ve taktik ilkelerini ortaya koydu. Özel dolarak ise, son dönemde komünist partilerde ortaya çıkan sol eğilimleri eleştirdi. Lenin’in bu çabasının ne olduğunu tam olarak anlayabilmek için önce kitabın nasıl bir ortamda yazıldığına bakmak gerekiyor. Lenin’den iki uzun alıntıyla başlayalım;

26 Kasım 1920’de Bolşevik Parti’nin Moskova Hücre Sekreterlerinin Toplantısında yaptığı konuşmada Lenin, Avrupa devriminin hızının düştüğünü ve kendi planlarını bu düşük hıza göre ayarlayamayacaklarını belirterek, şöyle dedi: *“ Bugün bütün ülkelerde bağımsız çalışan ve bağımsız çalışacak bir çekirdek mevcuttur. Bu eser yaratılmıştır. Fakat devrimin hızı, gelişme temposu kapitalist ülkelerde bizdekinden daha düşüktür. Halklar barışa kavuşunca devrimci harekette bir yavaşlamanın gündeme geleceği açıktı. Yani geleceğe ilişkin herhangi bir kehanette bulunmadan şunu söylememiz gerekir ki, bugün rotamızı bu temponun hızlı bir tempoya dönüşeceğine göre ayarlayamayız. Şimdi ne yapmamız gerektiğine karar vermek bizim görevimiz. İnsanlar bir devlette yaşar, ama her devlet de, aralarında politik bir dengenin bulunduğu bir devletler sistemi içinde bulunur.”* (Lenin, Seçme Eserler Cilt VIII - 297

İkinci alıntı bizzat II. Kongreye sunduğu Komünist Hareketin Ana Görevleri Üzerine Tezler’den; *“Uluslararası komünist hareketin gelişiminde içinde bulunduğumuz an, kapitalist ülkelerin çok büyük çoğunluğunda, proletaryayı diktatörlüğünü gerçekleştirmeye hazırlamanın sona ermemiş, hatta çoğu durumda henüz sistemli biçimde ele alınmamış olmasıyla karakterizedir. Buradan yakın gelecekte proleter devrimin olanaksız olduğu sonucu çıkmaz; o kesinlikle olanaklıdır; çünkü ekonomik ve politik durum, patlayıcı madde ve bunların ateş almasını sağlayacak nedenler bakımından olağanüstü zengindir; proletaryanın*

hazır olması dışında devrim için bir başka ön koşul, yani bütün egemen ve bütün burjuva partiler içinde bir genel kriz hali de mevcuttur. Fakat söylenenlerden çıkan sonuç, şimdi komünist partilerin güncel görevinin devrimi hızlandırmak değil, proletaryayı daha güçlü bir biçimde hazırlamaktır. Öte yandan pek çok sosyalist partinin tarihinden sözünü ettiğimiz durumlar, bizi proletarya diktatörlüğünün “kabul”ünün sadece sözde kalmaması gerektiğine dikkat çekmeye sevk ediyor.

Bu nedenle, uluslararası proleter hareketin bakış açısından şu an komünist partilerin esas görevi, dağınık komünist güçleri bir araya toplayıp, her ülkede birleşik bir komünist partisi kurarak (ya da var olanı güçlendirip yenileyerek), proletaryayı devlet iktidarını ele geçirmeye, hem de iktidarı proletarya diktatörlüğü biçiminde ele geçirmeye hazırlama çalışmasını on kat artırmaktır.” (Lenin, Seçme Eserler Cilt -X-185)

Her iki alıntıdan da anlaşılacağı gibi, Lenin, işçi sınıfının iktidarı alması için doğrudan bir saldırıdan değil, bir hazırlıktan söz etmektedir. Bu temel nokta atlanırsa ne sol radikalizmin taşıdığı tehlikenin gerçek boyutu, ne de Lenin’in eleştirilerinin gerçek içeriği anlaşılabilir. “Sol Radikalizm: Komünizmin Çocukluk Hastalığı” kitabı ancak bu bakış açısıyla ele alındığında doğru bir biçimde anlaşılabilir. Aksı durumda Lenin’in solları eleştirisi, sağ politika içinde yoğrulup, sola öykünen kimi küçük burjuva devrimcilerinin yaptığı gibi, sağ politikalara açık kapı bırakma, “sağa keskin bir viraj”, gibi yorumlanabilir. Tam tersine, “Sol Radikalizm”, Komünist harekete musallat olan sağ politikaları mahkum etme, II. Enternasyonal partilerinin işçi sınıfı üzerindeki etkisini kırma; proletarya diktatörlüğünün koşullarını hazırlama, komünist partilerin Bolşevikleşmesini sağlama ve parti ile işçi sınıfının ana kitlesi arasında devrimci bağı kurup geliştirmenin taktik ilkelerini, yani hazırlıktan saldırıya geçmenin taktiklerini ortaya koydu. Sonradan bu ilkelerin Komünist Enternasyonal’de sağa kayışı örtmek için “incir yaprağı” olarak kullanılması, sadece Komünist partilerin Bolşevikleşmediğini gösterir. Bunun sorumluluğu da Lenin’e yüklenemez.

Marksizm, ortaya çıkışından bu yana sınıf savaşımı pratiğinde burjuva küçük-burjuva ideolojilerine karşı mücadele ederek gelişti. Marksizm 1848-1895 yılları arasında, ortak özellikleri, sınıf mücadelesinden yüz çevirme, devrimi ve devrimci örgütü reddetmek olan, Prodonculuk, Lasalcilik, Bernsteincilik ve devrimi bir komploya indirgeyen Baku-

ninciliğe vb karşı savaşarak işçi hareketi içinde egemen eğilim haline geldi. Engels'in ölümünden sonra bu mücadeleyi, Marksizm'in teorik birikimi, ve sınıf mücadelesinin pratik deneyimini arkasına alarak Lenin ve Bolşevikler üstlendi.

Lenin "Sol Radikalizm" kitabında Rus devriminin bazı temel çizgilerinin uluslararası bir karaktere sahip olduğunu belirterek, Komünist hareketin temel stratejik ilkelerini ortaya koydu; "*Rusya'da proletaryanın iktidarı ele geçirmesini (7 Kasım [25 Ekim] 1917) izleyen ilk aylarda, geri Rusya ile Batı Avrupa'nun ileri ülkeleri arasındaki muazzam fark nedeniyle, bu ülkelerde proleter devrim bizimkine pek benzemeyecek gibi görünebiliyordu. Bugün artık önemli bir uluslararası deneyime sahibiz; bu deneyim bize açıkça, devrimimizin bazı temel çizgilerinin yerel değil, özgül ulusal değil, sadece Rusya'ya özgü değil, uluslararası bir önemi bulunduğunu göstermektedir.*" dedikten sonra, komünistleri, bu durumun abartılmasına karşı uyardı; "*Bu gerçeği abartmak ve devrimimizin bazı temel çizgilerinin ötesine genişletmek kuşkusuz büyük yanlıdır.*" (Lenin, Seçme Eserler Cilt X-72-73)

Bu temel çizgilerden birincisi, Proletarya diktatörlüğü ile ilgilidir; "*Proletarya diktatörlüğü, yeni sınıfın, daha güçlü düşmana karşı, (tek bir ülkede de olsa yıkılışıyla,) direnişi on kat artan ve gücü sadece uluslararası sermayenin gücünden, burjuvazinin uluslararası ilişkilerinin güç ve sağlamlığından değil, aynı zamanda alışkanlığın gücünden, küçük işletmenin gücünden de kaynaklanan burjuvaziye karşı en amansız, en acımasız savaşıdır.*" ...Bütün bu nedenlerden ötürü proletarya diktatörlüğü zorunludur ve burjuvazi üzerinde zafer, uzun süreli, inatçı, amansız bir ölüm kalım savaşı olmadan, dayanıklılık, disiplin, sağlamlık, boyun eğmezlik ve irade birliği gerektiren bir savaş olmadan imkânsızdır."

İkincisi, bu stratejik hedefe ulaşmanın olmazsa olmaz koşullarından biri olan devrimci partiyle, partinin teorik temelleri ve devrimci örgütlenmesiyle ilgilidir; "*Bir yandan Bolşevizm 1903'te Marksist teorinin granit temeli üzerinde yükseldi. Bu devrimci teorinin -sadece onun doğruluğunu, sadece tüm 19. yüzyılın uluslararası deneyimi değil, Rusya'da devrimci düşüncenin yanlıları ve yalpalamaları, yanlıları ve düş kırıklıkları da kanıtlamıştır. ... Biricik doğru devrimci teori olarak Marksizme Rusya gerçekten acı çekerek ulaşmıştır; yarım yüzyıl boyunca eşi görülmedik acılar ve özverilerle, eşsiz devrimci kahraman-*

lıklarla, inanılmaz enerji ve özverili arama, öğrenme, pratikte sınama, düş kırıklığı, Avrupa deneyimiyle doğrulama ve karşılaştırma yoluyla ulaşmıştır.”

Üçüncüsü devrimin öncüsüyle, devrimci partiyle, devrimin temel gücü, işçi sınıfı arasındaki ilişkiyle ilgilidir; Lenin, bu ilişkinin ancak devrimci bir teoriye, merkezi ve sıkı disipline sahip bir parti tarafından kurulabileceğini ve bunu için zorunlu olan koşulları şöyle sıraladı; *“Birincisi, proleter öncünün sınıf bilinci ve devrime bağlılığı, dayanıklılığı, özverisi, kahramanlığıyla. İkincisi, en geniş emekçi kitlelerle, öncelikle proleter kitlelerle, ama proleter olmayan kitlelerle de bağ kurma, onlara ulaşma ve -dilerseniz-onlarla belli ölçüde kaynaşma becerisiyle. Üçüncüsü, bu öncü tarafından hayata geçirilen politik önderliğin doğruluğuyla; geniş kitlelerin doğruluğundan kendi deneyimiyle emin olması koşuluyla politik strateji ve taktiğinin doğruluğuyla....”*

... Öte yandan bu koşullar birden ortaya çıkamaz. Ancak uzun çalışmalar ve çetin deneyimler sonucunda yaratılırlar; bu koşulların yaratılması, bir dogma olmayan, tersine gerçekten kitleleri içine alan ve gerçekten devrimci bir hareketin pratiğiyle sıkı bir bağ içinde son şeklini alan doğru devrimci teori tarafından kolaylaştırılır.” (Age. 75-77)

Öte yandan işçi sınıfının stratejik hedefine ulaşması, ancak bu stratejiye uygun taktiklerin bulunup uygulanmasına bağlıdır. Komünistlerin hangi durumda hangi taktikleri uygulayacağı konusunda mutlak bir reçeteleri yoktur. Komünistler, *“faaliyetini, peşinen saptanmış herhangi bir plânla ya da peşinen saptanmış herhangi bir politik mücadele yöntemiyle sınırlamaz, Partinin mevcut güçlerine uygun düştüğü ...ölçüde, bütün mücadele araçlarını tanır.”* (Lenin, Seçme Eserler Cilt II.-26)

Komünistler, mücadelenin o anki durumuna en uygun taktiği, devrimci duygular, devrimci cesaret vb. hareketle değil, sınıfların karşılıklı ilişkileri, sınıf mücadelesinin somut durumu vb.ni dikkate alınarak saptarlar. Lenin’in belirttiği gibi, devrimci partinin *“...taktiğini subjektif istekler üzerine kurmaktan daha tehlikeli bir hata”* olamaz. (Seçme Eserler, Cilt-VI-95)

1903’de RSDİP 2. Kongresiyle Partinin Bolşevik ve Menşevik olarak bölünmesiyle yeni bir döneme giren bu mücadelede Bolşevikler, illegal, legal, barışçı, barışçı olmayan, parlamenter, parlamento-dışı, boykot, grev ,gösteri, devrimci terör, silahlı ayaklanma vb. taktikleri uyguladılar, kitlelerin olduğu her yerde; kooperatiflerde, sigorta bir-

liklerinde, işçi derneklerinde devrimci faaliyet yürüttüler. 1905 devriminin her aşamasında bu aşamanın gerektirdiği mücadele biçimlerini büyük bir ustalık ve esneklikle devreye soktular. Devrim ile birlikte gelen özgürlük ortamında parti illegal çekirdeğini koruyarak, legal mücadele olanaklarını (gazete, bildiri, miting, gösteri vb.) sonuna kadar kullandı. Devrimin en tepe noktasında, 1905 Aralığında Moskova’da silahlı ayaklanmayı başlattı.

Gericilik yılları da tıpkı 1905 devrimi gibi Bolşevik Parti için, yeni bir deneyim oldu. Yenilginin ardından en az zayıyla geri çekilmeyi, yeniden illegaliteye geçmeyi, yeni mücadele biçimlerini deneyerek, en küçük işlerden başlayarak, karınca adımlarıyla yol almaya giriştiler. Son derece sınırlı legal olanaklardan yararlanmaktan da geri durmadılar. 1905’te, devrimi boğmak için Çar’ın gündeme getirdiği Duma seçimini boykot ettiler. Lenin 1906 Duma seçimi boykotunu küçük bir hata olarak nitelendirdi. 1907 ve 1908 Duma seçimlerine katıldılar. Gericiliğin en koyu dönemi olan 1908- 1910 yılları arasında Bolşevik partide, Duma seçimlerine katılmayı ve legal örgütlerde çalışmayı reddeden Otvizm ve Ultimatomculuk* akımları ortaya çıktı. Parti içinde bir fraksiyon haline gelen bu akımlar, 1909’da partiden atıldı.

1912’den sonra Rusya işçi hareketi yeniden yükselişe geçti. 1914 emperyalist savaşıyla birlikte işçi hareketinde yeni bir durgunluk dönemi yaşandı. Bu dönemde II. Enternasyonal’in hemen bütün partileri kendi burjuvazisini destekler ve burjuva partilerle koalisyonlara girerken, Bolşevikler, kendi ülkesinin yenilmesi şiarıyla emperyalist savaşa karşı iç savaş taktiğini savundu. 1917 Şubat devriminde sonra ortaya çıkan iktidar ikiliği döneminde Menşevik ve Sosyal Devrimciler burjuva hükümeti destekleyip koalisyonlara girerken, Bolşevikler “Bütün İktidar Sovyetlere” şiarıyla Sovyetler içinde çoğunluğu kazanarak, işçi sınıfını iktidara hazırlayacak taktikleri izlediler. 1917 Eylülünde ön parlamento seçimini boykot ettiler. Ekim’de silahlı ayaklanmayı başarıyla örgütlediler. Devrimden sonra Mart 1918’de çok ağır koşullarda Almanya ile bir barış anlaşması imzalamak zorunda kaldılar. Ekim 1918 de ise bu anlamayı fesih ettiklerini açıkladılar. Bu listeyi açlığı önlemek, ekonomiyi canlandırmak, işçi sınıfıyla köylülük bozulan ilişkilerini yeniden kurarak proletarya diktatörlüğünü güçlendirmek için verilen tavizlere (NEP) kadar uzatmak mümkündür.

Lenin Bolşevik Parti’nin 15 yıllık deneyim derslerini sıraladıktan

sonra, Avrupa partilerinde ortaya çıkan sol hataları tek tek ele alarak eleştirdi. Sağ sapma gibi, “sol çocukluğun” da kapitalizmin tekelci aşamasının ürünü olduğunu, işçi hareketinin başına çöreklenen sağ sapmanın, tek el karından beslendiğini, sol sapmanın ise tekelci egemenlik altında yaşam koşullarının sürekli kötüleşmesinden öfkeye kapılan küçük mülk sahibinin tepkilerini yansıttığını vurguladı.

Bu dönemde Avrupa Komünist ve işçi partilerinde ortaya çıkan “sol radikalizmin” ortak noktalarını, sendikalardan çıkılması, parlamenter mücadelenin ve niteliğine bakılmaksızın her türlü uzlaşmanın reddedilmesi oluşturuyordu. Geleneksel sendikalardan çıkılması, onların yerine proletarya diktatörlüğünü benimseyen işçileri kapsayan “İşçi Birlikleri”nin kurulması talebi, her ne kadar sendikaları burjuvazinin işçi sınıfı üzerine bir denetim aracına dönüştüren sosyal demokrasiye duyulan bir tepkiyi yansıtsa da gerçekte, işçi sınıfının büyük çoğunluğundan kopulması, bu çoğunluğun sosyal demokrasinin eline bırakılmasından başka bir şey değildi. Başka bir deyişle bu, sağ elle cezalandırdığını sol elle desteklemektir. Proletarya diktatörlüğü altında “komünizmin okulu” olan, kapitalizm koşullarında ise, işçi sınıfının en geniş birliğini temsil eden sendikalar (sınıf mücadelesi içinde gerici özellikler, mesleki dar görüşlülük, belli bir apolitikleşme eğilimi gösterebilir de) olmadan .ve ‘onların işçi sınıfı partisiyle ortak faaliyeti olmadan’ proleter hareket gelişemezdi.

Lenin solların sendikalardan çıkma politikasını “Sendika üst yöneticilerinin gerici ve karşı devrimci niteliğinden ... sendikalardan çıkmak!! sendikalarda çalışmayı reddetmek!! ve işçiler için yeni keşfedilmiş örgüt biçimleri yaratmak gerektiği!! sonucunu çıkaran “radikal” Alman komünistleri’nin bu tutumunu, komünistlerin burjuvaziye en büyük hizmeti yaptıkları affedilmez bir aptallık” olarak değerlendirdi.

Sol’ların parlamenter mücadeleye de bakışları farklı değildi. Sollar, ‘Tarihsel ve siyasal bakımdan ömrünü doldurmuş parlamenter mücadele biçimlerine her türlü geri dönüşü kesinlikle’ reddediyorlardı. Lenin, proleter devrim çağında, burjuva parlamentarizminin tarihsel olarak ömrünü doldurduğunun doğru olduğunu, ama bundan her koşul altında parlamenter mücadelenin reddedilmesi sonucunun çıkartılamayacağını, birincisi, parlamentarizmin tarihsel ömrünü doldurmasının, onun siyasal olarak da ömrünü doldurduğu anlamına gelmediğini, ikinci, komünistler için parlamentarizmin ömrünü doldurmuş olmasının işçi

sınıfı ve yığınlar içinde zamanını doldurduğu anlamına gelmediğini vurguladı. Bu gerçek bizzat Alman deneyimi tarafından da doğrulandı. Devrimin yenilgisinden sonra yapılan Haziran 1919 seçiminde SDP ve USDP yaklaşık 12,5 milyon oy alırken KPD ancak 450 milyon civarında bir oy alabildi. Komünistler parlamenter mücadeleyi burjuva parlamentarizminin kutsanması için değil, işçi ve emekçilerde burjuva parlamentarizmine karşı oluşan boş inançları kırmanın bir mücadele alanı olarak görürler. Öte yanda Lenin, “genel olarak burjuva parlamentolara katılmayı reddetmenin, koşullar ne olursa olsun, hata” olacağını, hangi durumda nasıl davranılacağına ancak sınıf mücadelesinin somut koşulları dikkate alınarak cevap verilmesi gerektiğini, Bolşevik parti tarihinden örneklerle açıkladı. “Sol”ların her türlü uzlaşmayı peşinen reddeden tutumlarını, komünistlerin elinde hangi uzlaşmanın kabul edilebilir olup, hangisinin reddedilmesi gerektiğini belirleyen “hazır bir reçete olmadığını”, “ her özel durumda doğru yolu bulabilmek için insanın kendi aklını kullanması gerektiğini” belirterek şöyle yanıtladı; “*Devletler arasında olan savaşların en çetininden yüz kat daha zor, uzun, karmaşık bir savaş olan uluslararası burjuvaziyi yıkmak için savaş yürüteceksin, fakat daha baştan manevraları, düşmanlar arasındaki (geçici de olsa) çıkar çatışmalarından yararlanmayı, (geçici, istikrarsız, yalpalayan, koşullu da olsa) olası müttefiklerle anlaşma ve uzlaşmayı reddedeceksin- bu son derece gülünç olmaz mı? Bu henüz araştırılmamış ve bugüne kadar çıkmamış bir dağa güçlkle tırmanırken, bazen zikzaklar çizerek yürümeyi, bazen geri dönerek, ilk seçilen yolu bırakıp başka yollar denemeyi baştan reddetmekle aynı şey değil mi?*” (Lenin, Seçme Eserler Cilt X- 127

Avrupa Sol”u içinde en uç olanlar, parti ile sınıfı, parti ile proletarya diktatörlüğünü karşı karşıya getiren Alman solcularıydı. Yayınladıkları broşürde (aslında kendileri de parti lideri oldukları halde) kendileri dışındaki partileri, diktatörlüğü elinde tutan “lider partileri”, kendi partilerini de “mücadelenin yükselişini aşağıdan bekleyen, tüm oportünist yöntemleri reddeden kitle partileri.” olarak nitelendirdiler ve “liderlerin diktatörlüğüne “ karşı “kitlelerin diktatörlüğü” şiarını ileri sürdüler. Lenin, Bolşevik Parti içinde bir fraksiyon olarak kendini örgütleyen “İşçi Muhalefeti”ni kastederek, geri işçileri kışkırtan bu demagojik söylemi, “Ne eski, ne bildik zırvalar, Radikal çocukluğun ta kendisi!” olarak nitelendirdi. Alman solcular sosyal demokrat liderlerini ihanetinden,

liderliğin önemine dair gerekli sonuçları çıkaracak yerde, tersine devrimci partinin, devrimci liderliğin ve parti disiplininin reddedilmesi sonucuna vardılar. Sosyal demokrat liderlere duydukları öfkeyle en bilindik şeyleri; *“sınıfların genellikle ve çoğu durumda, en azından modern uygar ülkelerde, siyasi partiler tarafından yöneltildiğini; siyasal partilerin, kural olarak, en otorite sahibi, en etkili, en tecrübeli, en sorumlu görevlere seçilmiş ve kendilerine lider denen az çok devamlı insan gruplarınca yöneltildiğini”* unuttular. (age. 96)

Proletarya diktatörlüğü sisteminde partinin rolü ve yerini yadsıyarak *“kitlelerin diktatörlüğü”* gibi amorf bir kavram uydurdular. Lenin’in bu amorf formüle cevabı, *“Siyasi parti ancak sınıfın azınlığını kapsayabilir, tıpkı her kapitalist toplumda gerçekten sınıf bilincine sahip işçilerin bütün işçilerin azınlığını oluşturmaları gibi. O nedenle, sadece bu sınıf bilinçli azınlığın, geniş işçi kitlelerini yönetip yönlendirebileceğini kabul etmeliyiz.”* oldu. (age.235)

Lenin *“Sol Radikalizm”* kitabının sonuç bölümünde, Komünistlerin önündeki iki temel görevi şöyle betimledi: *“Nasıl birinci tarihsel görevi (proletaryanın sınıf bilinçli öncüsünü Sovyet iktidarı ve işçi sınıfı diktatörlüğüne kazanmak), oportünizme ve sosyal-şovenizme karşı tam bir ideolojik ve politik zafer kazanmadan yerine getirmek mümkün değildiyse, şimdi güncel hale gelen ve kitleleri öncünün devrimde zaferini sağlayacak yeni pozisyona çekmekten ibaret olan ikinci görev de radikal doktrincilik ortadan kaldırılmadan, hataları tamamen aşılmadan, bu hatalardan kurtulmadan yerine getirilemez. (Age.153)... Elbette komünizm içinde sol doktrincilik hatası bugün sağ doktrincilik hatasından (yani sosyal-şovenizm ve Kautskycilikten) bin kez daha az tehlikeli ve daha az önemlidir, fakat sadece, sol radikalizm çok genç, daha yeni ortaya çıkmakta olan bir akım olduğu için. Sadece bu yüzden bu hastalık belli koşullar altında kolayca iyileştirilebilir ve bu sağaltmaya azami enerjyle başlanmalıdır.”* (Age.163)

Katledilişinin 100. Yıldönümünde Mustafa Suphi ve TKP

———— Mehmet Kandur

*“...Trabzon’dan bir motor açılıyor,
sa-hil-de-ka-la-ba-lık!
motoru taşıyorlar,
son perdeye başlıyorlar.
burjuva kemalin omzuna binmiş
kemal kumandanın kordonuna.
kumandan kahyanın cebine inmiş
kahya adamlarının donuna
uluyorlar,
hav...hav... hak tü...
gördün mü ikinci motoru.”*
Nazım Hikmet



Her ne kadar, bir süreliğine davayı yüklediğini söyleyen savunma avukatları karşı tarafla iş tutup davayı sattıysa da, davanın ateşi düşmüş değildir. Evi yurdu terk ederken; “Onlar doğruydu, yanlış olan bizdik” diyerek onursuz çekilişlerine bahane arayan bu zevat, esasen bu ocağın evlatları değil, dışardan yamayan ve kırk kucakta pışıpışlanan arsızlardı. Her tünediği ocaktan beynine doldurduğu cürüfla bir sonrakini kirletmek üzere yel yepelik koşuşturan bu Truva Atlarının sınıf savaşına verecekleri bir şey yoktu. Aldıkları çok oldu ama. Evi barkı ateşe verdikten sonra meşrepleri-

ne uygun davranıp, içerdeyken bile gizli ajandalarında muhafaza ettikleri doğrultularına selamtle(!) yelken açmış bulunuyorlar. Ama onlara burada ayıracak ne yerimiz var, ne de konumuz kapsamındadırlar. Yeri gelmişken hatırlatmış olduk, hepsi o kadar. İlgileri sahteydi, aldatmaya yönelikti. Ama bu davanın esas tarafı bu savaşta doğru mevzi tutanlardır. Varlar, unutturmayacaklar!

28 Kanunisani 1921; canice, hınçla uygulamaya konan bir tertibin bir katliamla sonuçlandırılması ve kanı Ankara'nın eline bulaşan bir cinayetin adıdır. Tetikçiler tertipçilerce bir bir ortadan kaldırılırken azmettirenler devletin başında yeni katliamların planlarını yaptılar. 1925 ve 1937 de Kürt halkına ölüm yağdırdılar. Daha nesnel bir perspektiften bakıldığında da, emperyalistlerle işbirliği içinde palazlanıp rüşünü ispatlamaya çalışan Anadolu burjuvazisinin işçi sınıfına, onunla aynı kaderi paylaşan diğer emek yığınlarına, komünistlere bir meydan okuyuşudur 28 Kanunisani. İktidarına göz dikenlerin gözünü oymaya her an hazır ve nazır olduğunun deklarasyonudur. Bu meydan okuyuş yazıldığı gibi okundu mu, tartışmalıdır. Sonrasında takip eden süreçteki gelişmelerin verdiği sinyaller ne yazık ki bu soruya olumlu yanıt verebilenin önünde engel teşkil ediyor. Burjuvazi bu doğrultudaki niyet ve istikrarını defalarca gösterdi, gösteriyor. Kızıldere, Nurhak, Martinik, darağaçları ve akıl almaz işkencelerde katledilenler. Dahası da olacaktır besbelli. Bizim tarafta sebat eden bir dağınıklık, yer yer yozlaşma söz konusu.

Mustafa Suphi yüz yıl önce bir parti kurarak, Anadolu' da, İstanbul'da ve yurt dışında dağınık halde bulunan komünistleri bir çatı altında toplamak gibi günün koşullarına göre zorunlu ve zorlu bir görevi üstlenmişti. Kurmasına kurmuştu ama bu parti biraz büyük geldi Ankara'daki adama. O günden başlamıştı hesaplar.

Bu yıl, 10 Eylül bu partinin, Türkiye Komünist Partisi'nin kuruluşunun yüzüncü yıl dönümüydü. Suphi bu kuruluştan dört ay sonra yoldaşlarıyla birlikte katledildi. Ayrıntılar yazıda var; katliamdan sonra iki aya yakın bir zaman geçmiş olmasına rağmen hiçbir yerden cılız da olsa bir ses çıkmamıştır. Suphi ve on dört yoldaşının paramparça edilen cesetleri sessizce Karadeniz'in derinliklerine inerken, Karadeniz'in Kuzey limanlarından kalkan takalarla yine sessizce Karadeniz üzerinden süzülüp İnebolu, Sürmene ve diğer liman kentlerine ulaştırılan silahlar Mustafa Kemal'e, komünistlerin katlinden sabık iktidarının güvencesini sağlamak üzere ulaştırılıyordu. Kim bilir; Nazım'ın şiirinde bahsettiği motorlar kaç kez varıp Odessa Limanından mühimmat yükleyip geçmişlerdir bu yakaya. Ve

tekrar gidişlerinde kendilerine verilen bu “görevi” de sessiz sedasız halledivermişlerdi, kim bilir?

Suphilerin ortadan kaldırılmasıyla TKP’ de bir bakıma dağıldı. Henüz dört aylıkken kurucuları bu tarz bir cinayetle ortadan kaldırılmış olan bir partinin o günün koşullarında sendelemesi anlaşılacak bir şey değildir. Anlaşılamayan; Bakü’de kalan ve üç kişiden müteşekkil Dış Büro’nun birbirlerinin gözünü oycak derecede itişip kakışmaları ve bunun üzerine Sovyet partisinin Orkonidze’ye görev verip Dış Büro’yu dağıttırmasıdır. Büro elemanlarından İsmail Hakkı, Ahmet Cevat Türkiye’ye gelip devlete kapıldılar. Süleyman Nuri Gürcü partisine girip mücadeleye o partinin üyesi olarak devam etmiştir. Hangi görevle olduğu bilgisini edinmemekle beraber yolu Türkiye’ye de düşmüş, uzun süre cezaevinde kalmıştır. TKP yazımında Süleyman Nuri’nin Dış Büro sonrası yaşamına ilişkin bilgi yoktur. Anılarının ilk bölümü TÜSTAV yayınlarında çıkmış fakat ikincisini yayımlayamadan göçmüştür.

Mustafa Suphi’nin ortadan kaldırılmasıyla TKP’ nin, en azından organik olarak devamlılığı kopmuştur. Bakü Kongresine katılmayan Ankaralı komünistler, 15 Ağustos 1922 de Ankara’da topladıkları Türk Halk İştirakiyun Fırkası (THİF) kongresini TKP’nin 2. Kongresi olarak kabul etmişlerdir. Onun da dağıtılması üzerine 31 Aralık 1924 de, İstanbul Akaretler’de, Bakü Kongresini küçümsediği için katılmayan Şefik Hüsnü’nün başkanlığında, adına TKP’ nin 3. Kongresi dedikleri bir kongre toplanmıştır.

Şefik Hüsnü TİÇSP ve yayın organı Aydınlık Grubunun lideriydi. Bakü kuruluş Kongresini önemsememiştir. Aynı grubun liderlerinden Ethem Nejat’ın Kongreye katılmış olmasının nedenleri ise tamamen farklıdır. Şefik Hüsnü öz itibariyle kendi adamlarıyla bir toplantı yapmış, adına TKP’ nin 3. Kongresi demiştir. Sonraki TKP tarihi de bu üç kongreyi bağlantılı imiş gibi kabul etmiş ve kapısına kilit vurulana kadar da kabul gören tek “devamlılık” zinciri bu şekilde olmuştur.

Fakat bu 3. Kongre’nin diğerlerinden birçok farkı olmasına rağmen bunlardan bir tanesi var ki, çok önemlidir. Bu da partinin aleni olarak Kemalist bir politikayı savunur hale sokulmasıdır.(Bundan kısmen Komüntern’ in de sorumlu olduğu notunu da düşelim bu arada.) Vedat Nedim, H. Ediz, Şevket Süreyya gibilerini partiye taşıyarak hem partiyi polisin top koşturduğu alana döndürmüş ve hem de “kadrocuların” kadro devşirmesinin yatağı haline sokmuştur. Neticede TKP sürekli Kemalizm’in yedeğinde gözü gönüllü bağlı olarak yol almaya çalışmış, 1974 yılına kadar politika sahnesinde esamisi okunmamış, 74 sonrası atılım dönemine rağmen politi-

kasında komünist normları yakalayamamıştır. Dinamikleri farklıdır, çokça tartışıldı, tartışılıyor.

Geçtiğimiz Eylül ayında TKP' nin yüzüncü yılı adı altında birbiriyle yarışan ama oldukça cılız grupların kutlama “etkinlikleri” ne tanık olduk. Komünist hareketteki zayıflığa ve dağınıklığa etki eden nesnellığı elbette ki anlıyoruz, biliyoruz. Bu nesnellik hemen her kesim tarafından nüanslarla, benzer şekilde tarif ediliyor zaten. Sorun ne kadar gücün seferber edildiği sorunu değildir. Samimiyet, ilke ve devrimci etik sorunudur.

Haramilerin, TKP evini yağmalayıp sırta kadem bastıktan sonra ortaya çıkan “fetret devrinden” faydalanmanın yol ve yöntemlerini zorlayanların, konjonktürü “iyi” okuyup “yaman” değerlendiren, ama öncesinde ülke ve parti pratiğinde olmayıp isminin cazibesine kapılanların TKP ye duydukları platonik aşk depreşince vitrine çıkardıkları bir elin parmaklarını geçmeyen sayıda TKP üyesini parlatıp “TKP” adı altında bir parti kurmuşlardır. Teknik olarak bir itirazımız yok. Seçili ve sınırlandırılmış bir alanda bu adla politika yapmak isteniyorsa ve yasal zemin buna cevaz veriyorsa neden olmasın. Hem buna itiraz da öyle pek mantıklı görünmüyor. Sen bu adı almışsın, kullanmışsın beğenmeyip adını değiştirmişsin veya bir kenara atmışsın. Sen yoksan birileri çıkar, alır götürür. Dere taşmış, kütükler sürüklenmektedir. Çengeli ilk isabet ettiren kütüğü “hak etmiştir”.

Burada sırtan husus biraz önce değinmeye çalıştığımız “devamlılık” tır. Tartışmalı olan, hatta olmayan kısım burasıdır. Yeni eskinin bağrından doğmuyor, üzerine oturuyor. Eski gözüküyor artık. Gözüken, seçmeci bir mantıkla eleyip ele aldıkları eskinin sadece kendi politik hatlarına uygun karelerinden başka bir şey değildir. Devam, hatasıyla sevabıyla sahip çıkmayla, komünistçe eleştiri, özeleştiri mekanizmasını çalıştırmayla, eskiyi, eskiyenden temizleyip devrimci çizgiye çekmeyle olur. Eskiye, bir yerlerden “beslendikleri” için soysuz olarak nitelendirmeye o eskinin devamı olduğunu savunmak; samimiyetin ötesinde bir başka nitelemeyi çağırıştırır.

Neden yazdık bunu, şunun için: Kendisini TKP olarak ortaya koyan parti TKP nin yüzüncü yıldönümü kutlamaları çerçevesinde bir bildiri yayınlamış veya dağıtmıştır. TKP nin yüzüncü yılının kutlaması etkinliklerinde dağıtılan bu bildiri, “cumhuriyetin kazanımları “ var, çünkü onları koruyacaklar, “laikliğe” vurgu var, laiklikte buluşacaklar, partilerine “AKP den bile üye akışı” var ama “devamımız” dedikleri TKP nin kurucusu Mustafa Suphi'nin adı yok. Mustafa Suphi'den tek kelime yok.

TKP adı, TKP nin sonraki tarihinde şöyle ya da böyle olmasından, Mustafa Suphi'nin doğrusu veya yanlışından bağımsız olarak daima Musta-

fa Suphi ile anılır. Yüzüncü yıl kutlama bildirisinde Mustafa Suphi yoksa “devamlılık” iddiası boşa düşmüştür. Ayrıca bir hatırlatma da şu olabilir; Mustafa Suphi’yi katleden o çok savunulan cumhuriyetin tepe kadrolarıdır. Emir en tepedendir. 12 Mart ve 12 Eylül de bu cumhuriyet vardı. “Cumhuriyete karşılar dolayısıyla Osmanlıcılar” yollu basit eleştirilerden de hiçbir kıymeti harbiyesi yoktur. Bugün bu partinin mücadele hedeflerinin başında “cumhuriyetin değerlerini ” korumak geliyor. Burada söz konusu olan burjuva demokrasisi, aynı anlama gelmek üzere burjuva diktatörlüğüdür. Duruma göre göstermelik de olsa parlamenter sistemden yana gözükmüyor, olmadı diktatörlük yüzünü sergiler. Komünistlerin burjuvazinin bu devlet yönetim sistemlerinden her hangi birini korumak gibi bir hedefleri de olamaz. Eğer, bu cumhuriyet “yetmez, ama yine de buna evet” demek istiyorlarsa kendi bilecekleri bir şeydir. İkinci bir “yetmez ama evet” ekolü çıkmış olur, hepsi o kadar.

Bir de şu laiklik vurgusu yok mu, evlere şenlik. Sanki bu ülke laik idi de AKP geldi bunu tuz buz etti. Okullarda zorunlu din dersi AKP zamanında getirilmedi. Bu ülkede alevi vatandaşların verdiği vergilerle imamların maaşları ödendi, ödeniyor. Kuruluşundan beri Diyanet İşleri Başkanlığı bütçesi Milli Savunma Bakanlığı bütçesi ile yarışır durumdadır. Bu muydu elden gitmekte olan laiklik? Geçelim.

Bir özet yaparak konumuza girişin koşullarını oluşturmaya çalıştık. Ne kadar çok yazılırsa yazılısın Mustafa Suphi Olayı hep eksik kalacaktır. Moskova’nın hafızasında bu konuda önemli bilgilerin olduğunu var sayabiliriz. Ne yazık ki bilebildiğimiz kadarıyla bu bilgilere henüz hiç kimse ulaşabilmiş değil, varsa da. Bizler de yazılan çizilen ve meraklı okuyucunun hemen tamamının vakıf olduğunu düşündüğümüz neşriyattan aldıklarımıza kişisel yorumumuzu ekliyor, okumaya ve eleştiriye açık hale getiriyoruz.

Arşivler, insanlık tarihinin uzak hafızaları olarak özgürleştikleri oranda günümüzü aydınlatmaya devam ediyorlar. Rutubetli mahzenlerin küflü raflarında kürek mahkumu iken, çıktıkları zahmetli yolculuklarından sonra kitap sayfalarında, oradan da okuyucunun bilincinde değerlendirilen geçmişin saklı bilgileri, uygun zamanda, objektif bir yaklaşım, diyalektik bütünlük ve doğru bir mantıkla algılanıp harmanlandığı ölçüde, çoğu kez yerleşik genel kabule dair ezberleri bozmakta, kanıksanmış paradigmayı ters yüz etmektedirler.

Bu tersyüz edilişte bazı hayal kırıklıklarının, beklenmedik heyecanların, kırgınlık ve kızgınlıkların yaşanması da olasılıklar mertebesinde normal karşılanmalıdır. Doğru zannedilen yanlışlar da yanlış bilinen doğrular

gibi yanlış sonuca götürürler. Gerçeklik terazisi devrimcilere, komünistlere en çok da kendi tartılarını almak için gereklidir. Tarihsel deneyimlerden ders çıkarmak arzusu bu gereklilikle doğru orantılı bir seyir izlemelidir. Ne olayların mekanik dizilişinin ruhsuz sonuçlarına bel bağlamalı ne de duyguların esaretinde ahlaki normlar geliştirerek nesnellüğün üstünden atlmalıyız. İncelemeye çalıştığımız konu hakkında, olumlu olumsuz “mutlak” sonuçlara varabilmemiz mümkün görünmese de, ortaya konmuş bulunan bilgi ve belgelerden, yanıltıcı yönlerinin olabileceği varsayımını es geçmeden, yine de bir çıkarımın yapılabileceğine önce kendimizi inandırmalıyız. Yazının temel yaklaşımı da budur.

Bu yazıda; bundan bir asır önce, eşi benzeri görülmemiş bir mizansenin son perdesinde, eşi benzeri duyulmamış bir vahşet, gaddarlık ve hunharca bir katliamla, parçalanmış ölü bedenleri Karadeniz’in karanlık sularına gömülen Mustafa Suphi ve yoldaşlarının ortadan kaldırılması olarak bilinen “On Beşler Olayına”; değinmeye çalışacağız. Öncesindeki karmaşık süreci örten kalın örtülerin, yeni bilgiler ışığında aralanmış olmasının yarattığı olanaklar çerçevesinde, yerli yersiz, o çok sorulan soruyu bir kez daha, ama bu kez farklı bir formatta ve beraberinde başka sorularla yeniden sorarak, gerçeklikle mümkün merteye örtüştürmeye gayretli bir yaklaşım ortaya koymaya çalışacağız.

Bugün artık, Suphi sonrası TKP’ nin ve daha başkalarının yıllarca kullanmayı tercih ettiği, “burjuvazi Mustafa Suphi ve yoldaşlarını katletti” şeklindeki bir soyutlamanın, uluslararası konjonktürle belirlenen sürecin dinamiklerini, sınıf savaşının karakterini, burjuvazinin ve onun o dönemdeki siyasi temsilcilerinin, Kemalistlerin, komünistlere karşı ilan ettiği açık kanlı savaşı anlama ve açıklayıcı olmada yeterli olmadığı aynı ile vakidir. Bugün “TKP” adını almış parti veya partilerin, Kemalizm’e sol etiket yapıştırıp sol siyaset pazarında satmaya çalışılarken esasen yaptıkları; bu savaşın çelişkilerini örtmek, bu kan davasını “barışa” taşımaktan başka bir şey değildir.

Bizzat M. Kemal, 1929 yılında Eskişehir’ de yaptığı bir konuşmada bu yetersizliğin altını “itinalı” bir şekilde çizmiştir. Bu konuşma 1929 Tevkifatıyla çeşitli cezalara çarptırılan komünistleri hedef alarak yapılmıştır. Verilen ağır cezaların onaylanması doğrultusunda “ihsas-ı rey” de bulunmakta bir sakınca görmeyen M. Kemal, deneyimli bir komünist avcısı olduğunu da şu sözlerle övünerek ifade etmektedir: “ Türk milleti, ülkesinin yüksek çıkarları aleyhine çalışmak isteyen yıkıcı, sefil, vatansız ve milliyetsiz ahmakların gizli ve kirlili emellerini anlamayacak bir millet değil-

dir. O şimdiye kadar olduğu gibi doğruyu görür. Onu yolundan saptırmaya çalışanlar ezilmeye kahredilmeye mahkumdur. Kimsenin şüphesi olmasın ki; bu konuda köylü işçi ordu beraberdir... Bu ülkede komünistler yalnız hapsedtiklerimizden ibaret değildir. Bu işlerle bizzat yakından ilgileneceğim. Türk milletinin en büyük düşmanı komünistliktir. Her görüldüğü yerde başı ezilmelidir.”

Öncelikle, yanlış okumaya meydan vermemek adına buradaki “millet” kavramının cümle içindeki anlamına bir açıklık getirmeli. Bunun, sınıflı toplumlarda ve özellikle diktatörlüklerde bir etnisiteyi tarif eden değil, diktatöre eşitlenen bir kavram olduğu unutulmamalı, aynen günümüzde tanık olduğumuz gibi. Kendilerini tehlikede gördüklerinde halkı kalkan olarak kullanmaktan çekinmez, paylaşımında o kalkana böcek muamelesi yapmaktan da geri durmazlar.

O uzun konuşmadan buraya aldığımız bu küçük paragrafta burjuvazinin, temsilcisi M. Kemal’in, koşulları oluştuğunda patlamaya hazır kিনি ve bu bağlamdaki deneyim aktarımını görüyoruz. “... o şimdiye kadar olduğu gibi doğruyu görür, onu yolundan saptırmaya çalışan ezilmeye kahredilmeye mahkumdur... her görüldüğü yerde ezilmelidir” sözlerinde önceki deneyiminin (deneyimlerinin) örtülü ifadesini görmek hiç de zor değil. Bugün, Mustafa Suphi için paneller düzenleyen, bildiriler dağıtan ve kendilerinin TKP ardılı olduklarını ispatlamak için yaka paça birbiriyile didişen, satırla yoldaşlık ettiklerinin kolunu bacağını doğrayan ve bununla birlikte, “Cumhuriyetin kazanımlarını” sınıf mücadelesi ile ikame edenler, yüz yıl önce başlayan Türkiye komünist hareketini ve önderlerini Karadeniz’de boğan, boğduran özneye en küçük bir laf etmemeleri kayda değer, düşündürücü ve kanaatimizce bilinçli bir tercihtir.

Tarihin arka planına verimli bir gezinti yapmadan, veri ve vizyon eksikliği ile malul, konjonktürün sınırladığı fotoğrafa günümüzden bakma kolaycılığında ve doğrulukları sorgulanmaya muhtaç anılara eşlik eden cesaret fukaralığı ve isteksizlikle, eklektik senaryoların çeşitli varyantlarında, sersem sepelek bir halde katil arayarak, sorulan bu ve bağlantılı soruların cevabını bulmanın olanaksızlığı ortadadır. TKP genellikle böyle yaptı. Bazen de hiçbir şey yapmayıp uslu çocuk oldu. Ardılıyız diyenlerin de farkı yok. İçi boş, bilimsellikten uzak, üstüne üstlük katile duyulan sempatinin paralize ettiği hafızayla katil tarifi; hedefi puslandırmanın ötesinde, olaylar arasındaki nedensellik zincirini, çoğu kez en önemli halkasından koparmakta, kavşaklarda yanlış yönlenmeye meydan vermektedir.

Doğru donanımla, doğru bir çizgi üzerinden gidildiğinde yanlış yöne

sapma riski her zaman vardır ancak, eğri çizgi üzerinden doğruya varmak imkansızlık ölçüünde zordur. Eğriden doğru çıkmaz!

Sınıf savaşları tarihi, ezenlerin ezilenlere olduğu kadar, onların kurtuluş mücadelelerinin öncülerine de yönelik katliamlarla doludur. Kapitalizmde de bu kural değişmemiştir. Dünyanın birçok bölgesinde kıyım en insanlık dışı boyutlarda devam etmektedir. Soyu soppu, cibilliyeti komünistlerce malum olan burjuvazinin, iktidar ve kar hırsı ile işleyemeyeceği cinayet, tertipleymeyeceği katliamın olmayacağı açık bir biçimde bilinmektedir. Alman Devrimi'nin kartalları, Karl Liebknecht ve Rosa Luxemburg'un canice katledilişi bilinen somut gerçeklerden biridir. Sonrasında Mustafa Suphi ve yoldaşları, Kızıldere, Nurhak ve niceleri. Unutulmaz Che ve diğerleri...

Mustafa Suphi ve yoldaşlarının, trajik sonla bitmemiş olsa dahi, o tarihsel kesitte aldıkları dönüş kararının, daha başka bir ifadeyle; Anadolu'da legal siyasi çalışma yapmaya endeksli dönüş kararının, vardığı sonuçlar üzerinden irdelenmesi değil de, üzerine oturtulduğu dinamiklere bir kez daha bakarak, yanlış anlaşılma kaygısı duymadan, objektif dürüstlük sınırları çerçevesinde izlenecek bir yöntemin gerçekleri kavramada daha sağlıklı olacağı açıktır. Hamaset temelindeki bakışın duygusal sınırlılığı ile verilecek hükmün doğruluğundan şüphe, bilimsel sınırlarda kalma adına zorunludur.

Daha açık bir ifadeyle söylemek gerekirse; TKP'nin Komünist Enternasyonal'in bir üyesi olduğuna göre, bu kararda III. Enternasyonal'in ağırlığının ne olduğu, III. Enternasyonal ile SSCB politikaları bağlamında dönüş için TKP'ye gerekli destek verilip verilmediği, Komüntern üyesi TKP'in bu düşüncesinin ortak oturumlarda TKP kadroları ile birlikte gerekli boyutta tartışılıp tartışılmadığı, tartışıldıysa hangi dinamiklerin belirleyici olduğu, Bolşeviklerin Ankara Hükümeti'ni doğru bir şekilde değerlendirip değerlendiremedikleri, SSCB Ankara'yı bila kayd ü şart desteklerken, Kemalistlerin yürüttüğü iki yüzlü politikaları yeterli ciddiyetle mercek altına alıp almadığı, devrimin henüz güvenlikte olmadığı o dönemde, Moskova'nın, daha ziyade taktik bir sorun olarak, pragmatist politikalarının anlayışla karşılanıp karşılanamayacağı, Ankara - SSCB, İngiliz-SSCB anlaşmaları arifesinde Anadolu'da kızışan iç savaşın komünistlerin katledilişiyle oluşturduğu süreklilik ve benzer olayların enine boyuna analizi yapılmadan, bilinmezliğin karanlığına inen basamaklara ihtiyatsız dalmak anlamına gelir ki; bu durum da yüz üstü yere kapaklanmak kaçınılmazdır.

Bunların yanı sıra, Mustafa Suphi ve TKP' nin; İttihat ve Terakki ba-kiyesi, işbirlikçi komprador burjuvazi ve dinsel-feodal gericilik üzerine oturan Ankara Hükümeti'ne "anti-emperyalist " bir paye verirken, kriterlerinin ne olduğu ve bu çözümlemede isabet kaydedilip edilmediği, komünistler birleşme kongresi için güvenli bulunmayan Ankara'yı mücadele için ittifak cephesinde değerlendirip, ne olursa olsun Anadolu'ya dönüp BMM çatısı altında legal çalışma kararında ısrar ederken, Ankara'nın, diğer tüm muhaliflere karşı sürdürmekte olduğu kanlı tertipleri veri alarak, farklı bir dönüş biçiminin denenmesi fikrinin neden benimsenmediği, parti içindeki Süleyman Sami, Mehmet Emin gibi Ankara bağlantılı ajanlar, Süleyman Nuri gibi fırsattan fesada uzanan çizginin takipçileri ve Salih Zeki gibi adı Ermeni katliamı ile anılanlar ve genel olarak, devrim sonrasının bulaşık ortamından gelen TKP yönetici kadrolarının liyakat endazesinin mevkilerine denk düşüp düşmediği sorularına verilecek yansız cevaplar, trajik sonla biten olayı biraz olsun aydınlatacak ve filmin geri sarılmasıyla da, bir önemi kaldıysa eğer, komünist hareketin hafızasına kazınmış bu tablonun resmi yeniden ve doğru bir kareye alınabilecektir.

Anadolu, İstanbul ve özellikle Bakü olmak üzere, SSCB'nin muhtelif bölgelerindeki parçalı komünist örgütlenmelerin 10 Eylül 1920 de bir araya gelmesinden ve birleşme kongresi adı altında TKP' nin kuruluşunun açıklanmasından çok değil, dört ay gibi kısa bir zaman sonra Mustafa Suphi ve TKP' nin diğer yöneticileri zalimane bir yöntemle ortadan kaldırıldı. Kuşkusuz amaç; Osmanlı'yı biçimsel bir değişikliğe tabi tutmaya çalışan burjuvazinin karakterine uygun bir önlem olarak, Ekim Devrimiyle parlayan güneşin Anadolu topraklarını ısıtmasını engellemek, devrimin güneye doğru ilerlemesinin önünü kesmek, , emperyalist yayılmanın güvenliğini sağlamak, emekçileri kayıtsız şartsız iktidarın uzağında çakılı tutmak ve mümkünün en geniş sınırlarını zorlayarak iktidarda kalabilme garantisini kazanmaktı.

Bu döneme damgasını vuran ve bir biri ardından patlak veren olaylara daha yakından bakıldığında, ortaya çıkan panorama şöyle özetlenebilir:

İktidar kavgasına hemen her karşıtıdan daha donanımlı olarak giren Mustafa Kemal, muhaliflerini karalı bir şekilde ortadan kaldırmak için her türlü politik ve politika dışı fitneyi maniple ederek cephesini genişletmiş, İtilaf Devletleri'nin gizli açık desteklerinin yarattığı rüzgârı da arkasına alarak anti-komünist, anti-Sovyet politikalarına giderek daha açık bir şekilde hız vermiştir. Komünist unsurları barındırdığı gerekçesini öne sürerek Yeşil Ordu'nun kapatılması için meclisi ateşlemiş, Yunan işgalcilere iki

yıl boyunca zor anlar yaşatan Ethem kuvvetlerinin yok edilmesi emrini vermiş, Ethem'e yapılan saldırıyı kınayan yazılar yayınladığı ve Ethem kuvvetlerini kuşatmak üzere demir yolu ile cepheye sevk edilen birlikleri taşıyan demir yolu işçilerini greve çağırarak bildirimler yayınladığı için Yeni Dünya Gazetesi'nin matbaasını dağıttırıp sorumlularını tutuklatmıştır. Hafi (gizli) TKP yöneticilerine yönelik tutuklamalar başlatarak Anadolu topraklarında komünist, Bolşevik sempaticizmi adı altında her ne olursa olsun müsamaha gösterilmeyeceğini ve bilhassa bu unsurların iktidar mücadelesinin dışında tutulmaları için her türlü tertip ve katliam dahil ne gerekirse yapabileceğini sinyalini vermiştir.

Bütün bunların yanında, anti-Sovyet politikaları o kadar uç noktalara vardırılmışlardı ki; diplomasi tarihinde utanç verici olaylar da yaşanmıştır. Sovyet yardımının en üst düzeyde devam ettiği en sıcak günlerde, Moskova'ya elçi olarak gönderilen Ali Fuat Cebesoy ve ekibinin İngiliz ve Çek'ler lehine casusluk yaptığının tespiti üzerine Çe-Ka militanlarınca cürmümeşhut edilmiş, kendisi yaka paça edilerek kışına yediği tekmeye sınırı boylarken, suç ortakları hak ettikleri cezayı çekmek üzere devrimin adaletine teslim edilmişlerdir. Sonrasında, Gürcistan topraklarında hak iddia eden Bekir Sami' de benzer bir durumda beyninin arkasını boşaltarak Ankara Hükümeti'nin gizli ajandasını açık etmiştir.

Bu noktaları veri olarak, genel çerçevenin dışına taşmamak ve konumuzla sınırlı kalmak kaydıyla, dönemin koşullarınca belirlenen sürecin doğru okunmasına yardımcı olacağı düşünülerek, olaylara damgasını vuran politikaların ve onların üstüne yükseldiği somut koşulların çevrelediği bazı olguların altını daha kalın çizmek gerekiyor.

Birincisi; devrimin beklenenin aksine gelişmiş değil de, nüfusun yüzde seksen beşinin kırsal alanda yaşayan Çarlık Rusya'sında patlak vermesi, salt bu sosyo- ekonomik düzeyin doğurduğu sorunlar ve emperyalistlerin gecikmeksizin reflekslerini ortaya koyması, ister istemez devrimi kendini savunma konumuna itmiş, dünya devrimi şiarı satır aralarına sıkışıp kalmış, bunlarla birlikte yığınla iç ve dış koşulun senkronize olmasından beklenmedik düzeyde karmaşık sorunlarla baş etme mecburiyeti, öncelikleri değiştirip birçok sorunun çözümünü geciktirmiş ve/veya bazı alanlarda olduğu gibi, yanlışlıklar kümesini, yuvarlanmakta olan bir kartopu misali büyümüştür. Bununla bağlantılı olarak, emperyalistlerin kevgire çevirdiği ve devrimin Güney kanadındaki hassas bölge Anadolu ve Kafkasya'daki hareketlere yönelik politikaların ilkeler üzerine yaptığı negatif basınç uygun zaman ve yeterli miktar ve netlikte özümsememiştir.

İkinci olarak; Alman ve Macar Devrimleri' nin boğulmasıyla emperyalist blokta tavan yapan öz güvenin tersi olarak; Avrupa'da bir proleter devrimin, ütopyanın belirsiz geleceğine kaldığı biçimindeki algının devrim güçlerinde yarattığı moral çöküntü, devrim liderleri arasında uzlaşmazlığa doğru akan suları coşturarak sorunları biriktirmiş, Marksist devrim teorisinin sorgulanmasına kadar varacak ölçüde otomatik bir mekanizma ile ülkeden ülkeye yayılan öldürücü virüsün yarattığı yıkıntıyı arttırmıştır. Tek ülkede sosyalizmi ne pahasına olursa olsun yaşatma zorunluluğu, devrimin çeperlerini olabildiği kadar nötr tutma gibi bir diplomasiyi daha reel hale getirmiş ve bu bağlamda, fırsatları iyi yöneten Kemalist Hükümet, kuzu postuna bürünmüş kurt gibi oradan oraya koştururken en azından kendi hesabına makul sayılabilecek bir süre zarfında kendini saklamayı becerebilmiştir.

Üçüncüsü; Dünya Komünist Partisi ve komünist hareketin amiral gemisi olması gerekirken bu niteliğe asla kavuşamayan Komüntern' in, bir taraftan çubuğu, çoğu kez özgünlükleri görmezden gelen, ya da değerlendiremeyen global politikalarından yana bükürken, diğer taraftan ve paradoksal olarak, kuşkusuz bağlı partilerin kolaycılığında da kaynaklanan ve en uygun olmayan durumlarda bile çok "özgün" olan yerelliğe, bilimselliğin sınırlarını zorlayarak, ölçüsüz abanmanın bir birini tutmayan pragmatist tasarrufları, merkezizetçilik ve devrimci dayanışma hesabına zaafllara sebebiyet vermiştir. Zaman zaman, üye partilerin kendi ülkelerindeki mücadele yol ve yöntemlerinde ademi merkezizetçi bir uygulama biricik devrimci hareket tarzı olarak benimsenirken, bir başka coğrafyada inisiyatif kullanma kapasitelerini baskılayarak devrimci savaşımın zayıflamasına varacak ölçüde merkezci davranılmıştır. Bazen de, TKP örneğinde olduğu gibi, partilere yönelik yoldaşça tutum da küçümsemeye kadar varan zafiyetler baş göstermiştir. Diğer birçok partiden farklı olarak; Sovyet topraklarında ve Ekim Devrimi'nin keskin ama bir o kadarda karmaşık ve bulaşık mücadele süreci içinde yapılanmış kadrolar tarafından kurulan, daha doğru bir tanımla; kuruluş kongresi yapılan TKP' nin, gerek organik ilişkilerdeki yoğunluğa ve gerekse enternasyonalist desteğe duyduğu şiddetli isteğin geri dönüşünü, aynı oranda, merkezin davranış normlarında görmek o günlerde, komünistçe dayanışma temelinde pek mümkün olmamıştır. Kast edilen bu destek, nedenleri ne olursa olsun, Türkiye ve birçok ülke bazında sonrası için bile tartışmalıdır.

Dördüncüsü; eşitsiz gelişme yasasının da doğal bir sonucu olarak, paylaşım savaşında ortadaki pastadan koparılan dilimlerin şişmanlığı ile oran-

tılı olarak, emperyalist odakların hanesine yazılan gücün, Sovyet Devrimi söz konusu olduğunda ve açık tehdit anlamında sahneye sürüldüğü dönemde, emperyalist boyunduruk altındaki ülkelerde, özellikle Doğu’da, baş gösteren kıyamın nötralizasyonuna yönelik stratejilerin öne çıkarılmasıyla post kapma savaşı “dost” kapma diplomasisine dönüşmüş, fiili işgallerle ikame edilen “yeni” sömürgecilik yol ve yöntemlerinin çeşitliliğinin yarattığı bulanık ortamda düşman tanımında zaafılara neden olmuştur. Bu, birçok ülkede olduğu gibi, özellikle Türkiye komünistlerini de, 1831 ve özellikle 1848 devrimlerinde görüldüğü üzere devrimci karakterini terk eden burjuvazide halen demokrasi ve devrimci nitelik aramak gibi bir yanlışa sürüklemiş, emperyalist çağda burjuvazinin öncülük ettiği hiç bir savaşın kurtuluşla sonuçlanamayacağı gerçeği atlanmıştır. Özellikle emperyalist çağda bu yanlışa düşmenin Türkiye komünist hareketine ve sonrasında Komintang olayında Çin’li komünistlerine oldukça pahalıya patlamıştır.

Bütün bu dört ana açıklayıcı nokta ve çevrelerinde kümelenen olayların dinamiklerine bağlı olarak, o günün vizyonuyla, Türkiye komünistlerinin, savaşta paçavraya dönmüş Osmanlı’dan kalan coğrafyaya özgü, Marksist devrim teorisi bağlamında bir sınıfsal ve politik değerlendirme yapıp yapmadıkları, gerek enternasyonal düzlemdeki ve gerekse kendi ülkelerindeki politik konjonktürü, özellikle; ulaşım, iletişim ve teknik olanakları ile dünyada bir ilkin yaşandığı devrim koşullarında, zamanın olağan dışı hızla değişkenliği dikkate alındığında, ne düzeyde kavrayabildikleri ve ne düzeyde kavramaları gerektiği sorunsalı, her türlü aykırılık, düşmanlık ya da hamasi duygudan arınmış bir yaklaşım ve sorumlu bir perspektifle ele alınmak gibi bir ayrıcalığa muhtaçtır.

Öncelikle; Mustafa Suphi’nin, inandığı doğrular üzerinde, tüm enerjisini ortaya koyarak, bu yoldaki muhtemel tehlikeleri, enine boyuna tartmadan, iradi olarak yarattığı kararlılıkla hedefine doğru yürüyen, ikna gücü inancı ölçeğinde yüksek, aynı şekilde, yanlışa ısrarında da, destek bulduğu oranda ikna olma zafiyeti eşit derecede yüksek, bu yönüyle, doğru kadro seçiminde pratik ihtiyacı normların yerine koyabilen, her şeye rağmen örgütlü mücadelenin gerekliliklerini kavramış ama öngörülerinde tekleyen, ülkesindeki düşmanı görebilmek için içsel dürbünleri gelişmemiş, yolundan döndürmek isteyen hemen herkesi karşı kampa koyan, doğru bildiği yolda dikine yürüyen bir eylemci profili sergilemekte olduğu gerçeğinin altı çizilerek başlamak gerekiyor.

O, Bolşeviklerle tanıştığı 1915 esirlik yıllarından katledilişine kadar geçen yaklaşık altı yıl boyunca dur durak bilmeden devrime hizmet etmiş,

Kazan'da, Taşkent'te, Uralsk'da Kızıl Ordu saflarında devrim düşmanlarına karşı savaşmış, tüm mesaisini komünist örgütlenmeye hasretmiş, gittiği her yere matbaasını sırtında taşımış, her soluklandığında hemen gazetesini çıkarma işine girmiş, daha 1918 TKT'nı (Türkiye Komünist Teşkilatı) kurarak Anadolu'da bir komünist parti kurma sinyallerini vermiş, örgütlü olmanın ciddiyetine vakıf bir liderdi.

Bununla birlikte, önceki paragrafta belirtildiği üzere, gerek kadro seçimi ve gerekse dönüş kararı gibi hayatı konularda örgütsel ve politik çerçevenin, komünist örgütlenme normlarına uygun, kesin hatlarla çizilmediğine, eksik veri, yanlış yorum ve hatalı tanımlama sonucu olarak hak etmediği halde, Mustafa Kemal'de anti-empyralist bir devrimci liderlik, TBMM 'de devrimci meclis niteliği bulmaya çalışmasına bakıldığında ise, aynı liderlik basiretinin beklenenin altında olduğu kolayca görülebilmektedir. Duygularının isabetli karar alabilme süreçlerine galebe çaldığı söylenebilir bu yönleriyle.

Yine de; Bolşevik Devrimi'nin kimi liderleri gibi, Mustafa Suphi'nin de hızlı dönemin hızlı değişimlerin akışını aynı keskinlik ve aynı hızla kavrayamamış olmasını, o günün bir biri içine geçmiş karmaşık sorunların fırtınalı ortamını göz ardı edip, bugünkü birikimin perspektifleri ışığında sorunlu addederek salt bu tespit üzerinden değerlendirme yapmanın, eksikli bakışın ötesinde yanlış sonuca götüreceği de, bir başka riskli ve haklılığı tartışma kaldıran bir yaklaşımdır. Aynı zamanda Mustafa Suphi'ye yapılan bir haksızlık, daha da ötesi saygısızlık olurdu.

Buna ek olarak; Mustafa Suphi'nin, bazı konularda, özellikle savaşın taraflarının sınıfsal temel, ondan da öte hedeflerinin tarifini eksikli değerlendirmiş olması ve buna bağlı olarak, ne suretle olursa olsun legal olma isteğindeki tutkuya varan aşırı yoğunlaşmanın, isabetli kararlar alamamış olmasında hatırı sayılır derecede etkileri olduğu gerçeği atlanmamalıdır. Yazının içeriğinde yeri geldiğinde değinileceği gibi, özellikle Doğu Halkları Kurultay'ında gelişen olaylar ve Doğu Halkları Propaganda ve Harekât Sovyet'i içindeki etkin gücün TKP ve Mustafa Suphi 'ye yaklaşımlarında, devrimci dayanışma ve komünist ahlak terazisine vurulduğunda sıkıntılı durumlarla karşılaşıldığını da vurgulamak gerekir.

Suphilerin, bilinen tuzaklara doğru sürüklendiği bir anda, Bakü ve diğer Sovyet basınında çıkan bazı haberler üzerine, 20 Ocak 1921 de, Doğu Halkları Propaganda ve Hareket Sovyet'i, detayını ileride vereceğimiz bir açıklama yaparak, Erzurum'dan Trabzon'a giden heyetin ne kendileri ile ne de Komünist Enternasyonal'le ilgisi olmadığını açıklaması bu sıkıntıla-

rın ciddiyetini göstermektedir. Komüntern ve hatta Sovyet Partisi'nde TKP Ve Mustafa Suphi'ye bakışın noktası noktasına homojen olabileceği düşünülemez bile. Hatta açık zıtlıklara varan kimi tartışmalı konular gündemi gereğinden bile fazla meşgul etmiş, çözüm için Stalin'e kadar gidilmiştir.

Mustafa Suphi, 1915 te Bolşevik olduktan sonra, Odessa- Moskova-Kazan-Taşkent-Bakü dolaşmış, mutlaka Anadolu'ya geçip mücadelesini orada verebilme samimi inancını taşımış, nerede olursa olsun aklından "gitmeyi" hiç çıkarmamış, liderliğinin yalnız ve umutsuz bedenine, hasretin kemirici örtüsünü sararak hayatına mal olan yanlış kararını vermesiyle bazı eleştirilere muhatap olurken, Sovyet yoldaşlarının dostane olmayan iticiliklerini de aynı derecede sorgulamak ve gerekiyorsa mahkum etmek başlı başına bir görev olmalıdır.

Ne var ki, bununla birlikte bir başka gerçekliğe de işaret etmek sorumluluk gerektiren bir yaklaşım olmaktadır: Kim tarafından yapılsa yapılsın, yanlış; eğer üzerinde ısrar edilirse, bozguna götüren, ama kıyıya varma ihtimali zayıf olan, kayalara çarpmaya kaderli, dümensiz bir gemi olduğunu bir an bile akıllardan çıkarmamak gerekir. Mustafa Suphi sonrası TKP' nin anla(ya)madığı, ya da solun ekseriyetinin anlamak istemediği işte tam da budur.

SSCB'nin devletten devlete kurduğu diplomatik ilişkiler ile Komüntern'in bir birini tutmayan bazı tutarsız politikaları arasında sıkışıp kalan, Doğu Halkları Propaganda ve Harekat Sovyet'i liderliğinin anlaşılması güç, samimiyeti sorgulanmaya muhtaç bakışı ve kurulduğu sürecin karakteri ile sınırlanan, henüz çocukluk dönemindeki bir partiden ve eninde sonunda harp esiri ittihaçlılardan komünistliğe hızlı ve yatay geçiş yapan devşirme kadroların bulunduğu karma yapıdan fazlası beklenebilir miydi sorusu cevapsız olarak hala ortadadır.

Bu soru soru sorularak sağlıklı bir çözüme kavuşturulup, olanlardan ders çıkararak mümkünün en iyisini zorlamak yerine, akan suya düşmüş bir çalı parçası gibi o kıyı senin bu kıyı benim sürüklenen Suphi sonrası TKP hareketi, etini kemiğini de kaybedip uzun yıllar boyunca omurgasız bir hal almış, diğer yanıyla; komünist ideolojinin ülke içindeki emekçi yığınlarca benimsenmesi anlamındaki yetersizliğin müsebbibi olmuştur. Suphi zamanından kalan Dış Büro'nun dağılmasından sonra ülke içinde yeniden TKP adıyla örgütlenenler, bir nevi Stockholm Sendromu' na tutularak kısa süre sonra ajanların inisiyatifi ile özellikle Şefik Hüsnü dönemlerinde, önce Kemalizm'in stepnesi, devamla polis arşivlerinde dolgu malzemesi olarak kullanılmıştır. Sonrasında da, TKP' ni yönetenler için

kurtarıcı olan desantralizasyon kararını takiben 1973 yılına kadar ülke tarihinde esamisi okunmamıştır. Tarihin acı bir tecellisi olarak da; Ekim Devrimi'ni takip eden iç savaş koşullarında, her şeye rağmen bin bir acı ve zorluklarla doğduğu topraklardan, onursuz bir diz çöküşün kargaşası arasında sürgün edilerek, legalite hastalığının patolojik evresinden mustarip “misyon” sahibi bir gurubun likidasyonu ile yaşamına son verilmiştir. Politik yaşamları boyunca, çoğu kez kompleksten dış biledikleri TKP nin kapısına kilit vurup her biri bir köşeye savrulan bu işbirlikçi likidatörlerin politika sahnesinin tamamen silinmiş olmaları bir başka fazda değerlendirilmeye muhtaçtır.

Mustafa Suphi'nin, hem solun bir kesimi tarafından basitleştirerek ve hem de katillerinin ardıllarınca sözde yüceltilerek, Sultan Galiyev ile sağlanan rabıtayla komünist hareketin dışına çekilmeye çalışıldığı bilinmektedir. Mustafa Suphi'nin, Sultan Galiyev, Validov vb gibi Kırımlı Bolşeviklerle yakın ilişkiler içinde olduğu bir sır değildir. Meseleyi bu türden basit argümanlarla koymakta olanlara, Suphi'nin katledildiği 28 Kanunisanı 1921 de, Sultan Galiyev'in halen, Çek'lere ve Kazan'da Beyaz Ordulara karşı zaferi örgütleyen ateşli bir Bolşevik lider olduğunu hatırlatmanın bir yararı olacaksa, bunu yapmış olalım. 1923 den sonraki Galiyev çizgisini ise konumuzla, hele hele Suphi ile alakası bulunmamaktadır. Yok, eğer; Sultan Galiyev'in, 16 Temmuz 1921 tarihli Mustafa Suphi'den sitayişle bahseden yazısına dayanılarak bu tür bir sonuca varılıyorsa, bundan utanması gereken, Suphi'nin devrim düşmanları tarafından katledilişini perde arkasından seyredip tek satır bile yazmayı fazla görenlerdir.

Bir başka spekülasyon, Zeki Velidi Togan'ın anıları üzerinden yürütülmektedir. Z.V.Togan'ın Bakü'ye geldiğinde Suphi'nin evinde, ya da TKP binasında kaldığı biçimindeki iddiaya sapanıp kalınarak Suphi'ye Türkçülük yaftası yapıştirilmesini, onca yayınlanan gazete ve diğer yazılarından, yaptığı konuşmalarda bu iddiaya mesnet olacak her hangi bir destekleyici olgunun kanıt olarak ileri sürülememesini ve bunun özellikle, yeri geldiğinde anılara asla itibar etmeyen ve adını çetelenin sol tarafına yazdırmak isteyenlerce yapılmasını samimiyetten yoksun, faraziyeye dayalı niyet okuma olarak değerlendirmenin ötesinde söyleyecek fazla bir şey yoktur. Yalçın Küçük gibi meselenin bu yanını her fırsatta kaşımaya hevesli olanlar, Suphi'de olmayan Türkçülüğe maya çalıp onun komünistliğine leke sürmek gibi üstü örtülü bir sorumsuzluğu sürekli beslemektedirler. Küçük düşünceleriyle Mustafa Suphi'yi “küçük” düşürmeye çalışanların ne kadar da küçüldüğüne tanıklık etmiş olmakla beraber yine de, bu tarz saldırılara

karşı dikkatli olmanın ayrı bir önemi olduğunu vurgulamak gerekiyor.

Ayrıca, Togan'ın anılarında Bakü'ye iki sefer geldiği ve iki sefer de TKP'liler tarafından misafir edildiği iddiasının doğruluğundan şüphe edilemese bile, o tarihlerde Validov, yani Z.V.Togan'ın Bolşevik partisinde muhalefet kanadının bir üyesi ve Turancılıkla parlattığı beyninin arka planının henüz gün yüzüne çıkmamış olduğunu unutmamak lazımdır. Başka açıdan bakıldığında; Validov 'un Bolşeviklerden kaçıyor olmasından, o günkü iletişim olanakları, iç savaşın tüm şiddetiyle sürdüğü o yıllarda, bırakalım Mustafa Suphi'nin birçok Bolşevik liderin bile haberli olmaması oldukça doğal karşılanmalıdır.

Söz bu raddeye gelmişken bir noktaya daha parmak basmakta fayda var. Validov'un Bakü'ye, ne ilk ne de ikinci gelişinde henüz TKP diye bir örgüt yoktur. Gelişi Doğu Halkları Kurultayı günlerine rastlar ve muhtemelen delegeler arasında kulis faaliyeti yürütmek niyetindedir. Ama ondan önce Turancılığın kurmay başkanı Enver var. Üç yıldır Bolşeviklerin saflarında Beyaz Ordulara karşı göğüs göğüse çarpışmış ve Türkiyeli komünistleri bir araya toplamak için bir kongre hazırlığında olan Mustafa Suphi ile adeta alay edercesine, Enver, Kurultayın özel davetlisi ve itibarlı kişilerinden biri olarak, yanında Zinoviyeve, Bela-Kun ve Radek olduğu halde Bakü'ye gelmekte, kendisine ayrılan locasında oturmakta ve Suphi'nin tüm engellemelerine rağmen Kurultay delegeleri onun, Turancı ideolojinin dibacesi olan uzun nutkunu dinleyebilmektedirler.

Yetmedi, Komüntern'in III. Kongresi, benzer bir anlaşılmazlıkla Mustafa Suphi'nin katlinden aklanmamış olan Ankara'nın kurduğu Resmî TKF'dan Tevfik Rüştü Aras'ı, Fuat Sabit tutuklu olduğundan gidememiştir, delege olarak kabul edebilmektedir. Turan serdengeçtisi Enver'in Radek kanalıyla Berlin'den ceza evinden kaçırılması, 'düşmanımın düşmanı dostumdur' uydurma felsefi balonunun iki yıl sonra, hayatın öğretici pratiğinin yanında nasıl sönüp gittiğini ve düşmanımın düşmanı ile iş tutmanın emek cephesinde açtığı gedikleri hatırlatmanın ayrıca faydası var diye düşünüyoruz.

Bu gerçekler çerçevesinden bakıldığında, 28 Kanunisani'den sonra Mustafa Suphi'nin, düşman bilmedikleri tarafından birçok kez öldürüldüğü rahatlıkla söylenebilir.

Mustafa Suphi ve yoldaşları komünist hareketin ilk örgütleyicileri ve ilk şehitleri oldular. Bu gerçeklik hiç bir boyuttan tartışılmaya açık değildir. Ancak, Suphi'nin, Mustafa Kemal'i anti-empyralist ve onun liderliğindeki iktidar mücadelesini, büyük ve tarihsel bir yanlışlık eseri, ulusal

kurtuluş olarak tanımlaması, bununla bağlantılı olarak, Mustafa Kemal'e "arz-ı ubudiyet" (bizzat Suphi tarafından kullanılmıştır bu kavram) temelinde ısrarlı olduğu dönüş kararının, en az birinci gerçeklikteki netlik kadar, devrim için savaşın kuralları dışında açık bir olgudur. Mustafa Suphi'nin değerinin bilincinde olarak ona, mücadelesine saygıyı güncellerken yanlış olanın üstünü kapatmak başka yanlışları beraberinde getirmesi bir yana komünist sorumluluğun sınırlarını zorlayan bir tutum olurdu.

Net olan bir üçüncü gerçeklik; Komüntern politikalarına ilişkin olandır ki; tarifine geçmeden önce bazı alıntılara başvuralım.

Komüntern'in II. Kongresinde alınan şu kararı bir kez daha okuyalım; "...biz komünistler, sömürgelerdeki burjuva bağımsızlık hareketlerini eğer gerçekten devrimci iseler ve sömürge yöneticileri köylüleri ve sömürülen kitleleri devrimci bir ruhla eğitime ve örgütleme çalışmalarımızı engellemediği zaman desteklemeliyiz ve destekleyeceğiz. Eğer bu koşullar yoksa bu ülkelerin komünistleri ülkelerindeki reformist burjuvaziye karşı da mücadele etmelidirler." (Fernando Claudin, Komüntern'den Kominform'a s.331). Her ne kadar, komünistlerin görevlerinden bir tanesinin de bu savaşın inisiyatifinde belirleyici olmaları gerektiği vurgusu yoksa da, biraz sonra anlatacağımıza kıyasla, bu çok güzel!

Önce küçük bir hafıza tazelemeyle işe başlayalım. Komünistlerin ulusal kurtuluş savaşı sürecindeki ülkelere karşı yaklaşımı ve ülkelerinde ulusal kurtuluş mücadelesi verilen ülke komünistlerinin bu mücadelelere katılmalarının taktiksel değil, ilkesel bir tutum olduğu Marksist-Leninist devrim teorisinin abc si içinde vardır. Mutlak mıdır, işte bu soru çok bileşenlidir. Komünistler bundan da önce, bu tür bir savaşın, yani emperyalizm sonrası kurtuluş savaşlarının artık anti-kapitalist bir öz taşıması gerektiği ve burjuvazinin öncülüğünde verilen bir savaşın neticede yine kapitalist sistem içinde, kırk katır kırk satır misali bir "çözüm" dayattığından ve dünyanın bu tür örneklerin sergilendiği bir toplu mezar durumunda olduğundan bahisle çok boyutlu çalışmalarını yürütürler. Komünistler, kendi mücadele ve öncülükleri olmadan emperyalist kışkıracı asla gevşemeyeceği gerçeğini propaganda eder, bağlaşıklık sorununu bu gerçekliği gözeterek değerlendirirler. Bütün bu değerlendirmelerin sonucu olarak, mücadele esnasında taktiksel anlamda geçici birlikler kurar, ortak çalışmalar yapar, ama ilkelere asla taviz vermezler, programlarını sulandırıp örgütlülüklerini likidasyona götürecek yamanmalara karşı tetikte olurlar.

Devrimin merkezinin Doğu'ya kaydığının tespitiyle Batı'dan umudunu kesen Komüntern , IV. Kongresinde; "...TKP, kitlelerin emperyalizme

karşı mücadelesinde burjuva hükümeti desteklemiştir. TKP ortak düşman karşısında kendi program ve ilkelerinden bile taviz vermeye hazır olduğunu kanıtlamıştır.” biçimindeki sözde övgüsünü gerine gerine açıklarken, Doğu’da da devrimden ziyade “yansız” diye nitelendirdiği, emperyalist çağda yansızlık her neyse, burjuva hükümetlerini desteklemiş olmasının doğruluğuna kanıt olarak sunmuş, diğer yanıyla da; acısını bile yaşamaktan korkan TKP ye kocaman bir “aferin” le uysal çocuk muamelesi yapmıştı.

Çocuklar, kişiliklerini kaybetme pahasına taviz verdikçe uysal çocuk oluyorlar ve neticede ebeveynlerinin acemice çizilmiş karikatürlerine dönüşüyorlar. TKP, ne yazık ki içerde ve dışarda hep “uysal çocuk” oluyor!

Söylendi; Komüntern, diğer adıyla Dünya Komünist Partisi, merkezi yapıda bir örgüt olduğuna ve TKP de bu örgütün üyesi bir parti olduğuna göre, Şura devletleri sempatanları ve komünist avına çıkmış zamanın Ankara Hükümeti’nin anti-Sovyet yönelimi net bir biçimde açığa çıkmış iken, bu tablonun Komüntern tarafından okunamaması ve ya, okunup iyi anlaşıldığı halde, Mustafa Suphi’nin üç yıldır dönüş ısrarının artık bir yıl öncesinin koşullarının olmadığı gerekçe gösterilerek, neden masaya yatırılmadığı sorusu, “... Bu nedenle Propaganda ve Hareket Sovyeti’nin, ‘şimdi bekle, gitmek zamansız’ diyen yoldaşlarını, TKF MK’nin dinlememiş olduğu düşünülebilir.” (Hamit ERDEM, Mustafa SUPHİ, Sel Yayınları, s.261) biçimindeki bir gerekçe gösterilerek realize edilmesi, konu üzerinde kafa patlatan hemen her iyi niyetli insanın can havliyle sarıldığı naif tutamaklar olarak değerlendirilebilir. Bunun yanı sıra, Lenin’in; “...Doğu’nun işlerini Doğu’lu yoldaşlara bırakın...” şeklindeki sözlerini gerekçe göstererek açıklama eğiliminde olmak da, risk almak istemeyenler için en kolay ve en güvenli yol olduğu da oldukça açıktır.

Bazı ipuçlarına ulaşmak için Bakü’deki Dış Büro temsilcisi İsmail Hakkı’nın Pavloviç’e yazdığı mektuptan, önemli bazı parantezleri açmamıza yardımcı olacak kısa bir paragrafı buraya alarak çerçeveyi daha da genişletecek şifreleri çözmeyi deneyelim.

Mektubunda şöyle diyor İsmail Hakkı: “Sadece bir şeye çok üzülüyorum, benim için çok beklenmedik bir şey oldu, partimizin karşıtları tarafından kandırıldığı belli olan Skaçko yoldaş bir broşür yazarak, burada TKP’nin tüm üyelerinin maceracı olduğunu belirtti.” (Yücel DEMİREL, Dönüş Belgeleri-2, TÜSTAV Yayınları, S.152)

Nereden bakılırsa bakılsın, Mustafa Suphi, ava giderken arkadaşının tü-

feğinden çıkan bir kaza kurşunuyla değil, taktik veya stratejik yanlışlıkları var ya da yok, idealleri uğruna, Ankara-Kars-Erzurum-Trabzon üzerinden gidip gelen telgrafların satır aralarında verilen hüküm gereği burjuvazinin tetikçisi Ankara Hükümeti'nin planlı tertipleri neticesinde hunharca katledilmiştir. Katliamın hemen ertesinde böyle bir broşürün yazılması, eğer gerçekse, Komüntern temsilcisi Skaçko'nun, 'biz demiştik, olacağı buydu' şeklinde, hayıflanmaya varan tavrı, hiç bir dostluğa ve hiç bir devrimci norma uymadığı gibi, hiç bir insani mantığın kabul edemeyeceği, bayağı, kaba bir self tatminden başka bir şey değildir. Yalnız, daha da önemlisi; bu broşürü yazdıracak kadar düşmanlığa varan bastırılmış bir saikin uygun ortamda dışa vurmasıdır ki, vahimdir ve ilk şifreye burada ulaşabiliyoruz.

İkinci şifre ,” partimizin karşıtları tarafından kandırılan..” biçimindeki cümlede yatmaktadır. Demek ki, Komüntern içinde bir nevi lobiler mevcuttur. Bir parti, onu sevmeyen bir başka parti mensupları tarafından olur olmaz şekilde jurnallenip itibarsızlaştırılabilmektedir. Zaman içerisinde, birbirine karşıt olan parti ve gurupların düellosuna sahne olan ve giderek dirayetsiz hakemlerin yönettiği boks ringine dönen Komüntern'in, dünya komünist hareketi hanesine yazdırdığı artılar(!) dan, çok başarısızlıklarla anılır olmasının dayanaklarından bir tanesi de bu şifre olmalıdır.

Spekülasyona kaçma riskini göze alarak üçüncü şifreyi, İsmail Hakkı'nın , “... Sadece bir tek şeye üzülüyorum.” diyen cümlesinde aramayı öneriyoruz. Mustafa Suphi ve yoldaşları katledilmiş ama, Staçko'nun, Rusya Komünist Partisi Doğu Şurası temsilcisi Stasova'yı kastediyor olmalı, “... TKP nin tüm kadrolarını maceracılıkla suçlaması” Dış Büro temsilcisini bu katliamdan daha fazla üzmüştür. Hasılı; Mustafa Suphi zaten 'maceracıydı' ama, bunun genele teşmil edilmesi fevkalade üzücüydü İsmail Hakkı için(!) Gerek mektup sahibinin ve gerekse Dış Büro'nun diğer elemanlarının siyaset sahnesinden silinip, Suphi'nin ortadan kaldırılmasından sonra adlarının artık komünist hareketlerle anılmamış olmasını bu üzüntünün 'altın vuruş' dozundan anlayabiliyoruz.

Mustafa Suphi, daha Temmuz 1918 de, Mustafa Kemal belki o günlerde Filistin Cephesi'nden ricat durumunda, muhtemelen silahları müttefik kuvvetlerine teslim ederken, temellerini attığı TKT konferansında, anti-emperyalist mücadeleye katılmak için komünistlerin başlıca çalışma alanının Anadolu olduğunu ve ilk fırsatta komünistlerin birliğini sağlama süreci ile birlikte halkın silahlı kıyamını örgütlemek için cepheye koşmak gerektiğini daima dillendirmiş ve dikkatleri hep bu yöne çekmiştir. O, 1919 da Odese'da iken şöyle diyordu: “...son damlaya kadar kanımızı emmek

isteyen bu alçak ve arsız güruh ve bu güruh-i haşeratin başında oldukları yağmacı devletlere karşı ayaklanmak bizim bugünkü en büyük borcumuz ve en mukaddes vazifemizdir. Memleketimizde bu Avrupalı eşkiyaya yardım eden zenginlerin ve hangi fırkadan olursa olsun hükümetlerin canları cehenneme!” (Yavuz ASLAN, TKF'nin Kuruluşu ve Mustafa Suphi, TTK Yayınları, s.284) Komünistlerin çalışması için sınırlı bir coğrafya yoktur, burası kesindir. Kendi ülkesinde dişe diş kana kan bir mücadele sürerken sınır ötesinden maval okumak da komünistlerin işi değildir. Bu bağlamda Mustafa Suphi'nin ülkeye dönüş isteğinde yadırganacak bir şey yoktur. Sorun taktiksel, dönüşün biçiminde ve Ankara Hükümetini değerlendirmedeki uzak görüş eksikliğidir. Bu bir gerçekliktir ve bu anlamda bir değer ifade eder.

Mustafa Kemal'in Şişli'deki köşkünde sadarettten bakanlık bekleyip, damadı şehriyari rüyaları görürken Mustafa Suphi'nin emperyalist yağmacılara ve kuklası hükümetlere karşı, kuşkusuz İstanbul Hükümeti'ne de, halkı kıyama çağırması, erken bir doğru tespit ve devrimci bir duruşun ifadesi olarak alınmalıdır.

Fakat yıl 1919 ve Mustafa Kemal o günlerde, beraberindeki Osmanlı paşaları, İttihatçı bakiye, feodal ağalık ve dinsel gericilikle henüz bir ittifak sağlamamış, geleceğinden kaygılı, zaman zaman emekliliğini düşünen her paşa gibi bir Osmanlı paşasından başka bir şey değildir. Çanakkale parlatması daha sonraki tarihlindedir. 1920 sonlarına doğru gelindiğinde ise, köprülerin altından çok sular akmıştır. Mustafa Kemal fırsatları ve şansını iyi yöneten biri olarak öne çıkmış, tekerine çomak sokmak isteyenleri ısırmaya hazır hale gelmiştir. Özellikle Ekim Devrimi'nin yarattığı şaşkınlığı üzerinden atmaya çalışan işgalci Avrupa'nın yorgun halkı artık savaşa daha fazla dayanamayacağı sinyallerini vermiş, savaş acıları yetmezmiş gibi elli milyon insanın ölümüne neden İspanyol Gribi tam anlamıyla bir katastrofa neden olmuş, Avrupa Devletleri'nin savaş makineleri arızalar vermeye başlamıştır. Bu ve bağlı birçok nedenden ötürü Fransızlar, İtalyanlar kendiliğinden çekilmiş, Yunanistan'da mali kriz buhrana dönüşecek derecede büyümüş, hükümetler değişmiş, İngilizler, Misak-i Milli sınırlarında kalmak koşuluyla komünist SSCB'nin Güney kıyılarını güvenlikte tutacak Batı yanlısı, saltanat ve hilafeti etkisiz hale getirecek bir hükümeti destekleme kararı almış ve bunun semeresi Kemalistlerin Londra Konferansına davetiyle görülmüştür.

Fransız birliklerinin Güneydoğu'da savaşır gibi yapmaları ve İtalyanların Güney'de tek kurşun atmadan Ankara Hükümeti ile anlaşarak, si-

lahlarını da bırakıp kendiliğinden çekip gitmeleri, İngilizlerin payitahtın güvenliği maksadıyla İstanbul'a çıkarma yapmaları ama "Misak-i Milli" sınırları dahilinde bir Türk Devleti kurulmasına, batı yanlısı olması kaydıyla taraftar olmaları, Mustafa Kemal'e İngiliz Liman Komutanlığı'na izin belgesi verilerek Anadolu'ya geçişine göz yummaları ve sonrasında gizli açık görüşmelere devam etmeleri elde veri iken, Yunan birliklerinin Anadolu'nun içlerine kadar şuarsuz hareketini emperyalist işgal olarak değerlendirmek, emperyalizm tanımını revizyona tabi tutmak anlamındadır ki; hem Osmanlıdan başlayarak İzmir İktisat Kongresi'nde yasallık sorunu kaldırılıp Cumhuriyetle birlikte anestezi bir etkiyle yoksul Anadolu insanının üstüne çöreklenen emperyalist hegemonya gibi büyük resmi göremeye ve hem de, daha sonraki dönemler için, kapitalist yolda az veya orta düzeyde gelişmiş ülkelerin de emperyalist olduğu/olabileceği yönünde bir düşünce yanlışlığına sürükler. O gün İngiliz emperyalizminin kucağında hoplattığı Yunanlı mütecavizler, bugün aynı oyunu Amerika'nın kucağında oynayan Yunanistan ve Türkiye gibi.

Paylaşımında geciken Alman Emperyalizminin tetikçiliğine soyunan işbirlikçi-komprador burjuvazinin siyasal temsilcisi İttihat ve Terakki Partisi, Osmanlıcılıktan Pantürkizm'e evrilen politikalarının uzantısı olan Turancılık hayalleri peşinde koşarken, Sykes Picot Anlaşması ile Osmanlı'nın tabutuna son çivinin çakılmakta olduğundan bihaberdi. İttihatçılar, savaş süresince emperyalist yayılmanın önündeki son çapakları temizledikten sonra öne çıkmış kadrolarını geri çekip kalan bakiye ile kurdukları Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri vasıtasıyla, Anadolu'da baş gösteren anti-emperyalist kıyamın üstüne tünediler. Kıran kırana geçen bir iç savaş neticesinde egemenliklerini ilan edip emperyalist işgalin tırmanması için basamak oldular.

Savaştan beklediği maksimum çıkarı elde ettiğinden emin olduğu bir safhada Ekim Devrimi'nin dünyayı sallayan etkisiyle tam anlamıyla bir şok yaşayan İngiliz Emperyalizminin, savaş bütün yıkıcılığıyla sürerken, savaş öncesi politikalarında önemli ölçüde değişiklikler oldu. Bu değişiklik; savaştan çekilen müttefiki Çarlık Rusya'sında patlak veren proleter devrimi mümkün merteye izole etmek ve giderek yok etmek olarak kısa sürede kendini gösterdi. Dolayısıyla ittifaklar sorununda duruma göre esneklikler belirmeye başladı. Çünkü "dost" bugün artık anti-kapitalist bir devrimle dünyayı sarsmış olduğu için, her ne olursa olsun çeperdeki ülkelerde "yeni dost" rejimleri desteklemek, proleter devrimi daha kundaktayken boğmanın yollarından biri olarak düşünüldü. Bir yandan Wrangler ve

Denikin ordularını devrimin üzerine salarken, diğer yandan da Güney’de, Ankara Hükümeti’ni, Yunanlıları yalnız bırakma pahasına, devrimin izolasyonu için sağlam bir basamak olmak koşuluyla destekledi.

Yunan ordularının Anadolu’nun içlerine kadar ilerleyiş ve çekilişlerinin bir bütün projenin tek tek uygulama paftaları olduğunu, Mustafa Kemal’in olağanüstü yetkilerle 3. Ordu Müfettişi olarak Anadolu’ya geçişini, Meclis-i Mebusan’ın İngilizlerce basılmasını, TBMM’nin açılışını, İstanbul Hükümetleri’nin Ankara ile resmi temaslarını ve aslında bir birini tamamlayan yapılar olduklarını, Kemalistlerin; Ethem kuvvetlerine yönelik ezme ve yok etme taarruzunu, Komünist Partisine yönelik tutuklamaları, Mustafa Suphilerin katli gibi olaylarla iç savaşın ateşini yükselterek emperyalist yayılmanın üstüne kanat germelerini, Londra Konferansı’nı ve bağlı bir dizi olguyu ancak Ekim Devrimi temelinde ve besleyici diğer olaylar ışığında ele alırsak doğru sonuca varabiliriz.

SSCB politikalarının, devrimin tehdit altında olduğu tarihsel dönemde, devletten devlete olan ilişkiler çerçevesinde değerlendirilmesi ile sınıf savaşı söz konusu olduğunda, komünistlerin düşman sınıfa karşı olan konumlanmalarını, aynı düzlemde aynı verili koşulları gerekçe göstererek belirlemek, hareketi burjuvazinin icazetine ve bel kemiği olmayan diplomasinin insafına terk etmek anlamı taşır ki, dünya komünist hareketi çeşitli defalar bu yanlışlığın günahını büyük bedellerle ödemiştir. Sınıf savaşımı diplomasinin kaypak, ikiyüzlü ve alabildiğine pragmatist politikalarından ne kadar bağışık tutulursa o kadar özgür ve bağımsız bir mecrada devam edebilme şansını yakalar. Tersı durumda bu kirli alanın pıslığıne bulaşıp soysuzlaşarak tarih sahnesinden silinir.

SSCB’nin, Ankara Hükümeti’ne kayıtsız şartsız desteğinin çektiği kalın perde sayesinde, Mustafa Kemal’in anti-Sovyet, anti-komünist tutumu, bir dizi tutuklama, açık savaş ve Suphi örneğinde olduğu gibi zalimce katliama rağmen ne yazık ki görül(e)medi. Anti-komünist saldırının ne derece planlı bir geçmişinin olduğunu anlamak için, çok değil, on beşlerin katlinden 13 gün sonra, meclis gizli oturumunda M.Kemal’in şu söylediklerine kulak vermek yeterlidir: “...Rusya Anadolu’da bir Sovyet hükümeti kurmak istiyor ve Rusların Anadolu içlerindeki çeşitli komiteleri finanse ettiklerini öğrenmiş bulunuyorum... Şimdi gizlice onların izini sürmekle uğraşyoruz. “ (Bir İngiliz istihbarat raporundan aktaran Bülent GÖKAY, Emperyalizm ile Bolşevizm Arasında Türkiye, Agora Kitaplığı s.171)

Serv koşullarını masaya yatırmak için toplanması planlanan Londra Konferansı’na çağrılı olmanın ve emperyalistlere verilen gizli teminatların

ödülünü görmenin verdiği heyecanla Mustafa Kemal, yine İngiliz İstihbaratından aldığı bilgilerle, coşarak nasıl iz sürdüğünü anlatıyor. İz sürüldü; Bizans oyunlarına taş çıkartacak derecede türlü entrikalar sahnelenip, Ethem çok sert bir müdahale ile geçişe zorlandı, Kuva-i Seyyare tasfiye edildi. İz sürüldü; ülke çapında komünist avına çıkıldı, tutuklamalar bir birini izledi. İz sürüldü; Mustafa Suphi ve yoldaşları kalles tuzaklarında, insanlık dışı zulme muhatap bırakılarak katledildi.

Mustafa Suphi'nin, düşündüğünü, o andaki doğruluğu veya yanlışlığı bir yana, fazla zaman öğütmeden hayata geçirmeye çalışan, hızlı karar alabilen biri olduğunu kestirmek hiç de zor olmasa gerek. Bu kararlarını gözü kapalı destekleyenlerden bazıları, Mehmet Emin Süleyman Sami ve benzerleri gibi, beyinlerinin arka planlarının emrettiği ölçüde ajan veya dalkavuklukla malul de olsalar, bu can alıcı gerçek değişmemiş ve o bulanık ortamda Suphi'nin seçimlerinde ön sıralarda yer bulabilmişlerdir. Anlaşılan o ki; riya ile sevginin, düşmanlıkla sadakatin arasındaki ayırıcı çizgiler konjonktürün bulanık ve bulaşıklığında hızla hareket eden Suphi'nin hayatı kararlarını alma düzleminde birbirine karışmışlardır. Süleyman Sami'nin bizzat M. Kemal tarafından beyni işgal edilen ajan, keza Doğu Halkları Kurultayında Enver'in bildirisini okuyan Mehmet Emin'in ittihatçı bakiyesi bir ajan olduğu, bu kurultayda Enver aleyhine kamuoyu oluşturmaya çalışan Suphi tarafından ne yazık ki anlaşılammıştır. Bu kahredici zaaf katliama giden yolun ilk basamağı olmasının yanı sıra örnek teşkil etmesi bakımından da gerekli ciddiyetle anımsanmalıdır.

Bunu söyledik, tekrar üstünde durmuyoruz. Esas parmak basılması gereken nokta, dönüş kararının ne zaman alındığı ve karardaki kararlılığın sürekliliği ve Mustafa Suphi'nin giderek, aşama aşama bu kararlılığını bir üst düzeye taşımadaki samimi inancını sürdürürken Komüntern ile olan münasebetler ve Komüntern'in engeller gibi görünüp perde arkasından gidişinin önünü açtığı yolundaki spekülasyonların doğruluk derecelerinin ne olduğudur.

Süleyman Nuri'nin anlatımlarından, Doğu Halkları Harekat ve Propaganda Sovyet'inde konu tartışılırken, Kömüntern temsilcisinin dönüş taraftarı olmadığını anlayabiliyoruz. Bu anlatımlar dışında somut bir belge henüz elimizde olmadığından, ilerde yeni bilgilerin ortaya çıkması durumunda rezervimizi koyarak, anlatılanlar ışığında yol bulmaya çalışacağız. Fakat ilk önce, Mustafa Suphi'nin de dikkatleri çekmek istediği bir noktayı ve bu noktaya yönelik bizzat kendi uyarısını da buraya alarak meseleye biraz daha açıklık getirmeyi deneteceğiz.

Şöyle diyor Suphi, 22 Kasım 1920 TKP MK toplantısı tutanaklarında: “Anadolu Kuva-i Milliye Ordusu’nun Rus Şuralar Cumhuriyeti’ne karşı bir suikastı hiss olunmaktadır”(Yücel DEMİREL, Dönüş Belgeleri-1 TÜSTAV Yayınları s.264)

Bu uyarıyı, dönüş kararının tekrar gözden geçirilmesi, ya da, en azından bir müddet ertelenmesi izlediyse de, neticede bunun da bir yararı olmamış, bu açık tespite rağmen ısrar devam etmiş, Karabekir’in olmayan Bolşevikliği ve “iyi paşa “ oluşuna istinaden ortaya çıkan sahte güvenin koruyuculuğu ile kapanan ve bugüne kadar tam anlamıyla mantıksal bir çözümlemesi yapılamayan bu antagonizmanın bizzat tespit edenleri tarafından hafife alınmasıyla dönüşe karar verilmiştir.

Anlaşılan, SSCB-Ankara hattında sürmekte olan antlaşma görüşmeleri, yardım ve diplomasinin yaydığı nispeten iyimser ama kesinlikle kaygan ve ikiyüzlü havanın verdiği güven(!) devrimci normların üzerini örtmüş, Mustafa Kemal’den giden sözde davet mektuplarının subjektif yorumu, tertip ve tedip kokularını bertaraf etmiş, Süleyman Sami’nin Ankara direktifi olarak Mustafa Suphi’yi tuzağa doğru çekme işindeki başarısı, bu tarz bir antagonizmaya kendini gösteren bir ihtiyatsızlık, bu sitille dönüşün kaçınılmaz sonunu hazırlamıştır.

Süleyman Nuri’nin anılarında dönüş kararının TKP MK ‘inde enine boyuna tartışıldığı ve sonuçta Mustafa Suphi’nin görüşünün ağırlıklı olarak kabul edildiği anlatılmaktadır. Süleyman Nuri; “... Ankara’daki Halk İştirakiyun Partisi’nin cevabını beklemeye lüzum görmeden ve o günlerde Ankara ve Kars’ta bulunan partili arkadaşlardan Şerif Manatov’un, paşaların kendisine yazdığı davetiyelere inanmakta gayet ihtiyatlı olması hususundaki ihtarı tazammüm eden mektubuna da aldırış etmeden... Mustafa Suphi bir gün gece yarısı Merkez Komitesi üye ve namzetleri... ve diğer mesul işçilerimizin bulunduğu toplantı açılır açılmaz Mustafa Kemal’de gelen davet mektubunu okudu. Mustafa Kemal mektubunda; ‘BMM sol koltukları işgal ve meclis kürsüsünden Türkiye işçi ve çiftçilerinin haklarını müdafaa etmek için TKP MK’ni Ankara’ya davet ettiğini’ yazıyordu. Karabekir ve Ferit’in mektupları okunmamakla beraber içeriklerinin aynı olduğunu söyledi.” (Süleyman Nuri, Uyanan Esirler, TÜSTAV Yayınları, s. 359)

Bilinen, daha doğrusu yazıldığı varsayılan, Mustafa Kemal’in, Mustafa Suphi’ye 13 Eylül 1920 de yazdığı mektuptan sonra herhangi bir mektup yazmadığıdır. Yazdıysa dahi, herhangi bir kaynakta, Suphi’nin o toplantıda zikretmesinden başka, böyle bir belgeye hiç bir yerde rastlanmadığıdır.

Okunan, Mustafa Kemal'in 13 Eylül tarihli mektubu değildir. Aslında anlaşılan, ortada bir mektup da yoktur. Kaldı ki, böyle bir mektubun gerçekliği kabul edilse bile içeriğinin Suphi'nin MK da savunduğu biçimde olduğunu kanıtlayacak bir veri yoktur. Anlaşılan; varsa dahi bu mektupta Mustafa Kemal, TKP yi Ankara'ya davet etmemiş, BMM' ni adres göstererek şu şekilde söylediği iddia edilmiştir: “ Aynı hedefe yürüyen Türk İştirakiyun Teşkilatıyla tamamen tevhid-i mesai edebilmek üzere BMM nezdinde salahiyeti tammeyi haiz bir murahhas göndermenizi, BMM tarafından Azerbaycan Hükümeti nezdinde murahhas olarak Bakü'ye gönderilmiş Memduh Şevket Bey'le tesis-i irtibat ve tevhid-i mesai eylemenizi rica eder...”(Fethi TEVETOĞLU, Türkiyede Sosyalist ve Komünist Faaliyetler, s.275)

Buradan anlaşıldığı gibi açık bir davet yok, özetle; yetkili bir temsilci göndererek BMM ile görüşmesini ve Bakü'deki görüşmelerin de Memduh Şevket ile yapılmasını söylemiştir. Tam tersi, Ankara'nın, dengeleri bozacağı ve siyasi havayı Hükümetin aleyhine değiştireceği endişesiyle TKP'nin Bakü'den Ankara'ya nakline ihtiyatlı yaklaşmış ve giderek buna açıkça karşı olduğunu her fırsatta söylemiştir. Ayrıca, Mustafa Suphi'nin kuruluş Kongresini Anadolu'da, yasal statüde yapmak istediğini daha önce dillendirmiş ama Ankara'nın kesin ret tavrı üzerine bu seçenekten vazgeçmiştir. Kongre toplanmasına şiddetle karşı çıkan bir Hükümetin giderek hem iç ve hem de dış hasımlarına karşı daha da güçlendiği bir durumda TKP MK sının ülkeye girmesine izin verebileceği ihtimalini neyle ve nasıl açıklanması gerektiği okuyucunun tasarrufuna kalmıştır. Üstelik, Bir taraftan Yeşil Ordu dağıtılmış, Ethem Kuvvetleri dağıtılıp tedip edilmiş, komünistler tutuklanıp yargılanmış, Londra Konferansı Ankara Hükümeti' ne göz kırpmış, Moskova Anlaşması'na giden diplomatik güzergah belirginleşmiş ve tüm bunlar ve daha çoğuna yaslanan Mustafa Kemal tek güç haline gelmişken, o gün ve bugünün penceresinden bakıldığında, bu naifliğe hayıflanmamak elde değildir.

Burada bir detayı atlamamanın önemi hem komünist ahlak ve hem de ilkeler perspektifinden bakıldığında önemi büyüktür. Dönüş ısrarlarının devam etmesi üzerine ve Komüntern defterinde Mustafa Suphi'nin adının arka sayfalara doğru kaydırıldığı istihbaratının sağlanmasının verdiği fırsatla, Ankara B planını yürürlüğe koyma yolunu seçmiştir. Kazım Karabekir'in olaya; “ Bakü'deki TKF'nın memleketimiz içinde, BMM' nin haberi olmadan ufak rütbelilerle veya halk ile teşkilat yaparak icraata kalkışması felaket olur...eğer komünizm kabul edilmek lazımsa bunu ancak BMM kabul edebilir. Bir takım istekler ve devrimler olmaz. Bunu Bakü'ye bildir-

dim. Başka bir şey yapmalarına izin verilmeyeceğini anlattım. Onlar kabul ve Ankara'ya adam gönderdiler. Mustafa Suphi'de Ankara'ya gitmek için izin istedi ve kabul olundu.” (Kazım Karabekir, İstiklal Harbimiz, Türkiye Yayınları, s.1075) şeklinde yaklaşması Mustafa Suphi'nin Karabekir'den bir Bolşevik yaratmasına yetmiş, bu yüzden Bakü karşılaşmalarında Manatov'un uyarılarına kulak asmamıştır. Burada Ankara'nın elini güçlendirdiği varit olan birbirine bağlı üç soru sorulmasının tam zamanıdır: Mustafa Suphi Komüntern gündeminden arka sıralara iteklenmiş midir, eğer öyle ise bunun nedeni nedir ve Ankara bunun bilgisine nasıl sahip olmuştur. Bu soruların cevabı bugün ancak yorumla bulunabilir ki, onun da bilimsellik ve gerçekliliği muhtelifdir.

Anadolu'da komünistler aleyhine esen rüzgarları ve Ankara Hükümeti'nin komünistlere karşı uyguladığı baskı, kıyım ve işkencelerden haberli ve bu yüzden sınır dışı edilen biri olarak Şerif Manatov 'un “...Suphi'yi arkadaşlarından bir çoğu daima Türkiye'ye gitmek için teşvik etmekte olduğu anlaşılıyordu... Ben Karabekir'i Suphi'ye çok kurnaz bir diplomat olarak tasvir ettim. Fakat yoldaşları Suphi'yi gitmeye tamamen ikna etmişler. Tarafımdan verilen malumatın ona hiç tesir etmediğini hissettim. Artık Suphi Türkiye'ye gitmek için karar vermiştir.” (Ş.Manatov, Suphi Bakü'de ve Kars'ta, aktaran; Yavuz ASLAN, TKF ve Mustafa Suphi, TTK Yayınları s.287) şeklindeki uyarılarını Suphi; “ ... ben Karabekir Paşa ile muhabere ediyorum, o beni davet ediyor” (ERDEM, s.202)diyerek dikkate almazken, katiline doğru adım adım yaklaşmakta olduğunu aklından geçirmiyordu. Suphi'yi ikna eden kim veya kimlerdi? Böyle birileri yoktu da bunu sadece Suphi'nin “kapislerine” bağlamak, meselenin en hafif ve en bilim dışı versiyonunu öne sürmek olur. Ankara-Bakü-Moskova hatında gidip gelen istihbarı bilgilere sahip olmadan bu soruların net cevabını bulmak olası değildir. Süleyman Nuri'nin anılarından öğrendiğimiz kadarıyla “o gece” yarısı alelacele toplanan MK de konu enine boyuna tartışılmış, ekseriyet aleyhte konuşma yapmış iken “dönüş” kararı Mustafa Suphi'nin baskın tavrı sonucu bazı komite üyelerinin “kerhen” desteği neticesinde alınmıştır.

Mustafa Suphi ve TKP hakkında komünist ahlakın sınırlarını zorlayacak nitelikte yazı ve iddialarda bulunan Süleyman Nuri'nin anılarına tek başına olsalar belki itibar edilmeyebilirdi. Ancak, gerek Manatov ve gerekse diğer araştırmalardan edinilen bilgiler ışığında, gerçekte Suphi'nin, Ankara Hükümeti'nin devrimci bir hükümet olduğuna, özellikle Karabekir ve Mustafa Kemal'in komünist değilse bile sağlam birere sempatan

olduklarına, Ankara’da ona hüsnü kabul göstereceklerine inanmış olarak tüm ikazları elinin tersiyle iterek yola koyulduğu anlaşılmaktadır. Süleyman Sami’nin, M. Kemal’den “ikinci mektup” uydurması veya Süleyman Sami’nin bile böyle bir mektubun varit olduğundan hiç bahsetmemiş olması ihtimalinin de olabileceğinden bağımsız olarak Suphi’nin bu “mektup” a dayanarak ısrarcı olmasının arka planıdır önemli olan. Ve biz bunu asla öğrenemeyeceğiz.

Suphi’nin, gerek Doğu Halkları Kurultayı ve gerekse sonrasında gelişen bazı olaylardan dolayı birlikte çalıştığı Bolşevik yoldaşları ile sorunlar yaşadığı artık hiç bir kuşkuyla mahal vermeyecek derecede açıktır. TKP MK’nin 12.10.1920 tarihli kararından, Manatov’un bu anlattıklarına farklı bir pencere açabilecek bir pasajı buraya alıp arka planını aydınlattıktan sonra pencereyi kapatalım. Şöyle diyor karar; “...Anadolu’daki komünistler ve komünist guruplar gibi, görev yerlerinden dönen arkadaşlarımız da şu görüşleri savunuyor: ‘Rusya Sovyet Cumhuriyeti ve III. Enternasyonal, Türkiye’ye destek vermekten başka, TKP programını Türkiye’deki tek gerçek program olduğunu kabul edip onaylamalı ve başka programları kabul edenlerin Bolşevik olmadığını ilan etmelidir... Kimi teşkilatlar terörist niteliktedir... Türkiye’ye para, silah, askeri teçhizat olarak ve başka şekillerde yapılan yardım TKP nin elinden geçmelidir.’”(Yücel DEMİREL, Dönüş Belgeleri-I, TÜSTAV Yayınları, s.114-115)

SSCB-İngiliz, Ankara-SSCB antlaşmalarının arifesinde, TKP’ nin bu taleplerinin karşılanması, her iki antlaşmanın; ‘hiç bir taraf diğerinin aleyhine bir başka ülkede faaliyette bulunmayacak, mevcutları desteklemeyecek’ şeklindeki açık ifadeye rağmen yasal ve diplomatik kanallardan mümkün değildi.

Peki, TKP’ nin bu taleplerinin tamamının değilse bile, her iki talebin başka biçimlerde de olsa karşılanabilme olanağı var mıydı? Bizce vardı. Bunun bin çeşit yolu bulunabilirdi, ancak o dönemde, Bolşevik Devrim’in korunması adına, elle tutulur bir işçi sınıfının olmadığı Anadolu’da bir komünist ihtilal yerine, tarafsız Mustafa Kemal’ li bir hükümetin tercih edilmesi şeklini alan pragmatizm daha “reel” bir politika olarak benimsenmiş durumdaydı. Öyle ise, bu taleplerin karşılanması o verili koşullarda o “reel” politikalarla imkansızdı ama bir şartla; sınıf savaşını devletler arası bulaşık diplomasi ile ikame ederseniz imkansızdı. Yukarıda bu konuya değindik. TKP nin bu talebinin doğruluğunu sayısız noktadan bakarak onaylamak mümkün. Olması gerek de buydu. Fakat “gri gerçeklik” buna cevaz vermemiştii

Bu alıntıya diğer yanıyla baktığımızda; Anadolu’da komünist örgütlenmelerin Odessa’dan gelen Bolşevikler vasıtasıyla başlamış olabileceği ihtimali düşünülse dahi, bu miladı Şerif Manatov ile başlatmakla büyük bir yanlışlık yapmış olmayız. Suphi’nin ‘terörist guruplar’ dan kastının ne olduğu pek anlaşılmamakla birlikte, resmi TKF olmadığı, onun dışında başka komünist gurupları, hafı TKP vb, kastettiği ve muhtemelen işin ucunu iyi dostu Manatov’a kadar vardırıldığı açıktır. Bu açıdan bakıldığında Manatov’un ikazlarının dikkate alınmaması tutarlılık açısından normal görünmektedir.

Bu noktanın biraz daha açılması bakımında TKP Dış Büro’nun 6 Şubat 1921 tarihli toplantısında alınan bir kararını buraya aktarmak faydalı olacaktır: “...Bizler Ethem’in ve yandaşlarının Batı Cephesi’de, Anadolu Cephesi’nde devrimci Anadolu Hükümetine çılgınca anarşik çıkışını lanetliyoruz. Anadolu’daki devrimci hareketin destekçileri olarak bizlerin bu gibi şahıslarla hiç bir ilişkisi ve hiç bir ortak yanı olmamıştır, olamaz.” (Yücel DEMİREL, Dönüş Belgeleri-2, s.41)

“Kimi teşkilatlar terörist niteliktedir” den kastın ne olduğu net olmakla beraber, o, “devrimci” denilen hükümet elinde kasatura Sürmene açıklarında komünist katliamı yapıyor, Dış Büro komünistleri temsilen “devrimci hükümete” saygılarını sunuyor ve diğer komünistlerle birlikte onların çevresindeki sempatizan çemberi terörist ilan ediyor! En acısı da budur. Belki daha da acısı, aynı suçlamayı Mustafa Suphi’nin Kars’ta iken yapmış olmasıdır. Sonrasında Nazım’da, o pek bilinen şiiri ile bu koroya katılmış, neticede, Kuva-i Seyyare ve Ethem olayının Kemalist yorumu giderek TKP’nin bu konuda değişmez politikası haline gelmiştir.

Suphi Ethem’e, Stasova da Suphi’ye maceracı diyor. Ethem’in bilinen kalibrede bir komünist olmadığından bağımsız olarak söylersek; bu peşin suçlayıcı mantık komünist hareket içinde hep devam ediyor. Komünistler bu suçlamalarla cebelleşir yol alamazken, burjuvazi bitişik istasyonda makas değiştirip kervanını istediği yöne sevk ediyor. Bu o gün de böyleydi bugün de böyle ne yazık ki!

Kütle düşükse, esen her rüzgarda oradan oraya savrulmak kaderden değil, basit fizik kanunundan sayılıyor.

Anadolu’da komünistlere ve Ethem’e açık savaş ilanı aynı ile vaki iken, emperyalistlerle anti-Sovyetik temelde sürdürülen diplomasinin artık gizliliği kalmamacasına su yüzüne çıkmışken, “öldüren birdir, ölen biziz!” diyecek yerde, Ankara, yatıp kalkıp maaşlarına zam üstüne zam yaparken, cepheden cepheye koşan, gerici isyanları bastıran Ethem’i hainlikle suç-

lamayı devrimin kurallarına bağlı kalarak açıklamak mümkün değildir. Suphiler öldürülmüştür. TKP Dış Büro bundan henüz haberli olmayabilir, ki; olmadığı biliniyor. Ancak, dönüş kararının arka planı olması ve o tarihte halen geçerliliğini koruması, Ethem ve Mustafa Kemal'e bakışı net bir biçimde anlatması bakımından Dış Büro'nun bu kuyruk bağımlılığı, aklı sırtında olanlarla nereye kadar gidilebileceğinin anlaşılması bakımından ibretliktir.

Şimdi bir soru, daha doğrusu ana sorunun, onunla bağlantılı olan bir parçasını soralım: Osmanlı paşalarından, İttihatçı artıklardan, soykırımdan geçirilen Ermeni halkının varlıklarına el koyup palazlanan eşraftan, Topal Osman misali Rum halkın mallarını zorla müsadere eden eşkıya bozuntularından, Doğu'nun feodallerinden, Şeyhlerden oluşan ve sınıf olmanın tadına varmakta olan Anadolu burjuvazisinin siyasal oluşumu Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri emperyalist yayılmaya alan açarken, savaşır gibi yapımlarına direnen ve maskelerini düşürmeye çalışan Ethem'e, velev ki bu, gerçekte ulusal kurtuluş savaşı verildiği bir tarihsel süreçte olsun, iki bin kilometre uzaktan hain veya maceracı demek ne kadar isabetli, ne kadar bilimseldir?

Aslında, tartışmayı insan aklının sınır boylarına kadar taşıyarak; 'Ulusal Kurtuluş la sonuçlandığı söylenen savaşın, var olan bir ulusun emperyalist işgalden kurtuluşu mu veya henüz doğmakta olan burjuvaziye tanımlayıp ona şemsiye olacak ve esasen Osmanlı'dan başlayarak, kapitülasyonlar, Duyun-i Umumiye, Osmanlı Bankası, Demiryolu, Reji vb vasıtasıyla yerleşmekte olan emperyalist boyunduruğu perdelemek ve giderek istikbalini garantiye almak üzere, hammaddesini yoksul Anadolu halkının oluşturduğu "Milli Ordu" mahareti ve iradi bir zorlamayla, etnik temizlik(!) temelinde bir ulus kurma savaşımıydı' sorusu rahatlıkla sorulabilmelidir. Zaten de bu soru sorulup net cevabı verilmeden o "kurtuluş" dedikleri savaşın nerden nasıl kurtuluş anlamına geldiğini belirtmek olanaklı değildir. Burjuvazinin kurtuluşu ise o başka!

Emperyalist çağda, sömürge ülkelerin burjuvazisinin işbirlikçi niteliği ve asalak karakteri, onun bağımsızlıkçı olmasının önündeki en büyük engeldir. Dolayısıyla, Osmanlı paşaları, ittihatçı artıkları, dinsel ve feodal gericilik ittifakına ekonomik ve sınıfsal taban oluşturan işbirlikçi burjuvazinin, bir taraftan emperyalist odakların desteğini alarak girdiği savaşın ekonomik ve toplumsal kurtuluşa açılan bir kapı olmadığını anlamak gerek.

Komünistlerin; ülke topraklarının emperyalist çizime altında ezilmesi,

kaynaklarının, emeğinin son raddesine varıncaya kadar sömürülmesi karşısında, bir saniye bile kaybetmeden ileriye atılarak savaşmak üzere konum almaları, onların varlık nedeni olduğu gibi, ülkenin kaderinin belirleneceği siyaset sahnesinde bulunmaları ve mücadelenin öncülüğünü almaya çalışmaları aynı zamanda bir zorunluluktur da.

Ancak; İngilizlerce şımartılıp pohpohlanan Yunan birliklerinin, reel amaçların uzağında, avantüre kaçan müteceviz ideallerinden bir emperyalist işgal formatı oluşturup bu illüzyon üzerinden konuşlanmak, emperyalist yayılma olarak kendini gösteren büyük resmi görememek ve savaş, burjuvazinin koştuğu kulvarda, onun belirlediği kriterler ve onun liderliği altında kabul etmek anlamı taşır ki; dünyada, sonunun, komünistler ve emekçi halk için acı ile bitmediği bir tek örnek bile yoktur.

Meselenin odak noktasını bu öznellikte göstermek istemediğimiz açıktır. Böylesi yanlış veya eksik bir değerlendirmenin, Mustafa Suphi'nin dönüşünü koşullandıran düşüncesi bağlamında, yapılmasının arka planı aydınlatılmadan bunun bir hükmü yoktur. Bu arka plan, daha çok, SSCB-Ankara, Komüntern-TKP ve Doğu Halkları Propaganda ve Hareket Sovyeti şemasında şekillenmekte, olaylara daha net bir bakışı olanaklı kılacak materyallere burada rastlamaktayız.

Suphi'nin, gerek Doğu Halkları Kurultayı ve gerekse sonrasında gelişen bazı olaylardan dolayı birlikte çalıştığı Bolşevik yoldaşları ile sorunlar yaşadığı artık hiç bir kuşkuyla mahal vermeyecek derecede açıktır. Daha sonra kısaca değinilecektir. Ama bu çok doğaldır ve devrimi yaymak gibi bir sorunsal etrafında dönüp duruyorsa hiç bir şekilde yadırganamaz. Aynı ışık demetinin farklı yapılarıdaki merceklerde farklı şekilde kırılacağı basit optik kuralıdır. Zaten mesele, aynı ışık demetini, tıpa tıp çakışmasa da, yaklaşık olarak aynı doğrultuda kıracak düzenekler yapma meselesidir. Tez-anti-tez-sentez bağlamında yoldaşça tartışmanın önemi burada yatmaktadır.

Ulaşabildiğimiz kaynaklarda, özellikle Mustafa Suphi'nin dönüş ısrarı konusunda, Komüntern gibi, Doğu Halkları Propaganda ve Hareket Sovyet'i gibi üst örgütlerde veya bu örgütlerin konuyla ilgili birimlerinin toplantılarında detaylı bir tartışma veya bağlayıcı bir karar rastlayamadık. Fakat gerek anılardan ve gerekse daha sonraki suskunluk ve umursamazlıklardan edinilen izlenim, bu bahsedilen yapıların Mustafa Suphi'nin Anadolu'ya geçişinde gördükleri sakinca ile Mustafa Kemal'in onları isteme nedenleri arasında bir benzerlik bulunduğu yönündedir.

Daha önceki hatırlatmamıza dönersek; Mustafa Suphi ve beraberinde-

kiler henüz Kars'ta iken, Azerbaycan'da yayınlanan gazetelerde , 'Şark Şurası temsilcilerinin Ankara'ya gitmelerine izin verilmedi' şeklindeki haberler üzerine Doğu Halkları Propaganda ve Hareket Sovyet'i şu açıklamaya yapmıştır: "... Şark Milletleri Tebligat ve Harekat Şurası bununla haber veriyor ki, Ankara Hükümeti'nin, Şark Milletleri Tebligat ve Harekat Şurası Vekillerinin Ankara'ya gelmelerini reddetmesi hakkında matbuata verilen haber asılsızdır. Tebligat Şurası Ankara'ya hiç bir nümayende göndermemiştir." (Azerbaycan Fukarası'ndan aktaran Yavuz ASLAN, a.g.e.s,334)

Mustafa Kemal-Karabekir-Erzurum- Valisi Hamit arasında sürüp giden telgraf trafiği ile Mustafa Suphi'nin sonu hazırlanırken, yayınlanan bu bildirin katillerin işini kolaylaştırdığı gayet açıktır. Şark Şurası içindeki çalışmaları ile Lenin ve Stalin'in övgülerini almış TKP'nin kurucusu Mustafa Suphi'nin, her ne olursa olsun, yaşamına kastedilen bir tertip içine çekildiği o koşullarda böyle bir açıklamanın yapılması, Suphilerin, günlerce aç bırakılmış aslanların kafesine atılması derecesinde zalimanedir.

Öldürüldükten sonra, Trabzon Konsolosu Bagirov ve Konsolosluk Müdürü Astahov'un Trabzon Valisi tarafından ciddiye bile alınmayan yarım ağız sorularını veya Çiçerin'in, cevabını merak bile etmediğinden kuşku duymadığımız "usul" den sorusunu bir yana bırakırsak, Mustafa Suphi'nin akıbetini araştırarak her hangi bir etkili ses ne SSCB, ne de Komüntern organlarından duyulmamıştır. Bu tutum, komünist dayanışma adına erozyonun boyutunu vermesi bakımından önemli bir gösterge olmasının yanı sıra, katillerin saklanması kolaylaştıran; "millici olduğu için Suphi'yi Bolşevikler öldürttü" şeklindeki bir saçmalığa da doğal olarak temel teşkil etmiştir.

Kıyas, her zaman önceden tahmin edilen farkları, beklenen boyutta vermeyebilir. Fakat yine de, alternatif düşünmeye kılavuzluk etmesiyle de bazen çok sürpriz sonuçlar da doğurabilir. Bilimsel kuşkunun tetiklemeyle, olgular o anki mevcut birikimlerle olan etkileşimleri bağlamında çözümlenmeye çalışıldığında ise, genellikle sürpriz olmayan doğru sonuçlara varılır. Mustafa Suphi ve on beş yoldaşı, ulufe peşindeki güruhun yarattığı izdihamdan değil, kestirim ve yöneme ilişkin zaafırlar bir yana, giriştikleri mücadelenin karşı güçleri tarafından onlara dayatılan asimetrik savaşın hesaplayamadıkları dinamiklerine yenik düşmeleri neticesinde kendi inançları uğruna öldürülmüşlerdir. Ne adına olursa olsun, böylesi bir meydan okumaya Komüntern'in gösterdiği duyarsızlık dağa taşınmış iken, Suphiler, kimsesiz ve kimliksiz bir kılığa sokulup aranıp sorulmazken, resmi TKF den delege olarak çağrılı olduğu halde politik nedenler dışında tutuklu bu-

lunan Dr. Fuat Sabit'in serbest bırakılması için, önce SSCB Ermenistan temsilcisi B.Legran, sonrasında MK ve Kızıl Ordu Devrim Komitesi üyesi G.K. Ordjenikidze'nin Karabekir'den ricacı olması, düşmana cephane sağlamaktan başka bir işe yaramamıştır.

Suphi sonrasında komünistleri, ölümünün ikinci yılında çıkardıkları bir kitapçıktan sonra yıllık anmaların ötesinde, bu katliamın izini sürmek, ya da sınıf kını temelinde dimağı diri tutmak anlamında hiç bir faaliyette bulunmamıştır. Özellikle Şefik Hüsnü dönemiyle Mustafa Suphi defteri kapatılmış, bu ve sonraki dönemlerde, çoğu kez, paradoksal bir tutum içindeki TKP marifetiyle Ankara bu olaydan temizlenmeye çalışılmıştır. Bakü'de ki kuruluş kongresine gitmemiş olan Şefik Hüsnü, Suphi'yi, onun faaliyetini kendince küçümseme yolunu benimsemiş ve mümkün mertebe Suphi'nin uzağında kalmaya özen göstermiştir. Elinin güçlendiği hesabı içinde, Suphi'den sonra topladığı kongre ile TKP nin tek söz sahibi haline gelmiş, sonrasında V.N.Tör ve diğerleri gibi polis ajanlarına partiyi teslim ederek kapağı yut dışına atmıştır.

Bugün, bazı oluşumların, Şefik Hüsnü'nün adını Mustafa Suphi ile yan yana, onunla eşdeğerde kıymetlendirmesi, bu yazının tespit ettiği bir başka ironidir. Tarih, hakim güçlerin ezberlettiği kadarıyla akılda kalıyorsa kendi tarihini yazmak o oranda zorlaşıyor. Tarihsizlikle eş anlama geliyor.

TKP Dış Büro üyelerinden Ahmet Cevat Emre, Saphilerin katli üzerine Komüntern İcra Komitesi Doğu Şubesi Müdürü Pavloviç'e gönderdiği ve SSCB Trabzon Konsolosu'nu pasiflik ve ilgisizlikle suçladığı mektubunda, cinayetin TBMM Hükümeti tarafından işlendiğini açıkça ifade ediyor ve III. Enternasyonal'den, yoldaşlarının akıbetinin açığa çıkarılmasını istiyordu. Aynı A.C.Emre, Türkiye'ye döndükten sonra devlet kapısında bulunduğu kaymaklı işlerin hatırına olacak, hem politik görüşlerinden ve hem de o zamanki tespitinden feragatle, cinayeti, Trabzon Valisi-Muhafaza-i Mukaddesat teşkilatı ve kayıkçı kahyası ile sınırlı tutarak ibretlik bir dönüş sergiliyor. Dönenlerden on beşi Karadeniz'in derinliklerinde ebedi sessizliğe gömülürken, A.C.Emre gibi sonradan dönenler, yaranmanın bin bir yolunda aynı sessizlikle kişiliklerini tüketerek silinip gittiler.

Mahmut Goloğlu'nun, İstiklal Harbimiz Tarihi adlı eserinde, kafiledeki Abdülkadir olayını, Kahya'nın oğlunun anlatımlarına dayanarak Ankara'yı işaret etmesinden başka, özellikle 1922 den sonraki TKP de hakim olan kanıksanmış suskunluk, ilkin, bir TKP li olan Hasan İzzettin Dinamo'nun, yine Kahya'nın oğlunun söylediklerine binaen, katliamın adresini Ankara olarak yazması ile bozuluyor. Ama bu çıkış yine bir TKP li olan, Rasih

Nuri İleri tarafından “çocukluk” olarak değerlendiriliyor. Mustafa Kemal’den birinci sınıf devrimci yaratma çabasını gösterirken Rasih Nuri, Kemalizm’in flamasını sallamayı deniyor. Birleşik kaplar misali; kabın bir tarafına uygulanan basının etkisiyle diğer tarafı doldurup rakip büyütülürken, basit fizik kanunu, kendinden verdiği için büyüten küçülüyor. Bu kural, yaşamı boyunca TKP ‘nin kör talihi oluyor. Gördüğü basınç karşısında TKP, bileşik kaplar kuralı gereği hep bağımlı oluyor. Bu bağımlılıkla TKP, hep minör kalıyor. Günümüzde kendilerinin TKP nin ardılı oldukları iddiasını geveleyenler aynı Rasih Nuri’yi bayraklaştırmışlardır. Bu omurgasızlığı, bu sınıf kininden yoksunluğu nereye koyacağız peki?

Eldeki yazı ve belgeler üzerinden yapılan kaynak taramalarından, bir başka farklı yaklaşım, özellikle 12 Eylül faşist darbesinden sonra TKP içerisinde örgütlenen ve adını “Devrimci Kanat” olarak duyuran muhalefet gurubunun yayın organının Ocak 1982 tarihli sayısında yer alan ve TKP Ankara Davası delilleri arasında bulunan “Mustafa Suphi’nin Katili Mustafa Kemal’dir” başlıklı yazıda görülmektedir. Bugünün kaynak zenginliğinden yoksun ve doğal olarak, yer altı çalışmasının zorluklarından kaynaklı eksiklikleri olan, radikal ideolojik bir bakışın ürünü bu tespitin, TKP ve o dönemin merkez kadroları algısında hiç yer etmemiş olması, 1922 yılı sonrası tercih edilen “unutmak ve unutturmak” anlayışının dönemsel versiyonu olarak değerlendirilmelidir. Bilebildiğimiz kadarıyla bu tarz bir değerlendirme TKP bünyesinde bir ilktir ve halen de öyledir. Evveliyatından beri Kemalizm’le, oldukça paradoksal bir yaklaşımla sağlanmaya çalışan bağlar TKP kadro ve ideolojisinin darağacındaki yağlı urganı olmuş ve ne hikmetse bugünlerde TKP adına musallat olan ne kadar yapı varsa Kemalizm ve onun “Cumhuriyet kazanımlarına” meftun oluşluğun esikliği içinde simbiyotik (asalak) ilişkilerini sürdürmekte bir sakınca görmemektedirler.

Mustafa Suphi olayının çok farklı yorumları yapıldı, halen yapılmaktadır. Bu biraz da nerede durulduğuna bağlı bir olaydır ve o yüzden, tespit bağlamında, nesnellik adına zaafılar taşır. Kahya Yahya’nın bireysel bir eylemi olduğundan tutun da, Ankara’ya kadar uzanan yığınla tahmin senaryosu var. İşin enteresan yanı, tüm şifrelerin, görmek isteyenler için, bu birbirinden kopuk olmayan senaryoların içinde var olmasıdır. İş İttihatçılara yıkmak isteyenler, Ankara Hükümeti’ni İttihatçılardan nasıl ayırdıklarının elle tutulur argümanlarına sahip değillerdir. Benzer şekilde, Karabekir’in, komünizm söz konusu olduğunda Topal Osman’dan farklı düşündüğünü kimse iddia edemez. Ya da, Kâhya’nın Enver’e biat derecesi Karabekir’in

olduğundan fazladır şeklinde ölçsüz ve zorlama bir dayatma, işi içinden çıkılmaz hale getirebilir.

Karabekir, Suphi olayını o günün resmi çizgisine sadık kalarak, sorulan sorular üzerine bir deniz kazası olarak rapor etmiştir. Fakat daha sonra işi İttihatçılara, sanki kendisi itttihatçı değilmiş de, yıkarak Ankara Hükümeti'ni bu arada kendisini bu işten temize çıkarmaya çalışmıştır. Karabekir şöyle diyor ilkin; “ 3 Temmuz'da Kahya'yı öldürmüşler... Kışlada yakın bir yerde bir kaç kişinin taarruzuna uğramış... Kahya Enver Paşa taraftarı idi...Sivas Mahkemesi'nde beraat etmişti. ... Bolşevikler bir taraftan İttihatçılara vaatlerde bulunurken diğer taraftan Mustafa Suphi ve kafilesini Türkiye'ye göndermişlerdi. Bu heyet Trabzon'da sandalda yok edildiği malumdur. Bunu Kâhya'nın yaptığı duyulmuş idi.” (Karabekir, s.1090

Doğu'nun “kudretli paşası” Karabekir ; “ ...Kahya'nın bu işi yaptığı duyulmuş idi” derken olaylardan sanki sıradan bir insan kadar haberdar olduğu izlenimi veriyor ama, Kahya'nın Sivas Mahkemesi'nde,; “... üstüne gelirlerse her şeyi anlatırım” demesi üzerine mahkeme ve tanıklar üstüne kurduğu baskı sonucu Kahya'nın beraatını temin ettiği de ayrıca bilinmektedir.

Sonrası malum. Kâhya Trabzon'a dönüyor, Soğuksu civarında askeri kışlanın duvarının dibinde asker elbiseli üç kişinin saldırısı sonucu öldürülüyor ve katiller kışlaya kaçıyor. İlk iddia, bu işin Topal Osman'ın adamları tarafından yapıldığı şeklindedir. Ancak daha sonra, Mustafa Kemal'in ölümüne kadar özel muhafızlığını yapan İsmail Hakkı Tekçe, Ankara'dan iki kişi ile beraber Trabzon'a gelip Kâhya'yı öldürdükten sonra kışlaya gittiklerini anlatıyor. Bitmiyor. Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey, yaptığı araştırma neticesinde edindiği delillere dayanarak Kâhya'nın arkasındakileri bilen tek adam olarak öne çıkıyor. Ali Şükrü aynı zamanda Mustafa Kemal'e muhalif biridir. O halde sıra Ali Şükrü Bey' dedir. İş Topal Osman'a havale ediliyor ve o da üstesinden hakkiyle(!) geliyor. Yine bitmedi. Topal çok güvenilir biri değildir ve artık topun ağzındadır. İsmail Hakkı görevi alır. Ankara'da Papazın Bağı'nda Topal Osman infaz edilip ölü bedeni ayağından asılarak halka teşhir edilir. Yapan da belli, yaptıran da. Bu çok anlaşılır bir durumdur. Ama o topalın heykeli, halen Ergenekon sanığı olarak cezaevine girip çıkan Veli Küçük tarafından yaptırılıp Giresun il merkezinde dikili durması bundan daha anlaşılır bir durumdur.

Tamamlayıcı bir noktayı daha vurgulamakta yarar var. Karabekir, daha sonra Mustafa Kemal ile olan anlaşmazlıklarının aldığı gerilimli hal sonrası şirazededen çıkmış ve dağarcığında ne varsa bir bir ortaya dökmüştür.

Basılan matbaada yakılan kitaplarından arda kalanlardan derlediği birinde Kahya cinayetine ilişkin şu enteresan bilgiyi vermektedir; “Kahya’nın avdetini müteakip Trabzon’da, kışlanın yakınında bir yerde iki arkadaşı ile öldürülmesi oyunun facialı bir perdesidir. Katillerin asker elbiseli olmaları, olayın kışlanın yakınında olması ve katillerin tutulmaması gibi hadiselere ilaveten Ankara’da (Karabekir yamandır) gibi şayialar çıkarılması en yamanıdır. Fakat hareketi kapayacak bir zaman bulutudur. Tafsilat gelecek.” (KARABEKİR, İstiklal Harbimizde Enver Paşa ve İttihat Terakki Erkanı, Menteş Yayınları s.257)

Görüldüğü gibi, Karabekir bir “oyun” dan ve onun facialı perdesinden bahsediyor. Kendisine ustaca yüklenmeye çalışılan Ankara menşeli Kahya cinayeti olayında kendisinden daha “yaman” olanlara gönderme yapıyor ve adresi ima edercesine “tafsilat” müjdeliyor.

Bu müjdeye gerek kalmadı. Mustafa Suphi-Kahya-Ali Şükrü-Topal Osman ve arada belki bu zincirin bazı halkalarına aslı olan kim bilir hangi cinayet ve cinayetler zinciri fazla söze mahal bırakmayacak kadar mantık sınırları çerçevesinde artık çözülmüş durumdadır. Takke düştü kel göründü. İş ki; komünistler, “ulusal burjuvazi” diye diye sınıf hareketini kurban ettikleri burjuva kuralların dışına taşısınlar ve teslimiyetin, burjuvaziye inanmanın kurulu hain tuzaklarının bu yolu yürütenler için daima var olduğunu bilsinler.

Nazım; yazının başlığına koyduğumuz şiirinde bu cinayetlerin anatomisini diyalektik bir analizle gayet güzel bir biçimde ortaya koymuştur. Ama şiirin buraya aldığımız bu kısmı Nazım’ın basılı birçok eserinde yoktur. Bunun nedenlerini sadece iktidarın sansür politikalarında aramak doğru değildir. Uzun yıllar Nazım’ın tüm şiirleri zaten yasaklıydı. Fakat burada, “aman ha!” mantığının egemen olduğu bir politik tercih söz konusudur ve bu güne kadar dillendirilmemiş olması, şiirin etki alanını daraltmak, vermeye çalıştığı mesajın doğruluk derecesini ve ciddiyetini örtmek için yeterli değildir.

Tekrar başa sararsak, dönüşe ikna anlamında da bir tertip olduğu açıktır. Bu tertibin en gizli şifresi, Ankara-Bakü hattındaki son seferini, Anadolu’daki komünist hareketleri Mustafa Kemal’e bir bir jurnalledikten sonra, son darbeyi indirmek üzere Bakü’ye doğru yola revan olan Süleyman Sami’nin cebindedir. Süleyman Sami her ne dediyse, her ne yaptıysa, o günlerde dönüş konusunda kafası net olmayan Mustafa Suphi’yi el altından, kapalı kapılar ardında dönüşe ikna etmiştir. Çünkü o, Ankara’dan o tembihle gitmiştir. Bol keseden, olmayan güvenceler Mustafa Suphi’nin önüne

dökülünce, yazıda açıkladığımız zaaf lar aklın önüne geçmiş ve Kars'a du hul olunmuştur. Kars, aslında dönüşü olmayan yol için hazırlanan mizan- senin birinci bölümünün son sahnenin oynandığı yerdir.

Ankara'nın buna cüreti, ilkin Süleyman Sami, Mehmet Emin ve bil- mediğimiz diğer bağlantılar vasıtasıyla edindiği istihbaratın kurnazca de- ğerlendirilmesine dayanmaktadır. İkinci olarak şu söylenebilir; Ankara, bırakalım ülkenin geleceğine ilişkin hamleler yapabilmeyi, kendi kaderini bile belirlemede yetersizdir. Hatta bir süre boyunca Ankara'dan kaçış bile hesap edilmiştir. Ethem Kuvvetleri olmazsa çoktan hain damgasıyla tarihin az okunan sayfalarında silik bir yer işgal edeceklerdi. İşte böylesi bir du- rumda Mustafa Kemal'in çok ihtiyaç duyduğu Sovyet yardımının yolunun bir şekilde açılması gerekiyordu. Bu noktadan hareketle Karabekir'in nak- lettiğine göre (Karabekir, s.843) "Upmal Angarski kendisinden TKP nin çalışmasına izin verilmesi gerektiğini" söylemiştir.

En azından bu yazı kapsamında belgelenme imkanı bulamadığımız bir başka noktaya daha değinmekte fayda var: Mustafa Suphi'nin Stalin'e Tür- kiye hakkında verdiği, ülkenin somut durumuna ilişkin raporların abartılı ve gerçekleri yansıtmada noktasında yetersiz kaldığını bugün artık kabul et- memek için bir neden yoktur. Özellikle 1920 Eylül ayından sonra Mustafa Suphi'nin gerek Komüntern ve gerekse diğer Sovyet organları ile olan iliş- kilerinde soğuk rüzgarların esmeye başladığı bilgisi sır olmaktan çıkmıştır. TKP bütçesi konusunda kopan ve daha sonra Stalin'in devreye girmesiyle çözüme kavuşturulan fırtınayı sadece akçeli bir konu olarak kenarda tut- manın bilimsel bir mantığa dayanmadığı açıktır. Bütün bunlara ek olarak; Upmal'ın, Sovyet Temsilcisi elbisesiyle fakat esas olarak komünist örgüt- leme faaliyetlerinde bulunmak üzere Anadolu'ya gönderilmesi kararının, Mustafa Suphi tarafından Bolşevik yöneticilerin kafasında yaratılmış olan tereddüdün sonucunda alındığı yönünde bir saptama yapmak pek ala müm- kündür. Daha doğrusu; bunun tersini söyleyebilmenin bilgisi henüz ortaya çıkmış değildir.

Ankara'nın sağladığı istihbarat zarfının bu gerçeklerin detaylarıyla dolu olduğunu düşünmemek saflık olur. Moskova Antlaşması'nın arifesin- de, Lenin'in Aralof' a, bugünden bakıldığında doğruluğu tartışma kaldıran, Mustafa Kemal ve Anadolu hareketi değerlendirmesinin varit olduğu bir safhada katledildi on beşler. ASLAN' ın aktardığına göre (s. 341) Me- tin TOKER bu durum üzerine şöyle demektedir; "tabi o konjonktür için- de böyle bir temizleme hareketi Sovyetlerin göstereceği tepki bakımından cüretli bir teşebbüstü, ama demek, Sovyetlere iyi teşhis konulmuştu." (M.

Toker, Sağda ve Solda Vuruşanlar Milliyet 11 Mayıs 1971) . Moskova politikalarının Ankara açısından gerçekçi yorumu, düşünülen çerçeveye tam tamına oturmuş ve katliam yolundaki çekinceler bertaraf edilmiştir. Metin Toker de bunu, bir yanıyla bu işin özneleri adına şişinerek anlatmakta, diğer taraftan da faillerin kimler olduğunu itiraf etmektedir.

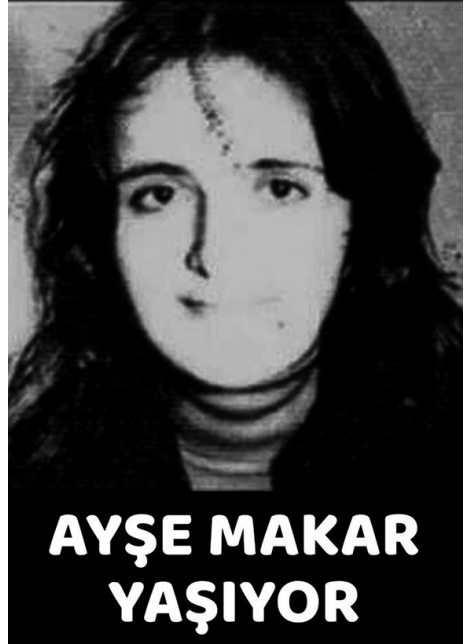
Mustafa Kemal-Karabekir-Erzurum Valisi Hamit arasında gidip gelen telgraf trafiği, aynı zamanda bu büyük trajedinin ikinci bölümüne denk senaryonun finalize edilmesi idi. Yapımcı, yönetmen senarist, başoyuncu, figüranlar vs. detayları masaya yatırıp son provalar tamamlandıktan sonra, hünelerlerini sergilemek üzere sahne almışlardır.

Oyun bitti. Mustafa Suphi ve on beş yoldaşı Karadeniz'in karanlık sularında yitip gitti. TKP bunların adlarının akıllarda tutulmaması için geri kalanları sıkı sıkı tembihledi. Üstat Nazım bunu şiirlerine taşıdı. Tam isimleri kimse bilemedi, 'o isimleri aklında tutma' dendi. Moskova Antlaşması kanın üzerini kalın bir örtü ile örterek katillerin elini temizledi.

Karadeniz aldıklarını bir daha asla geri vermedi...

Yaşamı On Yıla Sığdıranlar

————— Mustafa Özkan



Siyah-beyaz resimlerde kalmamalı devrimciler! Tarihin, güzel sayfalarına konmalı. Yaşanan upuzun ömürlere sığdırılanların yüzlerce katını 15-25 yaşlara sığdıranlar, siyah-beyaz resimlerde kalmamalı! Bir dost, bir yakın veya bir yoldaş elinde özlemle bakılanlardan daha değerli olmalı devrimcilerin resimleri ve kendileri!

Kabakdağ Mezarlığı'na Fikri Sönmez'in anmasına gidenlerin bazıları, başka bir mezara uğrayıp saygı durumunda bulunurlar. Belki de saygıyı en çok hakedenlerdendir, tanıyanların gittikleri mezarda yatan. Mezarda yatandan ziyade belleklere kazanmayı en çok hak edendir belki de Ayşe Makar! Gelenler, Fikri Sönmez'i önceden tanımasalar da bilirler, çünkü onun anmasına gelinmiştir. Ama yaşama 1962 yılında başlayıp, 1980 yılında askeri diktatörlüğün maşaları tarafından katledilen Ayşe Makar'ın mezarı başına gidenler, bilenlerdir ancak!

Karadeniz, dalgaları gibi hırçın, dağları gibi baş eğmez devrimciler yetiştirmiştir kadınlı- erkekli, otuzlu yaşlara varamadan katledilen! Ayşe Makar, genç yaşta, yani on sekiz yaşında toprağa düşmesine rağmen yapılması gereken bir çok şeyi yapmıştır, devrimcilik adına. Yaşasaydı daha neler yapacaktı kim bilir?

Ayşe Makar, katledilişinin üzerinden onlarca yıl geçmesine rağmen, hala Fatsa'lı kadınların belleklerinde... onlarla özgürleşip, onları özgürleştirmeye çalıştığı için! Fatsa Dağları'nda devrimin mümkün olacağını en güzel dillendirenlerdendir Ayşe Makar! Ayşe Makar için tanıyan biri "çok güzel anlatırdı her şeyi, sanki okullar devirmiş gibi, çok güzel türküler söylerdi, yeri geldiğinde" diyordu gözleri nemlenerek!

O, genç yaşında ikbali düşünmeyip, inandığı değerler uğruna ölümü göze alan genç kadın devrimcilerden biri olarak, adını yazdırdı tarihin en güzel sayfalarına! Düşmana teslim olmayıp, dost sandığı hainin tuzaklarında katledildi, ardında destansı anılar bırakarak! Katledildikten sonra, ölümüne neden olanlardan ziyade, Ayşe Makar ve bir çok kaybedilen devrimcilerin yaşamaya daha çok layık olduğu anlaşıldı da, iş işten geçti. Ama onu ölüme gönderenler, yaşarken ölü olduklarını algılayamadan gittiler bu dünyadan.

Ayşe Makar, 1962 yılında Fatsa'da doğdu. İlk ve ortaokuldan sonra lise öğrenimine başladığı yıllarda Fatsa Lisesi, yoğun faşist saldırılarla cebelleşiyor; okul müdürü Abdullah Barın ise öğrenciler üzerinde yoğun baskılar uygulayarak faşistlere zemin hazırlıyordu. Bu haksızlıklar karşısında Ayşe Makar, haksızlığı reddedip, haklının yanında savaşımı seçti. Böylece örgütlü mücadeleyle tanışıp, okulda baskılara karşı koymannın neferlerinden biri oldu. Özellikle kız öğrenciler üzerindeki etkileriyle ve birlikte mücadeleler sayesinde, faşist saldırıların püskürtülmesinde büyük payı olanlardandır Ayşe Makar!

Lise 2 ve 3.sınıflarda, okulda yürüttüğü savaşımına, Halkev-

leri savaşımalarını da ekledi. Bu sırada 14 Ekim 1979 yerel seçimlerinde bağımsız aday olan Fikri Sönmez'in seçim çalışmalarına destek olmak için Mandıra (Efkar) Mahallesi'ni seçti. Seçim çalışmaları yaptığı mahalleden Fikri Sönmez'e %70 oy çıkararak seçim kazanımlarında büyük pay sahibi olanlardan biri oldu. Özellikle kadınlarla kurduğu diyaloglar işe yaramıştı. Kadınların dertleriyle dertlenip, onlar gibi yaşayarak, ağıtlarına ve türkülerine eşlik edip, onların yaşadıklarının kader olmadığını önceleyen seçim çalışmaları yaptığı için başarılı olmuştu. Yalnızca seçim kazanıp, oy alış-verişinden ziyade başka türlü yaşamın olası olduğunu anlattığı için maya tutmuştu Mandıra Mahallesi'nde! Bu başarıları devlet baskılarını artırıp, dolayısıyla aile baskısını öne çıkarmıştı. Hal böyle olunca okulu bırakıp, yaşamını örgütüne ve katledilişinin son dakikasına kadar yanında duran halkına adadı.

Fikri Sönmez'in bağımsız olarak girdiği seçimleri ezici çoğunlukla kazanması, burjuvazinin sağ ve sol cenahının tepkisine neden olmuştu. Burjuvazinin sağ ve solu "devlet elden gidiyor" sloganları atmaya başlamışlardı, tek ağızdan çıkar gibi! İnançlı devrimciler, yaşları ne olursa olsun, yalnızca seçim kazanmanın anlamsızlığını bildikleri için, örgütlenmeyi daha da yukarılara çıkararak, tüm güçlerini örgütlenmeye vermek gerektiğinin farkına varmışlardı. Bu doğrultu da Ayşe Makar, 1980 Mayıs'ında Aslan-cami Bölgesi'ne geçti. Yani cesaret ve akıllı kuşanıp dağlara gitti. Şimdiki irili ufaklı ilçelerin çoğu Fatsa'ya bağlı köy veya kasabaydı o zamanlar. Fatsa'daki başarıyı oralara taşımanın zorluğu kadar gerekliliği de düşünüldüğü için, gönüllü ve korkusuzlar mücadeleyi her alana yaymak üzere savaşıma girişmişlerdi.

Devrimci Yolcular ve destekçileri, Fatsa'yı 11 bölgeye ayrılarak "Halk Komiteleri" oluşturmuşlardı. Halk komiteleri, kısa sürede yörelerdeki karaborsayı önleyip, faizleri yasakladı. Her şey halkla birlikte yapılıyordu. Fındık zamanına para verip, paradan para kazanma devri sonlanmıştı Fatsa'da! Tüp kuyrukları

yoktu. Üç liralık yağ, beş liraya satılamıyordu. Kadına şiddetin kötülükleri anlatılıyor, özellikle Ayşe Makar gibi kadın devrimciler, kendilerinin de birey olduğunu anlatıyordu, köylü kadınlara. Kadına şiddet önemli oranda azalmış, kadınlar mücadelenin önünde yürümeye başlamıştı! Kısa sürede oluşan bu güzellikler, halkın gönlünde devrimcilerin taht kurmasına neden olmuş; kadınlar arasında önder olmuştu Ayşe Makar, genç yaşına rağmen!

Karaborsadan para kazanmaya karşı duruş ve bedavadan para kazanmalara karşı mücadeleler, burjuvazinin işine gelmiyordu. Kadınların eşit birey olarak savaşım yürütmeleri ve kavganın ön saflarında yer almaları, çıkar çevrelerini rahatsız ediyordu. Artık Fatsa'da oluşan yönetim ve devrimci mücadeleye karşı bir şeyler yapmanın startı verilmişti.

Aynı günlerde burjuvazinin karanlık güçleri Çorum'da katliam başlatmıştı. Halka korku salarak halk, birbirine düşürülmüş, istenilen olmuştu Çorum'da. O zamanların 'büyük' başkanı Çorum'daki katliamın amacına ulaştığını vurgular şekilde, "Çorum'u bırakın, Fatsa'ya bakın" diye saldırının emrini verdi. Nasılsa katliamcı vali Reşat Akkaya'da hazırdı Ordu'da. Ve 12 Eylül barbarlığına giden yoldaki son yol temizliği diye tabir edilen "Fatsa Nokta Operasyonu!" başlatıldı.

O yıllarda devrimciler, korkusuz savaşımalarının yanında kısır çekişme batağından kurtulamamışlardı! Örgütler, faşist saldırıları görmelerine rağmen sol içi kavgalardan geri adım atmıyorlardı! Tıpkı bugünlerde olduğu gibi, Türkiye genelinde sivil-resmi faşist saldırılar nereye yapılıyorsa, oranın dışındakilerin duyarsızlıkları gözlemleniyordu. Birleşmeden ziyade ayrılıkları öne çıkaran zamanın örgütleri, birlikte savaşımı bırakın, kan göllerinden nasıl kârlı çıkarımın hesabını yapıyorlardı. Dolayısıyla, Ordu Lisesi'ndeki sınıf arkadaşları, Fatsa Dağları'nda sıkıştırılan arkadaşlarının sesini duymuyor, duyurulmuyordu... farklı savaşım biçimlerini öne sürdükleri için! Samsun Eğitim'deki sınıf arka-

daşları da, Fatsa'daki arkadaşlarının çığlıklarını duymuyolardı, aynı cenahtan değilseler!

Halkın bağına sığınmıştı Ayşe Makar ve yoldaşları. Her ev sığınaktı onlar için ama zarar vermek istemiyorlardı güvenenlere. Ağaç kavuğundan mağaralara kadar her yeri sığınak yapmışlardı kendilerine. Dillere destan direnişler örgütlüyorlardı dağ başlarında. Şehir yaşanılmaz hale gelmişti. Kısacası 12 Eylül faşizmi Fatsa'ya iki ay önce getirilmişti.

İnandığı düşünceler ve davası uğruna dağları seçtiğinde 18 yaşındaydı Ayşe Makar. Sığınaklar onları koruyor, bir şey yapamamaları bile halka güven vermek için terk etmiyorlardı direniş alanlarını. Dağlar taşlar kucak açmıştı devrimcilere... başta Kurşunçalı Ormanları olmak üzere! Teslim olmayıp direnmeleri, yöre halkına moral veriyor da, her şeyi göze alarak yardımlarını esirgemiyorlardı devrimcilerden. Ta derinliklere inen bağları koparmakta kararlıydı, burjuvazinin karanlık güçleri. Her türlü seferberlik mübahtı onlar için. Muhbir, itirafçı, dönek kim varsa tüm kozlarını ortaya sürüyorlardı! Muhbirler, bir günde itibar sahibi oluyorlardı devrimcilere tuzak kurunca, ama ne kadar itibar kaybettiklerini algılayamıyorlardı tarihin sayfalarında!

Devrimcilerin güçlü olduğu günlerde yanlarında durup itibar sahibi olan dönemler, zora giren devrimcileri tuzaklara düşürüyorlardı, başka yerlerden nemalanmak için! O günlerde, Tren Nuri diye bilinen Nuri Aydın yakalanınca, Özgüç Tunca'ın yerini gösterip ölümüne neden olmuştu. Salınıp, burjuvazi nezdinde itibar kazanabilmek için Kemal Özdemir ve Ayşe Makar isteniyordu Tren Nuri'den! Tren Nuri'nin sahtekarlıkları tüm direnişçilere ulaştırılamamıştı henüz. Bir çok arkadaşının sığınağını bilmeseydi bile nasıl yaklaşacağını biliyordu devrimcilere! Ama burjuvazinin güvenlik güçleri, Kemal Özdemir ve Ayşe Makar'ın sığınağının varsayıldığı bölgeye yaklaşmanın tehlikeli olacağını da

biliyorlardı.

Etrafı sararak Tren Nuri'yi sığınak bölgesine gönderdiler. Tamdık birinin sesine kulak veren Ayşe Makar ve Kemal Özdemir, etrafı denetleyerek sesini tanıdıkları Tren Nuri'yi sığınaklarına aldılar! Tren Nuri nöbet sırası kendine geldiğinde silahları koyunda uyuyan iki devrimciyi öldürdü. Sonra da çevrede konuşlu askerleri çağırıp, çatışma süsü verdirdi, kendini aklamak için, ama aklanamadı, sahtekarlığı çoktan duyulmuştu. Karşılığında onu saldı. Nasıl yaşamaksa? Yaşadı! Oysa asıl yaşayanın o olmadığını zaman gösterecekti! Tren Nuri'nin bir arazi davası yüzünden, en yakını biri tarafından öldürüldüğü söyleniyor, yaşamı boyu kayde değer yaşam belirtisi bu, birde yaptığı katliamcı muhbirlik! Oysa Ayşe Makar hala yaşıyor, Kabakdağ Mezarlığı'nda da olsa, ülke devrimcilerinin ve yöre kadınlarının belleklerinde!

Muktedirlerin silahşörleri, 15 Kasım 1980 günü zafer kazanmıştı. Ölüyü teslim almışlardı da, kahramanlık öyküleri anlatıyorlardı birbirlerine! Davul zurna çaldırılıp yöre halkını zorla izlemeye zorluyorlardı. Katledilmiş Devrimcilerin cenazelerinden korktukları için mezarlıkta ıslık çalıyorlardı adeta! Ayşe Makar gönüllerde taht kurmuştu çoktan ama babası cenazeye sahip çıkılmıyordu, korkudan besbelli. Korkunun, insanı insanlığından çıkardığı günlerdi o zamanlar. Karadeniz'in yiğit kızı Ayşe'yi itibarsızlaştırma ahlaksızlıklarının önü arkası kesilmiyordu. Babasına bekaret testi yapılması için başvurması istendi. Yapılan testten babasının namusunu temizleyen namussuzluğu çıksa bile, kara kalpler aklanamadı. Korkunun bu denlisine ne denilebilir? Acaba hiç mi cız etmemiştir babasının yüreği, en çok sevdiği çocuğunun, Ayşe'sinin ölümüne ve ölümünden sonra neden olduğu saçmalıklara? Açık seçik diyemese de, ben ne yaptım diyebilmiş midir acaba?

Ayşe Makar, genç yaşına rağmen direnişlerin simgesi olup

kavgayı seçti. Ayşe Makar sığınakta savaşıarak ölmenin yerine bir hain pusu da ölmenin pişmanlığını yaşıyor olurdu, ölümden sonra diyecek sözü olsa! Ayşe Makar hain pusularda ölürlen, Ordu Lise'ndeki yaştaşlarının ve Samsun Eğitim'deki ağbi ve ablalarının haberi yoktu; haberi olanların bir bölümü ona hatalar bulmaya çalışıyor, diğer bölümü ise 12 Eylül zindanlarında biz ne yaptık diyordu! Çünkü artık devrimcilerin hiç birinin gözünün yaşına bakmıyordu darbeciler. Hepsini aynı kefeye koymuş, dışarda birleşememenin cezasını kesiyordu işkence tezgahlarında!

Dünyada ve ülkemizde bir sürü örnekler yaşadık aslında; Spartaküslerden, Şeh Bedrettinlere! Paris Komünü'den Reel Sosyalizmlere! 15-16 Haziran Direnişleri'den Fatsa Deneyimleri'ne! 1 Mayıs başkaldırılarından Haziran Direnişleri'ne ve HDP'nin yerel yönetim zaferlerine kadar bir sürü deneyimler yaşadık! Zerre kadarı bile örnek teşkil ettiyse ne ala! Burjuvaziyle topyekûn savaşımdan başkasının yararlı olamayacağını, deneyimler ve yığıt devrimci Ayşe Makarlar bize öğretebildiyse, işe yaramıştır yenilgiler. Yengiler ve yenilgilerle bezeli deneyimler bize, burjuvaziye tarihin çöplüğüne gönderip, kurulan yeni düzeni savunmayı öğretebildiyse boşa gitmez yaşanılanlar! Tüm dünya ölçeğinde topyekun savaşımlara omuz vermeyi öğrettiyse bu güzel savaşlar; kurtuluş yakındır, burjuvaziye karalar bağlamaktan başka seçenek kalmamıştır!